

ಅಂತರ ಭಾರತೀಯ ಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ

ಕನ್ನಡಿ

ಕನ್ನಡಿ

['ಕನ್ನಡಿ' ಎಂಬ ಮಲಯಾಳ ಭಾಷೆಯ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ]

ಪಿ. ಕೇಶವದೇವ್

ಅನುವಾದ:

ಎಂ. ರಾಮು

ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಇಂಡಿಯಾ
ಹೊಸ ದೆಹಲಿ

1983 (1904)

© P. Keshavdev, 1973

© of this translation: National Book Trust, India

ಛ. 8 - 25

Original Title: KANNAADI (*Malayalam*)

Kannada Title: KANNADI

PUBLISHED BY THE DIRECTOR, NATIONAL BOOK TRUST, INDIA, A-5,
GREEN PARK, NEW DELHI, 110016 AND PRINTED AT SHARADA
PRESS, CAR STREET, MANGALORE-575 001.

ಮುನ್ನುಡಿ

ಮಲಯಾಳಮ್ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಮುಖ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಪಿ. ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ 'ಕನ್ನಡಿ' (ಕನ್ನಡಿ) ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯಲು ನನಗೆ ಅಭಿಮಾನವಿದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಯಲ್ಲೂ ಮುನ್ನುಡಿಗಾರರಲ್ಲೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ. ದೇವ್ ಅವರ ಪ್ರಸ್ತುತಗಳಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯಬೇಕಿದ್ದರೆ ಅವರೊಬ್ಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅವರ ನಿರ್ಬಂಧವಿದೆ. ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರೇ! ವಿಮರ್ಶಕನನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ, ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಎಂದೂ ಸಹಕಾರಿಯಲ್ಲ ವೆಂಬ ದೃಢ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಿರುವ ಅವರ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಸಂತೋಷವೂ ಅಭಿಮಾನವೂ ನನಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ತಗಳಿಯವರ 'ಏಣಿಪ್ಪಡಿ ಗಳ' (ಏಣಿಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು), ಎಂ. ಟಿ. ವಾಸುದೇವನ್ ನಾಯರ್ ಅವರ 'ನಾಲ್ಕೆಟ್' (ನಾಲ್ಕು ಕಟ್ಟುಗಳು), ಪಾರಾಪುರಂ ಅವರ 'ಅರನಾಳಿಗೆ ನೇರಂ' (ಅರೆಗಳಿಗೆ ಹೊತ್ತು) ಮೊದಲಾದವು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಳ್ಳುವವೇಳೆ ಅವುಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಬೇಕಾದ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿ 'ಕನ್ನಡಿ'ಯಲ್ಲ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವರ 'ಅಯಲ್ಕಾರ್' (ನೆರೆಹೊರೆಯವರು) ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯು ಭಾಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುದಾಗಿದೆ. ಅದು ಬಿಟ್ಟರೆ 'ಓಡಯಿಲ'ನನ್ನು (ತೊರೆಯಿಂದ). ಇವೆರಡೂ ದೇವ್ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ವಿಕಾಸದ ಎರಡು ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುವ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. 'ಕನ್ನಡಿ' ಯಾದರೂ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇಶವದೇವ್ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ ತೀರ್ಮಾನ. ಕೇಶವದೇವ್ ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನ ಬದುಮುವಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ ಪ್ರಕಟಣೆಯಿಂದಲೂ ಇತರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವಂತದ್ದಲ್ಲ 'ಕನ್ನಡಿ' ಕಾದಂಬರಿ ಎಂದು ಮಾತ್ರ. ಸಾಂಕೇತಿಕವಾದ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲಾಗಿ ನ್ಯಾಶನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟಿಗೆ ಇತರ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಆರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋಯಿತು ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

೧೯೦೪ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ (ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ತಂದುದಕ್ಕೆ ಕೇಶವದೇವ್ ನನ್ನೊಡನೆ ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳದಿರಲಿ!) ನೆಲ್ಲಡತ್ತು ಪದ್ಮನಾಭ ಪಿಳ್ಳೆ ಕೇಶವ ಪಿಳ್ಳೆ, 'ಕೇಶವದೇವ್' ಆದುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕಥೆಯಿದೆ. ಹದಿನೆಂಟನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೇಶವ ಪಿಳ್ಳೆ ಆರ್ಯಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು. ಸಮಾಜದ ಅನಾಚಾರ

ಅನೀತಿಗಳಿಗೆದುರಾಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಲು ಅದಮ್ಯವಾದ ಅಭಿವಾಂಛನೆಯಾಗಿರಬೇಕು, ನರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ ವೀರ್ಯ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಯುವಕನನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದು. ಆರ್ಯಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯನಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಹೊಸ ಹೆಸರಿಡುವ ಕ್ರಮವಿದೆ. ಆ ನಾಮಕರಣೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ಋಷಿರಾಮ್ ಕೇಳಿದರು:

“ನನಗೆ ದೇವನಾಗಬೇಕೋ ದಾಸನಾಗಬೇಕೋ?”

ಒಂದು ನಿಮಿಷವು ಕೂಡಾ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡದೆ, ಕೇಶವ ಪಿಳ್ಳೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದು :

“ನನಗೆ ದೇವನಾದರೆ ಸಾಕು, ದಾಸನಾಗುವುದು ಬೇಡ!”

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದು ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೂ ಅದು ಪ್ರಕಾಶ ಬೀರುವುದು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು. ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಶಕ್ತಿಯ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದಾರೆ ಕೇಶವದೇವ್. ‘ಪ್ರತಿಭಟಿಸು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಾವುದನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸು’ ಅದಾಗಿದೆ ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಕೇರಳದ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ಮೊದಲ ಪ್ರಚಾರಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ಕೇಶವದೇವ್, ಆಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆ, ಅದರ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಎದುರಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದರು. ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ‘ಅವಾರ್ಡ್’ ಕೊಡುವುದನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿರುವ ಅವರು ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿಯ ‘ಅವಾರ್ಡ್’ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಒಂದುವೇಳೆ ಎದುರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೇವ್ ಅವರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಕೇವಲ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಮರ್ಶಕರೊಡನೆ ಅವರ ವ್ಯವಹಾರವೆಂದರೆ ಸಂಧಿಯಿಲ್ಲದ ಹೋರಾಟವಾಗಿದೆ—ಅಂದೂ, ಇಂದೂ, ಎಂದೆಂದೂ !

ಮಲಯಾಳಮ್ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರಿಗಿರುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುವಾಗ, ಮಲಯಾಳಮ್ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನಷ್ಟು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವುದು ಅಸಂಗತವಾಗದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಾಗಿವೆ. ಮಲಯಾಳಮ್‌ದಲ್ಲಾದರೆ ಅದರ ಸರೀ ಅರ್ಧ ಮಾತ್ರ! ೧೮೦೧ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ‘ಪ್ರತಾಪಾದಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ’ ಎಂಬುದೇ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿನ ಭಾರತೀಯ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿದೆ. ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲೂ ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲೂ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲೂ ಬೆಳೆಯಿತು ಮತ್ತು ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಅದರ ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಪಂದಗತಿಯಲ್ಲಾಗಿತ್ತು. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಬೈಬಲಿನ ಗದ್ಯ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿಯ ಜನನಕ್ಕೆ ೧೮೭೯ರ ವರೆಗೆ ಕಾದಿರಬೇಕಾಯಿತು. ತಮಿಳು ಕಾವ್ಯಗಳ ಶಕ್ತಿಯುತವೂ ಸಮಗ್ರವೂ ಆದ ಪ್ರಚಾರವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಬೇಕಾಗಿ

ಬಂದರೂ ಉದ್ದರಲ್ಲಿ, ಒಯ್ಯಾರತ್ತು ಚಂದು ಮನಸ್ ಅಪರ 'ಇಂದುಲೇಖಿ' ಹೊರಗೆ ಬಂದುದರೊಂದಿಗೆ ಮಲಯಾಳಮ್ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ನವೋತ್ಥಾನ ಕಾಲ ಘಟ್ಟದ ಉದ್ಘಾಟನೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಡಿಸ್ಟ್ರೀಲಿಯ 'ಬಾನ್ ರಿಚೊ ಟೆಂಪ್ಲಿ' ಕಾದಂಬರಿಯಿಂದ ಚಂದು ಮನಸ್ 'ಇಂದುಲೇಖಿ'ದ ಪ್ರಚೋದನೆ ಗೊಂಡುದೆಂದೂ ಸಿ. ವಿ. ರಾಮನ್ ಪಿಳ್ಳೆ 'ಮಾರ್ತಾಂಡವರ್ಮ' ಎಂಬ ಕೃತಿಗೆ ಸರ್ ವಾಲ್ಟರ್ ಸ್ಕಾಟ್‌ನ 'ಐವಾನ್ ಹೋ'ದಿಂದ ಉತ್ತೇಜನಗೊಂಡುದೆಂದೂ ಹೇಳುವ ನುಡಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ, ಅಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಮಲಯಾಳಮ್‌ದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಾಖೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿ. ಕಾದಂಬರಿ. ಕಿರುಗತೆ. ನಾಟಕ. ಉಪನ್ಯಾಸ. ವಿಮರ್ಶೆ. ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ. ಚರಿತ್ರೆ. ಯಾತ್ರಾಸುಭವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಮಲಯಾಳಮ್‌ದಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲಾ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಭಾಗ ಗಳಿವೆ. ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಮೌಲಿಕವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರತ್ಯಾಸ ಕಾಣಬಹುದು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೇರೆಲ್ಲಾ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಮಲಯಾಳಮ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದಿಲ್ಲ. ಮಲಯಾಳಮ್‌ದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಗೆ 'ನಾವಲಿ' ಎಂದೇ ಹೆಸರು. ಭಾಷೆಯ ಹಿಡಿತಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಇರುವ 'ಅಪ್ಯಾಯಿಕೆ' ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವು ಪ್ರಚಾರಲಪ್ತವಾಗಿದೆ.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಚಂದು ಮನಸ್ ಮತ್ತು ಸಿ. ವಿ. ರಾಮನ್ ಪಿಳ್ಳೆಯವರು ರಂಗಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಮ್ ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲದ ಕಾಲಘಟ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಚೋದನೆಯ ಸರಣಿಯಲ್ಲಷ್ಟೇ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಮಲಯಾಳಮ್ ಸಾಹಿತ್ಯಗಾರರನ್ನು ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಸಿರು ಭೂಮಿಯತ್ತ ಒಯ್ದುದು. 'ಕೇಸರಿ' ಎ. ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಪಿಳ್ಳೆಯವರೇಂಬುದು ಸರ್ವ ವಿದಿತ. ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಗಳಿಸಿದ ಅವರು ಯುವ ಬರಹಗಾರರ ಗುರುವೂ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಲಯಾಳಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು. ಅವು ಗಳಿಂದ ಪ್ರಚೋದನೆಗೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದು 'ಕೇಸರಿ'.

ಮಲಯಾಳಮ್ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪರಿವರ್ತನಾಪರವಾಗಲು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವು ಕೂಡಾ ಇದೆ. ೧೯೩೭ರ ವೇಳೆಗೆ ಇಂಡಿಯದ ದೇಶೀಯ ಪ್ರಸ್ಥಾನವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿತ್ತು. ಎಳೆಯ ಬರಹಗಾರರನ್ನು ವಾಪು ಪಕ್ಷದ ಧೋರಣೆಗಳು—ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮಾರ್ಕಿಸಂ ಮತ್ತು ಕಮ್ಯೂನಿಸಂ—ಆಕರ್ಷಿಸಲು ತೊಡಗಿದವು. ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಸಮೂಹದ ತಲೆಮಾರು ಮಾಡಿದ ಮುಖ್ಯ

ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮತ್ತು ಪೌರಾತ್ಯ ಸಂಘಟನೆಗಳಾಗಿದ್ದುವು—ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಆಚಾರ ಸಂಹಿತೆಗಳ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಂಘಟನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸುವಿಸೌಕರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಮೇಲ್-ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರ ಸ್ವಪ್ನ ಸಮಿಳಿತವಾದ ವೀಕ್ಷಣವೂ ಆದರ್ಶತೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು ಅವರಿಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿದ್ದು. ಹೊಸ ಬರಹಗಾರರಾದರೂ ಅವರು ಸ್ವತಃ ಕರೆದುಕೊಂಡುದು ಮತ್ತು ಇತರರಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡುದು 'ನವ್ಯ ಸಾಹಿತಿ'ಗಳೆಂದು. ಆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿರುವ ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಕಷ್ಟ, ಶೋಷಣೆ, ಮಾರ್ಡವಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಚೋದನೆಗೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಮುಂದಾಳುತ್ವ ವಹಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೇಶವದೇವ್.

ಧನಿಕರ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವರ್ಗತಿಯ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕೋಣೆಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬಡವನ ಮಂಡಲಿನ ಗಂಡಿಸಲಿನೆಡೆಗೆ ಎಳೆದೊಯ್ಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮುಂದಾಳುತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದು ತಾನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿಮಾನವಿದೆ. ಮಲಯಾಳಮ್ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಗಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ಘನತೆಯ ಯನ್ನಂಟುಮಾಡಿದ್ದು ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಬಂಧಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದು ತಾನೆಂದು ಅವರು ವಿಶ್ವಾಸಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವನದ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರೂ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರೇ ಭರವಸೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸತ್ಯವೂ ಹೌದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಹದಿನೈದು ಕಿರುಗತೆಗಳು, ಹನ್ನೊಂದು ನಾಟಕಗಳು, ಏಳು ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಆತ್ಮಕಥೆಗಳು, ಒಂದು ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ, ಒಂದು ನಿರೂಪಣಾಗ್ರಂಥ—ಇಷ್ಟು ಅಧಿಕ ಬಹುಮುಖ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದವರು ಮಲಯಾಳಮ್‌ದಲ್ಲೇಕೆ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಪರೂಪವಾಗಿರಬಹುದು. ಬಹುಶಃ ಕೇಶವದೇವ್ ಮುಟ್ಟದಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಶಾಖೆಯೊಂದೇ—ಕಾವ್ಯ !

ಮಲಯಾಳಮ್ ಭಾಷೆಯ ಮೊದಲಿನ ಗಣನೀಯರಾದ 'ಪ್ರೌಲಿಟೀರಿಯನ್' ಸಾಹಿತ್ಯಕಾರ, ಕೇಶವದೇವ್ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದ ಎಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಣನೀಯರಾದ ತಗಳಿ ಶಿವಶಂಕರ ಪಿಳ್ಳೆಯವರನ್ನು ಅವಗಣಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು. ಆದರೆ ಸೋಷಿಯಲಿಸ್ಟ್ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ದಾರಿ ತೋರುವುದು, ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಚೋದನೆಗೊಂಡು ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು, ಇದ್ದವನು ಇಲ್ಲದವನು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವ ತೊರೆದು ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ಸಾಮೂಹಿಕ ಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಚರಿತ್ರಾಪರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಚಿತ್ರೀಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದು ಕೇಶವದೇವ್. ಕೇರಳದ ಟ್ರೇಡ್ ಯೂನಿಯನಿನ ಆದಿಯ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿ

ಬಬ್ಬರಾದ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರಿಗೆ ಕೊಚ್ಚಿಯ ಮತ್ತು ಅಲಪ್ಪಿಯ ಕಾರ್ಮಿಕ ಪರ್ಗವನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸಲು ಮತ್ತು ಅವರ ಮಧ್ಯೆ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿ ಬದುಕಿ ಅವರನ್ನು ಇತರ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಪರಿಸರದ ನೈಜತೆಯ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಗಲಿಯವರ ಕಲಾಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವ ವಾದರೆ, ಅವುಗಳ ಸಾಮೂಹಿಕ ಪ್ರತಿಫಲನವಾಗಿದೆ ನಾವು ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು. ತಗಲಿಯವರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳಿಗೂ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೂ ಕಲಾ ಪರವಾದ ರೂಪ ಕೊಡಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರೆ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ಭಾವನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು.

ಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲ. ಜೀವನ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕೇಶವದೇವ್ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಎಂದೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಅವನವರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು. 'ಕನ್ನಡಿ'ಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. "ನಾನು ಬರೆಯುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲ್ಲ; ಸಾಹಿತ್ಯಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಒಮ್ಮೆಯೂ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಜೀವನ ವಾಗಿದೆ ನನ್ನ ಮುಂದಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಜೀವನ ವಿಮರ್ಶಕನೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನೂ ಆದ ನಾನು ನನ್ನ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವಾಗ ಅದು ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುವುದು ಎಂದಷ್ಟೆ." ಈ ಲೇಖಕರೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ಒಂದು ಅಭಿಮುಖಿ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆವರ್ತಿಸಿದರು: "ಸಾಹಿತ್ಯವು ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲ; ಜೀವನವಾಗಿದೆ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಜೀವನದ ಸುಖವನ್ನು ವರ್ಧಿಸುವುದು; ದುಃಖವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು—ಇದಾಗಿದೆ ನನ್ನ ಅಂತಿಮ ಲಕ್ಷ್ಯ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಬರೆಯುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದೂ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸದುದ್ದೇಶ ಸಾಹಿತ್ಯಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ ನಾನು. ಈ ಸಮುದಾಯ ಬಂಧವಾಗಿದೆ ನನ್ನನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿರುವುದು."

ಕೇಶವದೇವ್ ಒಬ್ಬ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸದುದ್ದೇಶ ಸಾಹಿತ್ಯಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಒಂದಕ್ಕಿರುವನ್ನೂ ಅವರು ಬರೆಯುವ ಪದ್ಧತಿಯಿಲ್ಲ. ಬರವಣಿಗೆಯು ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿ ಅವರು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವ ಹಲವು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು, ಬರೆಯುವುದು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಕನಾಗುವುದು ಕೊನೆಗೆ ಬದುಕುವುದು ಕೂಡಾ, ಜೀವನ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಾಣುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಕೇತದಿಂದೊಡಗೂಡಿಯೋ ರೂಪದಿಂದೊಡಗೂಡಿಯೋ ಬರೆಯಲು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಅನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆಶಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ ರೂಪ ಯಾವುದೇ ಆದರೂ ಅದನ್ನು

ಅವರು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲೂ ಕಿರುಗತೆಯಲ್ಲೂ ಏಕಾಂತದಲ್ಲೂ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲೂ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರಾಗಿ ಬರೆಯುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರು. ತಮ್ಮ ಧೈಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸದಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿರುವುದರಿಂದಾಗಿರಬೇಕು, ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷಪಾತ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಅವರು ಒಮ್ಮೆಯೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮರೆಪಡಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿ ಕಲಾಪರವಾದ ನಿಗ್ರಹವು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೋಪ ಪ್ರಕಟಣೆಗೂ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರು ಹಿಂಜರಿಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ನಿತ್ಯಪ್ರಿಯನಾದ ಕೇಶವದೇವ್ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಬಳಲಿಕೆ ತೋರದ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟನಾವೇಶವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವಿಸಿರುವರೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಸೇವಾ ಮನೋವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರ ಮತ್ತು ಸತ್ಯವಾದಿಗಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ಕೇಶವದೇವ್ ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಸಂಕೇತ 'ರಿಯಲಿಸಂ' ಆಗಿತ್ತು. ಮಲಯಾಳಮ್‌ನ ವಾಸ್ತವಿಕತಾ ಪ್ರಸ್ಥಾನದ ನಿರ್ಮಾಪಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದಾರೆ ದೇವ್. ಶಂಕರ ಪಿಳ್ಳೆ ಮತ್ತು ಕೇಶವ ದೇವ್‌ರವರನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಭಾಗದ ಸ್ಥಾಪಕ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪೊನ್‌ಕನ್ನ್‌ವರ್ಕಿ, ವೈಕುಂ ಮದಮ್ಮದ್ ಬಷೀರ್, ಎಂ. ಪಿ. ಪೋಲ್ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಮರೆತುಕೊಂಡಲ್ಲ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು. ಸಮಾಜದ ಅನೀತಿಗಳಿಗೆದುರಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಸಂಜ್ಞಿತರಾಗಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಕಾರಿಕ ವಿಜಯ ಯಾತ್ರೆ ಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿ ಪತಾಕೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದುದು ಕೇಶವದೇವ್ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕೇಶವದೇವ್ ಶುದ್ಧ ವಾಸ್ತವವಾದಿ ಮತ್ತು ಪುರೋಗಮನವಾದಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇವಷ್ಟೆ. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಒಬ್ಬ ತುಂಬು 'ರೊಮೆಂಟಿಸ್ಟ್' ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯನುಡಿ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ದೇವ್ ಅವರ ಪ್ರಶಸ್ತ ಕೃತಿ 'ಓಡಯಿಲ್‌ನಿನ್ನೆ' ತೆಗೆಯುವ. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಪಪ್ಪು' ಎಂಬ ರಿಕ್ವಾವಾಲನ ತ್ಯಾಗಮನೋಭಾವನೆಯ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಇತಿಹಾಸವಾಗಿದೆ. ಕಾಣುವುದು, ಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ಯಾತನೆಗಳ ಅಗಾಧ ಹೊಂಡಕ್ಕೆಳಿದು ಆಲೆಯು ತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯಜೀವಿಗಳು ಕೂಡಾ ಬಹಳ ಉದಾತ್ತ ಮಾನವಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರಲು ಶಕ್ತರು ಎಂದು ದೇವ್ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಂದೇಶ. ಆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಜಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವ್ ಅವರ 'ರೊಮೆಂಟಿಸಂ' ತಲೆಯೆತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ತೊರೆಯಿಂದ ಪಪ್ಪು ಮೇಲೆತ್ತಿ ತೆಗೆದ ಬಡ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಾಕೆ, ಧನಿಕನಾದ ಒಬ್ಬ ಜೀವಸಲಿನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ, ಹಳೆಯ 'ಸಿಂಡೆರಲ ಕಥೆ'ಯ ನೆರಳು ಬಿದ್ದಂತಿಲ್ಲವೇ? ಅಂತೆಯೇ ಪಾತ್ರಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲೂ ಅತಿ ಭಾವುಕತ್ವದ ಕಡು ಛಾಯೆಯನ್ನು ಯಥೇಷ್ಟ ಬಾಚಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದು ಕಾಣಬಹುದು. ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನದ ಪ್ರತೀಕ ಪಪ್ಪು, ಆದರ್ಶಲಾಲಿತ್ವದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾರ್ಗದ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಿಕ್ವಾಲರಂತಲ್ಲ ಅವನು. ಯಥಾರ್ಥ ಜೀವನದ ದುರ್ಗಂಧಪೂರಿತ ತೊರೆಯಿಂದ, ಆದರ್ಶ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಔನ್ನತ್ಯದೊಡನೆ ಪಪ್ಪುವನ್ನು ಕೇಶವದೇವ್ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಎತ್ತಿರುವರು. 'ಓಡಯಿಲ್‌ನಿನ್ನ್' ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ 'ಒರು ಸಂದರಿಯುಡೆ ಕಥೆ' (ಒಬ್ಬಳು ಸಂದರಿಯ ಕಥೆ), 'ಸ್ವಪ್ನಂ' (ಕನಸು) ಮೂದಲಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಅತಿಭಾವುಕತನದ ಪ್ರಸಾರ ಕಾಣಬಹುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ದೇವ್ ಅವರ ಕುತೂಹಲಕರ ಚಿಂತನೆಯ ಫಲವೋ 'ಜೀವಿಕೃತ್ಯ ಜೀವಿದ' (ಬದುಕದ ಜೀವನ)ದ ಅನಿಷ್ಟಾರವೋ ಆಗಿರಬಹುದು. ಇದು ಯಾವುದೇ ಆದರೂ ದೇವ್ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯುತ ಸಮಜ ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ದಟ್ಟವಾದ ನೆರಳು ಬೀಳುವುದಾಗಿದೆ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಅತಿಭಾವುಕತೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಗದುರಾಗಿ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಹೋರಾಡುವ ಒಬ್ಬ ವೀರ ಯೋಧ ತಾನು ಎಂದು ಹಕ್ಕು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಿದೆ ದೇವ್. ಅದು ಸರಿ. ಅದೇ ಸಮಯ ಅವರು ಯಥಾಸ್ಥಿತಿ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಧಾರ್ಮಿಕವಾದಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಕಥಾಪಾತ್ರಗಳು ಉತ್ತಮ ಸನ್ಮಾರ್ಗಿಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ನಿರ್ಬಂಧವಿದೆ. ಪಪ್ಪುವಿನ ಸನ್ಮಾರ್ಗ ನಿಷ್ಠೆ ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣಬಹುದು. ಆದರಂತೆ 'ಒರು ಸಂದರಿಯುಡೆ ಕಥೆ'ದಲ್ಲಿ ಭವಾನಿಯು ತನ್ನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬರೆಯು ಕೂಡ ಬೀಳದ ರೀತಿಯಲ್ಲಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೇರಿದ್ದು. ದೇವ್ ಅವರ ಉನ್ನತ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ 'ರೌಡಿ'ಯ ನಾಯಕನು ಕೂಡ ರೌಡಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಒಬ್ಬ ರಾಜಕುಮಾರನಂತೆ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಆಕ್ರಮಣದ ಚಿಹ್ನೆಯಾದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಬೀಸಾಕುವುದರೊಂದಿಗೆ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳೊಳಗಿನ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಅವನು ಸನ್ನದ್ಧನಾದ.

ಸಮಜ ಚಿಂತನಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳೊಳಗಿನ ಒಮ್ಮತವು ದೇವ್ ಅವರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾಪರವಾದ ಘನತೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸುವುದು ಎಂದು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ದೇವ್ ಮತ್ತು ತೆಗಳಿಯವರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಅದಾಗಿದೆ. 'ಜಿಮ್ಮಿನ್' (ಕೆಂಪು ಮಿಂಸು) ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ತೆಗಳಿಯವರು 'ರೊಪುಂಟಿಸಂ'ನ ಒಂದು ಕವಚ ಹೆಣೆಯುವುದು. ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ದೇವ್ ಅವರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಯಥಾರ್ಥವಾದಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. 'ಓಡಯಿಲ್‌ನಿನ್ನ್' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕೇಶವದೇವ್‌ರವರ ಬದಲಾಗಿ ತೆಗಳಿಯವರು ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಸತ್ಯ ಬಯಲಾಗುವುದು. ತೆಗಳಿಯವರ ಭಾವನಾಪುತ್ರ ಪಪ್ಪುವಾಗಿ ಅವನು ಜೀವನದ ಕಠಿಣ ನೀತಿಗೆ ವಶನಾಗಿ ತನ್ನ ಸಾಕುಮಗಳ ಅಶ್ರಿತನಾಗಿ ಘನತೆ ಇಳಿದು ಹೋದವನಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ತಿರುಕನಂತೆ ಮಾರ್ಗದ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವವನಾಗಿಯೋ ರೂಪ

ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. “ಧರ್ಮನೀತಿಯೊ ಅಥವಾ ಜೀವನವೋ?” ಎಂದು ತಗಳಿಯವರು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ತಗಳಿಯವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ‘ಓಡಯಿಲ್‌ನಿನ್ಸ್’ ಕಲಾಪರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಒಳ್ಳೆಯ ಶಿಲ್ಪವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ದೇವ್ ಅವರ ‘ಓಡಯಿಲ್‌ನಿನ್ಸ್’ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸಾಮೂಹಿಕ ಭಾವ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರಲಾರದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನ ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೂ ದುಃಖ ದೂರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಉಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅದು ಸಮರ್ಥವಾದ ರಚನೆಯಾಗಲಾರದು. ದೇವ್ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ತಗಳಿಯವರ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆ ಇವುಗಳೊಳಗಿನ ಅಂತರ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಬಹುದು—‘ರೊಮಂಟಿಕ್’ ಕಾದಂಬರಿ ಮತ್ತು ‘ರಿಯಲಿಸ್ಟಿಕ್’ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. ಆದರೆ ಆ ತರದ ಒಂದು ವಿಭಜನೆ ಅನಾವಶ್ಯವೆಂದು ತೋರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಂಕೇತಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ದರ್ಶನೀಯ ಸಂಕಲನಗಳಾಗಿ ತೋರುವುದು. ಮೊದಲಿನ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುವವುಗಳು ‘ಓಡಯಿಲ್‌ನಿನ್ಸ್’, ‘ಒರು ಸುಂದರಿಯುಂಡೆ ಕಥೆ’, ‘ಸ್ವಪ್ನಂ’, ‘ಪ್ರೇಮ ವಿಡ್ಡಿ’ ಮೊದಲಾದವು. ಎರಡನೆ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವುಗಳು, ‘ಅಯಲ್‌ಕಾರ್’, ‘ಕಣ್ಣಾಡಿ’, ‘ಅಧಿಕಾರಂ’, ‘ಆರ್‌ಕ್ ವೇಂಡಿ’, ‘ಎಬ್ಬೋಟ್’ ಇತ್ಯಾದಿ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಲಘು ಲೇಖಕನೂ ಆಗಿ ಜೀವನ ಆರಂಭಿಸಿದ ಕೇಶವದೇವ್ ವಾಚಕರೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಆತನ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಬಯಸುವರು. ‘ಆರ್‌ಕ್ ವೇಂಡಿ’, ‘ಎಬ್ಬೋಟ್’ ಎಂಬೀ ಕೃತಿಗಳ ‘ಸಿಯೋಲಿಸಂ’ ಉಪಯೋಗಿಸುವಾಗಲೂ ವಾಚಕರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾದ ಲಲಿತಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಿರುಗಾಳಿಯೆಬ್ಬಿಸಿದ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ಶೈಲಿಯ ವಿಧಾನವು ಅನ್ಯರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಹದು. ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಸಾಧಾರಣ ರಂಗಗಳನ್ನು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಾಧಿತ ಚಿತ್ರೀಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅವರು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ನಮಗೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ತೋರುವುದು. ಅದೇ ವೇಳೆ ಜೀವನದ ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅವಿಷ್ಕಾರಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಸಮರ್ಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಜೀವನಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯಗಾನಕ್ಕಿಂತ ರಣಗಾನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಬಹು ಉನ್ನತವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿತನಾದ ಒಬ್ಬ ಬರಹಗಾರ ಕೇಶವದೇವ್. ತಮ್ಮ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಭವಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರೀಕರಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳಲು ಒಮ್ಮೆಯೂ ಹಿಂಜರಿಯದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅವರು.

ದೇವ್ ತಾವೇ ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇದು ಅವರ ಹಲವು ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಅವರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಆದಿಷ್ಟಾರವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಅವರ ಒಂದು ಮಹಾಶಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕಲೆಗಾರನೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಅವರ ದೌರ್ಬಲ್ಯವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಅಯಲ್‌ಕ್ಯಾರ್' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಉದ್ದರಿಸುವ. ೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಕಾದಂಬರಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯಿಂದ 'ಅವಾರ್ಡ್' ಪಡೆದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕೇರಳದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಹರಹಲು ಕೇಶವದೇವ್ ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮದ ಫಲವಾಗಿಯಾಗಿರಬಹುದು 'ಅವಾರ್ಡ್' ದೊರೆತದ್ದು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾನವೀಯ ಸಂಘಟನೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯವಾಗಿ ಕೇರಳವು ಬೆಳೆಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾವು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ನಿಷ್ಕಳಂಕ ಚರಿತ್ರಾಪ್ರಜ್ಞೆ, ಕೂರತೆ ಕಾಣದ ವಾಸ್ತವಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಮಗ್ರವಾದ ವೀಕ್ಷಣೆ, ಅದರ್ಶ ನೀತಿಗಳು ಈ ಕೃತಿಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ದೇವ್ ಅವರಿಗೆ ಕರಗತವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ, ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಥಾಪಾತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತ ಒಂದು ಸಮುದಾಯದ ಅಥವಾ ವಿಭಾಗದ ಆಶಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ರಕ್ತ ಮತ್ತು ನೀರು ಇವುಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ, ವಿರೋಧಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ನೆಲವಾದ ಮನುಷ್ಯಜೀವಿಗಳವರು ಎನ್ನುವುದರ ಬದಲು, ಸಾಮುದ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಥಾಪಾತ್ರಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮಾನವಸಹಜವಾದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣ ಎಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಥಾಪಾತ್ರಗಳ ಆಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತೋರುವುದು. ಜೀವನದಿಂದಲೇ ಕೇಶವದೇವ್ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಆಗೆದು ತೆಗೆಯುವುದಾದರೂ ಅವರ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಮಾನ ಸ್ವಭಾವದ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸಲು ಅವರು ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಅವರ ಪಾತ್ರಗಳು ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಶಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು: ಪ್ರತೀಕಗಳು. ಆದರೆ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸಹಜ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲು ಅವರು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಶ್ರಮ ವಹಿಸಿದರೋ ಅಷ್ಟೂ ಅವು ಅಲ್ಲವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಕೇಶವದೇವ್‌ರವರ 'ರೊಮೆಂಟಿಸಂ' ಮತ್ತು 'ರಿಯಲಿಸಂ'ಗಳು ಸಹ ವಿಹಾರಿ ರಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಾಯ ಎಷ್ಟೆತ್ತಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದ ಈ ನಿತ್ಯ ಪುಸ್ತಕೋಪಕಾರಿ ಬರಹಗಾರ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಸುಮ್ಮನಿರಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದ ವೀಚಿಗಳ ಸಮ್ಯಕ್ ಮನೋರಂಜನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೃದು ಮಧುರವಾದ ಸಂಗೀತಧಾರೆ ಹೊರಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೀರ ಆವೇಶಪೂರಿತ ಉಗ್ರ ಶಬ್ದ

ನಿಬಂಧಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ರಣಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಲು ದೇವ್ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವುದರಿಂದ ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದರ ಬದಲು ಅವರೊಂದಿಗೆ ರಂಗಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ. ಆ ಪಾತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ನೇರ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರಿಗೆ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು. ಯಾವುದೇ ಕಥಾಪಾತ್ರಗಳೂ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಪ್ರತಿ ಪಾತ್ರದಲ್ಲೂ ಅವರಿದ್ದಾರೆ. 'ಅಧಿಕಾರಂ'ನಲ್ಲಿ ರಾಮು: 'ಉಲಕ್ಯ'ನಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಪ್ಪಚ್ಚನ್: 'ಕಣ್ಣಾಡಿ'ಯಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ: 'ಓಡೆಯಿಲ್‌ನಿನ್ನ'ದಲ್ಲಿ ಪಪ್ಪು—ಈ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕೇಶವದೇವ್ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಉನ್ನತ ಕಲೆಗಾರರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರಿಗೆ ತಾವು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಥಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಮುಂದೆ ದಾರಿತೋರುವುದಿದೆ: ಆದರೆ ಕೇಶವದೇವ್‌ರವರಾದರೂ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಕಥಾಪಾತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಿಂತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ದೇವ್ ರಚಿಸಿದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯೆಂದರೆ 'ಆರ್‌ಕ್ಯವೇಂಡಿ?' ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳುಂಟು—ಆದರೆ ಮುನ್ನೂಡಿ ಮತ್ತು ಕಥಾಭಾಗ. ಕೃಷ್ಣ ಚೈತನ್ಯರಂತಹ ಮುನ್ನೂಡಿಕಾರರು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಉತ್ತಮ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ಮುನ್ನೂಡಿಯ ಫಲ ಆದರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಓಟಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲದಾಗಿದೆಯೆಂದು. ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಮುನ್ನೂಡಿಯ ವಾದಗತಿಗೆ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಸಂಘಗಳು. ತನ್ನ ಮೇಲೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿ ಪಾರ್ಟಿಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅದನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರದಾಹಿಗಳಾದ ಮುಂದಾಳುಗಳನ್ನು ದೇವ್, ಆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದು. ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಲಿನನ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ 'ಶುದ್ಧೀಕರಣ' ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಚೋದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ನಾಟಕೀಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಬರೆಯುವುದಾಗಿತ್ತು. ದೇವ್ ಅವರು ಪಹಿಸಿದ ಶ್ರಮವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಅಮಿತವಾದ ಆತ್ಮಸಂಯಮನವನ್ನು ಕಳೆಕೊಂಡ ಅವರು ಈ ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಇದರಲ್ಲಿ ಕಲಾಪರವಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗಿಂತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿರಬಹುದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮೋಹವಿದ್ದುದು. ತನ್ನ ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಂದಿಗೆ ರಂಗಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವ ಸರ್ಕಸ್ಸಿನ ಒಬ್ಬ ಮೃಗಪಾಲಕನು ತನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸಿತ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನವಂತೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮೊದಲು ಅದರ ಕುರಿತು ಘನವಾದ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವಂತೆಯೂ ತೋರುತ್ತದೆ, 'ಆರ್‌ಕ್ಯವೇಂಡಿ?' ಓದುವಾಗ.

'ಆರ್‌ಕ್ಯವೇಂಡಿ?' ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಕುರಿತು ಇಷ್ಟು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದುದು, ಇಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ 'ಕನ್ನಡಿ' ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ

ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೊಂದು ಎಂಬುದರಿಂದ. 'ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯದ ಶ್ರಮಿಕರೆ ಒಂದಾಗಿರಿ! ನಮಗೆ ನಷ್ಟವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಕಲೆಯಲ್ಲಿದೆ!' ಎಂಬ ಕಾರ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ಸನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡು—ಮರಣವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ— ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮತ್ವ ಸುಂದರವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತ— ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಾಯಿಯತ್ತ ಸಾಗಿದ ಆ ಕಾಲದ ಅನುಭವಗಳ ಸವಿನೆನಪುಗಳನ್ನಲ್ಲವೇ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು. ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ನಾಲ್ಕನೇ ದಶಕದಲ್ಲಾಗುತ್ತ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಲಘಟ್ಟ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೋ ಅದರ ತರುವಾಯದ ಹತ್ತಿರದ ದಿನಗಳಲ್ಲೋ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಷ್ಣುವಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಒಂದೊಮ್ಮೆ 'ದೇಶದ್ರೋಹಪರ'ವಾಗಿಯೂ ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಈ ಕೃತಿಯು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡು ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ. ಅದಾದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಕೃತಷ್ಟಿ ಹೋಗಿದೆ. ಚರಿತ್ರೆಯ ಬೇರಬೇರೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳ ಕಥಾಪರವಾದ ಪುನರಾವಿಷ್ಕಾರಗಳು ಭೂತಕಾಲದ ಸಂಭವಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತಗೊಂಡು ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಿದೆ. ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಅಲಪ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕ್ರೂರ ನರಹತ್ಯೆಯವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಸಂಭವ ಗಳಾಗಿವೆ ಕೇಶವದೇವ್ 'ಕನ್ನಡಿ'ಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು. ಎದ್ದುತೋರುವ ಆ ಸಂಭವ ಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರೀಕರಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಅವೇಶ ವಾಚಕರಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣದಿರಲು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಕಾಲದ ಬದಲಾವಣೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ೧೯೩೦-೪೦ರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಚರಿತ್ರಾಪರವಾದ ಒಂದು ಕರ್ತವ್ಯವೂ ನೆರವೇರಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಭಾವೀ ಜೀವನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಕೃತಿ ಮತ್ತೂ ಅಸ್ವಾದನೀಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ದೇವರವರಂ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ರೀಕರಣದಲ್ಲಿ ೧೯೩೮ರ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ತಲುಪಿರುವುದು. ಅದಾದರಿಂದ 'ಕನ್ನಡಿ'ಯನ್ನು 'ಕಾಲತಪ್ಪಿ ಬರೆದ ಕೃತಿ'ಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

'ಕನ್ನಡಿ' ಒಂದು ಅನುಸ್ಮರಣೆಯ ಕೃತಿಯೆಂದು ದೇವ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಧಾನ ಕಥಾಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ 'ಗಾಳಿ' ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವನ್ನೇ ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುವ ಪಾತ್ರ. ದೇವ್ ಅವರ ಯಥಾರ್ಥವಾದದ ಒಂದಂಶಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ನೀಡುವುದು ಈ ಕಾದಂಬರಿ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಯಾಡಿದ ದೇವ್ ಅವರಿಗೆ ಆ ಜೀವನದ ಅವಿಷ್ಕಾರ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಬರೆಯಲು ಹದಿನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳು ಹಿಡಿದರೂ 'ಕನ್ನಡಿ'ಗೆ ಬೇಕಷ್ಟು ಆಳ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರ ಬರಲಿಲ್ಲ: ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನವನ್ನಾವಿಷ್ಟರಿಸಲು ದೇವ್ ಅವರಿಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯ, ಕೇವಲ ಒಂದು ಮಿಂಚು ಮಾತ್ರ ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ ಅದಕ್ಕೂ ಪ್ರಕಾಶ ಸಾಲದು. ಮನುಷ್ಯರೆಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮತ್ತು ಬಿಳಿ ನೀಲಿಯರ ಚಿತ್ರೀಕರಣ ದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಸವಜತೆ ಅವರ ಮುಂದಿನ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಂದಂತಿಲ್ಲ.

ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಇದೆ. ಕೊಚ್ಚಿರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿಯರು ಮಾನವರು. ಅಪರ ಮಕ್ಕಳಾದ ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ರೋಕಿಯರು ಉದ್ದೇಶಪೂರಿತ ಆಶಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಸಪೂರ್ಣ ಪ್ರವಾಹದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು. 'ಗಾಳಿ' ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ದೇವ್ ಅಪರ ಮೇರೆ ಮೀರಿದ 'ರೊಮಂಟಿಸಂ' ಆ ಕಥಾಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸದ ಕಿರೀಟ ಹೆಣೆಯುತ್ತದೆ. ಊರು ಹೆಸರುಗಳಿಲ್ಲದ (ಅನಾಮಧೇಯ) ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ (ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಅಣುವಿನಲ್ಲೂ ಮಹತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.) ವ್ಯಕ್ತಿ 'ಗಾಳಿ'. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸ ಬಹುದಾದ ಹೆಸರದು. ಆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲೇ ಕಾಣಬಹುದಲ್ಲ ಒಂದು ಹಾಸ್ಯಭಾವ. ಬೆವರು, ರಕ್ತಗಳನ್ನು ಉಜ್ಜಿ ತೆಗೆಯುತ್ತಿರುವ; ಮರ್ದನ ಮತ್ತು ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಸಿ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಕಥಾಪಾತ್ರವನ್ನು ತುರುಕಿಸಿದ್ದು; ಕಾದಂಬರಿಯ ಅಂತರಾಳವನ್ನು, ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು, ಮಿಡಿಯುವಿಕೆಯನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬಾಧಿಸಿರುವುದು. ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರಿ ನಿಲ್ಲುವ ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶ್ರಮಜೀವಿಯನ್ನು ಮುಂದಾಳಾಗಿ ದೇವ್ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, 'ಕನ್ನಡಿ' ಯು ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಕೈಗನ್ನಡಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ 'ಗಾಳಿ' ಒಬ್ಬ 'ಕ್ಯಾರಿಕೇಚರ್' ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಜೀವ ಕಥಾಪಾತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಒಂದು 'ಕಾರ್‌ಟೂನ್' ಕಥಾಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ ಅದು. ಅದುವ ರಿಂದ 'ಕನ್ನಡಿ'ಯು ಒಂದು ಧೂಳು ಮುಸುಕಿದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೇರಳದ ಶ್ರಮಿಕರ ಮೂಟ್ಟಮೂದಲಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಸಣ್ಣಮಟ್ಟಿ ಗಾದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮಾಲಿಕ ರನ್ನು ದೇವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಕೂಲಿಕಾರರು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಒಂದಾಗುವುದು, ಉತ್ತಮ ಭವಿಷ್ಯದ ಕನಸುಕಾಣುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಯಾಸ ವಾಗಿಯೂ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಯೂ ಅವರು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕೇರಳೀಯರಲ್ಲದ ವಾಚಕರಿಗೆ ಕೇರಳದ ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪರಿಚಯವಾಗಲು ಈ ಕೃತಿ ವಿಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವುದು. ವರ್ಕಿ, ಏಲಿಯರಾಗಿ ಮತಾಂತರಗೊಂಡ ಕೊಚ್ಚಿರಾಮನ್ ಮತ್ತು ಬಿಳಿ ನೀಲಿಯ ರಂತಹ ಸ್ನೇಹಸಂಪನ್ನರಾದ ಕೇರಳೀಯ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೇರಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಡಕು ತಲೆಯೆತ್ತುವ ಮೊದಲಿನ ಮಾಲಿಕರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ವಕುಚ್ಚನ್ ಮತ್ತು ಕುಂಡು ಶಂಕರನ್. ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಮುಂದಾಳುತ್ತ ಕೊಡಲು ಧನಿಕ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಇಳಿದುಬಂದ 'ಕಾಮ್ರೇಡ್' ನೀಲಕಂಠನಾದರೋ (ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ 'ಜೆಲೆಬಾಳುವ ರಿಸ್ಪ್ ವಾಚು' ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಹಾಗೂ ಘನತೆಯ ಚಿತ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕೇಶವದೇವ್ ಮರೆತಿಲ್ಲ) ಕೇರಳೀಯರಿಗೆ ಸುಪರಿಚಿತವಾದ ಕಥಾಪಾತ್ರ ಮಾತ್ರ.

ಕೇಶವದೇವ್ ವಿರೋಧಶಕ್ತಿಯ ನಾಯಕ. ಆತ್ಮ ಕಥಾಖ್ಯಾನ ಪರವಾದ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿರುವ ಅವರ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಯ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯೂ 'ವಿರೋಧ' (ವಿರೋಧ) ಎಂದಲ್ಲವೇ? ಎದುರಿಸುವುದು ಕೇರಳೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಘಟಕವಷ್ಟೆ! ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದ ಕೇರಳೀಯ ಸ್ವಭಾವದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದದ ಕುರಿತು. ಆರ್. ಇ. ಏಷರ್ ಹೇಳಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸದಿರಲು ಮನಸ್ಸು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. "ಭಾರತದ ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಮನೋಹರವಾದ ಭೂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಲು ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿದ ಒಬ್ಬನಿಗೆ— ಮಲಯಾಳಿಗೆ, ಊಟವು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವೋ ಹಾಗೇ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದವು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಬಹುಜೇಗನೇ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವಾದರೂ—ಧಾರ್ಮಿಕವೋ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವೋ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವೋ—ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುವಾಗುವುದು. ಎಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಅಂಗೀಕಾರ ದೊರಕಬೇಕಿದ್ದರೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮರಣಗೊಂಡಿರಬೇಕು! ಒಣ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಕ್ಷಪರವಾಗಿಯೋ ಅಸೂಯಾಪರವಾಗಿಯೋ ವಿರೋಧ ದಿಂದಲೋ ಕೂಡಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿದೆ. ಅದರ ಕುರಿತು ಇರುವ ಆಶಯಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೋ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಯು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಎಂಬುದರ ಆಧಾರ ದಿಂದಲೋ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯ ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿರುವ ಶ್ರಮದ ಫಲವಾಗಿರಬಹುದು."

ಎಲ್ಲಾ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಯೆಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಅಂಗೀಕಾರ ಪಡೆಯಲು. ಜೀವಿಸಿರುವಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರಿಗೂ ಕೇರಳೀಯರಿಗೂ ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದ ಕೇರಳೀಯರ ಜೀವನದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಎದುರಿಸುವಿಕೆಯು ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೇಷ್ಟೆ ಅವರ ವಿರೋಧಿಸುವಿಕೆಯು ಕೇವಲ 'ವಿರೋಧಕ್ಕಾಗಿ ವಿರೋಧ' ಎಂದು ಕಾಣುವುದಿದ್ದರೂ ಈ ವಿರೋಧಿಸುವಿಕೆಯೇ ಅವರನ್ನೂ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಸಜೀವಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಯುವಜನಾಂಗವನ್ನು ನಾಚಿಸುವಂತಹ ಉನ್ನತಿಕೆಯನ್ನೂ ಶೌರ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನೂ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಕೇಶವದೇವ್ ಜೀವನದ ನಿತ್ಯ ಆಶಾವಾದಿಯೂ ನಿತ್ಯಯುವಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೂ ಆಗಿರುವರು. ಬಿದ್ದು ನೆಲಸಮವಾದ ಅರಮನೆಗಳ ತಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅರಮನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು, ತಾವೇ ಮುರಿದಿಕ್ಕಿದವುಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಲೂ ಅವರಿಗೆ ಆವೇಶ ದೊರಕುವುದು ಜೀವನದ ಅವಮ್ಯ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರತೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಾಗಿದೆ

ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ತರುಣದಲ್ಲಿ ನವೀನ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಅವರು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಸಂದೇಶ ಗಮನೀಯವಾಗಿದೆ. “ಬರೆಯಿರಿ, ಎಂದೇ ನಾನು ಹೇಳಲಿರುವ ಮಾತು. ಬರೆಯಿರಿ ಮತ್ತು ಬರೆಯಿರಿ. ಬರೆಯಬೇಕಿದ್ದರೆ ಜೀವನ ಕಲಿಯಬೇಕು, ಆದುದರಿಂದ ಬದುಕಲು ಕಲಿಯುವುದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ.”

ಪೂರ್ಣ ಕೇರಳೀಯನಾದ ಕೇಶವದೇವ್ ಕೇರಳೀಯವಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನಾದರೂ ಬರೆದಿರುವರೋ ಎಂಬುದು ಸಂಶಯವಾಗಿದೆ. ಕೇರಳೀಯ ಸ್ವಭಾವ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವ ದಾರ್ಢ್ಯತೆಯ ಬಹು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆದರ್ಶ ಬರಹಗಾರ ಕೇಶವದೇವ್ ಅವರ ಕೃತಿಯಾದ ‘ಕನ್ನಡಿ’ಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತುಸು ಅಸಮಧಾನ ವಿದ್ದರೂ, ಅಭಿಮಾನನಿಂದಲೂ ಆನಂದದಿಂದಲೂ ವಾಚಕರ ಮುಂದಿಡುತ್ತೇನೆ,

—ಟಿ. ಎನ್. ಜಯಚಂದ್ರನ್.

(೧)

ಅಂತೋಣಿಯ ತಂದೆ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್. ಅವನ ತಂದೆ ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್. ಕಳ್ಳು ತೆಗೆಯುವುದು ಅವನ ಕಸುಬಾಗಿತ್ತು.

ಹೊಲೆಯರ ಕಂಡನ್ ಬಿಳಿನೀಲಿಯ ತಂದೆ. ಅವನೊಬ್ಬ ಸೊಗಸಾದ ಗೆಯ್ಯಾಳು.

ಜಮೀನ್ದಾರ ವಕ್ಕಚ್ಚಿನಿಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ತೆಂಗಿನ ತೋಟವಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ಒಕ್ಕಲಾಗಿದ್ದರು ಬಿಲ್ಲವರ ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಮತ್ತು ಹೊಲೆಯರ ಕಂಡನ್. ಎರಡು ಜಾತಿಗಳೊಳಗಿನ ಆಸ್ಪ್ರಶ್ಯತೆಯ ಅಂತರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವಂತೆ ತೋಟದ ತೆಂಕಣ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರ ಕಂಡನ್, ಬಡಗಣ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲವರ ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ತೋಟದ ನಡುವುಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿದುಹೋಗುವ ಒಂದು ತೊರೆಯೂ ಇತ್ತು.

ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ. ಅವನು ಮೂರು-ನಾಲ್ಕನೇ ತರಗತಿಯ ಪರಗೆ ಓದಿದ್ದ. ಸುಂದರವಾದ ಮತ್ತು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ದೇಹ ಅವನದು. ಅವನು ತನ್ನ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲನ್ನು ನೆತ್ತಿಯಿಂದ ಬಾಚಿ, ಬನಿಯನ್ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಿಳಿನೀಲಿ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಒಳಗಣ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಕೊಚ್ಚುರಾಮನಿಗೆ ಕೊಚ್ಚಿ (ಕೊಚ್ಚಿನ್) ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ಹಡಗಿನಿಂದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ದಡಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ಕೆಲಸ. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಗೆ ಹಡಗು ಬಂದರೆ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ದಡಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಸೌಕರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ ಹಡಗುಗಳು ಸಮುದ್ರದ ದಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಹುದೂರ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಡಗಿನಿಂದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿ ದಡಕ್ಕೆ ತಂದು ಇಳಿಸುವುದು ಪದ್ಧತಿ. ಅಂತಹ ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಯಜಮಾನ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್. ಹಡಗಿನಿಂದ ಇಳಿಸಿದ ಸಾಮಾನಿನ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಕೂಲಿ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ದೋಣಿಗಾರರಿಗೆ ಇತರರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೂಲಿ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಮತ್ತು ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಇಬ್ಬರೂ ದುಡಿದು ಹಣ ತರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಕುಟುಂಬ ಜೀವನ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಸುಖವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿತಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನೆರೆಹೊರೆಯವರಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವುದೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ

ನೆರೆಹೊರೆಯ ಹೆಂಗಸರಿಂದ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ ತಾಯಿ ಪಾರುವಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೌರವ ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು.

ಎಲ್ಲಾ ರೈತರಿಗೂ ಹೊಲೆಯರ ಕಂಡನ್ ಬೇಕೇಬೇಕು. ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವನು ಒಬ್ಬನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದಿನಕ್ಕೆ ಒಂದೂಪರೆ ಅಳಿನ ಕೂಲಿಯೂ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಿಕ್ಕುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಂದಂದೇ ಮುಗಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ. ಕಂಡನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿನ್ನಲೂ ಬೇಕು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುಡಿಯಲೂ ಬೇಕು. ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟು ಕುಡಿದದ್ದು ಸಾಕಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈಚೆಲು-ತೆಂಗು ಮರಗಳನ್ನೇರಿ ಕದ್ದು ಕಳ್ಳು ಕುಡಿಯಲೂ ಅವನು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಂಡನ ಹೆಂಡತಿ ಅಳಗಿಯ ಚೊಚ್ಚಲ ಮಗು ತೀರಿಹೋಗಿತ್ತು. ಎರಡನೆಯ ಮಗುವೇ ನೀಲಿ. ಅವಳ ಮೈಬಣ್ಣ ಬಿಳಿಯಾದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಅವಳನ್ನು ಬಿಳಿನೀಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಳಗಿ, ನೀಲಿಯನ್ನು ಹೆತ್ತಾಗ ನೆರೆಹೊರೆಯವರು "ಕರಿ ಕೋಳಿ ಬಿಳಿ ಮೊಟ್ಟೆಯಿಟ್ಟಿತು" ಎಂದು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಕಥೆ ಇದೆ.

ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ವೃಥವಾದ ಬಳಿಯ ದೇಹ, ಹುರಿಮೊಸೆ, ಗಲ್ಲದ ವರೆಗೆ ಕೂದಲು ಇಳಿಯಬಟ್ಟ ಮುಖಕ್ಕಿರ, ಪಂಚಿಯುಟ್ಟ ನೀಳವಾದ ಶಾಲು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ರಾಜನಂತೆ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಕ್ಕಚ್ಚನ್. ತೋಟವನ್ನು ನೋಡುವುದೂ, ಒಕ್ಕಲುಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರಿಸುವುದೂ ಅವನ ತಿರುಗಾಟದ ಉದ್ದೇಶ. ಒಕ್ಕಲು ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಕರುಣೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅವನು. ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯಿರುವ ಒಕ್ಕಲೆಂದರೆ ಅವನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕರುಣೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಈ ರೀತಿಯ ಅವನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕರುಣೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಒಕ್ಕಲಾಗಿದ್ದ ಹೊಲೆಯರ ಕಂಡನ್.

ಕಂಡನ ಹೆಂಡತಿ ಅಳಗಿಗೆ ಮಾದಕವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದವು. ಅಕರ್ಷಕವಾದ ನಗೆಯೂ ಇತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲೂ ಮಲಗಲೂ ಕ್ಯಾನ್ವಾಸಿನ ಒಂದು ಕುರ್ಚಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಬಂದೊಡನೆ ಅಳಗಿ ಆ ಕುರ್ಚಿಯನ್ನು ತಂದು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಇಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಂಡನ್ ಬೇಕೆಂದೇ ವಕ್ಕಚ್ಚನಿಗೆ ತಾಂಬೂಲ ತರಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ತಿನ್ನಲು ಬೇಕಾದ ತಾಂಬೂಲ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ಹೋಗುವಾಗ ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ :

"ಬೇಕಾದರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಒಮ್ಮೆ ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿಯನ್ನೂ ಹೊಕ್ಕು ಬಾ."

ಅವನು ಹೇಳಲಿ ಬಿಡಲಿ ಕಂಡನ್ ಕಳ್ಳು ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕೇ ತೀರುತ್ತಿದ್ದ.

ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿದ್ದವರು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ತನ್ನ ತೋಟದಿಂದ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಕೀಳಿಸುವಾಗ ಪ್ರತಿ ಒಕ್ಕಲಿಗೆ ಎರಡರಂತೆ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅವನು ಕಾಯಿ ಕೀಳಿಸಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅಳಗಿ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿಯನ್ನು ಮಾರಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದೊಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಂಡನ ಗುಡಿಸಲಿನ ಸಮೀಪದ ಮರಗಳಿಂದ ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿಗಳು ಬೀಳುವ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನೆರೆಹೊರೆಯವರು ಅದನ್ನು ವಕ್ಕಚ್ಚನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವನು "ಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತೀನಿ, ತಿಂದುಬಿಡುತ್ತೀನಿ" ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ಮೇಲೆಯೂ ಕಂಡನ್ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೀಳುವುದು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು.

ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ಒಮ್ಮೆ ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿ ಕೀಳಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದಾಗ, ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ತನ್ನ ಅಂಗಳದ ತೆಂಕಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಮರದಿಂದ ಒಂದು ತೆಂಗಿನ ಗೊನೆನ್ನು ಕಳವು ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂತು. ಅವನು ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಚೈದು, ಪೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಗದರಿಸಿದ. ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಕೇಳಿದ:

"ಅದೇನು ದಣಿಗಳೇ ಪಕ್ಷಪಾತ ತೋರಿಸೋದು? ಹೊಲೆಯರ ಕಂಡನ್ ತೆಂಗಿನ ಗೊನೆಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ಇಳಿಸಿದರೆ ದಣಿಗಳು ಮಾತನಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ."

"ಅದು ನನ್ನ ಇಷ್ಟ ಕಣೋ. ನೀನ್ಯಾರೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳೋದಕ್ಕೆ?"

"ಪಕ್ಷಪಾತ ಮಾಡಬಾರದು ದಣಿಗಳೇ. ಮೇಲೊಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳೋದಕ್ಕೆ."

ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ತಿಳಿಯದಂತೆ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಕೀಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ. ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ಕೇಳಿದರೆ "ಪಕ್ಷಪಾತ ಮಾಡಬಾರದು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ.

ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ತೋಟದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೌಡು ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾರಳು ಕೂಲಿ ಒಕ್ಕಲಾಗಿದ್ದಳು. ಮನೆಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತೌಡು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಅವಳ ಕಸುಬು. ಕೆಲವರು ಅವಳನ್ನು "ತುಡುಗಿ ಸಾರ" ಎಂದೂ ಕೆಲವರು "ವಾಚಾಳಿ ಸಾರ" ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ತೌಡು ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾರ ವಕ್ಕಚ್ಚನ ಒಕ್ಕಲಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಕೈಗೆ ಪಾತ್ರ ಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತು, ಅವಳು ಮತ್ತು ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ ಹೆಂಡತಿ ಪಾರು, ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಅಳಗಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಿಡಿ ಕಾರುವುದು ಅವರ ಪದ್ಧತಿ. ಸಾರಳಿಗೆ ತೌಡು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹಣ ಬಿಲ್ಲವರ ಹೆಣ್ಣು ಪಾರು ಸಾಲ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ತುಂಬಾ ಗೆಳೆತನದಿಂದ ಇದ್ದರು. ಪಾರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು:

“ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳುತ್ತಿರೋದು ವಕ್ಯಚ್ಚಿನ್ ಬಡವರಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲವೆ ಅಂತ.”

“ಅವನಿಗೆ ಬಡವರಲ್ಲಿ ಕರುಣೆ ಇಲ್ಲ ಎಂತಲೋ ನೀನು ಹೇಳೋದು?”

“ಕರುಣೆ ಇದ್ದದ್ದಾದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲೇಕೆ ಮತ್ತೆ ತೋರಿಸೋದಿಲ್ಲ?”

“ಅದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವಿದೆ, ಪಾರು.”

“ಅದೇನು?”

“ಸುಮ್ಮನೆ ಬರಿ ಸಾಧುವಾಗಿವರೆ ಸಾಲದು.”

“ಮತ್ತೇನಾಗಿರಬೇಕು?”

“ನೋಡೋದಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಬೇಕು, ಧೈರ್ಯವೂ ಬೇಕು.” ಇಬ್ಬರೂ ಗೊಳ್ಳೆಂದು ನಕ್ಕರು.

ಹೊಲೆಯರ ಅಳಗಿ ಹೆತ್ತಾಗ ನೆರೆಹೊರೆಯವರೆಲ್ಲಾ ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದವರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಓಸುಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು: “ಕರಿಯ ಕೋಳಿ ಬಿಳಿಯ ಮೊಟ್ಟೆ ಇಟ್ಟಿತು,” ಎಂದು. ಸಾರ ಪಾರುವನ್ನು ಕೇಳಿದಳು:

“ಈ ಮಗು ಮೊಟ್ಟದಾದಾಗ ಹೇಗೆ ಇರುತ್ತೆ ಗೊತ್ತೆ, ಪಾರು?”

“ಹೇಗಿರುತ್ತೆ?”

“ವಕ್ಯಚ್ಚಿನ್ ಕಿರಿಯ ಮಗಳನ್ನು ನೀನು ನೋಡಿದ್ದೀಯಾ?”

“ಹುಂ.”

“ಹಾಗೇ ಇರುತ್ತೆ ನೋಡು.”

ಇಬ್ಬರೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಗೊಳ್ಳೆನೆ ನಕ್ಕರು.

×

×

×

ನೀಲಿ ಬಳೆವಳು. ಅವಳು ಯೌವನಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಳು. ಅವಳಿಗೆ ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷ ಕಳೆಯಿತು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಮಂದಹಾಸವೂ ಮಾದಕವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಅವಳಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಅಳಗಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಮತ್ತೂ ಕೆಲವಂಶಗಳು ನೀಲಿಗೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಂದಲೋ ದೊರೆತಿವೆ—ಮಾಗಿದ ನಿಂಬೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತಹ ಮೈಬಣ್ಣ, ಗುಂಗುರು ಕೂದಲು.

ಪಾರು ಮತ್ತು ಸಾರ, ಪಾರುವಿನ ಮನೆಯ ಅಂಗಳದ ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಏನೆಲ್ಲಾ ಆಡಿಕೊಂಡು ನಗುವುದು ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೇರೆ ಹೆಂಗಸರೂ ಆ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳಿಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಅವರು ಯಾಕೆ ನಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು, ಏನೇನು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು. ಆದರೆ ಅವಳು ಅದನ್ನು ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನೀಲಿಗೆ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕೊಚ್ಚಿಯ್ಯಪ್ಪನಿಗೂ ಕಂಡನಿಗೂ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತುಕತೆಯಿಲ್ಲ. ದಾರಿ ಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾದರೂ ಪರಸ್ಪರ ಎದುರಾದರೆ ನೋಡಿಯೂ ನೋಡದಂತೆ ಇಬ್ಬರೂ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೊಚ್ಚಿರಾಮನ್, ಮನೆಯ ತೆಂಕಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಪಾರು ಕೇಳಿದಳು:

“ಮಗೂ, ನೀನ್ಯಾಕೋ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತು, ಹೀಗೆ ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿರೋದು?”

ಕಂಡನ ಗುಡಿಸಲಿನ ಒಳಗಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಆತು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನೀಲಿ, ಪಾರುವನ್ನು ಕಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ಕೊಚ್ಚಿರಾಮನ್ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತರೇನಾಯ್ತು?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನೇಕೆ ಮೂಡಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ನಿಂತಿದ್ದ?”

“ಈ ತಾಯಿಗೇನು—ಹುಚ್ಚಾ?”

“ಹುಚ್ಚು ನಿನಗೆ.”

ಆ ನಂತರ ಕೊಚ್ಚಿರಾಮನ್ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಮನೆಯ ತೆಂಕಣ ಪಾರ್ಶ್ವಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ. ನೀಲಿ ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿನ ಬಡಗಣ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು, ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ನಿಲುವು ಆ ನೋಟ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಾರು ಕೊಚ್ಚಿಯ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಮಕ್ಕಳು ಯಾರನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಿಂತರೆ ನಿನಗದರಿಂದೇನು?”

“ಹೀಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೇ ಕೊನೆಗೆ ತೊಂದರೆ ಬರುವುದು.”

“ಅದಕ್ಕೇನು ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ಹಾಗೆ ನೋಡಬೇಡವೆಂದು ಅವನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೋ?”

“ಅವನಿಗೆಲ್ಲಿದಲಾದರೂ ಒಂದು ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ತರಬೇಕು ಅಂತ ನಾನು ಹೇಳೋದು.”

“ಅದು ಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೂ ತೋರಬೇಕೂ ಅಂತ ನಾನು ಕೇಳೋದು.”

ಆ ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ, ಆ ನೋಟ, ಆ ನಗುಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬಾರದೆಂದು, ಕೊಚ್ಚಿಯ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲ?

ಪಾರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮನೆಯ ತೆಂಕಣ ಪಾರ್ಶ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತು ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ನೋಡುತ್ತಾ ಆಕಾಶಕ್ಕೋ ಎಂಬಂತೆ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಏರುಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. “ತಾಯಿಯಂತೆ ಮಗಳು” ಎಂದು ಪಲ್ಲವಿ ಸೇರಿಸಿ ತುಂಬಾ ಹೊತ್ತಿನ ಪರಗೆ ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮೊದಮೊದಲು ಅಳಗಿ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಕೇಳದಂತಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಸಹನೆ ಕೆಟ್ಟು ಅವಳೂ ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದಳು:

“ನನ್ನ ಮಗಳು ನನ್ನ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರೋದು. ನಿಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ನೀವು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ..... ಹೂಂ..... ಇಲ್ಲಿ ಕುಡು ಗೋಲಿದೆ ಗೊತ್ತೇ?”

ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿಯರ ನೋಟ ನಗಗಳು ದಿನೇದಿನೇ ಹೆಚ್ಚು ತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಪಾರು ಮತ್ತು ಅಳಗಿಯರ ಬೈದಾಟಗಳೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು.

ಕೊಚ್ಚುಯ್ಯಪ್ಪನಿಗೂ ಕಂಡನಿಗೂ ಇದೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅವರು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಏನೂ ಮಾತಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಂಡನಿಗೆ ಒಂದು ಪಾಠ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೊಚ್ಚುಯ್ಯಪ್ಪನ್ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ.

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಮರವನ್ನೇರಿ ಕದ್ದು ಕಳ್ಳು ಕುಡಿಯುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿದೆಯಲ್ಲ ಕಂಡನಿಗೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೊಚ್ಚುಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಕಟ್ಟಿದ ತೆಂಗಿನ ಮರವನ್ನೇರಿಯೂ ಅವನು ಕಳ್ಳು ಕುಡಿಯುವುದುಂಟು. ಒಂದು ದಿನ ಕೊಚ್ಚುಯ್ಯಪ್ಪನ್ ತೆಂಗಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಹರಿತವಾದ ಮೊಳೆಗಳನ್ನು ನಟ್ಟು ಇಳಿದುಹೋದ. ಇದನ್ನರಿಯದೆ ಕಂಡನ್ ತೆಂಗಿನ ಮರವನ್ನೇರಿದ. ಆ ಹರಿತವಾದ ಮೊಳೆಗಳು ಅವನ ಕಾಲನ್ನು ಗೀರಿ ಗಾಯವುಂಟಾಯಿತು. ಕೆಳಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಬದಳ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು, ರಕ್ತ ಸುರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದ. ಅದಿತು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕೊಚ್ಚುಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಎದ್ದು ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಕೇಳಿದ:

“ಏನೋ ಕಂಡನ್, ಸೇಂದಿ ರುಚಿಯಾಗಿತ್ತೋ?”

“ನನಗೆ ಈ ರೀತಿ ಮೋಸ ಮಾಡಬಾರದಿತ್ತು..”

ಕಂಡನ್ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಪರಗೆ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ. ಔಷಧಿಗೂ ಮನೆ ಖರ್ಚಿಗೂ ವಕ್ಕಚ್ಚನ್ ಹಣ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಪಾರು ಮತ್ತು ಸಾರ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯವರೊಡನೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ನಡೆದರು.

ಆ ನಂತರವೂ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ತೆಂಕಣ ಪಾರ್ಲ್ಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ನೋಡಿ ನಗುವುದು ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು.

ನೀಲಿಯ ಗುಡಿಸಿಲಿನಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಗಲಾಟೆ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಂಡನ ಉಗ್ರ ಗರ್ಜನೆಯೂ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು.:

“ನಾನಿವಳನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕುತ್ತೇನೆ! ಕತ್ತು ಹಿಚುಕುತ್ತೇನೆ!”

ಕಂಡನ ಗುಡಿಸಿಲಿನತ್ತ ಚಾತನ್ ಆಗಾಗ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ತರುಣನಾದ ಅವನು ನೀಲಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದ. ಅವನ ಮತ್ತು ನೀಲಿಯ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಅದು ಸಮ್ಮತಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅವನು ನೀಲಿಯ ಮನೆಗೆ ಬರುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಏನಾದರೂ ತಿಂಡಿ ತರುತ್ತಿದ್ದ. ನೀಲಿ ಆ ತಿಂಡಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ

ನೇರವಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವಳು ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದಂತೆ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಸಾಕುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಒಂದು ದಿನ ನೀಲಿ ತಿಂಡಿಯನ್ನು ಕಾಲುವೆಗೆ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಳಗಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಏಕೆ ಅದನ್ನು ಬೀಸಾಕಿದ್ದು?”

“ನನಗೆ ಅದು ಬೇಡ.”

“ಏಕೆ ಬೇಡ?”

“ಅವನು ತಂದುಕೊಡುವ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವೂ ನನಗೆ ಬೇಡ.”

“ಹಾಗಾದರೆ ನಿನಗೆ ಮತ್ತಾರು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾರೆ?”

“ನನಗೆ ಯಾರೂ ತಂದುಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ!”

ಒಂದುದಿನ ಕಂಡನ ಗುಡಿಸಲಿನಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಗಲಾಟೆ ಕೇಳಿಬಂತು. ಜೊತೆಗೆ ನೀಲಿಯ ಗೋಳೂ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಮರುದಿನ ಹಿತ್ತಿಲಿನ ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಚಾತನ್ ಗರ್ಜಿಸಿದ:

“ನಾನು ಆ ಪೋಕರಿಯ ತಲೆ ಕಡಿಯುವೆ.”

ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಕೊಚ್ಚೆಯಪ್ಪನ್ ಏರುಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದುದು, ಹೆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಆಮೇಲೆ ಕೊಚ್ಚರಾಮನ್ ತೆಂಕಣ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಲ್ಲುವುದೂ ನೀಲಿ ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಲ್ಲುವುದೂ ನಿಂತುಹೋಯಿತು.

(೨)

ಬಡಗು ದಿಕ್ಕಿನ ಬತ್ತದ ಬಯಲಿನ ಬರುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ತೆಂಗಿನ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕೊಚ್ಚರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿಯರು ಒಂದು ಸಂಜೆ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನೆಂದು ಒಂದು ದಿನ ತೌಡು ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಾರ ಪಾರುವಿನೊಡನೆ ಹೇಳಿದಳು. ಸಾರ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ಪಾರು ಅದನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೊಚ್ಚರಾಮನ್ ಒಮ್ಮೆ ಕೇಳಿದಳು. ಅವನು ಇದು ಶುದ್ಧ ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದ.

ಇದಾದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಸಾರ ಮತ್ತೊಂದು ಸುದ್ದಿ ತಂದಳು. ಕೊಚ್ಚರಾಮನ್ ನೀಲಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಜಂಪರ್ ಹೊಲಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಅವಳು ಪಾರುವಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಿಟ್ಟಿಗೆರಿದ ಪಾರು ಹೇಳಿದಳು:

“ನೀನು ಈ ರೀತಿ ಸುಳ್ಳು ಮಾತಾಡಬಾರದು.”

ಇದರಿಂದ ಅವಳಿಗೂ ಕೋಪ ಬಂತು.

“ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸುಳ್ಳಾದರೆ ನೀನು ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡು. ಮೂಡಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗ ಮೊನು ತರಲು ಹೋಗುವಳು—ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತರೆ ಅವಳು ಆ ಜಂಪರ್ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೀನು ನೋಡಬಹುದು.”

ಪಾರು ಮತ್ತು ಸಾರ ಕಿರುದಾರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತರು. ನೀಲಿ ಹೊಸ ಜಂಪರ್ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕುಕ್ಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಪಾರುವಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ನೆತ್ತಿಗೆರಿತ . ಅವಳು ನೀಲಿಯನ್ನು ಹಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು.

“ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ದುಡುಗರಿಗೆ ಕಣ್ಣು, ಗಲ್ಲಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಬಚ್ಚಿ ಬರೆಗಳನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುವ ಸೂಳೆ.....!” ಅವಳ ಬೈಗಳು ಮುಂದುವರಿಯಿತು ! ಅದು ಜನ ಓಡಾಡುವ ದಾರಿಯಾದುದರಿಂದ ಅನೇಕರು ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ನೀಲಿ ಅಳುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಕುಡುಗೋಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಳಗಿ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಪಾರು ಓಡಿಹೋಗಿ ಒಂದು ಮನೆಗತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಬೈಗಳದ ಮಳೆಯೇ ಶುರುವಾಯಿತು. ತೀರ ಹೊಲಸು ಬೈಗಳು. ಈ ಜಗಳದಿಂದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಹೊಲಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಜಂಪರ್ ನೀಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದ ನೆಂದು, ಪಾರು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದಳು. ನೀಲಿ ಒಂದು ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಲ್ಲರೆ ದುಡ್ಡು ಹಾಕಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಹಣದಿಂದ ಅವಳೇ ಹೊಲಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಎಂದು ಅಳಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಜಂಪರ್ ಹೊಲಿಸಿಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಸಾರ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿದಳು ಎಂದು ಪಾರು ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಅಳಗಿ ನೇರವಾಗಿ ಸಾರಳ ಹತ್ತಿರ ಕುಡುಗೋಲು ಬೀಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

“ನಿನ್ನ ಕಡಿದು ಹಾಕ್ತೀನಿ, ಕಡಿದು ಹಾಕ್ತೀನಿ.”

ಸಾರ ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿದಳು. ಅವಳು ಹೆದರಿ ಓಡಿದಳೆಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲಾ ಭಾವಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೇ ದರ್ಜಿ ಶಂಕರನೊಡನೆ ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೊಡನೆ ಹೇಳಿದಳು:

“ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ! ಈ ಶಂಕರ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿದ್ದು. ನೀವೇ ಕೇಳಿರಿ, ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು.”

ಶಂಕರನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಬಚ್ಚಿ ತೆಗೆದು ಕೊಟ್ಟದ್ದೂ ಸತ್ಯ. ನಾನು ಹೊಲಿದು ಕೊಟ್ಟದ್ದೂ ಸತ್ಯ. ಅರಸಿನ ಬಣ್ಣದ ಮೈಗೆ ಕಪ್ಪಿನ ಬೊಟ್ಟು ಇರುವ ಬಚ್ಚಿ ಅದು.”

ಅದನ್ನೇ ನೀಲಿ ತೊಟ್ಟಿದ್ದಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗಮನಿಸಿದ್ದರು. ಸಾರ್ ವಿಜಯ ಕಹಳೆ ಮೊಳಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಅಳಗಿಯನ್ನು ಗೇಲಿ ಮಾಡುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು:

“ಏನಾಯಿತು ನಿನ್ನ ಆ ಕುಡುಗೋಲು?”

“ತಾಯಿಯಂತೆ ಮಗಳೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಓಸುಗುಟ್ಟಿದರು.

ಅಳಗಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಗುಡಿಸಿಲಿನತ್ತ ಹೋದಳು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಂಡನ ಗುಡಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಾಟ. ರೋದನಗಳು ಕೇಳಿದುವು.

ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅವನು ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದು ಹಾರೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಹೇಳಿದ:

“ಇನ್ನು ಇವಳು ಅವನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದರೂ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ನಾನು ಇವಳ ತಲೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಕಡಿಮೆಹಾಕುವೆ.” ಎಂದು ಅವನು ಅಂಗಳವನ್ನು ಅಗೆದ.

ಅಂದು ಸಂಜೆ ಚಾತನ್ ಬಂದ. ಅವನು ಖಿಡ್ಡೆದಂತಹ ಕತ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಬೇಲಿಯ ಗೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ:

“ಅವನನ್ನು ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಕ್ಕರೆ, ಅವಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಇದೋ ಹೀಗೆ ಬಿದ್ದೀತು ಅವನ ತಲೆ”—ಎಂದು ಬೇಲಿಯ ಗೂಟಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದ. ಗೂಟ ತುಂಡಾಗಿ ಕಳೆಗೆ ಬಿತ್ತು.

ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ತೆಕಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಕೆಲಸದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಗೆಗೆ ಮಸವುಕೊಂಡು ಘರ್ಜಿಸಿದ:

“ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೀಗೆನಾದರೂ ಕೇಳಿಬಂದರೆ ಅಪರಿಚಿತ ತಲೆಗಳನ್ನು ನಾನೀ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸಿ ಹಾಕುವೆ” ಎಂದು ತೆಂಗಿನ ಎಳೆಯ ಹೂಗೊನೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ಯುವಂತೆ ಕೊಯ್ದು ತೋರಿಸಿದ.

ಆ ಮೇಲೆ ಕೊಚ್ಚೆರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿಯರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತನಾಡು ವುದು, ನೋಡುವುದು, ನಗುವುದು ಮುಂತಾದವನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ನೀಲಿ ಮತ್ತು ಚಾತನ್‌ರವರ ಮದುವೆಗೆ ದಿನ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಗುಡಿಸಿಲಿನ ಎದುರು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಪ್ಪರವೂ ತಯಾರಾಯಿತು. ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಕೊಚ್ಚೆ ರಾಮನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಲು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ವಿಚಾರಿಸಿದ್ದ. ಒಂದು ಕಡೆ ಹೆಣ್ಣು ನೋಡಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಹೀಗಿರಲು ಒಂದು ದಿನ ಮುಂಚಾನೆ ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ ಮನೆಯ ತೆಕಣ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೂಗು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಅಟ್ಟಿಹಾಸ ಕೇಳಿಬಂತು. ಪಕ್ಕದ ಮನೆ ಯವರು ಎದ್ದು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ, ಕಂಡನ್ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಳಗಿ ಒಂದು ಕುಡುಗೋಲನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

“ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಿಡುತ್ತೀರೋ, ಇಲ್ಲ ನಾನೇ ಒಳಗೆ ಬರಲೋ?”
ಕಂಡನ್ ಕೇಳಿದ.

ಪಾರು ಒಳಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕೊಚ್ಚುರಾಪುನ್ ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲಿ
ಅವನನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಬೊಬ್ಬೆ ಇಟ್ಟಳು.

“ನನ್ನ ಮಗಳು ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ. ನಿನ್ನನ್ನೂ
ಅವಳನ್ನೂ ನಾನು ಕಡಿದುಹಾಕುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಪಾರು ಒಂದು ಕುಡುಗೋಲು
ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು.

ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಒಂದು ಒನಕೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಘರ್ಜಿಸಿದ:

“ಎಲಾ! ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಒಡೆದುಹಾಕು
ವೆನು!”

ಕಂಡನ್ ಕಡಿಯಲು ಕತ್ತಿ ಎತ್ತಿದ. ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಒನಕೆಯಿಂದ ಕಂಡನ
ನಡುನೆತ್ತಿಗೆ ಒಂದೇಟು ಬಿಗಿದ. ತಲೆಯೊಡೆದು ಅವನು ಸೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ. ಅಳಗಿ
ಕುಡುಗೋಲಿನಿಂದ ಪಾರುವಿಗೆ ಹೊಡೆದಳು. ಪಾರು ಅಳಗಿಗೆ ಹೊಡೆದಳು. ಅಳಗಿಯ
ಕತ್ತಿಯ ಮೂನೆ ಪಾರುವಿನ ಹೊಟ್ಟೆಗೂ ಪಾರುವಿನ ಕತ್ತಿಯ ಮೂನೆ ಅಳಗಿಯ ಎದೆಗೂ
ತಾಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಸೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ನೆರೆಹೊರೆಯವರೆಲ್ಲಾ ಓಡಿಬಂದು ಸೇರಿದರು.
ಆಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಗಾಗಿತ್ತು.

“ಕೊಲ್ಲುವನು—ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದಿಕ್ಕುವೆನು.” ಎಂದು ಬೊಬ್ಬಿರಿಯುತ್ತ,
ಚಾತನ್ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿ ಬಂದ. ಅವನು
ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ ಮನೆಯ ಮಗ್ಗುಲ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಒದ್ದು ಮುರಿದ. ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ
ಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತೆಂಗಿನ ಮರಕ್ಕೆ
ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದರು.

ಪೋಲೀಸರು ಬಂದರು. ಕಂಡನ್, ಅಳಗಿ, ಮತ್ತು ಪಾರು ಈ ಮೂವರನ್ನೂ
ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ ಮತ್ತು ಚಾತನ್ ಬಂಧಿತರಾದರು.

×

×

×

ಯಾರಿಗೂ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಅನುಮಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ನೀಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ರಾತ್ರಿ
ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಅಳಗಿಯ ಹತ್ತಿರ ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಕೊಚ್ಚುರಾಪುನ್ ರಾತ್ರಿ ಊಟ
ಮುಗಿಸಿ, ಒಂದು ಬೀಡಿ ಸೇದಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಮಲಗುವ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಚಾಪೆ ಪಾಸಿ
ಮಲಗಿದ್ದ.

ಬೆಳಗಿನ ಚಾವ ಅಳಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ನೀಲಿಯನ್ನು ಕೂಗಿದಳು. ಉತ್ತರ ಬಾರ
ದ್ದರಿಂದ ಚಾಪೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿದಳು. ನೀಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣದ್ದರಿಂದ ಹೊರಗೆ

ಬಂದು ನೋಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಗಂಡನನ್ನು ಕೂಗಿ ನೀಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಕಾಡಿದರು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಒಂದು ಯೋಚನೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು—ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಬೇಕೆಂದು. ಇದೇ ಈ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಯಾರೂ ಅವರನ್ನು ಹುಡುಕಲಿಲ್ಲ. ಹುಡುಕಬೇಕಾದವರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲೂ ಶಾಕಷ್ಟಿನಲ್ಲೂ ಇದ್ದರು.

ಅವರು ಇಬ್ಬರೂ ಊರು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಮುಂಚೆಯೇ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದ.

ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ನಿನ ಹಳೆಯ ಸ್ನೇಹಿತನೊಬ್ಬ ಆಲೆಪ್ಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದ. ಅವನ ಹೆಸರು ವಾಸು. ಆಟಪಾಠಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಬಟ್ಟಿಗೆ ಬಳೆದವರಾಗಿದ್ದರು. ಆಲೆಪ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಹಗ್ಗ ತಯಾರಿಸುವ ಒಂದು ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೂಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನಾಗಿದ್ದ. ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಸಮೇತ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ವಾಸು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೊಚ್ಚಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗಲೆಲ್ಲ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ. ದೋಣಿ ನಡೆಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಲೆಪ್ಪಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದೂ ಹರಿಹಗ್ಗದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಅಪನಿಗೊಂದು ಕೆಲಸ ಕೊಡಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಅವನು ಕೊಚ್ಚುರಾಮನೊಡನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆಲ್ಲೇ ವಾಸಿಸಬಹುದೆಂದು ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದ.

ರಾತ್ರಿ ಸಮಯ. ಎಲ್ಲರೂ ನಿದ್ರಿಸಿದ್ದರು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜನಸಂಚಾರ ನಿಂತಿತ್ತು. ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಬಟ್ಟಿಯ ಒಂದು ಗಂಟನ್ನು ಓಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ. ನಿಶ್ಚಯದಂತೆ ನೀಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅವರು ಅದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದು, ಜನರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತದ ಮತ್ತು ಇಳಿಯದ ದೋಣಿ ತಂಗುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಜಾಗವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಆಲೆಪ್ಪಿಗೆ ಹೋಗುವ ದೋಣಿ ಬಂದಾಗ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಅದನ್ನು ಕೂಗಿದ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಪೊಟ್ಟಣದ ಕಡ್ಡಿ ಹಚ್ಚಿ ಬೆಳಕು ತೋರಿಸಿ ಅದನ್ನು ದಪ್ಪಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿದ. ಇಬ್ಬರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿದರು.

ಅವರು ಆಲೆಪ್ಪಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಗಾಗಿತ್ತು. ವಾಸು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚುರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದ. ಆ ನೆನಪಿನಿಂದ ಅವನು ನೀಲಿಯೊಡನೆ ನಡೆದ. ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ಸಂಶಯ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ವಾಸುವಿನ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಮಡಲಿನ ತಟ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬ ಸಮೇತ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಕುಟುಂಬ ವೆಂದರೆ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಒಂದು ಮಗು ಮಾತ್ರ. ಹೆಂಡತಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ

ಜನರಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮನೆಮಾಡಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆತಂದು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನೊಂದಿಗೆ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮನೆಯ ಮುಟ್ಟಲು ಏರಿದಾಗ ವಾಸು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡ. ವಾಸುವಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಬಹುದೆಂದು ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮೊದಲೇ ಊಹಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಆ ದೃಶ್ಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ವಿಷಯವನ್ನೆಲ್ಲ ವಾಸುವಿಗೆ ಚುಟುಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಒಂದು ಉದ್ಯೋಗ ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದೂ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿದೊಡನೆ ಬೇರೆ ಮನೆಮಾಡಿ ವಾಸಿಸ ಬೇಕೆಂದೂ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಹೇಳಿದ.

ಅದೊಂದಕ್ಕೂ ವಾಸುವಿನ ಆಕ್ಷೇಪವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊಚ್ಚುರಾಮನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಹೆಣ್ಣು ಯಾವ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವಳಾದರೂ, ಅವನು ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ವಾಸುವಿಗೆ ಸಂತೋಷವೇ ಆಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯಸ್ನೇಹಿತನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮನೆಯವರು ಅತಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು. ಒಬ್ಬ ಬಿಲ್ಲವರ ಯುವಕನು ಹೊಲೆಯರ ಹುಡುಗಿಯೊಂದನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದೇ ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗದ ಸಂಗತಿ. ಅದೂ ವಾಸುವಿನ ಗೆಳೆಯನೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟೇ ಬಂದಿತು. ಆದರಲ್ಲಿಯೂ, ಅವರು ವಾಸುವಿನ ಮನೆಯತ್ತೇ ಉಳಿಕೊಂಡಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದರೆ, ಮತ್ತೇನು ಹೇಳುವುದೇ ಬೇಡ, ಕತ್ತಿ ದೊಣ್ಣೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಾರು, ಹೊಡೆದು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ! ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನ ಒಬ್ಬ ಭಾವ ರೌಡಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ.

ಇಂಥ ಗೊಂದಲಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು? ಕೊಚ್ಚುರಾಮನನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಲು ಹೇಳುವುದೇ? ರೂಪವತಿ ಯಾದ ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅವನು ಅಲಪ್ಪಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಆಲೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸುವುದೆಂತು? ವಾಸುವಿನ ಸಹಾಯವನ್ನಷ್ಟೇ ಪಡೆಯುವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದಲ್ಲವೆ ಅವರು ಕೊಚ್ಚಿಯಿಂದ ಅಲಪ್ಪಿಗೆ ಬಂದುದು?

ಬರುವುದೆಲ್ಲಾ ಬರಲಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಅವರು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ವಾಸು ಒಪ್ಪಿದ. ಆದರೆ ನೀಲಿ ಯಾವ ಜಾತಿಯವಳೆಂದು ಅವನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಜಾತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದುದೆಂದೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಭಾರ್ಗವಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ನೀಲಿಗೆ ಅದನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಡಚಣೆ ಅವರಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಅಂದೇ ವಾಸು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ನಾಯಕನ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾನೇಜ

ರನ ಅನುಪಮತಿಯಂತೆ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಕೆಲಸ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ತೊಪಗಿದ. ಹೀಗೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳು ಕಳೆದುವು.

ವಾಸುದಿನ ಗೆಳೆಯ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವರು ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲರೂ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚಿದರು. ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯ, ಮರ್ಯಾದೆ, ದಿನಯ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿತನ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚಿದರು. ಆದರೆ ಅವಳ ಮಾತಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೀಳು ವರ್ಗದವರ ಧಾಟಿಯಿವೆ. ಬಿಲ್ಲವರು ಆ ರೀತಿ ಮಂದಾದರೂ ಮಾತನಾಡುವುದುಂಟೇ ಎಂದು ಅವರಿಗೊಂದು ಸಂಶಯ. ಅವರು ವಾಸುದಿನನೊಡನೆ, ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ ಹೆಂಡತಿ 'ಬಿನ್' ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದರು.

ಕೊಚ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರಿದ್ದಾರೆಂದೂ, ಅವರೊಂದಿಗೆ ನಿತ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಅವಳು ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡುವಳೆಂದೂ ವಾಸು ಹೇಳಿದ. ಆ ಮಾತಿನಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಂಶಯವೆಚ್ಚುಕೊಂಡೇ ಅವರು ಮನೆಗೆ ಹೋದರು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ವಾಸು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಅಗತ್ಯ ಕೆಲಸದ ಸಲುವಾಗಿ ಕೊಚ್ಚಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎರಡು ದಿವಸ ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಬಂದ. ಅವನು ಬರುವಾಗ ತಂದ ಕೆಲವು ಸುದ್ದಿಗಳ ಪೈಕಿ, ಒಬ್ಬ ಬಿಲ್ಲವರ ಯುವಕನು ಹೊಲೆಯರ ಒಬ್ಬಾಕೆ ಯುವತಿಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ವಿಷಯವೂ ಬಂದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಘಟನೆಯ ನಂತರ ಆ ಎರಡು ಮನೆಯವರೂ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಹೊಪೆವಾಡಿ, ಎರಡು ಮೂರು ಜನರನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಸು ಮತ್ತು ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ತಬ್ಬಿಟ್ಟವರು. ಕಡಿತ, ಇಂತಿಗಳಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ ವ್ಯಾಕುಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಇವರ ಸಂಗತಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮನೆಯವರಿಗೂ ಊರವರಿಗೂ ತಿಳಿದರೆ ಕಷ್ಟ ಎಂಬುದು ವಾಸುದಿಗೆ ಭೀತಿ.

ಒಂದು ದಿನ ವಾಸುದಿನ ರೌದ್ರ ಭಾವ ಆವನೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

"ಕೊಚ್ಚುರಾಮನನ್ನೂ ಅವನ ಹೊಲತಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ದಬ್ಬದಿದ್ದರೆ, ನಾನೇ ಒಮ್ಮೆ ಆ ಕಡೆಗೆ ಬಂದೇನು."

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಕೆಟ್ಟುಹೋಯ್ತು ಎಂದು ಕೊಚ್ಚುರಾಮನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ವಾಸುವನ್ನು ಕಷ್ಟಕ್ಕೊಳಪಡಿಸದೆ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡ

೧. 'ನಾನು' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಮಲಯಾಳಮ್‌ದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಪದ 'ಞಾನ್' ಎಂದು. ವಿವಿಧ ಜಾತಿಗಳ ಆಡುನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣಬಹುದು. ಹರಿಜನರ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ 'ಞಾನ್' > 'ಏನ್' ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಬೇಕೆಂದು ಅವನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು? ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪರಿಚಯವಾದ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ, ಉಳಕೊಳ್ಳಲು ಏನಾದರೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬಹುದೋ ಎಂದು.

ರಿಕ್ಷಾ ಓಡಿಸುವ ಪತ್ರೋಸ್ ಹೇಳಿದ, ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದೆಂದು. ಆದರೆ ವಾಸು ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದ. ಪತ್ರೋಸನ ಮನೆ ಅವನ ಮನೆಯ ಸಮೀಪವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅಲಪ್ಪಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಪತ್ರೋಸನ್ನು ಅರಿಯದವರು ವಿರಳ. ಹಿರಿಯ ಕಿರಿಯರೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಬಲ್ಲರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಹೆದರಿಕೆ.

ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಜನ ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಿಕ್ಷಾದ ಮೆಟ್ಟುಹಲಗೆಯನ್ನು ಏರಿ, ಬೀಡಿ ಸೇದುತ್ತಾ ಅವನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೈರಿಕ್ಷಾವನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಮೂಕಹಾಡಿನೊಂದಿಗೆ, ಉವಾಸೀನಭಾವದಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ ರಿಕ್ಷಾದೊಂದಿಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅವನ ಕೆಲಸ ರಿಕ್ಷಾ ಓಡಿಸುವುದೋ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಅರಿಯದೆ ಯಾರಾದರೂ ಅವನ ರಿಕ್ಷಾವನ್ನು ಕೂಗಿದರೆ ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ:

“ಈಗ ಬರಲು ಸಮಯವಿಲ್ಲ ಸಾರ್. ನನಗೆ ಬೇರೆ ಹೋಗಲಿದೆ—ಬಬ್ಬರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು.”

ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗಿತೆಂದರೆ ಅವನ ಕೈರಿಕ್ಷಾ ಓಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು—ಅಧಿಕ ಜನಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಒಳರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ. ಆಗ ಆ ರಿಕ್ಷಾದ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ. ಅದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೋಗುವುದು, ಏಕೆ ಹೋಗುವುದು? ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತರ ಗುಪ್ತ ದಾಹ ಹಾಗೂ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ; ಅವನ ಹೆದರಿಕೆ.

ಅದೆಲ್ಲಾ ಕೊಚ್ಚುರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಪತ್ರೋಸಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದೆಂದು ವಾಸು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಏನಿಲ್ಲಿಂದರೂ ಅವನೊಬ್ಬ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಯಲ್ಲವೇ? ಅಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಜಾತಿ ಏನೆಂದು ಕೇಳಿ ಯಾರೂ ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರರಷ್ಟೆ?”

“ಅದು ಸರಿ. ಆದರೊಂದು ಸಂಗತಿಯಿದೆ.”

“ಏನದು?”

“ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದರೆ ನೀನು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಹಣ್ಣನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕು.”

“ಅದೇನು?”

“ಅದು ಏನೆಂದರೆ? ಹೂಂ, ಅದು ಹಾಗೆ.”

“ಏನೆಂದು ಹೇಳು, ವಾಸು.”

“ಕತ್ತಲಾದೊಡನೆ ಅವನು ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ರಿಕ್ವಾ ಏರು ವಂತೆ.”

“ಅದೇಕೆ?”

“ಏಕೆಂದರೆ? ಅಗತ್ಯವಿದ್ದವರಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ.”

ಕೊಚ್ಚುರಾಪುನ್ ಆಪೇಲೆ ಏನೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರೋಸನೊಡನೆ ಆ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಮತ್ತೆ ಮಾತನಾಡಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಇನ್ನೇನು ಮಾಡುವುದು? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು?

(೩)

ಪರೀದು ಸಾಹೇಬ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಭೂಮಾಲಿಕನಾಗಿದ್ದ. ಆಲಪ್ಪಿಯಲ್ಲೂ ಸಮೀಪದ ಊರುಗಳಲ್ಲೂ ಅವನಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ತೆಂಗಿನ ತೋಟಗಳಿದ್ದವು. ಅವನ ದಣವ ರಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾರಿಹೇಳುವಂತೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಮಹಡಿಮನೆಯಿತ್ತು ಅವನಿಗೆ, ಪಟ್ಟಣದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ.

ಮೊದಲು ಆಲಪ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ಮರಿಹಗ್ಗ ತಯಾರಿಸುವ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು. ಆದೇಲೆ ಊರವರು ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯವರಿಗೆ ಯುರೋಪಿನ ವರ್ತಕರೊಂದಿಗೆ ಪೈಪೋಟಿ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೆ ಪರೀದು ಸಾಹೇಬ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಕಂಪೆನಿಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರಿಹಗ್ಗದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ.

ಆದರೆ ಪರೀದು ಸಾಹೇಬ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದೇನೆಂದರೆ ತನ್ನ ಒಕ್ಕಲುಗಳಿಗೆ ಹಣ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಈ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೆಂದು. ಸತ್ಯಾಂಶ ತಿಳಿದ ಕೆಲವರು ಅವನ್ನು ನಂಬದಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ನಂಬಿದ್ದರು. ತಾವು ಧನಿಕರಾಗುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಕ್ಕಲುಗಳನ್ನು ಕೂಲಿಗೆ ದುಡಿಸುವುದು—ಜಮೀನ್ದಾರರ ತಂತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ಸರಪಳಿಯ ಒಂದು ತುದಿಯನ್ನು ಅವರ ಉದ್ಯೋಗ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯನ್ನು ಅವರ ಮನೆಗಳಿಗೂ ಬಿಗಿಯುವ

ಉಪಾಯವಾಗಿತ್ತು ಅದು. ವರೀದು ಸಾಹೇಬನು ಸಮರ್ಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಒಕ್ಕಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವವರಿಗಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಹುರಿಹಗ್ಗದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಕೊಟ್ಟ. ಇದರಿಂದ ಆನೇಕ ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವನೊಬ್ಬ ಕರುಣಾಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ.

ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ವರೀದು ಸಾಹೇಬನನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊಳ್ಳಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ. ಅವನು ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ. ತಾನು ಕೊಚ್ಚಿಯವನೆಂದೂ ಬಿಲ್ಲವ ಚಾತಿಯವನೆಂದೂ ತಾನು ಹೊಲೆಯರ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅಂತರ್ಜಾತಿ ವಿವಾಹವಾದುದರಿಂದ ಇರಲು ಮನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದ. ಸಾಹೇಬ ಕೇಳಿದ:

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನೇಕೆ ಬಿಲ್ಲವನಾಗಿ ಓಗೆ ಅಲೆಯಬೇಕು? ಅವಳೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೊಲತಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ?”

“ಮತ್ತೇನು ಮಾಡೋದು ಧಣಿಗಳೇ?” ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಕೇಳಿದ.

“ಏನು ಮಾಡೋದೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ?..... ಅದನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವೆ..... ನೀನೀಗ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡು. ನೀನು ನನ್ನ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿರು. ನನ್ನ ಕಂಬನಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಕೊಡಬಹುದು.”

ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೈವರೆತ. ಸಾಹೇಬ ಮನೆ ಕಟ್ಟಲು ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟ. ಹೇಗೆ ಮನೆಕಟ್ಟಿ ಬೇಕೆಂದು ಆದೇಶವಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ಹೆಣೆದ ಗರಿಗಳನ್ನೂ, ಬಿದಿರುಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊ.”

ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದ ಕಣ್ಣೀರು ಇಳಿಯಿತು.

ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಾಹೇಬನ ಭೂಮಿಯು ಅವನ ಹುರಿಹಗ್ಗದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಸಮೀಪವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಒಂದು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಅದು. ಸುತ್ತಲೂ ಮುಳ್ಳಿನ ಬೇಲಿಯುಳ್ಳ, ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ತೋಟವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಂಕಣ, ಮೂಡಣ ಮತ್ತು ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರುದಾರಿಗಳಿದ್ದವು. ನೀರು ಹರಿದುಹೋಗಲು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ತೊರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್‌ನ ಮನೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಆರು ಮನೆಗಳಿದ್ದವು. ಆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಗಂಡುಸರು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಹೆಂಗುಸರು ಮರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಹುರಿಹಗ್ಗದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಹೆಣೆದ ತೆಂಗಿನ ಗರಿಯ ಚಾಪೆಗಳಿಂದಲೂ, ಬಿದಿರು ಕೋಲುಗಳಿಂದಲೂ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಕಟ್ಟಿದ ಚಿಕ್ಕ ಮನೆ ಒಂದು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಭೂಮಿಯು ತೆಂಕಣ ಮತ್ತು ಪಡುವಣ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಕಿರುದಾರಿಗೆ ಎದುರಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಮನೆ. ಒಂದು ಅಡುಗೆಕೋಣೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಕೊಠಡಿ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ಬಗ್ಗಿ ಕೊಂಡು ನುಗ್ಗು ಬೇಕು ಅದರೊಳಗೆ.

ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ದಿನವೇ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿ, ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ನೀಲಿಯನ್ನು ಮನೆಯ ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅವಳಿಂದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅವಳ ಕ್ರಮ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಯಿತು. ಒಂದು ಬಳ್ಳಿ ಅಕ್ಕಿ, ಉಪ್ಪು, ಮೆಣಸು, ಒಂದು ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಮತ್ತು ಉಡಲು ಒಂದು ಹಳೆಯ ಸೀರೆಯನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದರು.

ಈ ರೀತಿ, ಅವರು, ಆ ಸಣ್ಣ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂಸಾರಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮರುದಿನವೇ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಪರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಸೇರಿದ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೀಲಿ, ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಅವರು ಹೇಳಿದರೂ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವರು ಅವಳ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನೂ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಏನನ್ನೇ ಕೊಡಲಿ ಅವಳು ಅದನ್ನು ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಆರು ಮನೆಗಳಿದ್ದರೂ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿಯರು 'ಪ್ರತ್ಯೇಕ'ವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಬೇರೆ ಮನೆಯವರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೆರೆಹೊರೆಯವರೆಲ್ಲಾ ಅದರ ಮನೆಯತ್ತ ನೋಡುವುದುಂಟು. ಕೆಲವರು ಕುತೂಹಲದಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರ ನೋಟ ದಲ್ಲಂತೂ ಅನಿಷ್ಟ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರ ನೋಟದಲ್ಲಿ ಕೋಪದ ಛಾಯೆಯಿತ್ತು.

ನೀಲಿಯ ಮನೆಯ ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಮನೆಯವರು ಬಿಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಿಲ್ಲವತ್ತಿ ಇದ್ದಳು. ಅವಳ ಹೆಸರು ನಾಣಿ (ನಾರಾಯಣಿ). ಅವಳಿಗೆ ನೀಲಿಯನ್ನು ಕಂಡರೇ ಬಹು ಕೋಪ ಮತ್ತು ಮತ್ಸರ. ಚಾತಿಪೈರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವಳು ಕಾರಣ. ಅವಳಿಗೆ ನೀಲಿಯ ಪ್ರಾಯವ ಬಿಟ್ಟು ಕುರೂಪಿ ಮಗಳಿದ್ದಳು—ಹುಡುಗಿಗೆ ಉಬ್ಬಿದ ತುಟಿಗಳು, ಮೆಳ್ಳೆಗಣ್ಣು, ಕಡುಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣ. ಇಂತಹ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ನೀಲಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸಂಕಟ ಮತ್ತು ಕೋಪ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಗೊಣಗುತ್ತಿದ್ದಳು:

“ಅವನಿಗೆ ಬಿಲ್ಲವರ ಹುಡುಗಿಯೊಂದು ಸಿಗದಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಏನೋ ಈ ಹೊಲತಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು.”

ಅವಳ ಮನೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಂಡುವಿನ ಮನೆ. ಅವನು ಮುಂಜಾನೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ

ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ ಅಳು ಮತ್ತು ಗದ್ದಲಗಳು. ಹಠಮಾರಿಗಳಾದ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಅರಚಾಡುವ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣುಮಗು ಇತ್ತು ಅಲ್ಲಿ. ಮಕ್ಕಳ ಹಠಮಾರಿತನಕ್ಕೂ ಕೂಗುವಿಕೆಗೂ ರೋಸಿ, ಗಂಡನನ್ನೂ ನೆರೆಯವರನ್ನೂ ದೇವರನ್ನೂ ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು ಆ ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿ ಗೌರಿ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಾಣಿ ಮತ್ತು ಅವಳೂ ಸೇರಿ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿಯರ ವಿಷಯ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಾತನಾಡುವುದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲಾ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಗೌರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು:

“ಅವನು ಬಿಲ್ಲವನೆಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳೋದು ನಾಣಿಯಕ್ಕ. ಅವನು ಬಿಲ್ಲವನೂ ಅಲ್ಲ, ಏನೂ ಅಲ್ಲ. ಹೊಲೆಯನೋ ಪರವನೋ ಮತ್ಯಾರೋ ಆಗಿರಬೇಕು.”

ಕುಂಜುವಿನ ಮನೆಯ ಆಚೆಯಿರುವುದು ಎರಡು ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳ ಮನೆ. ಒಂದು ಔಸೇಪ್ಪನದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಕರಿಯನದ್ದು. ಔಸೇಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅವನ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಹುರಿಹಗ್ಗದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಕುಟುಂಬ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಜೀವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮನೆಯಿಂದ ಗಲಾಟೆ, ಕೂಗು ಮೊದಲಾದುವುಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಔಸೇಪ್ಪನ ಹೆಂಡತಿ ಮರಿಯಮ್ಮ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೀಲಿಯ ಮನೆಯತ್ತ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ನೀಲಿ ಆಕಡೆ ನೋಡಿದರೆ ಅವಳು ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸ್ಕರಿಯ ಇರುವ ಮನೆ ಒಂದು ನರಕವೇ ಸರಿ. ಎದ್ದು ನಡೆಯಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ನಿತ್ಯ ರೋಗಿಯಾದ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ, ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳೂ ಇದ್ದರು ಅಲ್ಲಿ. ಸ್ಕರಿಯ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ, ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದೊಡನೆ ಮತ್ತೆ ಆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ.

ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಯ ವಾಯವ್ಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕುಂಞಾಪೆಣ್ಣ್ ಎಂಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಮತ್ತು ವೇಲಾಯುಧನ್ ಎಂಬವನ ಎರಡು ಮನೆಗಳು. ಕುಂಞಾಪೆಣ್ಣ್ಗೆ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದ—ಅವನ ಹೆಸರು ಭಾಸ್ಕರನ್. ಮಗನ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ರಾಮನ್ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಪ್ರೇಮಿಯಿದ್ದ ಅವಳಿಗೆ. ಹೆಸರಿಗೆ ಅವನೊಬ್ಬ ದರ್ಜಿಯವ. ಆದರೆ ಆ ಹೆಂಗಸಿನ ಕಾಮಾತುರವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದೇ ಅವನ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿ. ಅವಳ ಮಗ ಭಾಸ್ಕರನ್ ಕೂಡಾ ಒಬ್ಬ ವಿಲಾಸಪ್ರಿಯ.

ಅವನು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಮನೆಯಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೀಲಿಯ ಗುಡಿಸಲಿನತ್ತ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸಿಳ್ಳುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಿರುದಾರಿಗೆ ಬಂದು, ಬೇಲಿಯ ದ್ವಾರದ ಮೂಲಕ ನೀಲಿಯ ಮನೆಯತ್ತ ಇಡಕಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೇಲಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವಳೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ:

“ಕೊಚ್ಚುರಾಮಣ್ಣ ಇದ್ದಾರೋ ಮನೆಯಲ್ಲಿ?”

“ಇಲ್ಲ.” ನೀಲಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೇ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಯಾವಾಗ ಬಂದಾರು?”

“ಕತ್ತಲಾದೀತು.”

“ಬಂದಾಗ ನಾನು ಬಂದು ಕೇಳಿ ಹೋದೆನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೋ?”

“ಹೂಂ.”

“ಯಾರೆಂದು ಹೇಳುವುದು?”

“ಯಾರೆಂದು?”

“ಕುಂಞಾಪೆಣ್ಣಿನ ಮಗ—ಭಾಸ್ಕರನ್.”

“ಹೂಂ.”

ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತರ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಉತ್ತರಗಳೊಂದೂ ಆಶಾದಾಯಕ ವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನು ನಿರಾಶಾವಾದಿಯಲ್ಲ. “ಕೊಡವವರೊಡನೆ ಬಿಡದೆ ಇರುವ” ಸ್ವಭಾವದವ ಅವನು. ಆ ನಂತರವೂ ಅವನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುವುದು, ವಿಚಾರಿಸುವುದು ನಡೆದೇ ಇತ್ತು.

ವಿಧವೆಯಾದ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಏಳೆಯ ಮೂವರು ಸಹೋದರಿಯರನ್ನೂ, ದುಡಿದು ಸಾಕಬೇಕಾದವನು ವೇಲಾಯಂಥನ್. ಅವನು ಹರಿಹರದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ತಾಯಿ ಮತ್ತು ತಂಗಿಯರಿಗೆ ಹರಿ ತಯಾರಿಸುವ ಕೆಲಸ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನೆರೆಹೊರೆಯವರನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ದೂಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಸಮಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಹರಿ ತಯಾರಿಸುವುದರ ನಡುವೆ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ನೀಲಿಯ ಮನೆಯತ್ತ ನೋಡಿ ಏನೋ ಪಿಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು.

ನೀಲಿಗೆ ಹಕ್ಕದ ಮನೆಯವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಅವಳಿಗೆ—ಕೊಚ್ಚುರಾಮಣ್ಣನೂ ಅವಳಿಗೂ ಸ್ನೇಹವಾದುದು. ಅವನು ತೆಂಕಣಿ ಅಂಗಳದಲ್ಲೂ ಅವಳು ಬಡಗಣಿ ಅಂಗಳದಲ್ಲೂ ನಿಂತು ಪರಸ್ಪರ ನೋಡಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಎರಡು ಮನೆಯವರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ಜಗಳಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ಯಾರೊಡನೆಯಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ನೆರೆಮನೆಯವರ ದಾಂಪತ್ಯಜೀವನ, ಅವರ ಸುಖದುಃಖಗಳು, ಅವರ ಬಂಧುಗಳು, ಶತ್ರುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಅವಳಿಗೆ. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಅವಳೂ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಲ್ಲವೇ? ಅವಳಿಗೂ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಬಂಧನಗಳ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲವೇ?

ಆದರೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಮಾತಾಡದವರೊಡನೆ ತಾನೇ ಮೊದಲು ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡುವುದು? ಅವಳ ಮನೆಯತ್ತ ಸುಳಿಯದವರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಅವಳು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಹೋದಾಳು?

ಕೊಚ್ಚುರಾಪುನಾದರೊ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅವರಿವರಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕೆಲವರ ಮಧ್ಯೆ ಬೆರೆತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ನೀಲಿಯಾದರೊ? ಅವಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಧನಗಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅವಳೇನೆಂದು ಮಾತಾಡುವುದು? ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲವೆ? ಅವಳ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ತಾಳ್ಮೆಯಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ? ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಲಿಯ ಅಸಹನೀಯ ಏಕಾಂತಜೀವನ ಸಾಗತೊಡಗಿತು.

ನೆರೆಮನೆಗಳಿಗೆ ಕೈಸ್ತ ಗುರುಗಳು ಉಪದೇಶ ಕೊಡಲು ಬರುವುದುಂಟು. ಹಾಗೆ ಬರುವವರಲ್ಲಿ ಗಂಡುಸರೂ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಗುಸರೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವರು ನೀಲಿಯ ಮನೆಯತ್ತ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನೀಲಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತಾರೆ, ಏಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ? ಎಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ನೀಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ನಕ್ಕು ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀ ಉಪದೇಶಿಗಳೊಡನೆ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಏಕೆ ಈ ಕಡೆ ಬರೋದಿಲ್ಲ?”

ಅವರು ದಾರಿಯಿಂದ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವಳ ಕುಲವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ನೀಲಿ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆದಳು. ಅವರು ನಿನ್ನಕೋಚವಾಗಿ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅವಳು ಬಿಡಿಸಿದ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರು. ಅವಳೊಡನೆ ಹಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಒಡ್ಡು ಕಡಿಮೆ ಹರಿಯುವ ನೀರಿನಂತೆ ಅವಳು ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಎಲ್ಲಾ—ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದಳು.

ಅವರು ಹೊಸವಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಸಹನೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ಅವಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಬೈಬಲ್‌ನಿಂದ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಪಾಪ ಮೋಕ್ಷವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಏನು ಕ್ರಿಸ್ತನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು.

ನೀಲಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಅವಳೂ ಮಾತಾಡಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ, ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಕಥೆಯನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು. ಮತ್ತೂ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿತ್ತು. ಅವಳು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಅವರು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಂತೋಷ!

ಅಂದು ಸಾಯಂಕಾಲ ಕೊಚ್ಚುರಾಪುನ್ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ, ಕೈಸ್ತ ಉಪದೇಶಿಯರು ಬಂದದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾತಾಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಅವರು ಇನ್ನು ಮೇಲೆಯೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವರೋ?”

“ಹೌದು, ಇನ್ನೂ ಬರುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋದರು.”

ಅವನು ನೀಲಿಯ ಏಕಾಂತತೆಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪದೇಶಿಣಿಯರ ಭೇಟಿಯನ್ನು ಅವನೂ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ, ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವನ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಆಲೋಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆಯು ತಲೆದೋರಿತು.

ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಉರುಳಿದುವು. ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ, ಮನೆಯೊಳಗಡೆ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪಟ ತೂಗಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು, ಲೋಕದ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಶಿಲುಬೆಯಲ್ಲಿ ನೇತು ಬಿದ್ದಿರುವ ಏಸುದೇವನ ಪಟವಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಆ ಪಟವನ್ನು ನೆಟ್ಟಿದ್ದಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ. ದೇವನ ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎದೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೆತ್ತರು ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಳ್ಳು, ಕಿರೀಟಾಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದ ತಲೆಯು ಆಯಾಸದಿಂದ ಬಾಗಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್‌ನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿತು.

ಅಂದು ಕತ್ತಲಾದೊಡನೆ ತೂಗುಹಾಕಿದ ಆ ಪಟದ ಕೆಳಗೆ ನೀಲಿ ಊದಿನ ಕಡ್ಡಿ ಹಚ್ಚಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿದಳು. ದಂಪತಿಗಳು ಆ ಪಟದ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತರು. ಅವಳು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಗಾನ ಮಾಡಿದಳು. ಅವನು ಅದನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದ.

ಏಸುದೇವನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು.

ಮಾರಣೆಯ ದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ವರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಗೆ ಹೋದ. ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದವನೇ ನೀಲಿಯೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

“ಸಾಹೇಬರೂ ಹೇಳಿದರು, ಅದನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು.”

“ಯಾವುದು?”

“ಏಸುದೇವನ ಮಾರ್ಗವೇ ನಮ್ಮ ದಾರಿ.”

ಕೊಚ್ಚುರಾಮನ್ ಮತ್ತು ನೀಲಿಯರು ದೀಕ್ಷಾಸ್ನಾನ ಮುಗಿಸಿದರು. ಅವನು ವರ್ಕಿಯಾದ; ಅವಳು ಏಲಿಯಾದಳು.

(೪)

ವರ್ಕಿ ಹುರಿಹಗ್ಗದಿಂದ ಚಾಪೆ ಕಾಲೊರಸುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ. ಅವನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದೇಗವಿತ್ತು, ನಾಜೂಕೂ ಇತ್ತು. ಅವನು ನಿಗದಿಯಾದುದಕ್ಕೆಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಳವೂ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ವರೀದು ಸಾಹೇಬನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬ ಕಾರಣ ವರ್ಕಿಗೆ ಕೂಲಿಯವರ ಮಧ್ಯೆ ಒಂದು ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನವಿತ್ತು.

ವರೀದು ಸಾಹೇಬನಿಗೆ ತನ್ನ ಜಮೀನನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗುವ ಇಲ್ಲವೆ ಒಕ್ಕಲುಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಬೇರೆ ಜನರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ವರೀದು ಸಾಹೇಬನು ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ವರ್ಕಿಯ ಮನೆಯ ಬಳಿ ಹೋದ. ಅವರ ಕುಶಲವನ್ನು ಕೇಳಿದ. ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋದ. ಆ ಮನೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿ ಕಟ್ಟಲು ಹೇಳಿದ. ಅಲ್ಲದೆ ಆದಕ್ಕೆ ಬಿಡಿರಿಸ ಚಾಪೆಯ ತಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬೀಗ ಇರ ಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿದ. ಮನೆ ಕಟ್ಟಲು ಬೇಕಾದ ಮಡಲನ್ನೂ ಬಿಡಿರಿಸ ಚಾಪೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ.

ಸಾಹೇಬನು ಬಂದಿರುವ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದೊಡನೆ ನೆರೆಮನೆಯವರಲ್ಲಾ ಅವನನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೂ ಗೌರವಿಸುವುದಕ್ಕೂ ವರ್ಕಿಯ ಮನೆಯಂಗಳದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಅವನು ಬೇರೆ ಯಾರ ಮನೆಗೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಅವರ ಕ್ಷೇಮ ಸಮಾಚಾರ ವಿಚಾರಿಸಿದ. ಈ ಘಟನೆಯು ನೆರೆಹೊರೆಯವರ ಮಧ್ಯೆ ವರ್ಕಿ ಮತ್ತು ಏಲಿಯರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಆಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಏಲಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೂ ಕರೆದರು.

ವರ್ಕಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಮನೆ ಕಟ್ಟಿದ—ಬಾಗಿಲು, ಕಿಟಕಿಗಳೂ. ಬಿದಿರ ಗೋಡೆಗಳೂ ಇರುವ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೇ ಆದ ಮನೆ. ಎರಡು ಕೋಣೆಗಳು. ಅಡುಗೆ ಕೊಠಡಿ, ಒಂದು ಹಜಾರ, ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೋಣೆ ಸಹ ಇದ್ದುವು. ಮರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸುಂದರವಾದ ಒಂದು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಶಿಲುಬೆಗೇರಿಸಿದ ಏಸುವಿನ ಪಟವನ್ನು ಇರಿಸಿದ. ದಂಪತಿಗಳು ಪ್ರತಿದಿನ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿ ಅಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿ ಆದಿತ್ಯವಾರ ಅವರು ಚರ್ಚಿಗೂ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಏಲಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಳು. ಅವಳು ಒಂದು ಗುಂಡುಮಗುವನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಅಂತೋಣಿಯೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

ವಿಶೇಷ ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಕ್ಲೇಶಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿಂದ ಹರಿದುಬರುವ ತೊರೆಯಂತೆ, ಆ ಚಿಕ್ಕ ಕುಟುಂಬ ಸುಗಮವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವರ್ಕಿಗಂತೂ ಮನೆ ಮತ್ತು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ಆಯ್ದು ತಾನಾಯ್ದು. ಅನ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲಾಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಆಲೋಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಅವನಿಗೆ ಸಮಯವಿಲ್ಲ. ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದು, ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತನೆ—ಆದಕಷ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಸಮಯವಿರುವುದು. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಸಂತೃಪ್ತನಾಗುತ್ತಿದ್ದ.

ಎರಡು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದುವು. ಏಲಿ ಈಗ ಎರಡನೆ ಸಲದ ಗರ್ಭಿಣಿ. ಈ ಸಲವೂ ಅವಳು ಒಂದು ಗುಂಡುಮಗುವನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ಆ ಮಗುವಿಗೆ ರೋಕಿಯೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

ಮಕ್ಕಳ ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಗಂಡನ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ಏಲಿ ಸಮಯ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ವರ್ಕಿಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಜೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಅವಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ವಾರ ಕೊಮ್ಮೆ ಸಿಗುವ ಕೂಲಿಹಣವನ್ನು ತಂದು ಅವನು ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಕಾಸನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು.

ಹೊರಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏನಲ್ಲಾ ಕೋಲಾಹಲಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸಾಂಘಿಕವೂ ರಾಜಕೀಯವೂ ಆದ ಆಂದೋಳನದ ತೆರೆಗಳು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದುವು. ವರ್ಕಿ ಅದೊಂದನ್ನೂ ಗಮನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಮನಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತೋಚುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಕೂಲಿಕಾರರು ಏನೇನೋ ಓಸುಮಾತುಗಳ ನಡುವುದು, ಗೊಣಗುಟ್ಟುವುದು ಅವನಿಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಸಂಬಳದ ಬಗ್ಗೆ, ಹಕ್ಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವರ್ಕಿ ಅದೊಂದಕ್ಕೂ ಕಿವಿಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಂತೃಪ್ತ. ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಕೆಲಸಗಾರರು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮೇಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಗುಮಾಸ್ತರನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯಿಂದ ದೂಷಿಸುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ವರ್ಕಿಗೆ ಅದು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪರೀಮ ಸಾಹೇಬನ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಮಾತಾಡಿದರೆ, ಅವನು ಅದನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ :

“ಮಾಲಿಕರು, ಮಾಲಿಕರೆಂದರೆ ಯಾರೆಂದು ಗೊತ್ತೋ ನಿಮಗೆ?..... ಮಾಲಿಕರೆಂದರೆ ದೇವರು. ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲೂ ಏಕೈಕನೂ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ ದೇವರಿಗೆ, ಗೊತ್ತೋ?”

ಏಲಿ ಮೂರನೇ ಮಗುವನ್ನು ಹೆತ್ತದ್ದು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ. ಅದು ಹೆಣ್ಣುಮಗುವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಅನ್ನೆ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

ಅಂತೋಣಿಗೆ ವರ್ಕಿಯ ಮುಖಾಂತರ. ಆದರೆ ಅವನು ಜಿಜ್ಞಾಸುವಾಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಏನೊಂದು ಕಾಗದದ ಚೂರು ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಅದಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಓದಬೇಕು. ಅವನ ನಡತೆ ಮತ್ತು ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಏನೋ ಆಲೋಚನಾಪರನಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ. ಯಾರನ್ನು ಕಂಡರೂ ಸರಿ, ಏನಾದರೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ.

ಇದಕ್ಕೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧ ರೋಕಿಯ ಸ್ವಭಾವ. ಅವನು ದೊಡ್ಡ ಜಗಳಗಂಟಿ. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಮನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅವನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಜಗಳಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲೂ ಅವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ದಿನಾ ಜಗಳಗಳು ನಡೆಯು

ತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಏಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಪೆಟ್ಟು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ವರ್ಕಿ ಎಂದೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊಡೆದವನಲ್ಲ.

ಅನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ತಾಯಿಯಷ್ಟು ಚೆಲುವಾದ ಮೈಬಣ್ಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕಂದು ಮೈಬಣ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ತಾಯಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಆ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಕದ ಕಪ್ಪು ಬರೆ ಎಳೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೀತಿ. ಶಿಲುಬೆಗೆ ಓರಿಸಿದ ದೇವರ ಪಟವನ್ನು ಅವಳು ದಿನಾಲೂ ಬಹಳ ಸಮಯದ ಪರೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು—ಕರುಣಾಜನಕವಾದ ಏನನ್ನೋ ನೋಡುವಂತೆ.

ಅಂತೋಣಿ ಐದನೇ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲೂ ರೋಕಿ ಮೂರನೇ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲೂ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅನ್ನ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಳಷ್ಟೆ.

ವರ್ಕಿಯ ಕುಟುಂಬವೆಂಬ ನದಿಯು ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿತು. ಅದರ ಆಳ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಐದು ಹೊಟ್ಟೆಗಳ ಹಸಿವು ನೀಗಲು ಆಹಾರ ಬೇಕು, ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳು ಬೇಕು. ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ರೋಕಿಯರ ಶಾಲೆಯ ಖರ್ಚು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವರ್ಕಿಗೆ ಸಿಗುವ ಕೂಲಿಯಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಹಾರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಕಡಿತವುಂಟಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಆರೋಗ್ಯವೂ ಕ್ಷಯಿಸತೊಡಗಿತು. ವರ್ಕಿಗೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಚುರುಕುತನ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಸಂಬಳವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು.

ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಕೆಲಸಗಾರರ ಪಿಸುಮಾತುಗಳು, ಗೊಣಗುವಿಕೆಗಳೂ ಅವರವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸತೊಡಗಿದವು. ಆ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗಳು ಚಾವಂಗಡಿ, ಬೀಡಿ ಅಂಗಡಿಗಳಿಗೂ ದಾರಿಯ ಸಂದುಗೊಂದುಗಳಿಗೂ ಹಬ್ಬಿದುವು. ಏನೋ ಒಂದು ಅಸಮಾಧಾನ. ಏನೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮೇಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನು ಛೇದಿಸುತ್ತಾರೆದರು. ಕೆಲವರು ಗುಮಾಸ್ತರನ್ನು ಮ್ಯಾನೇಜರಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸಿದರು. ಕೆಲವರು ಮಾಲಿಕರನ್ನಷ್ಟೇ ಆಪಾದಿಸಿದರು. ರೋಗವೇನೆಂದು ರೋಗಿಗೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಒಬ್ಬ ವೈದ್ಯನೂ ಇಲ್ಲ. ರೋಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ದೂಷಿಸಲು ತೊಡಗಿದ.

ಡಿಸೇಪ್ಪನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳೂ ಕೂಲಿ ಕೆಲಸದವರು—ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನ್. ಅವರು ಮತ್ತು ವೇಲಾಯುಧನ್ ಆಪ್ತ ಗಳೆಯರು. ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಬಂದ ನಂತರ ಅವರು ಮೂವರೂ, ವೇಲಾಯುಧನ ಮನೆಯಂಗಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಏನೇನೋ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ವೇಲಾಯುಧನ್ ಉಚ್ಚಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

“ಮಾಲಕರು ಕಂಪೆನಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆಂದು! ಆದರೆ ಅವರು ದಿನಹೋದಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ನಾವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.”

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ವರ್ಕಿ ಹೇಳಿದ:

“ದೇವರು ಮೆಚ್ಚಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬಾರದು ವೇಲಾಯುಧಾ!”

ಅಂತೋಣಿ ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ಅವನು ಏನೋ ಮಾತು ಹೇಳಿದನಾದರೆ, ನೀವೇಕೆ ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮಾತಾಡೋದು?”

“ಏನೆಂದೆ?” ವರ್ಕಿ ಮಗನೊಡನೆ ಕೇಳಿದ.

“ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು” ಅಂತೋಣಿ ಹೇಳಿದ.

“ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಮಗು, ಮಾಲಿಕರೆಂದರೆ ದೇವರು.”

ಅಂತೋಣಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷೇಪ ಸೂಚಕವಾಗಿ ತಲೆಯಾಡಿಸಿದ. ಆದರೆ ತಂದೆ ಯೊಡನೆ ವಾದಿಸಲು ಅವನು ತಯಾರಿರಲಿಲ್ಲ.

ಏಳನೇ ಕ್ಲಾಸು ಓದಿಯಾದೊಡನೆ ಅಂತೋಣಿ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.”

ವರ್ಕಿ ಅದಕ್ಕೊಬ್ಬಿದ. ತಾನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ರೋಕಿಯೂ ಹೇಳಿದ. ವರ್ಕಿ ಅದಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿದ. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಇನ್ನು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು.”

“ಇನ್ನು ನೀವು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ತಂದೆಗೆ ದಿಶ್ರಾಂತಿ ಕೊಡಬೇಕು.” ಏಲಿ ಹೇಳಿದಳು.

ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ರೋಕಿಯರು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು. ವರ್ಕಿಯ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿತು. ಅವರು ಅತಿ ಬೇಗನೆ ಕೆಲಸ ಕಲಿತರು. ಅವರಿಗೂ ಹಣ ಸಿಗಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಣವನ್ನು ಅವರು ತಂದು ತಾಯಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅನ್ನೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದಳು. ಒಳ್ಳೆಯ ಉಡುಪು ಹಾಕಿ ಅವಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳ ಎಲ್ಲಾ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಪುರಸ್ಕಾರವಿತ್ತು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಬಳದ ದಿನ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣಂದಿರು ಏನಾದರೂ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ. ಆದರೆ ತನಗೆ ಏನೇ ಸಿಗಲಿ ಅವಳದನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚಿಕೊಡದೆ ತಿನ್ನುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಪ್ರಪಂಚವೆಂದರೆ, ಅವಳ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣಂದಿರು ಮತ್ತು ಶಿಲುಬೆಗೇರಿಸಿದ ಏಸು—ಅನ್ನೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು, ಕಲಿಯುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಯಾರಲ್ಲೂ ಗೆಳೆತನವಿಲ್ಲ, ಒಡನಾಟವೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಬ್ಬಳೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಅಂತೋಣಿ, ರೋಕಿಯರಿಗೆ ಸಂಗಾತಿಗಳಿದ್ದರು—ನೆರೆಮನೆಗಳಲ್ಲೂ ಹೊರಗೂ.

ಬೆಳಗ್ಗೆ ತಂಗಳು ಉಂಡು ಅವರು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಬಂದು ಗಂಜಿಯುಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ತುಂಬಾ ರಾತ್ರಿ ಯಾದಮೇಲೆ.

ಏಲಿ ಅವರನ್ನು ಕಾದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಊಟ ಬಡಿಸಲು, ರಾತ್ರಿ ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ರೋಕಿ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅಂತೋಣ ಚಿಮಿಣಿ ದೀಪವಿಟ್ಟು ಓದಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವರ್ಕಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ, ಅಂತೋಣ ಓದುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ :

“ಹೀಗೆ ಓದಿ ನೀನು ಏನೋ ಗುಪ್ತೆ ಹಾಕೋದು?”

ಅದಕ್ಕೆ ಅಂತೋಣ ಏನೂ ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಎರವಲಾಗಿ ತಂದ ದೈನಿಕ, ಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಇತರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಅವನು ಓದುತ್ತಿದ್ದ.

ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರು ಕೂಲಿಯವರನ್ನು ಬೈಯುವುದು ಹೊಡೆಯುವುದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಧಾರಣ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲವೇ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೂ ಬೈಯುವುದು, ಹೊಡೆಯುವುದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದು ದಿನ ಮಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುರಿಯ ಚಾವೆಯನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೈಮನ್‌ನ ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನು ಅವನ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಒಂದೇಟು ಬಿಗಿದ. ಅವನು ತಲೆತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದ. ಇದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಯಾರೂ ಅವರವರ ಜಾಗ ಬಿಟ್ಟು ಏಳಲಿಲ್ಲ.

ಚಾವೆ ಹೆಣೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತಾಯಿ ಓಡಿಬಂದು ತಮ್ಮನನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡ. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಯಾಕೆ ಸ್ವಾಮಿ, ಇವನಿಗೆ ಹೊಡೆದದ್ದು?”

“ನಿನಗೆ ನಾನು ಹೊಡೆದನೋ ! ನೀನು ಹುಶಾರಾಗಿರು” ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಗರ್ಜಿಸಿದ.

“ನನಗಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ, ಇವನಿಗೆ ಹೊಡೆದದ್ದೇಕೆ?” ಮತ್ತಾಯಿ ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳಿದ.

ಮತ್ತಾಯಿಯ ಕೆನ್ನೆಗೂ ಒಂದೇಟು ಬಿತ್ತು. ಅವನೂ ತಲೆಸುತ್ತಿ ಬಿದ್ದ.

ಅಂತೋಣ ಮತ್ತು ರೋಕಿಯರು ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಎರಡು ಮಗ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನೇಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತೋಣ ಮಗ್ಗದಿಂದ ಇಳಿದು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನ ಬಳಿಗೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹೋದ. ಓದಿನಿಂದ ರೋಕಿಯೂ ಹೋದ. ಅಂತೋಣಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟು ಅಲೆಯಾಡಿತ್ತು. ಆದರೂ ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಂಡು ಕೇಳಿದ:

“ನಾಯಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಏಕೆ ಹೊಡೆಯೋದು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರೆ?”

“ಯಾರೋ ಮನುಷ್ಯರು? ಉಪಕಾರಸ್ಮರಣೆಯಿಲ್ಲದವರು ಮನುಷ್ಯರಾಗೋದು ಹೇಗೋ ಅದು?” ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಘರ್ಜಿಸಿದ.

ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನರು ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಮತ್ತಾಯಿ ಕೇಳಿದ:

“ನಾವೇನು ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ?”

“ನೀವೆಲ್ಲಾ ತಿನ್ನುವ ಅನ್ನ, ಯಾರ ಅನ್ನವೆಂದು ಗೊತ್ತೋ ನಿನಗೆ?”

“ಯಾರ ಅನ್ನ ಸ್ವಾಮಿ?” ಹಿಂದಿನಿಂದ ವೇಲಾಯುಧನ್ ಕೇಳಿದ.

“ಯಾರದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆಯೇ ಇಷ್ಟು ದಿನ ತಿಂದದ್ದು?”

“ಗೊತ್ತಿದ್ದೇ ತಿಂದದ್ದು. ನಾವು ತಿನ್ನೋದು, ನಾವು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು.” ಅಂತೋಣಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ.

“ನಿನಗೂ ಏನಾದರೂ ಮರ್ಯಾದೆ ಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ? ಕೆಟ್ಟ ನಾಯಿ!” ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಘರ್ಜಿಸಿದ.

“ಇಷ್ಟು ಪ್ರಾಯವಾದರೂ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲೂ ನಾಯಿಯಲ್ಲೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಆರಿಯದ.....” ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನ ಕೈ ಮೇಲೆ ಹೋಯಿತು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ರೋಕಿ ಅವನ ಕೈಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ.

“ಏನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರೇ ಏನು?” ವರ್ಕಿ ಭೀತಿಯಿಂದ ಓಡಿಬಂದ. ರೋಕಿಯ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ. ಅವನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನೊಡನೆ ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸಿದ:

“ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಹುಡುಗರು. ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರೇ—ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೋರು, ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.”

“ಎಲೋ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೂಡೆದು ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸಿ ಬಳೆಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಕೆಟ್ಟವರಾದ್ದು!”

“ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರೆ ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ!” ವರ್ಕಿ ದೀನನಾಗಿ ಬೇಡಿದ.

ಎಲ್ಲರೂ ಮೌನ ತಾಳಿದರು. ಅಂತೋಣಿ ಒಮ್ಮೆ ಹೂಗುಟ್ಟಿದ. ರೋಕಿ ತನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಚುಕಿಕೊಂಡ. ವೇಲಾಯುಧನ್ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡಿದ. ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನರು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಹೂಂಕಾರ ಮತ್ತು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಮಗ್ಗುಗಳ ಎಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಮಾರ್ಪನಿಗೊಂಡವು.

ಅಂದು ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ರೋಕಿಯರು ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಯಾಗಿತ್ತು. ಏಲಿ, ವರ್ಕಿಯರು ನಿದ್ರಿಸದೆ ಮಕ್ಕಳ ಆಗಮನವನ್ನು ಕಾದುಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಏಲಿ ವರ್ಕಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು, ರಾತ್ರಿ ಊಟ ಆಗದೆ ಅವರಲ್ಲಿನೂ ಕೇಳಬಾರದೆಂದು.

ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ರೋಕಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಚಾಪೆ ಹಾಕಿ ಮಲಗಿದ. ಅಂತೋಣಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಚಿಮಿಣಿ ದೀಪ ಇಟ್ಟು ಪತ್ರಿಕೆ ಓದಲು ತೊಡಗಿದ. ವರ್ಕಿ ಚಾವಡಿಗೆ ಹೋದ. ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೌನವಾಗಿ ನಿಂತ. ಏಲಿಯೂ ಇದ್ದಳು. ಅಂತೋಣಿ ತಂದೆತಾಯಿಯರನ್ನು ನೋಡಿ ಕೇಳಿದ:

“ನೀವೇಕೆ ಮಲಗಲಿಲ್ಲ?”

“ಹೇಗಪ್ಪಾ ಮಲಗೋದು? ಮಕ್ಕಳ ಬುದ್ಧಿ ಹಾಳಾದರೆ ತಂದೆತಾಯಿಯರಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬಂದೀತಾ?” ವರ್ಕಿಯ ಶರೀರ ನಡುಗಿ ಮಾತುಗಳು ತಡವರಿಸತೊಡಗಿದುವು. ರೋಕಿ ಎದ್ದು ಕೇಳಿದ:

“ನೀವೇನು ಹೇಳೋದಪ್ಪಾ? ನಾವೇನು ಕೆಟ್ಟತನ ತೋರಿಸಿದ್ದೇವೆ?”

“ನೀನೇಕೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದೆ?”

“ಅಣ್ಣನನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಕೈಯೆತ್ತಿದಾಗ, ನಾನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲಬೇಕೋ?”

“ನಾನು ಹೊಡೆಯಲು ಬಂದಾಗಲೂ ನೀನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವೆಯಾ?”

“ಅಪ್ಪಾ, ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆಯಿರಿ. ನೀವು ಹೊಡೆದರೂ ಕೊಂದರೂ ಅಪನು ಹಿಡಿಯನು” ಅಂತೋಣ ಎಂದು ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಬಾಗಿ ನಿಂತ.

ಏಲಿ ಆಪೇಶಭರಿತಳಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ನೀವು ಹೊಡೆಯಿರಿ ಕೊಲ್ಲಿರಿ. ಆದರೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನೇಕೆ ನನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಹೊಡೆಯಬೇಕು?”

“ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲಿರಿ ಅಪ್ಪ—ಕೊಂದುಬಿಡಿ, ನಾವು ಮಾತೆತ್ತುವು ದಿಲ್ಲ!” ರೋಕಿ ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಬಗ್ಗಿ ನಿಂತ.

ಆಮೇಲೆ ಯಾರೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ವರ್ಕಿ ಕಣ್ಣೀರು ಒರಸಿಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದ; ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪಲಿಯೂ ಹೋದಳು.

(೫)

ವರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ರಸ್ತೆಗಳು ಸಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ತೆಂಕಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ, ಪಟ್ಟಣದ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಬಡಗಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬರುವ ಒಂದು ರಸ್ತೆಯು ಆ ಸಂಗಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎರಡಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಡಗು ಪಡುವಣ ದಿಕ್ಕಿಗೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಬಡಗು ಮೂಡಣ ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಹೋಗುವುದು. ಆ ಸಂಗಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಚಹದಂಗಡಿಗಳು, ಬೀಡಾದಂಗಡಿಗಳು; ಜವುಳಿ, ಹಾಗೂ ದರ್ಜಿಯ ಅಂಗಡಿಗಳಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿ.

ಅವನ ಚಹದಂಗಡಿ ಇತರ ಚಹದಂಗಡಿಗಳಂತಲ್ಲ. ಚಹ ಕುಡಿದಾದ ಮೇಲೆ ವಾರ್ತಾಪತ್ರಿಕೆ ಓದುವ, ಸುದ್ದಿ ಸಮಾಚಾರ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುವ ಸೌಕರ್ಯ ಅಲ್ಲಿದೆ.

ಅವನು ಕೆಲವು ಮಾಸಿಕ ಮತ್ತು ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಪುಸ್ತಕ ಓದುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಗ್ರಂಥಸಂಗ್ರಹವೂ ಅವನಲ್ಲಿತ್ತು. ಚಾ ಕುಡಿಯಲು ಬರುವವರಿಗೆ ಓದಿನ ಅಭಿರುಚಿ ದುಟ್ಟಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿರಲಿ, ಗಣನೀಯ ಲಾಭವೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಪರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮತ್ತು ಸಮೀಪದ ಇತರ ಕೆಲವು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳ ಹಲವು ಕೆಲಸದವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಾ ಕುಡಿಯಲು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಟ್ಟಣದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಕಂಪೆನಿಗಳ ಕೆಲವು ಕೆಲಸದವರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಸಂಜೆ ಹೋಗುವ ವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಚಹದಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಚಾ ಕುಡಿದು, ಪತ್ರಿಕೆ ಓದಿ, ದಿನದ ಸುದ್ದಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತೋಣ್, ರೋಕಿ, ವೇಲಾಯಾಧನ್, ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನ್, ಅಚ್ಚುತನ್, ಜೋಸೆಫ್ ಮೊದಲಾದವರೂ ಸಂಜೆ ಚಾ ಕುಡಿಯುವ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುವ ಖಾಯಂ ಗಿರಾಕಿಗಳು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತೂ, ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳ ಕೂಲಿಕಾರರ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕುರಿತೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬಹಳ ರಾತ್ರಿಯ ವರೆಗೆ ಅವರು ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವಾದವಿವಾದಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ, ಗುರುತರವಾದ ಗುಪ್ತಾರೋಚನಾ ಸಭೆಗಳಾಗಿಯೂ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ಶಂಕುವಿನ ತಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ದಿನವೂ, ಭಾರ್ಗವಿಯನ್ನು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬಿಡುವ ದಿನವೂ ಅಲ್ಲಿ ಬಿರುಸಾದ ಗೂಢಾಠೋಚನಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು. ಅಂಗಡಿಯ ಮುಂಭಾಗದ ಬಾಗಿಲ ಹಲಗೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿವರೂ ಅವುಗಳ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದೀಪವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ತಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ದಿನ ಶಂಕುವನ್ನೂ ಅಚ್ಚುತನ್ನನ್ನೂ ಜೋಸೆಫನ್ನನ್ನೂ ಪೋಲೀಸರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧಳಿಸಿ, ಕೇಸು ದಾಖಲು ಮಾಡದೆ ಮರುದಿನ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಂದು ಅರ್ಧರಾತ್ರಿ ವರೆಗೆ ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪಿಸು ಮಾತುಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತೋಣ್ ಮತ್ತು ಪದ್ಮನಾಭನರು ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು. ಬೇರೆಯವರೆಲ್ಲಾ ಮಾತು ಹೊರಗೆ ಕೇಳಿಸದಂತೆ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರೋಕಿಯ ಧ್ವನಿ ಮಾತ್ರ ಆಗಾಗ ನಿಯಂತ್ರಣಾತೀತವಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆ ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆ ಬೇಡ. ಅವನು ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ನಾವು ಹೆದರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಉಬ್ಬಿ ನಮ್ಮ ತಲೆ ಮೆಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಹೆದರಬಾರದು. ತಾವು ಹೊಡೆದರೆ, ತಮಗೂ ಹೊಡೆತ ಬೀಳುತ್ತದೆ, ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಹೊಡೆಯಲಾರರು.”

“ಅವರಿಗೆ ಹೊಡೆತ ಬೀಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವುದು ಹೇಗೆ?” ಪಪ್ಪನ್ ಕೇಳಿದ.

“ತಿಳಿಸೋದು ಹೇಗೋ? ಸಮಯ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಬಿಡಬೇಕು ಹೊಡೆತ. ಆಗ ನಾವೂ ಹೊಡೆಯುತ್ತೇವೆಯೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.”

“ನಿನಗೆ ತಲೆ ಕೆಟ್ಟಿದೆ ರೋಕಿ” ವೇಲಾಯುಧನ್ ಹೇಳಿದ.

“ತಲೆ ಕೆಟ್ಟಿರುವುದು ನನಗಲ್ಲ, ಪೆಟ್ಟು ತಿನ್ನುವವರಿಗೆ. ಹೊಡೆತ ತಿಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಬೊಬ್ಬೆ ಹೊಡೆಯೋದು ಹುಚ್ಚಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು?”

ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದವನಂತೆ ತಲೆ ಯಾಡಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ:

“ಸಾಧ್ಯವಾಗದು—ಅದೊಂದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು.”

ಅಂತೋಣಿ ಮುಖಪತ್ತಿ ಪದ್ಮನಾಭನನ್ನು ನೋಡಿದ. ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೇಳಿದ:

“ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಬದಲು ಹೊಡೆತ ಕೊಟ್ಟರೆ.....”

“ಕೊಟ್ಟರೇನು?” ರೋಕಿ ಕೇಳಿದ.

“ಖದ್ಗದ ಅಲಿಗೆಗೆ ಕೊರಳೊಡ್ಡಿದಂತೆ ಆಮೀತು.”

“ನಾವು ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಬೇಕು. ಒದೆತ ಹೊಡೆತಗಳನ್ನು ತಿನ್ನದಿರಬೇಕಿಲ್ಲವೆ?” ಸೈಮನ್ ಕೇಳಿದ.

ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೇಳಿದ:

“ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದಾ? ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದು. ನಾವು ಒಗ್ಗೂಡಬೇಕು. ಇದೇ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದು.”

ಅಂತೋಣಿಯ ಧ್ವನಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೊರಟಿತು:

“ಆದು ಸರಿ; ಅದೇ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದು. ನಾರು, ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರೀತು. ಆದರೆ, ಹುರಿಹಗ್ಗ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಲಾರದು.”

ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಹೇಳಿದ:

“ನಾವು ಈಗ ನಾರಿನಂತೆ ಇದ್ದೇವೆ. ನಾವು ಹುರಿಹಗ್ಗದಂತೆ ಒಂದಾಗಬೇಕು.”

“ಹೇಗೆ ಒಂದಾಗೋದು?” ಸೈಮನ್ ಕೇಳಿದ. ಮತ್ತಾಯಿ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ:

“ಒಂದಾಗೋದು ಹೇಗೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲಾ ಗುಂಪುಗಳು ಒಂದಾಗಬೇಕು.”

“ನಾರು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಹುರಿಹಗ್ಗವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳೋದು” ವೇಲಾಯುಧನ್ ಹೇಳಿದ. ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಗೊಣಗಿದ:

“ಒಂದಾಗಿಸಬೇಕು, ಅದು ಅವಶ್ಯ. ಈಗ ನಾರೆಲ್ಲಾ ಹುಬ್ಬಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಹುರಿ ಮಾಡಬೇಕು.”

“ಯಾರು?” ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು ಇದು. ಕೇಳಿದ್ದು ರೋಕಿ.

ಯಾರೂ ಉತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತರಷ್ಟೆ. ಬೆಕ್ಕಿನ ಕೊರಳಿಗೆ ಗಂಟೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಯಾರು?

ಒಂದಾಗಬೇಕು;
ಒಂದಾಗಿಸಬೇಕು;
ಯಾರು?

ಆ ನಿಶ್ಚಯ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಎದ್ದು ನಿಂತವು. ಆದರೆ ಅಂಗಡಿ ಬಾಗಿಲಿನ ಹಲಗೆಗಳ ಸಂದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹೊರಗೆ ಹೋದವು.

“ಒಂದಾಗಬೇಕು, ನಾವೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗಬೇಕು.” ಅದೊಂದು ಮುದ್ರಾವಾಕ್ಯ ವಾಯಿತು. ಆ ವಾಕ್ಯ ಮರುದಿನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಸು-ಪಿಸು ಶಬ್ದವಾಗಿ ರೂಪ ತಾಳಿತು. ಆ ಶಬ್ದವು ಚಹದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೂ ಬೀಡಾದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೂ ಜನರು ಬಂದು ಸೇರುವ ದಾರಿಗಳ ಸಂಗಮಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿತು. ಆ ಮಾದನಿ ಮಾಲಿಕರ ಕಿವಿಗಳ ಪರೆಗೂ ಮುಟ್ಟಿತು.

ಮತ್ತೂ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಉರುಳಿದವು. ಒಂದು ದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಅಂತೋಣ್, ರೋಕಿ, ವೇಲಾಯುಧನ್, ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನ್ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ, ಒಂದಾಗುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಪರಿಚಿತರಂತೆ ಕೂಲಿಯಾಳು ಗಳು ಅಫೀಸಿನ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿದ್ದರು. ಅಪರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು.

ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೋಟೀಸ್ ಬೋರ್ಡು ಇತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಟೈಪ್ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ನೋಟೀಸನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿತ್ತು. ರೋಕಿ ಕೇಳಿದ:

“ಅದು ಏನು?”

“ಆ !”

“ಏನದು ಆ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರೋದು?”

“ಆ !”

“ನೀವೆಲ್ಲಾ ಯಾಕೋ ಅಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿ ನಿಂತಿರೋದು?” ಎಂದು ಫರ್ಜಿಸಿ ಕೊಂಡು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಬಂದ.

“ಆ ಕಾಗದ ಏನದು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರೆ?” ವೇಲಾಯುಧನ್ ಕೇಳಿದ.

“ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚಲಾಗುತ್ತದೆ.”

“ಯಾಕೆ ಈಗ ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚೋದು?” ಮತ್ತಾಯಿ ಕೇಳಿದ.

“ಚಿಕ್ಕ ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ನಷ್ಟ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ.”

“ದೊಡ್ಡ ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು, ಚಿಕ್ಕ ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ನಷ್ಟವಾಗೋದು ಹೇಗೆ?”

“ಹೇಗೆ, ಏಕೆ ಎಂದು ಕೇಳಲು ನೀನು ಯಾರೋ?”

“ಇವರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಏನೊಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತಾಯಿ. ನಾವು ಚಿಕ್ಕ ಮಾಲಿಕರನ್ನೇ ಕೇಳುವ” ವೇಲಾಯುಧನ್ ಹೇಳಿದ.

“ಉಂ! ಕೇಳಲು ಹೋಗಿರಿ! ಸಿಕ್ಕೀತು!..... ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳಾರೂ

ತಮ್ಮ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಮಾಲಿಕರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಬರೆ ದಿರೋದು.”

“ನಾವು ಮತ್ತೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು?” ವೃದ್ಧ ನಾದ ಶೌರಿ ಕೇಳಿದ.

“ಮಾಲಿಕರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೇಳೋದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು.”

“ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಸಾಕುವುದಕ್ಕೆ ನರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಂತಿದೆ” ರೋಕಿ ಹೇಳಿದ. ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ರೋಕಿಯನ್ನೊಮ್ಮೆ ದುರುಗಟ್ಟಿ ನೋಡಿದ. ಅಂತೋಣ ಉದಾಸೀನ ಭಾವದಿಂದ ಕೇಳಿದ:

“ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚುವುದೆಂದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದೀರಾ?”

“ಆಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಗೆಂದು? ನಷ್ಟ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಂಪೆನಿ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯ ವಾದೀತೋ?”

“ನಷ್ಟ, ನಷ್ಟವೆಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಲದು” ರೋಕಿ ಕೇಳಿದ.

“ಎಲಾ! ನಷ್ಟ ಲಾಭವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದು ಯಾರು, ನೀನೇನೊ?”

“ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದು.....” ಮುಂದೆ ರೋಕಿಗೆ ಉತ್ತರ ಬರಲಿಲ್ಲ.

“ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದು ಮಾಲಿಕರೊ?” ಅಂತೋಣ ನಡುವೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದ.

“ಇಲ್ಲ, ನೀನೊ?”

“ಹಗಲನ್ನು ರಾತ್ರಿಯೆಂದು ಮಾಲಿಕರು ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯ ವಿಲ್ಲ.”

“ನೀನು ಬಿಡು ನಿನ್ನ ಆಪ್ತ ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೋ—ನಿನ್ನಪ್ಪ!..... ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಯ ಬೇಕೊ ನೀವು ಇನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಯಬೇಕು.”

“ನಾನು ಬುದ್ಧಿ ಕಟ್ಟಿ ಮೂತಾಡಿದನೇನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರೆ?”

“ಸೂರ್ಯನಂದಿಸಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸೋದು ಯಾರೆಂದು ಗೊತ್ತೊ ನಿನಗೆ?”

“ಯಾರು?”

“ಅದಕ್ಕೇ ಹೇಳೋದು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು..... ಅದನ್ನು ದೇವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸೋದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಕಂಪೆನಿಯ ಲಾಭನಷ್ಟಗಳನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸೋದು ಅದರ ಮಾಲಿಕ.”

ಎಲ್ಲರೂ ಮೌನದಿಂದ ನಿಂತರು. ಅಂತೋಣಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯಸೂಚಕ ವಾದ ಮಂದಹಾಸ ಕಂಡಿತು. ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ವಿಜಯೋನ್ಮುಖನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಕಡೆಗೂ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ:

“ಮಾಲಿಕ, ಮಾಲಿಕ ಎಂದರೆ ಯಾರು?—ಅದು ದೇವರು. ದೇವರು ಹೇಳೋ

ದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಡೆದರೆ ನಿಮಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದು" ಒಬ್ಬ ಉಪದೇಶಕನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಮುಂದುವರಿಸಿದ:

"ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಮಾಲಿಕರು ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚಲು ಹೋಗೋದು. ಮುಚ್ಚಿದರೆ ನೀವು ಉಪವಾಸ ! ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ಜೀವಿಸಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಸ್ತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ತೀರಿ." ಯಾರಾದರೂ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ವಸೌನವಾಗಿದ್ದು ಅವನು ಮತ್ತೆ ಮಾತು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ:

"ಮಾಲಿಕರ ನಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟರೆ ಕಂಪೆನಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಾರರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಷ್ಟ ಪರಿಹರಿಸಲು ನೀವು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ನಾನು ಹೋಗಿ ಮಾಲಿಕರ ಕಾಲು ಓಡಿದಾದರೂ ಹೇಳುವೆನು ಮುಚ್ಚಬಾರದೆಂದು." ಮತ್ತೂ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬರಬಹುದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ಮಾತು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಆದೇನೆಂದು ಮುಂದುವರಿಸಿದ:

"ನೀವೇಕೆ ಏನೂ ಮಾತಾಡೋದಿಲ್ಲ? ನಷ್ಟ ಪರಿಹರಿಸುವ ದಾರಿಯೇನೆಂದು ನೀವೇಕೆ ಕೇಳೋಲ್ಲ?"

"ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರೆ, ನೀವೇ ಹೇಳಿಬಿಡಿ" ವೇಲಾಯಂಥನ್ ಹೇಳಿದ.

"ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ರೂಪಾಯಿಗೆ ಎಂಟಾಣಿಯಂತೆ ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಬಳ ಕೊಟ್ಟೇ ಮಾಲಿಕರು ದಿವಾಳಿಯಾದದ್ದು..... ನೀವೇನೂ ಮಾತಾಡೋದಿಲ್ಲ?..... ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ರೆ ನಿಮ್ಮದೇನೂ ಆಕ್ಷೇಪ ವಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ?"

ನಗುವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು ಅಂತೋಣಿ ಹೇಳಿದ:

"ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರೆ."

"ಮುಚ್ಚಿದರೆ ಮಾಲಿಕಗೇನೂ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯೋದು ನೀವು."

"ನಾವು ಸತ್ತರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ನೀವು ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡಿ."

ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನ ಮುಖ ಬಾಡಿತು. ಅಂತೋಣಿ ಹಾಸ್ಯಸೂಚಕವಾಗಿ ನಗುತ್ತಾ ಘ್ಯಾಕ್ಟರಿಯೊಳಗೆ ಹೋದ, ಎಲ್ಲರೂ ಹಿಂಜಾಲಿಸಿದರು.

ಅಂದು ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ವರ್ಕಿ ಏಲಿಯರು ನಿದ್ರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಚಿಂತಾಹಿಂಸೆಯಿಂದ ದೀಪದ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅನ್ನ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸಿದ್ದಳು. ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚಿತೇ? ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೇ?—ಇದೇ ಅವರ ಚಿಂತೆಗೆ ಕಾರಣ. ಅದು ಇದು ಎಂದು ಅವರು ಹಲವು ವಿಷಯ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕೊನೆಗೆ ಏಲಿ ಹೇಳಿದಳು:

"ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳೋದು ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಹೂಡಿದ ತಂತ್ರವೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ."

“ಬಹುಶಃ ಹಾಗೇ ಇರಬಹುದು” ವರ್ಕಿ ಒಪ್ಪಿದ. ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲೋಚಿಸಿ ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ದೊಡ್ಡ ಮಾಲಿಕರು ಇದೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.”

“ನಿಮಗೆ ಭ್ರಮೆ. ತಂದೆಯೂ ಮಗನೂ ಒಂದಾಗಿ ಆಡುತ್ತಿರುವ ಆಟ ಇದು.”

“ಆಯ್ಯೋ, ಹಾಗೆ ಹೇಳಬಾರದು. ದೊಡ್ಡ ಮಾಲಿಕರೆಂದರೆ ದೇವರು.”

“ಯಾರು ದೇವರು?” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ವೃದ್ಧ ಔಸೇಪ್ಪ್ ಹೊಸ್ತಿಲು ದಾಟಿ ಒಳಗೆ ಬಂದ. ಅವನು ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದ:

“ನಿಮಗೆ ದೇವರೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಪಿಶಾಚಿಯೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.”

“ಅದೇನು ಔಸೇಪ್ಪಣ್ಣ ಹಾಗೆ ಹೇಳೋದು?”

“ಅದೇನೆಂದರೆ—ಅದು ಹೀಗೆ..... ನನಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಮಾಲಿಕರು ಎಂತಹವರೆಂಬುದು. ಅದರ ಸಕ್ಕರೆಯಂತಹ ಮಾತು ಕೇಳಿದರೆ ಗ್ರಹಿಸ ಬೇಕು, ದೇವರ ಅಪ್ಪನೆಂದು..... ವೀಳ್ಯ ಹಾಕಲು ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡು.”

ಏಲಿ ವೀಳ್ಯದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಅವನತ್ತ ದೂಡಿದಳು. ಔಸೇಪ್ಪ್ ತಾಂಬೂಲ ಹಾಕುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ:

“ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೋ ದೊಡ್ಡ ಮಾಲಿಕ ಹೇಗೆ ಕಂಪೆನಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೆಂದು?.....

ಅವನು ಕಂಪೆನಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗಿನಿಂದ ನಾನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದವನಿದ್ದೇನೆ. ಅವನ ತಂದೆಗೆ ಒಂದು ಚಿಟ್ ಫಂಡು ಬಂತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅದನಿಗೆ ನಾನೂರೋ ಐನೂರೋ ರೂಪಾಯಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆ ಹಣದಿಂದ ಕಂಪೆನಿ ಶುರುಪಾಡಿದ್ದ. ಹಸುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ದೊಡ್ಡಿಯಂತಹ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿ, ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವನು ಕಂಪೆನಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ. ಈಗ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲನೇ ದಿನದಂದು ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಕೀಳಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ ಮೂವತ್ತನೇ ದಿನದಂದು ಮುಗಿಯೋದು. ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ತೆಂಗಿನ ತೋಟ ಅವನಿಗಿದೆ. ಮಾಳಿಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ. ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಪಯಣ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದುವು?”

ವರ್ಕಿ ಏಲಿಯರು ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಔಸೇಪ್ಪ್ ಮಾತು ಮುಂದು ವರಿಸಿದ:

“ಅದರೂ ಈಗ ಹೇಳೋದು ಕಂಪೆನಿಗೆ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲಸದವರಿಗೆ ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂದು.”

ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರು ಹೊಸ್ತಿಲು ದಾಟಿ ಬಂದರು. ಔಸೇಪ್ಪ್ ಕೇಳಿದ:

“ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ?”

“ಹಂ. ನಾವು ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಬಂದುದು” ಅಂತೋಣಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ.

“ನಾನಾಚೆ ಹೋಗಲೇ?” ಔಸೇಪ್ಪ್ ಎದ್ದ. ಅಪನು ಕೇಳಿದ:

“ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚುವ ವಿಚಾರ ಏನಾಯ್ತು?”

“ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಹೂಡಿದ ತಂತ್ರ ಅದು.”

“ಅದೇ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು” ಏಲಿ ಗೆಲುವು ಹೊಂದಿದವಳಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

“ಕೂಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ನೀವು ಒಪ್ಪಿದಿರಾ?” ಔಸೇಪ್ಪ್ ಕೇಳಿದ.

“ಇಲ್ಲ, ಒಪ್ಪಲಾರೆವು.”

“ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದರೋ?”

“ಕಡಿಮೆ ಮಾಡರು—ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾದರೆ” ಅಂತೋಣಿ ದೃಢ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ.

“ಒಂದಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೋ?”

“ಒಂದಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು! ಒಂದಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು!” ಅಂತೋಣಿಯ ಧ್ವನಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿತು.

“ಹಾಂ. ಅದು ಸರಿ.”

ಔಸೇಪ್ಪ್ ಮನೆಗೆ ಓತಿರಗಿದ.

(೬)

ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ, ಏಲಿ ಪರ್ಕಿಯ ಎದುರು ಓಡಿದಳು. ಅವಳು ಸಿಂಹಿನಿಯಂತೆ ಗರ್ಜಿಸಿದಳು:

“ಕೊಂದರೋ? ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದರೋ?”

“ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಮ್ಮನಿರು ಏಲಿ. ಅವರನ್ನು ನಾನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವೆ.” ಪರ್ಕಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ.

“ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ—ನನ್ನ ಅಂತೋಣಿ, ರೋಕಿಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ” ಅವಳು ಮತ್ತೂ ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟಳು.

“ಅಪ್ಪಾ!” ಅನ್ನೆ ದೀನಳಂತೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಮಗಳೇ, ನಾನು ಹೋಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವೆನು, ನೀನು ಸಮಾಧಾನ ದಿಂದಿರು.”

“ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ—ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ದೇವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರಿ, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆಂದು.”

ವರ್ಕಿ ಹೊಸ್ತಿಲು ದಾಟಿ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ.

“ನಾನೂ—ನಾನೂ ಬರುತ್ತೇನೆ” ಏಲಿ ವರ್ಕಿಯ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಓಡಿವಳು.

ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ವರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಗೇಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸತಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಕಾವಲುಗಾರ ನಿಂತಿದ್ದ. ಏಲಿ ಮುಂದಿನಿಂದಲೂ ವರ್ಕಿ ಹಿಂದಿ ನಿಂದಲೂ ಗೇಟು ದಾಟಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಕಾವಲುಗಾರ ಸಿಡುಕಿ ನಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ:

“ಒಳಗೆ ಹೋಗಕೂಡದು!”

ಏಲಿ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಹೋಗಕೂಡದೋ! ಯಾವ ಆಜ್ಞೆಯಿದು?”

“ಈಗ ಇದು ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆ. ಅಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲಿರಿ!”

“ನಾವು ಒಳಗೆ ಹೋದರೋ?” ವರ್ಕಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೇಳಿದ.

“ಹೋದರೆ..... ಹೋದರೆ ಜಾಗ್ರತೆ” ಕಾವಲುಗಾರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ನಾನು ವರ್ಕಿ, ಗೊತ್ತೋ ನಿನಗೆ? ಮಾಲಿಕರನ್ನು ದೇವರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ವರ್ಕಿ.”

“ನೀನು ವರ್ಕಿಯಾಗಿರು, ಮತ್ತಾರೋ ಆಗಿರು, ಆದರೆ ರಸ್ತೆಗಿಳಿದು ದೂರ ನಿಲ್ಲು” ಕಾವಲುಗಾರ ಜೋರಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ಮಾಲಿಕರನ್ನು ದೇವರಂತೆ ಭಾವಿಸುವವನು ನಾನು.”

“ದೇವರಂತೆ ನೀನು ಮಾತ್ರ ಭಾವಿಸಿದರೆ ಸಾಕೋ? ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ಭಾವಿಸ ಬೇಡವೋ?”

“ಪಾಪದವರೆಂದು ದೇವರೂ ಭಾವಿಸಬೇಡವೋ?” ಏಲಿ ಗದಗದ ಕಂಠಿತಳಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

“ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರು. ನಾನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆ” ವರ್ಕಿ ಏಲಿಯನ್ನು ಗದರಿಸಿದ. ಅವನು ಕಾವಲುಗಾರನೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

“ನನಗೆ ನನ್ನ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನೀನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರೊಡನೆ ಹೇಳು, ವರ್ಕಿ ಏಲಿಯರು ಬಂದು ನಿಂತಿರುವರೆಂದು.”

“ನೀನು ನಿನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ಹೋಗು ಆಚೆ” ಕಾವಲುಗಾರ ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ.

ವರ್ಕಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ನಂಬಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ದೇವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ತನ್ನ ಯಜಮಾನ! ಆ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟ? ಅವನು ವಿನಯದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡ:

“ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಯಜಮಾನರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದಿರುವೆವು. ನಾವು ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡು.”

“ಇಲ್ಲಿಂದ ಆಚೆ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿನಗೇ” ಕಾವಲುಗಾರನ ಧ್ವನಿ ಏರಿತು.

“ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ” ಏಲಿಯ ಧ್ವನಿಯೂ ಏರಿತು.

“ನೀನಾಚೆ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲ. ನಾನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ” ವರ್ಕಿ ಏಲಿಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ ತಾನು ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿದ.

ಕಾವಲುಗಾರನ ಕಬ್ಬಿಣದಂತಹ ಕೈ ವರ್ಕಿಯ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಒಂದು ದೂಡುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಒದೆತ! ವರ್ಕಿ ರಸ್ತೆಗೆ ಮೊಣಕಾಲೂರಿ ಬಿದ್ದ.

“ಕೊಲ್ಲು!—ನನ್ನನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲು!” ಏಲಿ ಗೇಟಿನೊಳಗೆ ಓಡಿಬಂದು ನುಗ್ಗಿದಳು.

ಕಾವಲುಗಾರ ತನ್ನ ಕಬ್ಬಿಣದಂತಹ ಕೈಯಿಂದ ಏಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೊರಗೆ ದಬ್ಬಿದ. ಏಲಿಯೂ ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಳು.

ದಾರಿಹೋಕರು ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಯಾರೂ ಹತ್ತಿರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.

ವರ್ಕಿ ಹೊರಳಾಡಿ ಎದ್ದ. ಅವನು ಏಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎಬ್ಬಿಸಿದ.

“ದೇವರೇ!”

ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದವರು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಉಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು. ಕಾವಲುಗಾರ ಹೇಳಿದ:

“ಇವರ ಮಕ್ಕಳು ಕಂಪೆನಿಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರನ್ನೂ ಹೊಡೆದರು. ಈಗ ತಂದೆತಾಯಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ಹೊಡೆಯಲು.”

ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತರೇ ಹೊರತು ಯಾರೂ ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ವರ್ಕಿ ಮಾಳಿಗೆಯ ಮುಂಭಾಗದ ಕಡೆ ನೋಡಿದ. ಯಾರೋ ಕಿಟಕಿಯ ಮೂಲಕ ರಸ್ತೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರು. ವರ್ಕಿ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದ:

“ಯಾರದು ನಿಂತಿರೋದು? ಯಜಮಾನರೋ?” ಅವನ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೋಪವೂ ವ್ಯಸನವೂ ತಿರಸ್ಕಾರವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಏಲಿ ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು:

“ನಿಮ್ಮ ದೇವರು! ನಿಮ್ಮ ದೇವರು ನಿಂತಿರೋದು!”

“ಏ, ನಾವು ಹೋಗುವ” ಅವನು ಏಲಿಯ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಡೆದ.

“ಹೋಗಿರಿ! ಹೋಗಿ ಪೊಲೀಸರ ಬಾಯಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿರಿ!” ಕಾವಲುಗಾರ ನಗುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ.

ಅದಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ ಕೊಚ್ಚುಣ್ಣಿ ವರ್ಕಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ನೀವೀಗ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು?”

“ನಮ್ಮ ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡುಹೋದರು.”

“ನೀವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿ.”

“ಏನು, ಹೋದರೆ?”

“ಹೋದರೋ?..... ಹೋದರೆ ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.”

“ಅಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ! ಪೋಲೀಸರು, ಹೊಡೆದು ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನ ಸಮೀಪ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ಕೇಳಬಹುದು ರೋದನ.”

“ಕೊಂದರೋ—ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದರು!” ಏಲಿ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದವಳಂತೆ ಓಡಿದಳು. ವರ್ಕಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಓಡಿದ.

ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್ ಹತ್ತಿರವಾಯ್ತು. ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಹೋಗಬೇಡ ವರ್ಕಿಯಣ್ಣ! ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಕೂಡದು.”

ವರ್ಕಿ ಏಲಿಯರು ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಏನೊಂದೂ ಕೇಳದು.

“ಕೊಂದರೋ! ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದರು” ಏಲಿ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನ ಗೇಟಿನೊಳಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋದಳು.

“ಕೊಲ್ಲಿರಿ!—ನಮ್ಮನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಿರಿ!” ವರ್ಕಿಯೂ ಗೇಟಿನೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದ.

ಮೂವರು ಪೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತೂಗಟ್ಟಿದರು. ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನೊಳಗಿನಿಂದ ಒಂದು ಆಜ್ಞೆ:

“ಏಳೆದು ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿರಿ ಅವರನ್ನು.”

ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎತ್ತಿ ಬೀಸಿದರು. ಅವರು ಗೇಟಿನ ಮೇಲಿಂದ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನ ಮುಂಭಾಗದ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳದ ಆಚೆಗಿನ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವರು ಇದನ್ನು ಕಂಡರು. ಯಾರೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೂ ಮಾತನಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಏಲಿ ವರ್ಕಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿದಳು. ಅವನ ಒಂದು ಕಾಲು ಮುರಿದಿತ್ತು. ಅವಳು ಅವನನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹಿಡಿದಳು. ಅವನು ಕುಂಟುತ್ತಾ ನಡೆದ.

ಕೂಗಲು ಅವಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ವರ್ಕಿಯನ್ನು ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಆಧರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಅವಳು ಮನೆಯ ಮುಂಭಾಗದ ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲೆ ಹೋದಳು. ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯವರು ಹಲವರು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಉರಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ದೀಪದ ಮುಂದೆ ‘ಂ’ದಂತೆ ಸುರುಟಿ ಅನ್ನೆ ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಔಸೇಪ್ ಆಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕೈಕೊಟ್ಟು ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು.

ಹೊಸಿಲು ಮೆಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಏಲಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಿ!”

ಎಲ್ಲರೂ ಓಡಿಬಂದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮೆಗೇ ರೋದಿಸಿದರು:

“ಕೊಂದರೊ!”

“ಅಪ್ಪಾ!” ಅನ್ನೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ವರ್ಕಿಯನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡಳು. ಎಲ್ಲರೂ ಗೋಳೋ ಎಂದು ಅತ್ತರು. ವರ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊಸಿಲು ದಾಟಿಸಿ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿದರು.

“ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದರೋ?” ಔಸೇಪ್ಪಾ ಕೇಳಿದ.

“ನನ್ನ ಮಗನನ್ನೂ—ನನಗೊಬ್ಬನೇ ಮಗನರೋದು” ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಎದೆ ಬಡಿದುಕೊಂಡು ಅತ್ತಳು.

ಯಾರೂ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನನಾಗಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಮಲಗಿದ್ದ ವರ್ಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಏಲಿ, ಅನ್ನೆಯರು ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

ನಾಲ್ಕೈದು ಮಂದಿ ಹೊಸ್ತಿಲು ದಾಟಿ ಬಂದರು. ಎಲ್ಲರೂ ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ನೋಡಿದರು. ಅಚ್ಚುತನ್, ಶಂಕು, ಪದ್ಮನಾಭನ್, ಜೋಸೆಫ್, ಪಪ್ಪನ್ ಅಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿದ್ದ ಅವರಲ್ಲರ ಹಿಂದೆ—ಒಬ್ಬ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ.

“ನನ್ನ ಮಗನಲ್ಲಿ?” ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಅಳುತ್ತಾ ಕೇಳಿದಳು.

“ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದಾರೋ?” ಔಸೇಪ್ಪಾ ಕೇಳಿದ.

ಅನ್ನೆ ವರ್ಕಿಯ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಎದ್ದಳು. ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾ ಕೇಳಿದಳು:

“ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಬರುವರಾ?”

“ಎಲ್ಲರೂ ಬರುವರು” ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದು ಪದ್ಮನಾಭನ್. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೇಸು ಮಾಡೋದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂತು. ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಡುವರು—ನಾಳೆಯೂ, ನಾಡಿದ್ದೂ.”

“ಅವರಿಗೆ ಹೊಡೆದಿದ್ದಾರೋ?” ಔಸೇಪ್ಪಾ ಕೇಳಿದ.

ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಯಾರೂ ಉತ್ತರ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅನ್ನೆ ಇನ್ನೂ ಜೋರಾಗಿ ಅಳುತ್ತಾ ಕೇಳಿದಳು:

“ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಹೊಡೆದಿದ್ದಾರೋ?”

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಮುಂದೆ ಬಂದ. ಅವನು ಅನ್ನೆಯನ್ನು ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದ:

“ಅಳದಿರು ತಂಗಿ! ಅವರು ನಾಳೆ ಬರುವರು.”

“ಅದು ಯಾರು?” ಔಸೇಪ್ಪಾ ಪದ್ಮನಾಭನೊಡನೆ ಕೇಳಿದ.

“ನಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಬಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ” ಜೋಸೆಫ್ ಹೇಳಿದ:

“ವಿದ್ಯಾವಂತನಿದ್ದಾನೆ. ಬಡವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ.”

ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತ. ಅವನು ಏಲಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ಕಾಲು ಮುರಿದಿದೆಯೋ?”

“ಹುಂ.” ಹೂಂಗುಟ್ಟಲು ಮಾತ್ರ ಅವಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿತ್ತು.

“ಇವನನ್ನು ಈ ಕೂಡಲೇ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕೊಂಡುಹೋಗಬೇಕು.”

“ಒಂದು ಬೆಂಚು ಬೇಕು” ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಔಸೇಪ್ಪನೊಡನೆ ಹೇಳಿದ.

“ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೆಂಚು ಇದೆ. ಹೋಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ.”

ಜೋಸೆಫ್ ಮತ್ತು ಪಪ್ಪನ್ ಔಸೇಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಹುರಿಹಗ್ಗದ ಮಂಚ ತಂದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ವರ್ಕಿಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿದರು. ಶಂಕು, ಪಪ್ಪನ್, ಜೋಸೆಫ್ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚುತನರು ಆ ಮಂಚವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ಅವರು ಹೊಸ್ತಿಲು ದಾಟಿ ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಗಿಳಿದು ನಡೆದರು.

×

×

×

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ದಟ್ಟವಾದ ಕತ್ತಲೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತು! ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಒಂದು ಕಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಚಲನವುಂಟಾಯಿತು; ಆದರೆ ಕತ್ತಲೆ ಚಲಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಹೊಸವೊಂದು ಜಾಗ್ರತಿ! ಒಂದು ಚೈತನ್ಯ! ಒಂದು ಆವೇಶ! ಅದು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳ ಮಗ್ಗುಗಳೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಚಲನೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಚೆಹದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಿರುದಾರಿಗಳು ಬಂದು ಸೇರುವ ಹಾದಿಯ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆ ಚೈತನ್ಯ ಹಾಗೂ ಆವೇಶಗಳು ಅಲೆಯಾಡಿದವು. ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಚಲನೆಯ, ಆ ಚೈತನ್ಯದ, ಆ ಆವೇಶದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯುಂಟಾಯಿತು.

“ಇಂದು ಅವರು. ನಾಳೆ ನಾವು” ಎಲ್ಲರೂ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದರು.

ಅಂತೋಣಿ, ರೋಕಿ, ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನರು ಲಾಕಪ್ಪಿನೊಳಗೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಕೆಮ್ಮಿ ಕೆಮ್ಮಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು.

ವೇಲಾಯುಧನ ಮೃತದೇಹದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ನಂತರ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ವೇಲಾಯುಧನ್ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದ್ದೆಂದು ಡಾಕ್ಟರರು ಸರ್ತಿಫೈ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ವೇಲಾಯುಧನ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರು ಅವನ ಸಹೋದರಿಯರು. ಅವನು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಅವನ ತಾಯಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನಳಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಳು.

“ಹೊಡೆದು ಕೊಂದುದು” ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೇ ಗುಸುಗುಸು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಡಾಕ್ಟರರ ಸರ್ತಿಫಿಕೇಟು ಇದೆ, ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದೆಂದು. ಬಡ ಕೆಲಸದವರ ಈ ಪಿಸುಮಾತುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಯಾರು ಮಾನ್ಯತೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ?

“ಹೊಡೆದು ಕೊಂದುದು” ಆ ಪಿಸುಮಾತು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ರಾತ್ರಿ ಚೆಲಿಸುವ ಗಾಳಿಯಂತೆ ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬಿತು. ಆ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಬಂತು:

"ಇಂದು ಅವರು; ನಾಳೆ ನಾವು."

ಸಂಜೆ ಐದು ಗಂಟೆಯಾಯಿತು. ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಿಂದ ಸಮಯ ಸೂಚಕ ಸಿಕ್ಯು ಕೇಳಿಬಂತು. ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ನದಿಗಳು ಹರಿದುಬರುವಂತೆ, ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಗೇಟುಗಳ ಮೂಲಕ ಕೆಲಸಗಾರರು, ರಸ್ತೆಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದರು—ಗುಳಿಹೊಕ್ಕ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಬೊಚ್ಚು ಬಾಯಿಗಳ ಪ್ರೇತದಾಕಾರಗಳು !

ಆದರೆ ಆ ಗುಳಿಹೊಕ್ಕ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದು ಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರಕಾಶವಿತ್ತು. ಬೊಚ್ಚು ಬಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಆವೇಶದ ನಡುಕವಿತ್ತು.

ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಿಂದ ಹೊರಟ ಅವರು ರಸ್ತೆಗಳಿಂದು ಓಡಿವರು, ಒಂದು ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ. ಸಂಜೆಗೆ ಮೊದಲೇ ವೇಲಾಯುಧನ ಮನೆಯ ಸುತ್ತೂ ಮನವಸಾಗರವೇ ಇತ್ತು. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗೊಳಪಡಿಸಿದ ವೇಲಾಯುಧನ ದೃತವೇದನನ್ನು ವಸ್ತ್ರ ಹೊದಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆ ಶವದ ಹತ್ತಿರ ಏಲಿಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಮಲಗಿದ್ದಳು ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ.

ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ, ಒಂದು ಮಗಫೋಸಿನ ಧ್ವನಿಯಂತೆ, ವಿತ್ತರದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

"ಮಿತ್ರರೇ, ಕೂಲಿಕಾರರ ಅವಕಾಶಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿ ವೀರ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದ ಕಾಮ್ರಾಡ್ ವೇಲಾಯುಧನ ಶ್ಮಶಾನಯಾತ್ರೆಗೆ ಸಮಯ ವಾಯಿತು."

ಕಿರುದಾರಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಜನಸಮೂಹದ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬ, ಹತ್ತಿರ ನಿಂತವನೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

"ಅದೇನು ಆತ ಕಾಮ್ರಾಡ್ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು?"

"ಅದೋ? ಅದು..... ಏನೆಂದರೆ, ನಾವೆಲ್ಲ ಗೆಳೆಯರಾಗಿದ್ದೇವೆ; ಅಂತ."

ಆ ಪುಶ್ಚೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹಲವರು ಕೇಳಿದರು. ಹಲವರು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಯಾರಿಗೂ ಏನೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನು ಏರುಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

"ಮಾಲಿಕತ್ವ ನಾಶವಾಗಲಿ!"

ಅಂತೋಣಿ, ರೋಕಿ, ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನ್, ಪಮ್ಮನಾಭನ್, ಅಚ್ಚುತನ್ ಮತ್ತು ಪಪ್ಪನರು ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದರು. ಆ ಮಾನವ ಮಹಾಸಾಗರದಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಏಳಲಿಲ್ಲ. ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಆವೇಶಭರಿತನಾಗಿ ಹೇಳಿದ:

"ಮಾಲಿಕತ್ವವು ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳನ್ನು ಮರ್ದಿಸುವುದು. ಆ ಅಧಿಕಾರವೇ ಕಾಮ್ರಾಡ್ ವೇಲಾಯುಧನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಂದದ್ದು..... ಪ್ರಭುತ್ವ ನಾಶವಾಗಲಿ!"

ಆ ಮಾನವಸಾಗರದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯುಂಟಾಯಿತು:

"ಪ್ರಭುತ್ವ ನಾಶವಾಗಲಿ!"

ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಗುಂಪಿನ ಮಧ್ಯೆ, ಒಬ್ಬನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದ:

“ಎಂದರೆ ಧನಿಕರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದು—ಅಲ್ಲವೋ?”

“ಮತ್ತಲ್ಲದೆ! ಪೇಲಾಯುಧನನ್ನು ಕೊಂದಂತೆ ಮಾಲಕರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು. ಅದೇ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದು.”

ಪೇಲಾಯುಧನ ಶವವನ್ನು ಮಂಚದ ಮೇಲೆರಿಸಲಾಯಿತು. ಅದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಿರುದಾರಿಯತ್ತ ಸಾಗಿತು.

“ಮಾಲಿಕತ್ವ ನಾಶವಾಗಲಿ!” ಘೋಷಣೆ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಪೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಳು. ಆದರೆ ಆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿಟ್ಟವು. ಏಲಿ ಆ ಮುದುಕಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಕೈಯಾಡಿಸಿದಳು.

ಕೆಮ್ಮು!—ರೋಕಿ ಕೆಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ಕೆಮ್ಮಿ ಹೊರಹಾಕಿದ ಉಗುಳು ರಕ್ತದ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿತ್ತು!

(೨)

ವರ್ಕಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ. ಮುಂದೆ ಅವನ ಕಾಲನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ ಲಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾಲು ಗುಣವಾಗುವುದೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ನಡೆಯಲು ತೊಂದರೆಯಾಗದೆಂದೂ ಡಾಕ್ಟರರು ಧೈರ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಅವನ ಕಾಲಿನ ಗಾಯ ವಾಸಿಯಾದರೂ ಮೂಸುಸಿಕವಾದ ಗಾಯ ವಾಸಿಯಾಗಲು ಕಷ್ಟವಿತ್ತು.

ಅವನಿಗೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಗೂ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಮನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅಭಯ ಕೊಟ್ಟವನಾಗಿದ್ದ ವರೀದು ಸಾಹೇಬ ಅಲ್ಲದೆ, ಅವನಿಗೆ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಹೇಬ ನಂಬಿದ್ದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವನೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ನಂಬಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ ಸಾಹೇಬನನ್ನು ಕಣ್ಣೆದುರು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ದೇವರೆಂದು ಅವನು ನಂಬಿದ್ದ. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೇ ಆಗಿರಲಿ ಮಾಲಿಕನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರೆ ಅವನು ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರಲು ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವರಾದ ಮಾಲಿಕನನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಮಾಡಿದ ಹಲವಾರು ತಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅವನು ಧಣಿಗಳ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಗೇಟಿನೊಳಗೆ

ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ! ಅವನು ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕು? ಅವನನ್ನೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ರಸ್ತೆಗೆ ದೂಡಿದ್ದನ್ನು, ಮೂಳಿಗೆಯ ಕಿಟಕಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾಹೇಬನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಅವನು ಹೇಗೆತಾನೆ ನಂಬಿದರಬೇಕು? ದೇವರೇ ಭೂತವಾದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಅಥವಾ ದೇವರೆಂದು ತಾನು ನಂಬಿದ್ದ ಭೂತವನ್ನು ಎಂದು ಭಾಸವಾಯಿತು. ಅತಿಯಾದ ದುಃಖವೂ ಕೋಪವೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಚುಚ್ಚುವಾತುಗಳೂ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದವು.....

“ನಿಮ್ಮ ದೇವರು !..... ದೇವರು ಅದು ನಿಂತಿರುವುದು !”

ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಅವನು ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ಓಡಿದ್ದ. ಪೋಲೀಸರು ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಬೀಸಾಕಿದ್ದು, ಕಾಲು ದುರಿದದ್ದು ಇವೆಲ್ಲ ಅರ್ಥ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲು ದುರಿದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಅರಿವೂ ಉಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮಣೆಯಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದ. ಒಲೆಯ ಮಾತುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಿಟಕಿಯ ಮೂಲಕ ಭೂತದ ಬಿರುಸೋಟಿ ಅವನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಶ್ವಾಸ ಮುರಿದಿತ್ತು: ಆ ಬಿರುಕನ್ನು ಸಹಿಸಲು ಅವನಿಗೆ ತ್ರಾಣವಿಲ್ಲವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ತನಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತನ್ನ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡತ. ಅದು, ಎಂತಹ ಭಯಂಕರ ಹೊಡೆತ !

ಒಲಿ ಅನ್ನೆಯರು ವರ್ಕಿಯ ತಲೆಯ ಮತ್ತು ಕಾಲಿನ ಬಳಿ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ದಿನಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ವರ್ಕಿಯನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಕರೆತಂದರು. ಅವನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವಂತಾಗಿದ್ದ. ಆದರೆ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಲೇ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಲೇ ಅವನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರೆಸಿದೆಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಂಗಾತ ಮಲಗಿಕೊಂಡೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದ.

ಹೀಗಿರಲು ಒಂದು ದಿನ ವರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಔಸೇಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಹೋದ. ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನರು ಅಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಔಸೇಪ್ಪ ಒದ್ದು ಅವನನ್ನು ಉಪಚರಿಸಿದ. ಗೆಲುವುಬಿಡಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಕೇಳಿದ:

“ಈಗ ಅರಿತರೋ?”

“ಅರಿತೆವು ! ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ರಕ್ತವಿಲ್ಲದ ಜಾತಿ ನೀವೆಂದು ಅರಿತೆವು.”

“ಈಗಷ್ಟೇ ಅರಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ ಔಸೇಪ್ಪಣ್ಣ—ಈಗನ್ನೂ ಅದು ಶುರು ವಾಗಿದೆ.”

“ಇನ್ನೇನಿದೆ ಸ್ವಾಮಿ ಕಲಿಯೋದಕ್ಕೆ? ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಗುದ್ದಿಗುದ್ದಿ ಹಣ್ಣುಗಾಯಿಸೀರುಗಾಯಿ ಮಾಡಿಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಅರಿಯುವಂತಹುದೇನಿದೆ?”

“ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲದೆ ಅವರನ್ನು ಏಕೆ ಬಿಟ್ಟಿವೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೋ? ಹೊಡೆದು ಕೊಂದುಬಿಡಿಯೆಂದು ಸಾಹೇಬರು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಕೊಂದೇಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಯಾಕೆ ಅವರು ಹಾಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಗೊತ್ತೋ ನಿನಗೆ?”

“ಏಕೆ?”

“ಏಕೆಂದರೆ ನಾವೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳು; ಸತ್ಯವನ್ನು ನಂಬುವವರು. ಆದುದರಿಂದ ಸಾಹೇಬರು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದು ಗೊತ್ತೋ?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೇಕೆ ಹೊಡೆದಿದ್ದು?”

“ಹೊಡೆದದ್ದೋ?..... ಹೊಡೆದದ್ದು ದೇವರು—ದೇವರು ಮಂಚದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಗೊತ್ತಾಯಿತಾ?”

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದ ಸೈಮನ್ ಕೇಳಿದ:

“ಹೊಡೆಯುವ ದೇವರು! ಅದು ವಿಂಥ ದೇವರು?”

“ಕೇಳಿದೆಯಾ ಔಸೇಪ್ಪಣ್ಣ, ದೇವರ ಮೇಲೆ ದೂರು ಹೇಳೋದು?” ಮೇಷ್ಟ್ರಿಯ ಧ್ವನಿ ಏರಿತು.

“ದೇವರು ಹೊಡೆಯುವನೆಂದು ಹೇಳಿದರಲ್ಲವೆ ದೇವರು ಮಂಚದ ಮಾತು! ಮೇಷ್ಟ್ರಿಯಲ್ಲವೆ ದೇವರು ಮಂಚದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು” ಸೈಮನ್‌ನ ಧ್ವನಿ ಏರಿತು.

“ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರು” ಔಸೇಪ್ಪಾ ಮಗನಿಗೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದ.

ಮೇಷ್ಟ್ರಿಯು ತನ್ನ ಮಾತಿನ ಧಾಟಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ, ಸ್ನೇಹಪರನಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದ:

“ನೀವಿನ್ನೂ ಹುಡುಗಬುದ್ಧಿಯವರು; ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಮಾಲಿಕರೆಂದರೆ ದೇವರು. ಅದು ಗೊತ್ತೋ ನಿನಗೆ?..... ಅವರು ಹೇಳೋದೆಲ್ಲಾ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು. ಗೊತ್ತಂತೆಯೇ?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾಲಿಕರು ಹೇಳೋದನ್ನೆಲ್ಲ ವೇದಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೋ ಮೇಷ್ಟ್ರಿ.”

“ಸುಮ್ಮನಿರು ಎಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ?” ಔಸೇಪ್ಪಾ ಮಗನನ್ನು ಗದರಿಸಿದ.

“ಅದು ಹೋಗಲಿ; ನೀವೆಲ್ಲ ಯಾಕೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ?” ಸೈಮನ್‌ನೊಡನೆ ಮೇಷ್ಟ್ರಿ ನಗುತ್ತಾ ಕೇಳಿದ.

“ಏಕೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ?..... ಅದು ನಿನಗೇ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕಲ್ಲ.”

“ನೀವು ಬರೆದಿರುವುದು ಏಕೆಂದು ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು?”

“ಬೆಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೂದಲೆಳೆದಂತೆ ಮೇಷ್ಟ್ರಿ ನಯವಾಗಿ ಈಗ ಮಾತಾಡೋದು. ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸಾಯುವಂತೆ ಹೊಡೆಸಿ ಈಗ ಕೇಳೋದು ನೋಡು, ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು!”

“ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರೋ” ಔಸೇಪ್ಪಾ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ.

“ಈಗ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವುದು, ಇನ್ನೂ ಹೊಡೆಸೋದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಾ.”
ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಹೇಳಿದ:

“ಬರುವಂತೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ. ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಸಂಬಳ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಕೂಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವವರು ನೀವು; ದೂಷಣೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳೋದಕ್ಕೂ, ದೇವರ ಮೇಲೆ ದೂರು ಹೇಳೋದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ.....”

“ಇನ್ನೂ ಹೊಡೆತ ತಿನ್ನಲು ಒಪ್ಪಲಾರೆವು ಮೇಸ್ತ್ರಿ” ಸೈಮನ್ ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ಹೊಡೆತ ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದನೋ?..... ನೀವೆಲ್ಲಾ ಉಪವಾಸ ಇದ್ದೀರೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಾಹೇಬರು ಕನಿಕರಗೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.”

“ಹುಂ” ಸೈಮನ್ ಅರ್ಥಸೂಚಕವಾಗಿ ಹೂಂಗುಟ್ಟಿದ. ಆಮನು ಹೇಳಿದ:

“ನೀನು ಈಗ ಹೋಗು ಮೇಸ್ತ್ರಿ. ನಾವು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲೋಚಿಸಬೇಕು.”

“ಏನನ್ನು ಆಲೋಚಿಸೋದು? ಯಾರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸೋದು?..... ಆ ಬಿಲ್ಲವರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಅವರ ಉಪದೇಶವಂತೆ ನಡೆವರೆ ನಿದುಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗದು. ನಾನು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳು ಧನಿಕರಾಗೋವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬಿಲ್ಲವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು.”

“ಆದಿರಲಿ. ನೀನು ಹೋಗು. ನಾವು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತೇವೆ.”

“ನಾಳೆ ಬರುತ್ತೀರಾ?”

“ಹುಂ.”

ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಹೊರಟುಹೋದ. ಔಸೇಪ್ಪಾ ಹೇಳಿದ:

“ಆಮನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ. ನಾವು ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಾಹೇಬರು ವಯ ತೋರಿಸಿದ್ದು.”

“ಅಪ್ಪನಿಗೆನು ಇಷ್ಟೂ ತಿಳಿಯದೋ? ಹಡಗು ಬರುವಾಗ ಸರಕು ಕೊಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿರೋದು.”

ಔಸೇಪ್ಪಾ ಮತ್ತೇನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಅಂದು ಅರ್ಧ ರಾತ್ರಿ ವರೆಗೆ ಕುಟ್ಟಿದ್ದನ ಚಹವಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ; ಅಂತೋಣಿ, ರೋಕಿ, ಸೈಮನ್, ಮತ್ತಾಯಿ, ಪಮ್ಮ ನಾಭನರ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಹೇಳಿದ:

“ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಜಾತಿಯಿಲ್ಲ, ಮತವಿಲ್ಲ, ದೇವರಿಲ್ಲ, ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲ.”

“ಮಾಲಿಕ ವರ್ಗದವರಿಗೋದು ಅದೆಲ್ಲಾ. ದೇವರೆಂದರೆ ಮಾಲಿಕ ವರ್ಗದವರ ಮುಖಂಡ.”

“ಅವನಿಗೆ ಹೊಡೆಯಬೇಕು. ಅದು ಈಗ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ” ರೋಕಿ ಘರ್ಜಿಸಿದ.

ಅಂತೋಣಿ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಹೊಡೆತ ಬಡಿತ ಎಲ್ಲಾ ಆಮೇಲೆ ಯೋಚಿಸುವ. ನಾಳೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗ ಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗ ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕು.”

ತೆಳ್ಳಗಿನ ಪುನುಷ್ಯ ಉಪದೇಶವಿತ್ತು:

“ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಕೂಲಿಯವರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡೋದು ಮಾಲಿಕರ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದಲ್ಲ, ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳಾದುದರಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ. ಬಿಲ್ಲವರಾದುದರಿಂದ ಕೆಲಸ ಕೊಡದೆಯೂ ಇರೋದಿಲ್ಲ. ಮಾಲಿಕರು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸೋದು ತಮ್ಮ ಅಪಶೃಕ್ಯಾಗಿ. ಕೆಲಸ ಮಾಡೋದು ಕೂಲಿಯವರ ಅಪಶೃಕ್ತೆಗಾಗಿಯೂ ಇದೆ.”

ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೆಂದೇ ಅಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನವಾಯ್ತು.

×

×

×

ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಏಳಿ ಅನ್ನೆಯರ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂದು ಆ ಕುಟುಂಬ ಉಪವಾಸ ಇತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬೇಸರವಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಂತೋಣಿ, ರೋಕಿಯರು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಸಾಕು. ಮಲಗಿದ್ದ ವರ್ಕಿ ಆರನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ, “ಬಂದರೋ?” ಎಂದು. ಏಳಿ ಅನ್ನೆಯರು ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಗಿಳಿದು ನಿಂತರು. ಅನ್ನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ನಡುರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಏಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲವಮ್ಮಾ?”

“ಬರುವರು ಮಗಳೇ, ಬರುವರು.”

“ಇನ್ನೂ ಪ್ರೋಲೀಸರು.....”

“ಇಲ್ಲ ಮಗಳೇ, ಅವರಿಗೆ ಬರುವರು.”

“ಬಂದರೇನೆ?” ಒಳಗಿನಿಂದ ವರ್ಕಿ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದ.

“ಇಲ್ಲ, ಈಗ ಬರುವರು” ಏಳಿ ಹೇಳಿದಳು.

ಔಸೇಪ್ಪನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಕಿರುದಾರಿಗೆ ಬಂದು ಕೇಳಿದ:

“ಬಂದರೋ?”

“ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ.”

“ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಬಂದು ಹೋದುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತೋ?”

“ಇಲ್ಲ, ಏಕೆ ಅವನು ಬಂದಿದ್ದ?”

“ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲು ಬಂದಿದ್ದ.”

“ಹೌದಾ ! ಮತ್ತೇನಾಯ್ತು?”

“ಅಪರಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವರು, ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.”

“ಅದೇ ಸರಿ.”

“ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ; ಬಂದರೋ?” ಪರ್ಕಿ ಬಳಗಿನಿಂದ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ಈಗ ಬಂದಾರು” ಏಲಿ ಹೇಳಿದಳು.

ಔಸೇಪ್ಪ ಹೇಳಿದ:

“ನಾವೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಮುಸ್ತಿ ಹೇಳಿದ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೊಡೆದು ಕೊಂದರೂ ಕೇಳುವವರು ಯಾರೆಂದು ಕೇಳಿದ.”

“ಆ ! ಅದು ಸರಿಯೇ ಅನ್ನು.”

“ತಾಯಿಯೂ ತಂಗಿಯೂ ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಂದು ಬಂದು ನಿಂತಿರುವುದೇಕೆ?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾ ಅಂತೋಣಿಯೂ, ಅವನ ಹಿಂದೆ ರೋಕಿಯೂ, ಮತ್ತು ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನರೂ ಬಂದರು.

“ಬಂದರೇನೇ?” ಪರ್ಕಿ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದ.

“ಬಂದರು, ಬಂದರು..... ನೀವು ಬಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮಕ್ಕಳೆ, ಬೇಗ ಹೋಗಿರಿ.” ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಹೋದರು. ಏಲಿ ಅನ್ನೆಯರು ಅಪರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು.

(೮)

ಮೂಲಿಕ ಕುಂಜುಶಂಕರನ ಹರಿಹಗ್ಗದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯು ಕೇವಲ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಹಲವು ತರದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೂ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಕೊಳೆಯ ಹಾಕುವುದು, ಅದನ್ನು ಗುದ್ದಿ ನಾರು ಮಾಡುವುದು, ರಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಹಗ್ಗ ತಯಾರಿಸುವುದು: ವಿವಿಧ ಸಾಮಾನುಗಳ ಅಂಗಡಿ, ಚಹದಂಗಡಿ ಮುಂತಾದುವೂ ಅವನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಹರಿಹಗ್ಗದಿಂದ ಚಾಪೆ ಹೆಣೆಯುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಶುರು ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಸೇರಿದ್ದವು.

ಮೊದಲು ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯ ಹಸಿ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳೆಯ ಹಾಕಿ, ಆ ಕೊಳೆತ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಮಾರುವುದು ಅವನ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಒಂದು ಆಲೋಚನೆ

ಅವನಿಗೆ ಬಂತು. ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಕೂಲಿಹಣವನ್ನು ತನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆ ಆಲೋಚನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಚಹದಂಗಡಿಯನ್ನೂ ಒಂದು ಸಂಬಾರದ ಅಂಗಡಿಯನ್ನೂ ಆರಂಭಿಸಿದ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಡುವ ಕೂಲಿಯೆಲ್ಲಾ ಹಣದ ಬದಲು ಅಕ್ಕಿ, ಸಾಮಾನು ಮತ್ತು ಚಹದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವವರು ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾರಿಗೂ ಧೈರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಮೃದ್ಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಬಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಲಿಕನು ಬಹಳ ಉಪಾಯವಾಗಿ ಕೂಲಿಯವರೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ:

“ನಿಮಗೆ ಹಣವೇಕೆ? ಅಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಚಹ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಸಂಬಾರದ ಅಂಗಡಿ, ಚಹದಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಕ್ಕಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ, ಚಹ ಕುಡಿಯಿರಿ, ಇನ್ನೂ ಬಾಕಿಯಿದ್ದರೆ, ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ.”

ಕುಂಜುಶಂಕರನ ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಅಕ್ಕಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಹವನ್ನೂ ಕುಡಿದರೆ ಕೂಲಿಯವನಿಗೆ, ಅವನ ಕೂಲಿಹಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನೂ ಉಳಿಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಕಂಡಿತು ಕೊಳೆತ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಮಾರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅದನ್ನು ಗುದ್ದಿ ಸಿಂಬು ತಯಾರಿಸಿ, ಹರಿಹಗ್ಗ ಮಾಡಿ ಹಾರಿದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಸಿಗುವುದೆಂದು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಿಂಬು ತಯಾರಕರು, ಹರಿಹಗ್ಗ ತಯಾರಕರು ಎಂದು ಕೆಲಸದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಜನ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದರಿಂದ ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲೂ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಚಾಸ್ತಿಯಾಗಿ ಬಹಳ ಲಾಭ ದೊರಕುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸಿಪ್ಪೆ ಗುದ್ದುವ ಹರಿಹಗ್ಗ ತಯಾರಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುವು. ಚೊತೆಗೇ ದಿನಸಿ ಮತ್ತು ಚಹದಂಗಡಿಗಳನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿದ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಾಮಾನುಗಳ ಕ್ರಯವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ. ಮಾಲಿಕನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ತರಹದ ಕೆಲಸದವರೊಡನೆ ಒಂದು ದಿನ ಹೇಳಿದ:

“ಅಲಪ್ಪಿಯ ಮಾರ್ಕೆಟ್ನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯ ಕ್ರಯ, ನೆರನೇರು ಏರುವಂತೆ ಏರುತ್ತಿದೆ. ಮೆಣಸಿಗಾದರೂ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಬೆಲೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯಾರೂ ಚಹ ಕುಡಿಯದಿರುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಚಹ ಪುಡಿಯ ಕ್ರಯ ಭಯಂಕರ, ಅದನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಿ ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಮನೆ ಹಿಂಭಾಗ ಮಾರಬೇಕು.”

ಹೀಗೆ ಅವನ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲಾ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಬೆಲೆ ಜಾಸ್ತಿ. ಅವನು ಹೇಳುವ ರೀತಿ ನೋಡಿದರೆ ಯಾವ ಸಾಮಾನಿಗೂ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಕ್ರಯ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ಸೂಚನೆಯಿಲ್ಲ.

ಅವನ ವಿಚಾರಂಚಿ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನಿಡುವುದು ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿ

ಬಿಲ್ಲವೆತ್ತಿ. ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯು ಹಸಿ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಮೊದಲೊಂದು ಹಗ್ಗ ತಯಾರಿಸುವ ವರೆಗಿನ ಲೆಕ್ಕಗಳು; ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಯ, ಚಹದಂಗಡಿಯ ಮ್ಯಾನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲವೆತ್ತಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ತಪ್ಪುವುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಲೆಕ್ಕ ತಪ್ಪಿದರೂ ಕೂಲಿಯವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ತೆಂಗಿನ ಸಿಪ್ಪೆ ಗುದ್ದುವ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲೂ ಗಂಡು ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಲಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುವುದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಅವಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಕೂಲಿ ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೆಂಗಸರು ಸಂತೆಯಲ್ಲೂ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆಯೋದು ಏಜ್ಜೊಂದು ಆಯೋಗ್ಯತನ? ನಾನು ಯಜಮಾನರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಈ ವ್ಯಾಪಾರ ತೊಡಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸೌಕರ್ಯವೆಂದರೇನು? ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಸಾಮಾನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೇರವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಹುದು.”

ಗಂಡು ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳ ಹೆಂಡತಿಯರೊಡನೆ ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲವೆತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು:

“ನಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರು ದುಡ್ಡು ಕೇಳಿದರೂ ಯಜಮಾನರು ಕೊಡೋದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದು ಗೊತ್ತೋ? ಹಣ ಬೇಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋದು ಕಳ್ಳ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ. ಗಂಡಸರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಸಲಿಗೆ ಮಾಡೋದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೆಂಗಸರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹಾಗೆ ಕಳ್ಳ ಕುಡಿಯುವ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿರುಗಾಡಿದರೆ ನಿಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು? ನೀವು ಉಪವಾಸ ಬೀಳಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಣ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಕೂಡದು.”

ಒಗೆಗೆ ಕುಂಜುಶಂಕರನ್ ಹಲವು ವಿಧಗಳಿಂದ ಅಾಳಗಳಿಸಿ, ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಬಹು ಬೇಗನೆ ಮೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನಾದ. ಅಗ ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು, ತಯಾರಿಸಿದ ಹುರಿಯಿಂದ ಚಾಪೆ ಹಣೆದು ಮಾರಿದರೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಅಾಳ ಸಿಗಬಹುದೆಂದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಗ್ಗಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಚಾಪೆ ಹಣೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಅಗ ಅವನ ದಿನಸಿ ಮತ್ತು ಚಹದಂಗಡಿಗಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮೊಡ್ಡ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿದುವು.

ಇದೇ ವೇಳೆ ಅವನು ಒಂದು ಜಿಬ್ಬಳಿ ಅಂಗಡಿಯನ್ನೂ ಒಂದು ಬಾರ್ಬರ್ ಶಾಪನ್ನೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಅವನ ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಲಿಸಲು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದೇಕೆ? ಹಾಗೇ ಅವನ ಕೆಲಸದವರು ಕೂದಲು ತೆಗೆಸುವುದಕ್ಕೂ ಮಿಸೆ-ಗಡ್ಡೆ ಬೋಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸೆಲೂನ್ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೇಕೆ?—ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ:

“ನನ್ನ ಕೆಲಸದವರಿಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾನು ಕೊಡುವೆ. ತಂದೆತಾಯಿಯರನ್ನು ಹೊರತು ನಿಮಗೇನು ಬೇಕೋ ಕೇಳಿರಿ.”

ಸ್ವಲ್ಪ ತುಂಟನಾದ ಒಬ್ಬ ಕೆಲಸದವ ಏನೋ ಕೇಳಲು ಭಾವಿಸಿದ. ಆದರೆ ಅವನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ !

ಬೇರೆ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಯಕ್ಕಿಂತ ಇಮ್ಮಡಿಯೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚೂ ಕ್ರಯ ಕೊಟ್ಟು ಮಾಲಿಕನ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಕೊಳ್ಳಲು ಕಾಲಿಯವರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲಸ ಹೋದೀತೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಒಪ್ಪಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಬಲ. ಕೊನೆಗೂ ಈ ಹಂಬಲವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದರೂ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮೇರೆ ಮಿರಿ ಪಿಸುಮಾತುಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ವಿರೋಧಾಭಿಪ್ರಾಯವುಂಟಾಗುವೆಯೆಂದು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದರೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಅವನು ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಕಾಲಿಕಾರರ ಪಿಸುಮಾತುಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಮಾಲಿಕ ಹಾಗೂ ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲವತ್ತಿಯರು ಆಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿ ಒಂದು ಮಾರ್ಗ ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಚೆಹವಂಗ ಡಿಯ ಮ್ಯಾನೇಜರ್ ಆಗಿ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ಸುಮತಿಯನ್ನೂ ಜವಳಿ ಅಂಗಡಿಯ ಮ್ಯಾನೇಜರ್ ಆಗಿ ಎರಡನೇ ಮಗಳಾದ ನಳಿನಿಯನ್ನೂ ನೇಮಿಸುವುದೆಂದು ಅವರು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು. ಹೊಸ ಮ್ಯಾನೇಜರರುಗಳು ಬಂದಾಗ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ದುಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಲಸದವರ ಪಿಸುಮಾತುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾದುವು.

ಸುಮತಿ ನಳಿನಿಯರು, ತಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಯವರ ಮಾತಿನಂತೋ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿಯೋ ಕೆಲಸದವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೂ ನಗುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದುವೇ ಬೆಳೆದು ಕೆಲವು ಪ್ರಣಯ ಚೀಷ್ಟೆಗಳೂ ನಡೆದವು. ಆದರೆ ಅದೊಂದೂ ಗಣನೀಯ ಏಷಯವೆಂದು ಯಾರೂ ಪರಿಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಬಹಳ ಮಂದಿ ಚೆಹ ಕುಡಿಯುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ, ಸುಮತಿ ಒಂದು ಗ್ಲಾಸು ಚೆಹ ತಂದು ಕುಂಜುಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಅವನು ಗ್ಲಾಸನ್ನು ಹಿಡಿಯದೆ ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎಳೆದ. ಚೆಹದ ಗ್ಲಾಸು ಕೆಳಗೆ ವಿದ್ದು ಒಡೆಯಿತು. ಅವಳು ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಅವನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದು ಕೆಟ್ಟ ಮಾತನಾಡಿದ. ಈ ಕಾರಣವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ದೊಡ್ಡ ಗಲಭೆಯಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಧಣಿಗಳೇ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅವನು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ:

“ಅವನು ಅವಳ ಕೈ ಹಿಡಿದುದರಿಂದ ದೇವರ ಶಾಪವೇನೂ ಬಾರದು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕೈಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದಿರತ್ತಿದ್ದರೆ ಯಾರೂ ಕಾಣದಂತೆ ಹಿಡಿಯಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲ?”

ಜವಳಿ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ಪ್ರಣಯ ಚೀಷ್ಟೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರೇಮಪತ್ರಗಳ ಕಾರಣ ಆರಂಭವಾದ ಈ ಕಲಹ ಜವಳಿ ಅಂಗಡಿಯವರಿಗೂ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ಕೆಲಸದವರಿಗೂ ಮಾತಿನ ಜಗಳದ ವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅದೇ ಮುಂದೆ ಬೆಳೆದು ಹೊಡೆದಾಟ ಬಡಿದಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ

ಹೇಗೋ ಎಂಬಂತೆ ಒಂದು ಪಿಸುವಾತು ಹೊರಟಿತು; ಇದೆಲ್ಲಾ ಮಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಕಾಳಿಕ್ಕಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲವೆತ್ತಿಯರ ವ್ಯಾಪಾರದ ತಂತ್ರವಾಗಿದೆಯೆಂದು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಕೆಲವು ಹುರಿಹಗ್ಗದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸದವರು ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದು. ಪರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ಗಲಾಟೆಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅಂತೋಣೆ ಮತ್ತು ಇತರರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದು, ವೇಲಾಯಧನನ್ನು ಕೊಂದುದು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಕುಂಬು ಶಂಕರನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಅವನು ಪರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಮಗ, ಚಿಕ್ಕ ಮಾಲಿಕನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿದನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಮಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಮೇಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸೇರಿ ಕೆಲಸದವರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳೆಂದೂ, ಬಿಲ್ಲವರೆಂದೂ ಎರಡು ಜಾತೀಯ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದರು.

×

×

×

ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯ ಅಜಿ ಇರುವುದು ಸಣ್ಣಿಯ ಚಹದಂಗಡಿ. ಪರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮೇಸ್ತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಗುಮಾಸ್ತರೇ ಹೊದಲಾದ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರು ಅಲ್ಲಿ ಚಹ ಕುಡಿಯುವುದಾಗಿತ್ತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದವರು ಚಹ ಕುಡಿಯುವುದು, ಪೇಪರು ಓದುವುದು, ದೇಶವಿದೇಶ ವಾರ್ತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುವುದು ಮುಂತಾದುವು ಸಣ್ಣಿಯ ಚಹದಂಗಡಿಗೆ ಬರುವವರಿಗೆ ಸಣ್ಣವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯತ್ತ ನೋಡಿಕೊಂಡು ವ್ಯಂಗ್ಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ನಗುವುದು ಸಣ್ಣಿಗೆ ಒಂದು ಆಭ್ಯಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕುಟ್ಟಪ್ಪನೂ ಏನಾದರೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ, ಅವನಿಗೆ ಕೇಳುವಂತೆ.

ವೇಲಾಯಧನ ಮರಣ, ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಇವೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣಿಯ ಚಹದಂಗಡಿಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಹಾಸದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಮರ್ಗಿಯ ಬಣ್ಣ ಬಂದಿತ್ತು. ಕ್ರಮೇಣ ಆ ಮಾತುಗಳು ಬಿಸಿಯಾಗಿಯೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿಯೂ ಬರತೊಡಗಿದುವು. ಒಂದು ದಿನ ಸಣ್ಣಿ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಬಿಲ್ಲವರಿಗೆ ಮತ್ತರ !—ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳು ಧನಕರಾಗೋವನ್ನು ಕಂದರೆ, ಬಿಲ್ಲವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳ ಕಂಪೆನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡೋರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಉದ್ರೇಕಿಸಿ ಗಲಾಟೆಯೆಬ್ಬಿಸೋದು.”

ಬೀಡಾದಂಗಡಿಯ ವಾಸು ಅಡಿಕೆ ಕತ್ತರಿಸುವ ಜೊರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದ:

“ಬಿಲ್ಲವರೊಡನೆ ಆಡುವ ಆಟ ನಿವುಗ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ ! ಬಿಲ್ಲವರಿಂದ ಕಲಸ ಮಾಡಿಸಿ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳು ಧನಕರಾಗಬೇಕೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ, ಅದು ನಡೆಯುವ ಕೆಲಸ.”

ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲೂ ಪಕ್ಕದ ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲೂ ವೈದ್ಯಾಲಯ ದಲ್ಲೂ ವಾಸುದಿನ ಮಾತು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗೊಂಡುವು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಸಣ್ಣಿಯ ಮಾತು ಗಳು ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ಅಷ್ಟೇ ಗಡುಸಾದ ಮಾತುಗಳು ಎದುರುಭಾಗದವರಿಂದಲೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಗೀಯ ಕಲವಪುಂಜಾಗಬಹುದಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅದು ಮುಟ್ಟಿತು.

ಕುಂಜು ಶಂಕರನ್ ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಕ್ರಿಸ್ತಾನ್ ಮಾಲಿಕರು ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿ ಜಾತಿಯ ಕೂಲಿ ಆಳು ಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕು, ಬಿಲ್ಲವ ಜಾತಿಯ ಮಾಲಿಕರು ಬಿಲ್ಲವ ಜಾತಿಯ ಕೂಲಿ ಯವರಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅದು ನ್ಯಾಯ. ನಾನು ಹಾಗೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ನನ್ನ ಕೆಲಸದವರೆಲ್ಲಾ ಬಿಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಜಾತಿಪ್ರೇಮ ಎಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಧನಿಕನಾಗೋದು ನನ್ನ ಜಾತಿಯವರಿಗೇ ಮತ್ತರ.”

ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿ ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳು ಅವರ ಜಾತಿಯ ಧನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ವರೀದು ಸಾಹೇಬರ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರೂ ಚಹದಂಗಡಿಯ ಸಣ್ಣಿಯೂ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಲ್ಲವ ಜಾತಿಯ ಕೆಲಸದವರೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಜಾತಿಯ ಮಾಲಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕುಂಜುಶಂಕರ ಮಾಲಿಕನೂ ಕಾಳುಕುಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲವತ್ತಿಯೂ ದರ್ಜಿಯ ವಾಸುವೂ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಲ್ಲವ ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳು ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿ ಮಾಲಿಕರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ದೆಚ್ಚು ಕೂಲಿ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವರು ವಾದಿಸಿದರು. ಕುಂಜುಶಂಕರ ಮಾಲಿಕನು ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ ಬಿಲ್ಲವ ಸಮಾಜದವರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣುವಂತೆ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣಗುರು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪಟಪನ್ನೂ ತಂದಿಟ್ಟ. ಸಮಾಜದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೇಂದು ಸಂಘಕ್ಕೆ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟ. ವರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಗೆ ಧರ್ಮಗುರುಗಳು ಆಗಾಗ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಹೇಳಿದ:

“ಕೂಲಿ ಕೆಲಸದವರಿಗೆ ಜಾತಿಯಿಲ್ಲ, ಮತವಿಲ್ಲ, ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲ.”

ಅಂತೋಣಿ ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

“ಮಾಲಿಕ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಯಾವರೂ ಬಿಲ್ಲವನಾದರೂ ಮಾಲಿಕ ಮಾಲಿಕನೆ. ಹಾಗೇ ಕೆಲಸದವರು ಯಾರೇ ಆದರೂ ಅವರು ಕೆಲಸದವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.”

ಆ ಮಾತು ಎಲ್ಲಾ ಚಹದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೂ ದಾರಿಬದಿಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿತು. ಏಲಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ವೃದ್ಧ ಔಸೇಪ್ಪ್ ಅವಳೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

“ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೇಳೋದೇನೆಂದು ಗೊತ್ತೋ? ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳಿಗೆ ಜಾತಿ ಮತ ಒಂದೂ ಬೇಡೆಂದು. ಮಾಲಿಕ

ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಯಾದರೂ, ಬಿಲ್ಲವನಾದರೂ, ನಾಯರ್ ಆದರೂ ಕೆಲಸದವರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೂಲಿ ಕೊಡಲಾರರೆಂದು.”

“ಅದು ಸತ್ಯ” ಏಲಿ ಒಪ್ಪಿದಳು.

“ಜಾತಿ ಮತವೊಂದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ.....”

“ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೇನು?”

“ನಾವು ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳಲ್ಲವೇ?”

“ಮಾಲಿಕನೂ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಯಲ್ಲವೇ? ಅವನ ಮನೆಯನ್ನು ಕಾಯುವ ಕಾವಲು ಗಾರನೂ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಯಲ್ಲವೇ? ಆ ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಯೇ ಆಲ್ಲವೆ ಅಂತೋಣಿಯ ತಂದೆ ಯನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನೂ ರಸ್ತೆಗೆ ದೂಡಿ ಹಾಕಿದ್ದು? ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿ ಮಾಲಿಕನೆ ಆಲ್ಲವೆ ಮಾಳಿ ಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದು? ಅದರೂ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಕಾರ ಶಬ್ದ ಎತ್ತಿದನೋ?”

ವರ್ಕಿ ಒಳಗೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕೇಳಿದ:

“ಅವರು ಬಂದರೋ?”

“ಈಗ ಬಂದಾರು.”

(೯)

ಪ್ರತಿ ವಾರದಲ್ಲೂ ಕೆಲಸದವರು ಸಾಲ ತೀರಿಸಲು ಸಂಬಳ ಬೇಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಅವರ ಸಾಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ತೀರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಲ ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ಅವರಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಲು ಅವರು ತಯಾರಾದರೂ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಆದಕ್ಕ ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾಲ ಉಳಿಯಬೇಕು. ಎಂದರೇನೇ ಅವರು ಮತ್ತೂ ಸಾಲ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಸುಳ್ಳು ಲೆಕ್ಕ ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳು ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೀಡಿ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಸಾಲ ಪಡೆಯುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಹಣ ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಲ ತೀರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಅಂದು ಶನಿವಾರ, ಕೂಲಿ ಪಡೆಯುವ ದಿನ. ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರಿಗೆ ಅಂದು ಕೂಲಿಯಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತಾಯಿ ಸೈಮನ

ರಿಗೆ ಏನೋ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಗಬಹುದು. ಅವರು ಮತ್ತು ಇತರ ನಾಲ್ವರು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸದವರ ಕೈಗಳಲ್ಲೂ ಬುಟ್ಟಿಗಳು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಕುಕ್ಕಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಅದು ಅವರಿಗೆ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಸಾಲ ಸಿಗುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯೇ ಅವರು ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಕುಕ್ಕಿಗಳನ್ನೂ ತಂದಿರುವುದು.

ಆದರೆ ಅಂದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮುಖದಲ್ಲೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮ್ಲಾನತೆ— ಒಂದು ಉರಿಗೊಳ್ಳಿಯ ನೆರಳಿನಂತೆ. ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಕೋಳಿ ಕೂಗುವ ಪರಗೂ ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನಾ ಸಭೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ, ಪದ್ಮನಾಭನ್, ಅಚ್ಚುತನ್, ಪಪ್ಪನ್, ಅಂತೋಣಿ, ರೋಕಿ, ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನ್ ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅಂದು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮಗ್ಗಗಳ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕ ದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಪೂರಿತ ಗೊಣಗಾಟ, ಗುಸುಗುಸು ಮಾತುಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅಂದು ಅಫೀಸಿನ ಒಳಗೂ ಏನೋ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರೋಲೀಸ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರರು ಅಫೀಸಿಗೆ ಬಂದು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಮಾಲಿಕನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ ಹೋದರು. ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ರುದ್ರನಂತೆ ಕೂಲಿಕಾರರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕ್ಲಾರ್ಕರು ಕ್ಯಾಶಿಯರ್ ಮೊದಲಾದವರು ಏನೋ ನಡೆಯಲಿದೆ ಎಂಬ ರೀತಿ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಕೂಲಿ ಕೊಡುವ ಸಮಯವಾಯಿತು. ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆಚ್ಛಾಪಿಸಿದ. “ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ.”

“ಅದೇನು ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಇಂದು ಇಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು?” ಸೈಮನ್ ಕೇಳಿದ.

“ಮತ್ತೇನು, ನಿಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕೋ?”

ಸೈಮನ್ ಏನೋ ಹೇಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ. ಮತ್ತಾಯಿ ಅವನನ್ನು ತಡೆದ.

ಕ್ಯಾಶಿಯರನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಗುಮಾಸ್ತನು ಒಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಗಿದ. ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಅದನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ವರ್ಕಿ ಶೌರಿ, ಇದ್ದಾನೋ?”

“ಇದ್ದೇನೆ” ವೃದ್ಧ ಶೌರಿ ಗುಂಪಿನ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ. ಮಡಲಿನ ಕುಕ್ಕಿಯನ್ನು ಮಡಚಿ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕ್ಯಾಶಿಯರನ ಮೇಜಿನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ. ಅವನು ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿಲ್ಲರೆ ಹಣವನ್ನೂ ಎಣಿಸಿ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟ. ಅವನು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿ ನೋಡಿದ. ಅವನ ಮುಖ ಕಪ್ಪಾಯಿತು.

“ಇದು ಯಾರ ಲೆಕ್ಕ ! ಇದು ಎಲ್ಲಿಯ ಲೆಕ್ಕ !”

“ಬೇಕಿದ್ದರೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು !” ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಗರ್ಜಿಸಿದ.

“ಬೇಕಿದ್ದರೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೇ? ಯಾರದ್ದೂ ನನಗೆ ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ಬೇಕಿಲ್ಲ” ಶೌರಿ ಹಣವನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಹೇಳಿದ:

“ನನಗೆ ನನ್ನ ಕೂಲಿಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಾಕು.”

“ಅದೇ ನಿನ್ನ ಕೂಲಿಹಣ” ಕ್ಯಾಶಿಯರ್ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ಹುಗಿದ್ದರೆ ಲೆಕ್ಕ ತಪ್ಪಿರಬೇಕು, ಸಾರ್.”

“ನೀನು ನನಗೆ ಲೆಕ್ಕ ಕಲಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೀಯಾ?”

“ಕಲಿಸಲು ಅಲ್ಲ ಸಾರ್, ಕಲಿಯಲು. ನನ್ನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಸಿಗಬೇಕು.”

“ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ಅದಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಲೆಕ್ಕ ಹೇಳಬಹುದು. ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟು ಆಚೆ ನಿಲ್ಲ.”

“ಶೌರಿ ದೂರ ನಿಂತ. ಗುಮಾಸ್ತನು ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರುಬಿಡಿದು ಕೂಗಿದ:

“ಕಂಡನ್ ಕೊಚ್ಚಿಯುಪ್ಪನ್.”

“ಕಂಡನ್ ಕೊಚ್ಚಿಯುಪ್ಪನ್ ಇದ್ದಾನಾ?” ಮುಸ್ತಾ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದ.

“ಇದ್ದೇನೆ” ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಕುಕ್ಕಿಯನ್ನು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅವನು ಒಂದು ಪ್ರೇತದಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಶಿಯರನ ಮೇಜಿನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ.

ಕೊಚ್ಚಿಯುಪ್ಪ ವೃದ್ಧ. ಶೌರಿಗಿಂತಲೂ ವೃದ್ಧ ಮತ್ತು ಆ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಹಳಬ ನಾಗಿದ್ದ. ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಆರಂಭಕಾಲದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವನಾಗಿದ್ದ. ವೃದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ, ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅದರಿಂದ ಸಿವ್ಯತ್ತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಕುಟುಂಬ ಉಪವಾಸ ಬೀಳಬೇಕು. ಮುದುಕಿ ಹೆಂಡತಿ, ವಿಧವೆ ಮಗಳು ಮತ್ತು ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳೂ ಇದ್ದರು. ಆ ಮುದುಕನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ. ಮುದಿತನ ಮತ್ತು ಸಾವಿನೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡಿ ಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವನು.

ಕ್ಯಾಶಿಯರ್ ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಚೆಕ್‌ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟ. ಕೊಚ್ಚಿಯುಪ್ಪನ್ ಅವನ್ನು ತೆಗೆದು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿ ನೋಡಿದ. ಅವನ ಶರೀರವಿಡೀ ನಡುಗಿತು. ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಣ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೂ, ಅದರ ಸುತ್ತರೂ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಬಿತ್ತ.

“ನನ್ನ ಚೀರ್ತಲೆ ಭಗವತೀ !” ಅವನು ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡ.

“ನಿನ್ನ ಭಗವತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋ ಇಲ್ಲಿಂದ” ಮುಸ್ತಾ ಗರಡಿ ಸುತ್ತಾ ಕೊಚ್ಚಿಯುಪ್ಪನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ. ಅವನ ಕಬ್ಬಿಣದಂತಹ ಕೈ ಕೊಚ್ಚಿಯುಪ್ಪನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ನೇರವಾಗಿ ಏರಿತು.

೧. ಒಂದು ಚಕ್ರ ಎಂದರೆ ಹದಿನಾರು ಕಾಸು. ಮಲೆಯಾಳ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿತ್ತು.

೨. ಕೇರಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಆಲಪ್ಪಿಯ ಸಮೀಪ “ಚೀರ್ತಲೆ” ಎಂಬುದು ಒಂದು ಊರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇವೀಕ್ಷೇತ್ರವಿದೆ—ಚೀರ್ತಲೆ ಭಗವತಿಯೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ.

“ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಜಾಗ್ರತೆ” ಕಟುವಾದ ಒಂದು ಆಜ್ಞೆ !

ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಹೌಹಾರಿ ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಿದ.

“ಯಾರೋ ಅದು?”

“ನಾನು, ಮೇಸ್ತ್ರಿ—ರೋಕಿ” ರೋಕಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತ. ಅವನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ ಅಂತೋಣಿ ಎದುರು ಬಂದು ನಿಂತ. ಅವನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಕ್ಯಾಶಿಯರ್ ಅವರೇ, ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ನೀವು ಹಣ ಕೊಡೋದು. ಲೆಕ್ಕ ಕೇಳುವಾಗ ಮುಖವೇಕೆ ಚೀಳು ಕುಟುಕಿದಂತಾಗುತ್ತೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕತ್ತು ಹಿಚುಕಿ ದಂತಾಗುತ್ತೆ.”

“ಅದೇ ನಾನೂ ಕೇಳೋದು” ಶೌರಿ ಅಂತೋಣಿಯ ಮಾತನ್ನೆ ಉದ್ಧರಿಸಿದ.

“ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಲೆಕ್ಕ ಹೇಳಿ ಹಣ ಕೊಡೋದಾದರೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಗುತ್ತೆ ಅಷ್ಟೆ!” ಕ್ಯಾಶಿಯರ್ ತಿರಸ್ಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

ಅಫೀಸಿನ ಒಳಗಿನಿಂದ ಒಬ್ಬ ಗುಮಾಸ್ತು ಹೊರಗೆ ಬಂದ. ಕ್ಯಾಶಿಯರನ ಕಿವಿ ಯಲ್ಲೇನೋ ಹೇಳಿದ. ಅವನ ಮುಖವು ಬದಲಾಯಿತು. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಶೌರಿ ಈಚೆ ನಿಲ್ಲು. ನಿನ್ನ ಲೆಕ್ಕವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಹೇಳೋಣ” ಲೆಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಈ ವಾರ ನಿನ್ನ ಕೂಲಿಹಣ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಚಕ್ರ.”

“ಹಂ” ಶೌರಿ ಒಪ್ಪಿದ.

“ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಕಮಿಷನ್ ಒಂದೂಕಾಲು ರೂಪಾಯಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೇವೆ.”

“ಅದೆಂತಹ ಕಮಿಷನ್ ಸಾರ್?”

“ರೂಪಾಯಿಗೆ ನಾಲ್ಕುಣೆಯಂತೆ ಕಮಿಷನ್ ಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ.”

“ರೂಪಾಯಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಚಕ್ರವಲ್ಲವೇ ಸಾರ್, ಇದುವರೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು?”

“ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕುಣೆ ಹಿಡಿಯಲಾಗುವುದು.”

“ಹಂ! ಇದು ಸುಲಿಗೆ.”

“ಅದೇಕೋ ಸುಲಿಗೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀ?” ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಘರ್ಜಿಸಿದ.

“ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ಹೇಳಬೇಕು?”

ಅಂತೋಣಿ ಹೇಳಿದ:

“ನಾವು ದುಡಿದ ಹಣವನ್ನು ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಹೀಗೆ ದೋಚಿಕೊಂಡರೆ ಸುಲಿಗೆಯೆಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ಹೇಳಬೇಕು, ಮೇಸ್ತ್ರಿಯವರೇ?”

“ನಿನ್ನನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದ್ದು.”

“ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಹೇಳೋದಕ್ಕೆ ಅನ್ಯರ ಅನುಮತಿಯೇಕೆ?”

“ನೀನಿನ್ನು ಮಾತೆತ್ತಿದರೆ.....”

“ಮಾತೆತ್ತಿದರೇನು?” ರೋಕಿ ಮುಂದೆ ಬಂದ. ಅಂತೋಣೆ ತಮ್ಮನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದೂಡಿದ. ಕ್ಯಾಶಿಯರ್ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೇಳಿದ:

“ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಮ್ಮನಿರು ಮೇಸ್ತ್ರಿ” ಅಪನು ಆಮೇಲೆ ಶೌರಿಯೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

“ಈಗ ರೂಪಾಯಿಗೆ ನಾಲ್ಕುಣೆ ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಕಮಿಷನ್ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ಕೂಲಿ ಕೊಡೋದು. ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದವರು ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.”

“ಅದಕ್ಕೇ ಹೇಳೋದು ಸುಲಿಗೆಯೆಂದು, ಹೋಗಲಿ ಮತ್ತೂ ಇದೆಯಲ್ಲ ಸಾರ್, ಮೂರುವರೆ ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ಚಿಲ್ಲರೆ?”

“ಅದರಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಚಕ್ರ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದೆ.”

“ಅದೇಕೆ?”

ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಅರಸಿನ ಬಗ್ಗದ ಒಂದು ಕಾಗದದ ತುಂಡು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶೌರಿಯ ಮುಂದೆ ನೀಡಿದ:

“ಇದೋ, ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ.”

“ಏನದು?”

“ಇದು..... ಇದು ನಾಟಕದ ಟಿಕೇಟು.”

“ಯಾವ ನಾಟಕ? ಯಾರ ನಾಟಕ?”

“ಒಂದು ನೃತ್ಯನಾಟಕ. ನೀನದನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡು.”

“ನಾನದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕಿಲ್ಲ.”

“ನೀನು, ಮತ್ತುಯಿ ಅಶಾನನ ನೃತ್ಯನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿರುವೆಯಾ?”

“ನನಗೆ ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ.”

“ನಿನಗೆ ನೋಡಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವಾದರೆ ನೀನು ನೋಡಬೇಡ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ.”

“ನನಗದು ಬೇಡವೆಂದಲ್ಲವೆ ಹೇಳಿದ್ದು?”

“ಎಲ್ಲರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನೀನೊಬ್ಬ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ?.....”

“ಎಲ್ಲರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳಿದರು?” ಹಿಂದಿನಿಂದ ಮತ್ತುಯಿ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದ.

“ನೀನು ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತುಕೊ” ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಗದರಿಸಿದ.

“ನನಗೆ ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮನಸ್ಸಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ?” ಕ್ಯಾಶಿಯರ್ ಸಿಡುಕಿನಿಂದ ಶೌರಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದ.

“ಹುಂ! ಇದೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸುಲಿಗೆ! ಆದರೂ ಇದೆಯಲ್ಲ ಮೂರುವ ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ಚಿಲ್ಲರೆ ಹಣ.”

“ಅದರಿಂದ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ.”

“ಅದೇಕೆ?”

“ಸಂಭಾವನೆ.”

“ಅದೇಕೆ ಈಗ ಸಂಭಾವನೆ?”

“ಹೆಡ್ ಕ್ಲರ್ಕನ ಮಗಳ ಮದುವೆಗೆ.”

“ದೇವರೇ!” ಶೌರಿ ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡ. ಕ್ಯಾಶಿಯರ್ ಹೇಳಿದ:

“ನೀನು ದೇವರನ್ನು ಕರೆಯಬೇಕಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವಾದರೆ ಬೇಡ. ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ, ಅವನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು.”

“ಕೊಡಿ ಸಾರ್ ಕೊಡಿ! ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಿ.”

“ಅದರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಕೂಲಿ ಕಡಮೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಅಂಶವನ್ನು ಕಳೆದು ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು.”

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್ “ನನ್ನ ಚೇತಲೆ ಭಗವತೀ” ಎಂದು ಉದ್ಧಾರ ಪತ್ತಿದ. ಅವನ ಶರೀರ ನಡುಗಿತು. ಮೇಜನ್ನು ಅಧರಿಸಿ ಹಿಡಿದು ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡ.

“ಸಂಬಳ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ” ಹಿಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಸೈಮನ್ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ಯಾರೋ ಅದು, ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು?” ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಗರ್ಜಿಸಿದ.

“ಕೆಲಸ ಮಾಡೋರು ಹೇಳಿದ್ದು” ರೋಕಿ ಹೇಳಿದ.

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀವೆಲ್ಲಾ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರಿ! ಕಂಪೆನಿ ಮುಚ್ಚಲಾಗುವುದು.”

“ನಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಿ!” ಹಿಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಜಾನು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

“ಯಾರೇ ನೀನು ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು?” ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯಭಾವ ಮೂಡಿತ್ತು.

ಜಾನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತು ಕಟುವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ಮೇಸ್ತ್ರಿಗೆ ನಾನು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಜಾನು ಯಾರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಈ ಕಡೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡು, ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.”

“ನಿನ್ನ..... ನಿನ್ನನ್ನು.....” ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಕೈ ಅವಳ ಕೊರಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಿತು.

“ಹೂಂ” ರೋಕಿ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಎದೆಗೆ ಗುದ್ದಿದ.

ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಹಿಡಿತ ತಪ್ಪಿತು. ಜಾನು ಅವನ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಒಂದೇಟು ಬಿಗಿದಳು.

ಅಫೀಸಿನ ಒಳಗಿನಿಂದ ಐದಾರು ಮಂದಿ ಧಾಂಡಿಗರು ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಚಪ ದಂಗಡಿಯ ಸ್ಲೆಟ್ ಗೇಟಿನ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ನುಗ್ಗಿರಿ, ಮುನ್ನುಗ್ಗಿರಿ!”

ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕೆಲವರು ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳ ಗುಂಪಿನ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಹೊಡೆತ! ಗುದ್ದು! ಒದೆತ!..... ಅಟ್ಟಹಾಸಗಳು! ರೋದನಗಳು!

“ನೋಡುವುದೇನು, ಹೊಡೆಯಿರೋ, ಹೊಡೆಯಿರಿ” ರೋಕಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ.

ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನ್, ಜಾನು. ರೋಕಿ, ಶೌರಿ. ಕೊಚ್ಚಿಯುಪ್ಪನ್ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೂ ಹೊಡೆತ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಂತೋಣ ಕೈಕಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವನಿಗೂ ಹೊಡೆತಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆಫೀಸಿನ ಒಳಗೂ ಅಟ್ಟಹಾಸಗಳು, ರೋದನಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೇಜುಗಳು ಮಗುಚಿಬಿದ್ದವು. ಕುರ್ಚಿಗಳು ಮುರಿದು ಚೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟವು.

“ಕೊಲ್ಲಿರೋ, ಕೊಲ್ಲಿ!” ಅತಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ರೋಕಿಯ ಧ್ವನಿ ಹೊರಟಿತು.

“ಪೋಲೀಸರು ಬರುತ್ತಾರೆ!” ಯಾರೋ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅಂತೋಣ ಮಂದಹಾಸ ಬೀರಿದ.

×

×

×

ಅರ್ಧರಾತ್ರಿ ಕಳೆದಿತ್ತು. ವರ್ಷಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏಳಿ ಮತ್ತು ಅನ್ನೆ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರು. ಚಾವಡಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಣ್ಣೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಕಂದಿದ್ದ ಚಿಬುಣಿ ಎಣ್ಣೆಯ ದೀಪ ಪ್ರೇತವಂತೆ ಮಿನುಗುತ್ತಿತ್ತು!

“ಅವರು ಬಂದರೇ?” ಒಳಗಿನಿಂದ ವರ್ಷಿ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದ.

ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ.

“ಕೂಹೂ!—ಕುಕ್ಕು ಕುಕ್ಕುಕ್ಕೂ!” ದೂರದ ಎತ್ತರವಾದ ಯಾವುದೋ ಮಂದ ದುಃಶ್ವಕುನ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿ ಕೂಗುತ್ತಿತ್ತು.

“ಬಂದರೇನೇ?” ನಿರ್ದಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ವರ್ಷಿ ಚಾವಡಿಯಿಂದ.

“ಬಂದರೇನೇ?” ಅವನು ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ನಡೆದ.

“ಬಂದರೋ?” ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿಬಂತು.

ಏಳಿ ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸಿದಂತೆ ಎದ್ದಳು. ಅವಳು ಮುಚ್ಚುಹಿಡಿದವರಂತೆ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಎಲ್ಲಿ?..... ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಿರಿ?”

ಅವಳು ಓಡಿಹೋಗಿ ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದಳು.

“ಬಂದರೋ?”

“ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಿರಿ?”

“ಕೂಹೂ!..... ಕುಕ್ಕು, ಕುಕ್ಕುಕ್ಕೂ!” ಆ ಹಕ್ಕಿಯು ದೂರದಿಂದ ಕೂಗರೆ ಯುತ್ತಿತ್ತು.

(೧೦)

“ಹೋಗಬೇಡಿ, ಅಯ್ಯೋ ಹೋಗಬೇಡಿ !” ಎಂದು ರೋದಿಸುತ್ತ ಏಲಿ ವರ್ಕಿಯನ್ನು ತಡೆದಳು.

“ನೀನಾಚಿ ತೊಲಗು. ನನಗೆ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು” ವರ್ಕಿ ಮುಂದೆ ಹೋದ.

“ಹೋಗಬೇಡಿ !” ಏಲಿ ವರ್ಕಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓಡಿದುಕೊಂಡಳು. ಅವಳು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

“ಅವರು ಬರುತ್ತಾರೆ, ನೀವು ಹೋಗಬೇಡಿ.”

ವರ್ಕಿಗೆ ನಿತ್ರಾಣ ಬಂತು. ಅವನು ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಕುಳಿತ. ಏಲಿ ಅವನನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಓಡಿದುಕೊಂಡಳು.

“ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಬರುವರೋ?” ಅವನು ಆಕಾಶ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಕೇಳಿದ.

“ಬರುತ್ತಾರೆ—ಈಗ ಬರುತ್ತಾರೆ.”

“ಅವರು ಬರುವ ವರೆಗೆ..... ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಲಗುತ್ತೇನೆ” ಅವನು ಅಲ್ಲೇ ಮಲಗಿದ. ಏಲಿ ಅವನ ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ತನ್ನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಳು.

“ಏಲಿ, ಅವರು..... ಅ-ವ-ರು ಬ-ರು-ವಾ-ಗ.....” ಅವನು ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ಓಡಿದು ಎದೆಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡ.

“ದೇ-ವ-ರೇ !” ಅವನೊಮ್ಮೆ ಹೊರಳಾಡಿದ. ಬಾಯಿ ತೆರೆಯಿತು. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿತು.

“ದೇವರೇ !” ಏಲಿಯು ವೇದನೆಯಿಂದ ನರಳಿದಳು. ಕೊರಳು ಉಬ್ಬಿತು, ಅವಳು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಳು.

“ಅಮ್ಮಾ ! ಅಪ್ಪಾ !” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಾ ಅನ್ನೆ ಓಡಿಬಂದಳು.

ಅವಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬೊಬ್ಬೆ ಇಟ್ಟಳು. ಅವಳ ಆಕ್ರಂದನ ಕೇಳಿ ನೆರೆಮನೆಯವರೆಲ್ಲಾ ಎಚ್ಚತ್ತು ಓಡಿ ಬಂದರು. ವರ್ಕಿಯ ಮೃತದೇಹದೊಡನೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಏಲಿಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದು ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ವರೆಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನ್ನೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮೃತದೇಹದ ಕಾಲಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಕ್ಕೈ ಕೈಕೊಟ್ಟು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಕೂಗಲಿಲ್ಲ. ಏಲಿಗೆ ಆಗಾಗ ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸಿದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಹೋದಿರಾ? ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿರಾ?”

ತಂದೆತಾಯಿಯರನ್ನೂ ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಜಾತಿಯವರನ್ನೂ ಊರವರನ್ನೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟು ಬಂದಿದ್ದಳು, ಅವಳು.

ಅವನ ಕೈಹಿಡಿದು ಅವಳು ಬಹುದೂರ ನಡೆದಿದ್ದಳು. ದುಃಖ ಪ್ರವಾಹವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನೂ ಎದುರಿಸಿ ಆ ಆತ್ಮಗಳಿರಡು ಒಂದಾಗಿವುದು. ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಮಾಧುರ್ಯವುಂಟಾಗಿತ್ತು.

“ಹೋದಿರಾ? ಹೊರಟುಹೋದಿರಾ?” ಅದಳು ಶೂನ್ಯತೆಯತ್ತ ನೋಡಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಯಾರೂ ಉತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅನ್ನೆ ಆಗಲೂ ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಜೀವನದ ಒಂದು ಅಲೆಯೆದ್ದು ಕೆಳಗೆ ಉರುಳಿತ್ತು. ಮತ್ತೊಂದು ಅಲೆ ಏರಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದೆ.

×

×

×

ಅಂತೋಣಿ. ರೋಕಿ, ಮತ್ತಾಯಿ. ಸೈಮನ್‌ರನ್ನೂ ವೃದ್ಧರಾದ ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್, ಶಾರಿಯರನ್ನೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಲಾಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಸೈಲನಿನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರು ಹೇಳಿದರು, ಬೆಳಗಾಗುವ ತನಕ ಅಲ್ಲಿಂದ ರೋದನ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತೆಂದು.

ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದೊಡನೆ ಅಲಪ್ಪಿ ಪಟ್ಟಣದ ಪರಿಸರಗಳಿಂದ ಪಟ್ಟಣದಡೆಗೆ ಒಂದು ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

“ಸಾಯೋಣ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸಾಯೋಣ!” ಕಿರುಮಾರಿಗಳಿಂದ ರಸ್ತೆಗೆ ಬಂದ ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಆವೇಶಭರಿತನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಮರೆತು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರು ಸಾಯೋದಕ್ಕಿಂತ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸಾಯೋದು ಒಳ್ಳೆಯದು” ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕೂಲಿ ಆಳು ಹೇಳಿದ.

“ನಾವೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವರು ಯಾರು?” ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕೇಳಿದ.

“ಒಂದಾಗೋಣ, ನಾವೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗೋಣ!” ಬೇರೊಬ್ಬನು ಪ್ರಚೋದನಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜೋರಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ಒಂದಾಗೋಣ, ನಾವು ಒಂದಾಗೋಣ!” ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ದನಿಗೂಡಿದರು.

ಎಲ್ಲಾ ರಸ್ತೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಲಿಕಾರರು ಪ್ರವಾಹದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ದಾರಿಯ ಸಂದುಗೊಂದುಗಳಿಂದ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಬಿಸಿಯುಸಿರು ಹೊರಟು ಒಂದಾಯಿತು, ಸಾವಿರಾರು ಕಂಠಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳು ಒಂದಾಗಿ. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿನ ಗುಡುಗುಗಳಂತೆ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದವು.

ಆ ಮನುಷ್ಯ!—ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ! ಅವನು ಆ ಪ್ರವಾಹಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಆಚೀಚೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಪರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಗೇಟಿನ ಬಳಿ

ನಿಂತಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟ್ರಿ, ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನಡೆಗೆ ಬೆರಳು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಿರಿಯ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ಅವನು!—ಅವನೇ ಆ ಬಂಡುಗಾರ.”

ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳ ಗೇಟುಗಳು ತೆರೆದಿದ್ದವು. ಅದರೆ ಕೆಲಸದವರು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮಗ್ಗುಗಳು ಅಲುಗಾಡಲಿಲ್ಲ. ರಸ್ತೆಗಳು ಸಂಧಿಸುವೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆಯೂ ಸಾಲು ವ್ಯಕ್ತಗಳ ಕೆಳಗೂ ಬೋಟು ರೇವುಗಳಲ್ಲೂ ಬಸ್-ಸ್ವಾಂಟುಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಲಿಕಾರರು ಗುಂಪುಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು.

“ವರ್ಕಿ ಸತ್ತ.” ಅದೊಂದು ಪಿಸುಮಾತಿನ ಶಬ್ದವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಬಹು ಬೇಗನೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಅದು ವ್ಯಾಪಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಆ ಮಾತಿನ ರೂಪವೂ ಬದಲಾಯಿತು.

“ವರ್ಕಿಯನ್ನು ಕೊಂದರು!”

“ಯಾರದು ಆ ವರ್ಕಿ?” ಒಬ್ಬ ಕೆಲಸದವನು ಕೇಳಿದ.

“ವರ್ಕಿಯೋ? ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರ ತಂದೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ!”

ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಅವರ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದದ್ದು ಯಾರು?

“ಅಂತೋಣಿಯ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದದ್ದು ಯಾರು?”

ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಯಾರೂ ಉತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ.

“ಎಲ್ಲರೂ ನಡೆಯಿರಿ ಅಂತೋಣಿಯ ಮನೆಗೆ!” ಅದು ಒಂದು ಪಿಸುಮಾತಿನ ಶಬ್ದವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಬಹುಬೇಗನೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು.

“ನಾವನ್ನು ಸಂಪ್ನುನಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ ಕೊಂದಾರು” ಒಬ್ಬ ಕೂಲಿಯವ ಹೇಳಿದ. ಅವನ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕೇಳಿದ:

“ಸಂಪ್ನುನಿದ್ದೆ ಮತ್ತೇನು ಮಾಡೋದು?”

“ಮಾಡೋದಾ?..... ಮಾಡೋದು..... ನಾವಾಚೆ ಹೋಗುವ.”

“ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ?”

“ಹೋಗಿಯಾ?..... ಅಲ್ಲಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಹೇಳುವೆ.”

ಅಂತೋಣಿಯ ಮನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಸರ ಒಂದು ಮಾನವ ಮಹಾಸಾಗರ ವಾಯಿತು. ಮತ್ತೂ ಕೆಲವು ಪ್ರವಾಹಗಳು ಆ ಮಹಾಸಾಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದುವು.

“ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದ್ದಾರೆ” ಎಲ್ಲರೂ ಗುಸು ಗುಸು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

“ಯಾರು?”

“ಯಾರೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೇಳಬೇಕಾ?..... ಇಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲೋದು ಯಾವುದು? ಕೋಳಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋದು ಯಾವುದು?”

ಅನೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಿದಳು. ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಜನಸಮೂಹ ವನ್ನು ಅವಳು ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಏನೊಂದು ಕೂಗಾಟ! ಇವರು ಯಾಕೆ ಹೀಗೆ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು? ಅನ್ನೆಗೆ ತೋರಿತು, ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವೃತ್ತದೇಹದಿಂದ ಸಾವಿರ ಗಟ್ಟಲೆ ಪಿಶಾಚಿಗಳು ಶರೀರ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆಯೆಂದು.

ಅವಳು ಅಂಗಳಕ್ಕೆಳಿದು ಜನಸಮೂಹದ ಮಧ್ಯೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದಳು. ಒಬ್ಬ ಕೂಲಿಯಾಳು ಹೇಳಿದ:

“ಅದು ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿಯರ ಸಹೋದರಿ.”

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅವಳ ತಲೆಯನ್ನು ನೇವರಿಸಿ ಕೇಳಿದ:

“ಮಗಳೇ ನೀನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು?”

“ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ, ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರೋದಕ್ಕೆ.”

ಅವಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದವರು ಅನುಕಂಪದ ನಗೆ ಸೂಸಿದರು. ಒಬ್ಬ ಅಪಳೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ಮಗಳೇ, ನೀನಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಅವರು ಬರುವರೋ?”

“ಬರುವರು. ನಾನು ಹೋಗಿ ಕರೆದರೆ, ಅಣ್ಣಂದಿರು ಬರುವರು.”

“ಪೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ಬಿಡುವರೆ ಮಗಳೆ?”

“ಬಿಡುವರು. ನಾನು ಹೋಗಿ ಹೇಳಿದರೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಿಡುವರು. ನಾನು ಹೇಳುವೆನು, ಅವರು ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರೆಯೆಂದು. ನನ್ನ ತಂದೆ ಸತ್ತು ಮಲಗಿದ್ದಾರೆಂದು.”

ಅವಳ ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತ ನಿಂತವರು ಮತ್ತಷ್ಟು ನಕ್ಕರು. ಅನ್ನೆ ಮುಂದುವರಿ ದಳು.

ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಚಲನೆ! ಒಂದು ಪಿಸುಮಾತು.

“ಬಂದರು. ಅವರು ಬಂದರು.”

“ಬಂದರಾ?..... ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಬಂದರಾ?” ಏಲಿ ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಎದ್ದಳು. ಅವಳು ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಓಡಿದಳು.

“ಬಂದರಾ?..... ಎಲ್ಲಿ? ಬಂದರಾ?”

ಎಲ್ಲರೂ ದಾರಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಅಂತೋಣಿ ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಓಡಿದುಕೊಂಡ. ರೋಕಿ ಅನ್ನೆಯ ಕೈ ಹಿಡಿಸುಕೊಂಡು ಅವರೆಲ್ಲಾ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಅಪರ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಾನೆ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ. ಅವರು ಮನೆಯ ಚಾವಡಿಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಾಗ, ಅವನು ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾದ.

ಏಲಿ ಅನ್ನೆಯರು ವೃತ್ತದೇಹವನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಅತ್ತರು. ರೋಕಿ ಕಣ್ಣೀರು ಒರಸಿದ. ಅಂತೋಣಿ ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದನಷ್ಟೆ.

“ಪೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೋ?” ಒಬ್ಬ ಕೇಳಿದ.

“ಪೋಲೀಸರು ಅಲ್ಲಿ ಕಾದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಶವವನ್ನು ನೋಡೋದಕ್ಕಾಗಿ

ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶವವನ್ನು ನೋಡಿ ಆದಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು.”

ಪಾದ್ರಿಗಳು ಬಂದರು. ಕರ್ಮಗಳು ಮುಗಿದುವು. ಶವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಶವದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು.

“ಹೋದಿರಾ?..... ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಿರಾ?” ಬಲಿ ಮೈಮರೆತು ಬಿದ್ದಳು. ಅನ್ನೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು.

ರಾಜೋಚಿತವಾದ ಗೌರವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿತ್ತು, ಆ ಶ್ರುಶಾನಯಾತ್ರೆ. ಶವದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ, ದುಃಖದ ಆಘಾತದಿಂದ, ದುಃಖಾಗ್ನಿಯ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಉದು ರಿಸಿಕೊಂಡು, ಒಂದು ಮಾನವ ಮಹಾನದಿ ದರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ದಾರಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಒಬ್ಬನು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವನೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ಯಾರು ಸತ್ತದ್ದು?”

“ಅಂತೋಣಿಯ ತಂದೆ.”

“ಅಂತೋಣಿ ಯಾರು?”

“ಅವನು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?” ಕೂಲಿಯವ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ.

“ಮಾಲಿಕನೋ?”

“ಮಾಲಿಕ ಬಿಡು, ಅವನ ಅಪ್ಪ ಸತ್ತರೂ ನಾವು ಹೀಗೆ ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಲಾರೆವು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಯಾರವನು?”

“ಅದಾ? ನಮ್ಮ ಕೂಲಿಪರ್ಗದವರ ಮುಂದಾಳು ಆ ಅಂತೋಣಿ. ಅವನ ತಂದೆ ಸತ್ತದ್ದು.”

ಶ್ರುಶಾನಯಾತ್ರೆಯು ಮರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನಿಂದ ದಾಟಿ ಹೋಯಿತು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಅವನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಒಳಗೆ ಹೋದ. ಕಿರಿಯ ಮಾಲಿಕ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವನು ಹಲ್ಲು ಮಸೆದುಕೊಂಡು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ಮುಸ್ತಿಯೊಡನೆ ಏನೇನೋ ಹೇಳಿದ.

ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಕಡೆ ಬೆರಳು ತೋರಿಸಿ ಕಿರಿಯ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಮುಸ್ತಿ ಹೇಳಿದ:

“ಅವನು—ಅವನೇ ಆ ದಂಗೆ ಎಬ್ಬಿಸುವವನು!”

(೧೧)

ಆ ಮನುಷ್ಯ ಯಾರು?—ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ?

ಕವಿಪ್ರದಯವುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಕೂಲಿ ಹೇಳಿದ, ಅವನೊಬ್ಬ ಬಿಸಿ ಗಾಳಿಯೆಂದು! ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹೇಳಿದ ಅವನೊಬ್ಬ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಯೆಂದು.

ಗಾಳಿಯಂತೆಯೇ ಅವನು ಕಿರುದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಸಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೂ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ಚಹದಂಗಡಿ, ಬೀಡದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೂ ತಡೆತಡೆದು ನಿಲ್ಲುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಗಾಳಿಗೆ ತಂಪಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾರೂ ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆ ಗಾಳಿಗೊಂದು ಕಾವಿದೆ. ನಿಧಿಸುವವರನ್ನು ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸುವುದು, ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಜೋರಾಗಿ ಉರಿಸುವುದು, ಕೆಳಗಿದ್ದವರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವುದು, ನಮ್ಮದಿಯಲ್ಲಿ ಆಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಬೀರುವುದು, ತೃಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು.

ಇನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೆಂಕಿ ಕಿಡಿಯಂತೆ ಸಿಡಿಯು ಹಾರುವುದು.

ಯಾರವನು?—ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ದೇಹವುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯ!

ಅವನ ಊರು ಕೇರಿ ಇತ್ತಾದಿ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನೇ ಕೇಳಿದರೆ, ಏನಾದರೂ ಉಪಾಯ ಹೇಳಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ದೂರ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ. ಕೊನೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಳಿಯೆಂದೇ ಕರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದು ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಗಾಳಿ!—ಬಿಸಿಗಾಳಿ! ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಕಿರುಗಾಳಿ!

ಕುಂಜುಶಂಕರನ? ಮಾಲಿಕನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯೊಳಗೂ ಆ ಗಾಳಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲವತ್ತಿ ಕುಂಜುವೆಂಬ ಕೂಲಿಯವನೊಡನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ಅದು ಯಾರೊ ಕುಂಜು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರೋದು?”

“ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ?”

“ಕಾಣಲು ಹುಚ್ಚನಂತಿದ್ದಾನೆ, ಆಗಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾನಲ್ಲ? ಯಾರು?”

“ಅವನೋ? ಅವನು..... ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬರುತ್ತಿರೋದು.”

“ಸುಮ್ಮನೆ ನಿರೋದಾದಾರೆ, ನೀವೇಕೆ ಮರೆಯಾಗಿ, ಒಳಗೊಳಗೇ ಅವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡೋದು?”

“ಅವನು ಏನೇನೋ ಹುಚ್ಚುಹುಚ್ಚು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳೋದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗೋದು.”

“ಅವನ ಹುಚ್ಚು ಮಾತು ಕೇಳಬೇಕಿದ್ದರೆ, ಕೆಳಗೆ ದಾರಿಗಳಿಂದು ನಿಂತು ಕೇಳಬೇಕು. ಕೆಲಸದ ಸಮಯದಲ್ಲಲ್ಲ ಕೇಳೋದು.”

“ಅವನು ಬಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: ಅದಕ್ಕೆ ನಾವೇನು ಮಾಡೋದು?”

“ನೀವು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲೋದರಿಂದಲ್ಲವೆ, ಅವನು ಹೇಳೋದು?”

“ಪಾಪ, ಏನೋ ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ ಅಷ್ಟೆ.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಡವೆಂದು.”

“ಅವನು ಬಂದರೇನಂತೆ?”

“ಬಂದರೋ?..... ಬಂದರೇನೆಂದು ಆಮೇಲೆ ಹೇಳುವೆ.”

ಅಂದೂ ಅವನು ಬಂದ—ಬಿಸಿಯಾದ ಆ ಗಾಳಿ! ಕೆಲಸದವರು ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಸೇರಿದರು—ಗಂಡುಸರೂ ಹೆಂಗುಸರೂ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕೂಲಿಯವನಿಗೂ ಅವನಿಗೆ ಏನೇನೋ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೊಡನೆಯೂ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಕೂಲಿಯವರು ಹೇಳುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವನು ಕೇಳಿದ. ಅವನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಅವರೂ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು ಹೋದಮೇಲೆ ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿಯು ಮಾಧವಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೇಳಿದಳು:

“ಅದು ಯಾರೆ ಮಾಧವಿ?”

“ಅದೇ? ಅದು ಗಾಳಿ.”

“ಗಾಳಿಯೇ?..... ಅಲ್ಲ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು.”

“ಅದೇ, ನಾನೂ ಹೇಳಿದ್ದು. ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಳಿಯೆಂದು ಕರೆಯೋದು.”

“ಅವನೇಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಬರೋದು?”

“ಸುಮ್ಮನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.”

“ನಿಮಗೇಕೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಸ್ನೇಹ? ನೀನೂ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ತೋಳಿಗೆ ಒರಗಿಕೊಂಡೇ ನಿಂತದ್ದು ಕಂಡಿತ್ತಲ್ಲ.”

“ತಾಗಿಕೊಂಡು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿರೇನು?”

“ಹತ್ತಿರ ನಿಲ್ಲೋದು, ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳೋದು ಇದೆಲ್ಲಾ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅದೊಂದೂ ನಡೆಯದು.”

“ಅವನು ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡೋದಕ್ಕೆ ಓಡಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ.”

“ಮತ್ತೇಕೆ ಅವನು ಅಲೆಯುತ್ತಿರೋದು?”

“ಅವನೊ..... ಅವನು..... ಆ ! ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋದಳು.

ಮರುದಿನವೂ ಅವನು ಬಂದ. ಕೆಲಸದವರು ಅವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿದರು. ಅವನು ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳೊಡನೆಯೂ ಮಾತಾಡಿದ. ಕುಂಜುಶಂಕರನ್ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂತು. ಅವನು ಗೊಪಾಲನನ್ನು ಕರೆದು ಕೇಳಿದ:

“ಯಾರೋ ಅದು ಆ ದಂಗೆಕೋರನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರೋದು?”

“ಯಾರೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರೋದಲ್ಲ ಮಾಲಿಕರೆ, ಅವನೇ ಬರೋದು.”

“ಅವನ ಜಾತಿಯೇನು?”

“ಆ !”

“ಅವನು ಬಿಲ್ಲವ ಜಾತಿಯವನೋ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದು?”

“ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು ಮಾಲಿಕರೆ.”

“ಬಿಲ್ಲವ ಜಾತಿಯವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಅವನು.”

“ಅದೇನು ಯಜಮಾನರೇ, ಹಾಗೆ ಹೇಳೋದು? ಅವನು ಯಾವ ಬಿಲ್ಲವ ಜಾತಿಯವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ?”

“ನನ್ನನ್ನು—ನನ್ನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಅವನು ಹೀಗೆ ತಿರುಗಾಡೋದು.”

“ಅವನು ಹೀಗೆ ತಿರುಗಾಡಿದನಾದರೆ ತಾವು ನಾಶವಾಗೋದು ಹೇಗೆ?”

“ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿಯಲ್ಲದೆ ವರೀದು ಮಾಲಿಕನ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಗಲಾಟೆಯುಂಟಾದ್ದು?”

“ವರೀದು ಸಾಹೇಬನು ಬಿಲ್ಲವನೋ ದಣಿಗಳೇ?”

“ಅಂದರೆ.....”

“ಅಂದರೇನು?”

“ಏಲಾ, ನಾನೊಬ್ಬ ಬಿಲ್ಲವನಲ್ಲವೋ?”

“ಹೌದು.”

“ಬಿಲ್ಲವ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು ಯಾರು?”

“ಯಾರು?”

“ಬಿಲ್ಲವ ಜಾತಿಯ ಕೆಲಸದವರು.”

“ಹಾಗಾದರೆ ಬಿಲ್ಲವ ಜಾತಿಯ ಕೆಲಸದವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು ಯಾರು?”

“ಏಲಾ! ನಮಗಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡೋದಕ್ಕಲ್ಲವೇ ನಾನಿದೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಿರೋದು?”

“ಬೇಕಾಗಲ್ಲ! ನಮಗೆ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಬೇಕಾಗಲ್ಲ.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಬಿಲ್ಲವರೆಲ್ಲಾ ಕೋಳಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.”

“ಅದು ಹೇಗೆ ಮಾಲಿಕರೆ, ಬಿಲ್ಲವರು ಕೋಳಿಗಳಾಗೋದು?”

“ಕೊಲ್ಲೋದಕ್ಕೆ ಓಡಿದರೂ ಸಾಕೋದಕ್ಕೆ ಓಡಿದರೂ ಬೊಬ್ಬ ಹಾಕಿ ಕೂಗೋದು ಕೋಳಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಣೋ ಬಿಲ್ಲವರು ಕೋಳಿಗಳಂತೆ, ಎಂದದ್ದು.”

“ನಮಗೆ ಈ ರೀತಿಯ ಸಲಹೆ ಬೇಕಾಗಲಿವೆಂದು ನಾವು ಹೇಳೋದು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೋಗಿ ಸಾಯಿರಿ—ಸಾಯಿರಿ.”

“ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಯೋದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಲಿಕರೆ” ಅಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಅವನೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದ.

“ಕೋಳಿಗಳೋ ನೀವಲ್ಲ!” ಮಾಲಿಕನು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ.

ಕುಂಜು ಗೋಪಾಲನೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ಏನಂತೆ, ಗೋಪಾಲ, ಮಾಲಿಕನಿಗೆ? ಅಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ?”

“ಮಾಲಿಕ ಹೇಳೋದು ನಾವೆಲ್ಲ ಕೋಳಿಗಳೆಂದು, ಕೊಲ್ಲಲು ಓಡಿದರೂ ಸಾಕಲು ಓಡಿದರೂ ಅರಚಿಕೂಗೋದೆಂದು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯೋದೇಕಂತೆ? ಹಿಡಿದರಲ್ಲವೇ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳೋದು?”

“ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯೋದು ಸಾಕೋದಕ್ಕಂತೆ.”

“ಮೊದಲು ಸಾಕೋದು ಅಮೇಲೆ ಕೊಲ್ತೋದಕ್ಕಲ್ಲವೇ?”

“ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ನಾವು ಅರಚಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಮಾಲಿಕ ಹೇಳೋದು.”

“ಕೋಳಿ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳದಿರಬೇಕಾದರೆ ನರಿ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯದಿರಬೇಕು.”

“ಕುಂಜಣ್ಣು, ನೀನೇ ಒಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಬಿಡು, ಆದೋ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.”

“ಹೇಳಬಹುದು ಗೋಪಾಲ, ಅವಸರವೇನು?—ಅಮೇಲೆ ಹೇಳುವೆ.”

ಗಾಳಿ ಮತ್ತೆಯೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಗಾಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯೂ ಬಿಸಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಗುಸುಗುಸು ಮಾತುಗಳು, ಬಿರುಸಿನ ಶಬ್ದಗಳು, ಕೋಪದಿಂದ ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುವುದು ಮುಂತಾದುವು ಬಲವಾದ ಹೂಂಕಾರಗಳಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡವು. ಒಂದು ದಿನ ಶಂಕು ಕಾಳುಕಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲವತ್ತಿಯೊಡನೆ ಅರ್ಧ ಚಕ್ರದ ಬೀಡಿ ಕೇಳಿದ. ಅವಳು ಎರಡು ಬೀಡಿ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸಿದಳು. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಅದೇನು?”

“ಬೀಡಿಯಲ್ಲದೆ ನೀನು ಕೇಳಿದ್ದು?”

“ಹೌದು.”

“ಇದೇ ಬೀಡಿ.”

“ಅದು ಸರಿ. ನಾನು ಅರ್ಧ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಕೇಳಿದ್ದು.”

“ಇದು ಅರ್ಧ ಚಕ್ರದ್ದೆ.”

“ಅರ್ಧ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಎರಡೋ?”

“ಮತ್ತೆಷ್ಟು ಕೊಡಬೇಕು?”

ಬೇರೆ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅರ್ಧ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ತೆಗೆದುಕೊ.”

“ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಹಣವನ್ನು ನೀವು ಕೈಗೆ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೀಡಿ ಕೊಳ್ಳೋದು ಹೇಗೆ?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು.”

“ನೀವು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ!”

“ಮತ್ತೇನು ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪ ಗಳಿಸಿಟ್ಟದ್ದೋ?”

“ಯಾರ ಅಪ್ಪ ಗಳಿಸಿಟ್ಟದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ನಾವು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಹಣವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಾಕು.”

“ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಳವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಿರೋದು.”

“ಕೂಲಿಯನ್ನು ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲೇ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳೋದು.”

“ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.”

“ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.”

“ಓ! ನೀವು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಬನ್ನಿ.”

ಶಂಕು ಬೀಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಆಮೇಲೆ ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿಯೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಿದ್ದು ಮಾಧವಿ. ಅವಳು ಒಂದು ದಿನ ಒಂದು ಬಳ್ಳ ಅಕ್ಕಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಇದಕ್ಕೇನು ಕ್ರಯ?”

“ಕ್ರಯ ತಿಳಿದು ನಿನಗೇನಾಗಬೇಕು? ಹಿಟ್ಟು ತಿಂದರೆ ಸಾಲದೆ? ಅದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದೇಕೆ?”

“ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು ನಾವು. ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ಹಿಟ್ಟು ತಿನ್ನಲು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ.”

“ಇದೇನೇ, ಇಷ್ಟು ಜೋರು ಮಾಡೋದು? ಬೇಕಿದ್ದರೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೇ.”

ಮಾಧವಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಹೋಗುತ್ತಾ ಅವಳು ಗೋಣಗುಟ್ಟಿದಳು:

“ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ, ವ್ಯಾಪಾರದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ವಂಚನೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆ?”

ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ತರುವಾಯ ಅವಳು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಿರು ಗಾಳಿಯಂತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅಕ್ಕಿಯ ಕುಕ್ಕೆಯನ್ನು ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿಯ ಮುಂದೆ ಬಿಸಾಕಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

“ಕೊಂದುಬಿಡಿ—ಒಟ್ಟಾಗಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದುಬಿಡಿ!”

“ನೀನೇನೇ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೀಗೆ ಹಾರಾಡುತ್ತೀಯೇ?”

“ಆ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅಳತೆ ಮಾಡಬೇಕು.”

“ಏನಾಯ್ತು? ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೋ?”

“ಹೆಚ್ಚೋ ಕಡಿಮೆಯೋ ಅಳತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.”

“ಏನೆಂದು ನೀನೇ ಹೇಳಿಬಿಡು.”

“ಅದರಲ್ಲಿ ಆರು ಕುಡ್ಡೆ ಅಕ್ಕಿಯೇ ಇರೋದು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಎರಡು ಕುಡ್ಡೆ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ನೀನು ಯಾರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು.”

“ಆ! ಇಲ್ಲದ ಅಪವಾದ ಹೇಳಿದರೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆಯಲ್ಲಾ!..... ಊರಿನಲ್ಲಿ ಲ್ಲದ ಕ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋದು, ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡೋದು. ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿದರೆ ತಲೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯ ಮಳೆ ಬಿದ್ದೀತು!” ಅವಳು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಶಪಿಸಿದಳು.

ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿ ಬಿಲ್ಲವೆತ್ತಿ ಅಕ್ಕಿ ಅಳಿಯುವ ಪಾದಿನಿಂದಲೇ ಮಾಧವಿಯ ಮುಖಕ್ಕೆ ಒಂದೇಟು ಬಿಗಿದಳು ಮತ್ತು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ನಡಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗೆ!”

ಮಾಧವಿ ಅಂಗಡಿಯ ಒಳಗೆ ಓಡಹೋದಳು. ದಿನಸು ತಂಗುವ ಪಡಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆಗೆದು, ಕಾಳಿಕುಟ್ಟಿಯ ತಲೆಗೆ ಒಂದೇಟು ಬಿಗಿದಳು. ಅವಳ ತಲೆಯೊಡೆದು ರಕ್ತ ಸುರಿಯಿತು.

ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕುಂಜುಶಂಕರನ ಮಾಲಿಕ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿ ಓಡಿ ಬಂದಾಗ ಮಾಧವಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದಳು.

(೧೨)

ಅಂದು ಅನ್ನೆಗೆ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನೇಳು ತುಂಬಿತ್ತು. ಜೀವನದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮೊಗ್ಗು ಅರಳುತ್ತಿತ್ತು. ಬಣಗಿ ಒರೆಟಿದ ಭೂಮಿ, ಬಿಸಿಯೇರಿದ ಗಾಳಿ, ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದ ಆಕಾಶ—ಆ ಹೂವಿನ ಮೊಗ್ಗು ಹೇಗೆ ಅರಳುವುದು?

ಆಶೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೆಟ್ಟು ನೆನಸಬೇಕಾದ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತದು. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನಗಳು ನೃತ್ಯವಾಡಬೇಕಾದ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತದು. ಆದರೆ ಅವಳ ಭಾವನೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬಿ ಬಂದ ಉತ್ಕಟವಾದ ಮುಳ್ಳುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನೇರ ಕಣಗಳಾಗಿದ್ದವು ನೃತ್ಯವಾಡಿದ್ದು.

ಅವಳ ತಂದೆ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ. ಅವಳ ಅಣ್ಣಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ. ಅವಳ ತಾಯಿಯಾದರೊ, ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ ಅವಳ ತಂದೆಯ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಲು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಆತುರದಿಂದಿದ್ದಳು.

ಏಲಿ ಮನೆಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮನೆ, ಮನೆ ಅಂಗಳಗಳನ್ನು ಗುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು, ಒಲೆ ಉರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿ ಅದು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವಳು ಓಡಿಬಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ತೆರೆದು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಅದರಿಂದ ತೆಗೆದು, ಮಡಿಯುಟ್ಟು ಕುಪ್ಪಸ ತೊಟ್ಟು ಕಪ್ಪಿನ ಅಂಚುಳ್ಳ ಶಾಲನ್ನು ಹೆಗಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅನ್ನೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು:

“ಮಗಳೇ, ನಾನೊಮ್ಮೆ ಆಚೆಗೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ.”

“ಅಮ್ಮ, ನೀನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು?”

ಅನ್ನೆ ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಕೋಪ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಪ್ಪ ಎಲ್ಲಿಯೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಅಪ್ಪನ ಹತ್ತಿರ ಅಮ್ಮ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ? ಮತ್ತೇಕೆ ಅವಳು ಕೇಳುವುದು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು? ಆಗ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು:

“ನಾನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದು—ಅಲ್ಲವೇ? ನಾನು ಹೋಗಲೇಬೇಕು. ಅಪರಿಗೆ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿಕೊಡೋದಕ್ಕೆ” ಏಲಿ ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ನಡೆದಳು. ಅನ್ನೆ ತಡೆದಳು.

“ಅಮ್ಮ, ನೀನು ಹೇಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು? ನಿನಗೆ ದಾರಿ ಗೊತ್ತೋ?”

“ದಾರಿಯೆ?..... ಆಚೆ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಂತಿರಬಹುದು, ನನ್ನನ್ನು ಎದುರುನೋಡುತ್ತಾ. ಗಂಜಿನೀರು ಕೂಡ ಕುಡಿಯದೆ ನನಗಾಗಿ ಕಾಮನಿಂತಿರುವರು.” ಏಲಿ ಮಗಳನ್ನು ದೂಡಿ ಆಚೆ ತಳ್ಳಿ ಮುಂದೆ ಹೋದಳು.

“ಹೋಗಬೇಡಮ್ಮಾ!” ಅನ್ನೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓಡಿದುಕೊಂಡಳು.

“ನಿನಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲಮ್ಮಾ..... ದೇವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.”

“ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವರು, ವರ್ಕಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವಳೆಂದು ದೇವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ, ಒಳಗೆ ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಹೇಳುವರು.”

“ಇಲ್ಲಮ್ಮಾ, ನಿನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡರು.”

“ಹೊರಡಾಚೆ!” ಏಲಿ ಗದರಿಸಿದಳು.

ಅನ್ನೆ ಅವಳನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಏಲಿ ಮಗಳ ಜೆನ್ನಿಗೆ ಗುದ್ದಿದಳು, “ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡು, ಬಿಡೇ ನನ್ನನ್ನು” ಎಂದು ಘರ್ಜಿಸಿದಳು.

ಅನ್ನೆ ಕೂಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ನಿಂತು ಹೊಡೆತವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದಳು:

“ಅಮ್ಮಾ, ನಿನ್ನ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು ನಾನು.”

ಏಲಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬಂದೊಡನೆ ಮಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

“ನನ್ನ ಮಗಳೇ, ನಾನು ಹೊಡೆದನೋ?” ಆಗ ಅವಳು ತನ್ನ ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಜೋರಾಗಿ ಅತ್ತಳು.

“ನನ್ನ ಮುದ್ದುಮಗಳನ್ನು ನಾನು ಹೊಡೆದೆ!..... ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗ ಅವರು ಕೇಳುವರು, ‘ನೀನು ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದಿಯೇನೆ’ ಎಂದು”

ನೆರೆಮನೆಯವರು ಓಡಿಬಂದು ಏಲಿಯ ಕೈಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅನ್ನೆಗೆ ಹೊಡೆಯುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರು ಓಡಿಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ದೂರ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅನ್ನೆ ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು ಗದರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು:

“ಮುಟ್ಟಬೇಡಿ!—ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಡಿ! ನನ್ನ ತಾಯಿ ನನಗೆ ಹೊಡೆಯಲಿ—ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿ.”

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಅವರ ದಿನದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ಹಣ ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದ ದಿನವೇ ಏಲಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಅಂತೋಣಿಯ ತಂದೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದೋ ಇದು?”

“ಹುಂ.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವರೇ ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ?”

“ಅವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇನ್ನು ಬರಲಾರ.”

“ಅದೇಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಾರರು?”

“ಅವರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಗಂಜಿ ಊಟ ಕೊಡೋದು ಯಾರಂತೆ?”

“ಗಂಜಿ ಊಟ-ತಂಡಿ ಮಾಡಿಕೊಡೋದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಜನರಿದ್ದಾರೆ.”

ಏಲಿ ದೃಢಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ—ಅಲ್ಲಿನ ಜನ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ, ಅವರು ತಿನ್ನರು.....

ನಾನೇ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ, ಗಂಜಿ ಮಾಡಿಕೊಡೋದಕ್ಕೆ.”

ಅವನು ಕಣ್ಣೀರು ಬರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋದ.

ಮರುದಿನ ಅನ್ನೆ ಚಾಪಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಬಂದ. ಆ ಬಿಸಿ ಗಾಳಿ ಅಲೆಯಾಡಿ ಹತ್ತಿರ ಬರುವ ವರೆಗೆ ಅವಳು ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಳು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಾಗದದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕಟ್ಟನ್ನು ಅವನು ನೀಡಿದ. ಅವಳದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು:

“ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಹೀಗೆ.....” ಅವಳು ಮಾತು ಮುಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮೌನವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವನೊಡನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತೀರಿ..... ಎಲ್ಲಿಂದ, ಹೇಗೆ?”

“ಕೂಲಿಕಾರರು ಒಟ್ಟು ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಡೋದಾಗಿದೆ, ಇದು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ.....” ಅವಳಿಗೇನೋ ಕೇಳಬೇಕೆನಿಸಿತು, ಆದರೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ.

“ನಾನು ಹೋಗಲೇ?” ಅವನು ಕೇಳಿದ.

“ಹೋದರೆ.....” ಆಗಲೂ ಅವಳು ವಾಕ್ಯ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

“ನಾನು ನಾಳೆ ಇದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬರುವೆ.”

“ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಯಾವಾಗ ಬರೋದು?”

“ಬರುವರು. ಬೇಗನೆ ಬರುವರು” ಒಡನೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದ.

ಅವನು ಅವಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಭೀತಿಗೊಂಡನೂ ಎಂಬಂತೆ ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಗಿಳಿದು ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ನಡೆದ.

ಹೀಗೇ ದಿನಗಳು ಕಳೆದುವು. ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಒಲಿ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಅವನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತಾ ಕೇಳಿದಳು:

“ಎಲಾ! ನೀನೇಕೋ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರೋದು?..... ಯಾಕೆ ಬರುತ್ತಿರೋದೆಂದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದು?”

ಅವನು ಮೌನವಾಗಿ ನಿಂತ. ಏಲಿಯ ಧ್ವನಿ ಜರಿತು:

“ನನಗೆ ಇನ್ನು ಇರೋದು ಇದೊಂದೇ ಮಗು. ಅದನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋಕಲ್ಲವೇ ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಬರೋದು?”

ಅವನು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿದ. ಅಡುಗೆ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಅನ್ನ ಬೇಗನೆ ಓಡಿಬಂದಳು. ಅವಳು ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಅತಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು:

“ಅಮ್ಮಾ, ನೀನು ಯಾರೊಡನೆ ಮಾತಾಡೋದೆಂದು ಗೊತ್ತಿವೆಯೋ?”

“ಯಾರು?..... ಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಲು ಹೀಗೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಇವನು..... ಎಲಾ, ನೀನನ್ನು ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸುಳಿಯಬಾರದು..... ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸುಳಿದರೆ.....” ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪೊರಕೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವಳು ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದಳು.

ಅನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು. ಅವಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ್ದ ದುಃಖ ಫಕ್ಕನೆ ಒಡೆದು ಅಳುವಾಯಿತು. ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು:

“ಚಿನ್ನದಂತಹ ನನ್ನ ಅವ್ಯಾಹ, ಹಾಗೆ ಹೇಳಬೇಡ..... ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ..... ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರೋರು ನಮ್ಮ.....”

“ಧೂ! ತೊಲಗಿ ನಿಲ್ಲು ಅಜೆ!” ಅನ್ನೆಯನ್ನು ದೂಡಿದಳು. ಅನ್ನೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಳು.

ತಕ್ಷಣ ಅವನು ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದೆಬಿಟ್ಟನು. ಅವಳು ಅವನೊಡನೆ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು.

“ನನ್ನ ತಾಯಿ ಹೇಳೋದೊಂದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಬಾರದು! ತಾನು ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ ಅವಳದ್ದು.”

ಅವನು ಒಂದು ಮಂದಹಾಸ ಬೀರಿದ—ವೇದನಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಂದಹಾಸವಾಗಿತ್ತು!

“ನೀನು—ನೀನಲ್ಲಿ ಬರೋದು ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸೋದಕ್ಕಲ್ಲವೇನು?”

ಏಲಿ ಅವನಿಗೆ ಹೊಡೆಯಲು ಪೊರಕೆಯನ್ನೆತ್ತಿದಳು.

“ಅಯ್ಯೋ! ಅವ್ಯಾಹ!” ಅನ್ನೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ತಾಯಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಸಬರಿಕೆಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಳು. ಏಲಿ ಮುಷ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಮಗಳ ಎದೆಗೂ ಹೊಟ್ಟೆಗೂ ಹೊಡೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಗಳುದುರಿದುವು. ಅವನು ಏಲಿಯ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಓಡಿದ. ಅವಳು ಅವನ ಓಡಿತದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಅವನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಓಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅವಳ ಕೈಗಳು ನೋಯಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಏಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದಳು:

“ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೋ!..... ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ!”

“ಒಂದು ಹಗ್ಗ ಇಲ್ಲಿ ತಾ!” ಅವನು ಅನ್ನೆಗೆ ಹೇಳಿದ.

ಅವಳ ಮುಖ ಕೆಂಪಾಯಿತು; ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಪದ ಕಿಡಿಯಾಡಿತು. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾಕೆ ಹಗ್ಗ?”

“ಕೈ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ.”

“ಬಿಡಿರಿ! ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಬಿಡಿರಿ!..... ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆಯಲಿ, ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿ..... ಬಿಡಿ—ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಬಿಡಿರಿ!” ಅವಳು ಘರ್ಜಿಸಿದಳು.

ಅವನು ಕೈಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟ.

ನೆರೆಹೊರೆಯವರು ಓಡಿಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಅವರೊಡನೆ ಏಲಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ಇವನು..... ಇವನು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಕೊಲ್ಲಲು ಬಂದವನಿವನು.”

ಅವನು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕಾಗದದ ಕಟ್ಟನ್ನು ಅನ್ನೆಯ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಹೋದ— ಕಿರುದಾರಿಗಿಳಿದು ಕಣ್ಣೀರು ಒರಸಿಕೊಂಡ.

ಅನ್ನೆ ಆ ಕಾಗದದ ಕಟ್ಟನ್ನು ತೆಗೆದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಅದು ನೆನವು ಒದ್ದೆಯಾಯಿತು.

(೧೩)

ಆ ಬಿಸಿಗಾಳಿಯು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಅದರ ತಾಪ ಮತ್ತೂ ಶಕ್ತಿ ದಾಯಕವಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಆ ಗಾಳಿಗೆ ಒಂದು ಗುರಿ ಸಿಕ್ಕಿತು.

“ಇಡೀ ದೇಶದ ಕಾರ್ಮಿಕರೇ ಒಂದಾಗಿರಿ!” ಎಂಬ ಒಂದು ಮುದ್ರಾವಾಕ್ಯ ಕೇಳಿಬಂತು. ಅದು ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ, ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲೂ ಚಹದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೂ ಕವಲುದಾರಿಗಳು ಸಂಧಿಸುವೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಅದುವೇ

ಒಂದು ದಿವ್ಯಮಂತ್ರವಾಯಿತು. ಆಲಪ್ಪಿಯ ಕೂಲಿಕಾರರೆಂದರೆ ಆಲಪ್ಪಿಯ, ತಿರುವಾಂಕೂರಿನ ಇಂಡಿಯದ ಕೂಲಿಕಾರ ಮಾತ್ರವೇ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಲೋಕ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘದವರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತರಾದರು.

“ನಿಮಗೆ ನಷ್ಟವಾಗುವುದಕ್ಕೇನೂ ಇಲ್ಲ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರುವ ಶೃಂಖಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಗಳಿಸಲಿರುವುದೋ?—ಇಡೀ ಒಂದು () ಕವನ್ನು!”

ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ದಾಸ್ಯಶೃಂಖಲೆ ಮಾತ್ರ!—ವಾರಿದ್ಯ ಉಪವಾಸ, ರೋಗಗಳು, ಮರ್ದನಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ!

ಸಂಪಾದಿಸಲಿರುವುದೋ—ಲೋಕದಾದ್ಯಂತ!

ಆಲಪ್ಪಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕೂಲಿಯವನೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ಲೋಕವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರಷ್ಟೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಭೂಪಟವನ್ನು ಕಂಡಿರಬಹುದು. ಆ ಭೂಪಟದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯದನ್ನೂ ತಿರುವಾಂಕೂರನ್ನೂ ಆಲಪ್ಪಿಯನ್ನೂ ಕಂಡಿರಬಹುದು. ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿಟ್ಟಿರುವ ಆ ಸಣ್ಣ ಭೂಪಟವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಈ ದೊಡ್ಡ ಹೊಸ ಲೋಕದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದು.

ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಆಲಪ್ಪಿಗಿಂತ ಆಚೆ, ತಿರುವಾಂಕೂರಿಗಿಂತ ಹೊರಗೆ, ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕಿಂತ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಮಹಾಲೋಕವಿದೆಯೆಂದೂ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮುದಾಯಗಳಿವೆಯೆಂದೂ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗದವರೆಂದೂ ಆ ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗವೆಲ್ಲಾ ಬಂದಾಗಬೇಕೆಂದು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಬಂದ ವಾರಿದ್ಯ, ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾದವುಗಳಲ್ಲವೆಂದೂ ಅದು ನಾಶವಾಗಬೇಕೆಂದೂ, ನಾಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲಾ ಬಂದಾದರೆ ಲೋಕವಿಡೀ ತಮ್ಮದಾಗುವುದೆಂಬ ಹೊಸ ಗ್ರಹಿಕೆಯೂ ಅವರಲ್ಲುಂಟಾಯಿತು.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದ.

ಅದು ಕೂಡಾ ಎಂದಿನಂತೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಪಟ್ಟಣದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ನೀರು ಹರಿದುಹೋಗಲು ಮಾಡಿದ ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಬಿಸಿಯಾದ ಕೊಳಕು ನೀರಿನಂತೆ ಆ ಕಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರದಾಹಗಳಾಗಿ ಸಂಜೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮನುಷ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲದ—ಮನುಷ್ಯತ್ವವೆಂದರೇನೆಂದು ಅರಿಯದ, ಅನುಭವಿಸದ—ಕೇವಲ ಕಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿ!

ಆದರೆ ಆ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘಟನಾ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾದುವು—ಸ್ನಾತಂತ್ರ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು! ಆ ಪ್ರವಾಹದ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಮನುಷ್ಯತ್ವ ಹೊಗೆಯಾಡಿ ಹೊರಗೆ ಬರಲು ಶುರುವಾಯಿತು.

ಮೂಕರಾಗಿ, ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದವರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ ಮಾತನಾಡಲು ತೊಡಗಿದರು. ಆಗಾಗ ರೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಘರ್ಷನೆಗಳೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವಾದಪ್ರತಿವಾದಗಳೂ ಕಠೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳೂ ಕೇಳತೊಡಗಿದುವು.

“ಮಾಲಿಕತ್ವ ನಾಶವಾಗಲಿ!” ಆ ಮಂತ್ರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೂಗುವಾಗ ಅವರ ಹೃದಯ ಸ್ಪಂದನಗಳೆತ್ತಿತ್ತು.

ಪದ್ಮನಾಭನ್, ಅಚ್ಚುತನ್, ಜೋಸೆಫ್, ಶಂಕು ಇವರಲ್ಲೂ ಆ ಜಾಗೃತಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಕೆಲಸ ಮುಗಿದೊಡನೆ ಅವರು ಸಂಘದ ಪ್ರವರ್ತಕ ರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾರಿಗಳು ಸಂಧಿಸುವೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಚಹದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ದೀರ್ಘ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾದಪ್ರತಿವಾದಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಆವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು: ಬೇರೆಯರಿಗೆ ಆವೇಶ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೊಸದಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘದ ಅಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಹೇಳಿದ:

“ನಾವೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗೊಮ್ಮ ಘೋಷಿಸಿದರೆ?”

“ಘೋಷಿಸಿದರೇನು?” ಶಂಕು ಕೇಳಿದ.

“ಘೋಷಿಸಿದರೆ..... ನಡುಗೀತು. ಲೋಕವಿಡೀ ನಡುಗೀತು..... ಲೋಕ ವಿಡೀ ನಡುಗದೆ ಇರಲಾರದು.”

ಜೋಸೆಫ್ ಅದನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ:

“ಧನಿಕರು ನಡುಗುವರು; ಪೋಲೀಸರು ನಡುಗುವರು; ಎಲ್ಲರೂ ನಡುಗಿ ಹೋಗುವರು ಗೊತ್ತೋ?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಏಕೆ ಘೋಷಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ?” ಎಂದು ಪಪ್ಪನ್ ಕೇಳಿದ.

“ತಡಿ, ಘೋಷಿಸುತ್ತೇವೆ! ನಾವು ಒಂದಾಗಿ ನಿಂತು ಘೋಷಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಬಹುದು!”

ಅಚ್ಚುತನ್ ನಿರಾಶಾಭಾವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

“ಒಂಗೆ ಘೋಷಿಸಿದವರೆಲ್ಲಾ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯುತ್ತಾರೆ.”

“ಕೆಲವರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಒಂದಾಗಿರೋದು. ಅದು ಗೊತ್ತೋ ನಿನಗೆ?”

“ಎಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರೋದು?”

“ಎಲ್ಲಿಯೆಂದರೆ ಈ ಸಂಘ, ಈ ಅಫೀಸು ಇದೆಲ್ಲಾ ಮತ್ತೇನು?”

ಅದುವರೆಗೆ ದ್ರೌಪದವಾಗಿ ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ದೃಢಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

“ಕಾರ್ಮಿಕರೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗುವರು; ಒಂದಾಗಿ ಘೋಷಿಸುವರು; ಲೋಕವಿಡೀ

ನಡುಗೀತು; ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಧನಿಕರಲ್ಲೂ ಬಡವರಾಗುವರು....." ಎದ್ದುನಿಂತು ಅವನು ಮುಂದುವರಿದ:

"ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೋ, ಒಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಒಂದಾದರು; ಅವರು ಒಂದಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು; ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾಲಿಕರು ನಡುಗಿದರು. ಸರಕಾರವೂ ನಡುಗಿತು; ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ನಡುಗಿ ಕುಸಿದು ನಾಶವಾಯಿತು."

"ಅದಲ್ಲ?" ಪದ್ಮನಾಭನು ಕೇಳಿದ.

"ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ."

"ರಷ್ಯದಲ್ಲೋ? ಅಲ್ಲದೆ ರಷ್ಯ?" ಜೋಸೆಫ್ ಕೇಳಿದ.

ಅವನು ರಷ್ಯದನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತು ರಷ್ಯನ ವಿಪ್ಲವವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿದ. ಎಲ್ಲರೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಲಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಪದ್ಮನಾಭನು ಕೇಳಿದ:

"ಆಗ.....?"

"ಆಗ ಏನು?" ಜೋಸೆಫ್ ಕೇಳಿದ.

"ನಮಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ.....?"

ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ನಡುವೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದ:

"ನಾವು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ವಿಪ್ಲವವೆಬ್ಬಿಸಬೇಕು; ಅದು ಆಗಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಪ್ರಭುತ್ವದ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರತ್ವದ ಮಾರ್ಗನ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆ ವಿಪ್ಲವದ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರವೇ ಕೊನೆಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ."

ವಿಪ್ಲವ! ಏನದರ ಅರ್ಥ?

ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕವರ್ಗ ಒಂದಾಗಿ, ಆಯುಧಧಾರಿಗಳಾಗಿ, ರಂಗಕ್ಕಿಳಿದು ಅನೇಕ ಜನರನ್ನು ಕೊಂದರು. ತಾವೂ ಸತ್ತರು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಹೊಳೆ ಹರಿಯಿತು. ವಿಪ್ಲವ ಎಂದರೆ ಅದೇ.

ಆಮೇಲೆ?

ಕಾರ್ಮಿಕರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು; ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯವಾದವು ವಿಪ್ಲವವೆಂದ.

ಇಲ್ಲಿ?

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ವಿಪ್ಲವವುಂಟಾಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬೀದಿಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಹೊಳೆ ಹರಿಯಬೇಕು. ಅಲ್ಪಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

"ಆಗ ನಮ್ಮಪರಲೋಕವೂ ಪೋಲೀಸರಾಗುತ್ತಾರೋ?" ಜೋಸೆಫ್ ಕೇಳಿದ.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯಥಿತೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ:

"ಪೋಲೀಸರು ಮಾತ್ರವೇಕೆ, ಎಲ್ಲವೂ: ಎಲ್ಲವೂ ನಾವೇ ಆಗುತ್ತೇವೆ."

ಎಲ್ಲವೂ! ಎಲ್ಲವೂ ಕಾರ್ಮಿಕರ ದರ್ಗವವರದ್ದಾಗುವುದು! ಏನೂ ಇಲ್ಲವವರು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಲುಳ್ಳವರಾಗುವರು.

ಎಲ್ಲರೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿದರು; ಎದೆಯುಬಿಚ್ಚಿದರು.

ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಪರೆಗೆ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದುವು. ಬಿಸಿಗಾಳಿ ಬಿರುಸಾಗಿ ಬೀಸಿಬೀಸಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ನಡುರಾತ್ರಿಯಾಗುತ್ತಲೇ ಎಲ್ಲರೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿ, ಎದೆಯುಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಚಹದಂಗಡಿಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಮತ್ತು ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಪುನುಷ್ಯ ಅಲ್ಲೇ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆಹೋದರು.

ಹೊರಗಿನ ಬಾಗಿಲ ಹಲಗೆಯನ್ನು ಯಾರೋ ತಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಬಾಗಿಲು ತಟ್ಟುವ ಸದ್ದಿನೊಂದಿಗೆ ಯಾರೋ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ ದನಿಯೂ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅದು ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀಯ ಧ್ವನಿಯಾಗಿತ್ತು.

“ಏಯ್, ಏಯ್ !”

“ಯಾರದು?” ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಕೇಳಿದ. ಅಪರಿಚಿತರೂ ಎದ್ದು ಹೊರಟರು.

ಅಂಗಡಿಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಒಂದು ಹಲಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕುಟ್ಟಪ್ಪ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳಿದ:

“ಯಾರದು?”

ದಾರಿದೀಪಗಳು ನಂದಿದ್ದುವು. ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆಗಾಗ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವ ಧ್ವನಿ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಟ್ಟಪ್ಪನು ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೇಳಿದ:

“ಯಾರದು? ಹೇಳು ಯಾರೆಂದು?”

“ಗಾಳಿ ಇರುವರೊ ಗಾಳಿ?” ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವುದರಡೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು ಅದು.

“ಇದ್ದಾ ನೆ. ಏನಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ?” ತೆಳ್ಳನೆಯ ಪುನುಷ್ಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು.

“ಅ-ಮ್ಮ!” ದುಃಖಾತಿಶಯವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಚೀರಿದಳು!

“ಯಾರದು? ಅನ್ನೆಯೋ? ತಾಯಿಗೇನಾಯ್ತು?”

“ತಾಯಿಯು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ..... ನನ್ನ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳೋ..... ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿದಿರಾ?” ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾ ಕೇಳಿದಳು.

“ಯಾವಾಗ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿದುದು?”

“ಕತ್ತಲಾದೊಡನೆ, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಂದೆಗೆ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡೋದಕ್ಕೆ ಹೋಗು ತ್ರೇನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಪುನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಓಡಿದಳು. ನಾನು ಹೋಗಿ ತಡೆದೆ. ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಡೆದಳು. ಆಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬಂತು. ಅವಳನ್ನು ಕರೆತಂದು ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಮಲಗಿದೆವು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಎದ್ದು ನೋಡುವಾಗ.....” ಆಮೇಲೆ ಮಾತು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ ಅವಳಿಂದ.

“ಏ.” ಅವನು ನಡೆದ. ಅನ್ನೆ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು. ನಿರ್ಜನವಾದ

ಇರುಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದಾರಿಬದಿಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನ್ನ ಕೇಳಿದಳು:

“ದಾರಿ ಗೊತ್ತಿದೆಯೋ?”

“ಎಲ್ಲಿಗೆ ದಾರಿ?”

“ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿ?”

ಅವನು ಉತ್ತರ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಲೆಯತ್ತ ಕಣ್ಣುಗಳಿಸಿ ನೋಡಿ, ಅವನೊಮ್ಮೆ ಮಂದಹಾಸ ಬೀರಿದ. ಅನ್ನ ತನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು:

“ಹೇಗೆ ಹೋಗೋದು?”

ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ.

“ನೀವು ಈ ಮೊದಲು ಹೋಗಿರುವಿರಾ?”

“ಇಲ್ಲ.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ತಾಯಿ.....” ಅವಳು ಹಠಾತ್ತನೆ ಚೀರಿದಳು. ಅವನು ತಿರುಗಿ ನಿಂತ. ಅವಳ ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಕೈಯಿಟ್ಟು, ಅವಳನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡ.

“ಅಳಬೇಡ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಾರಳು” ಅವನು ಅವಳ ಕಣ್ಣೀರು ಒರೆಸಿದ.

“ಖಂಡಿತ ಹೋಗಿರಬೇಕು” ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು.

ಅವನು ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಏನನ್ನು ಹೇಳುವುದು? ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಲ್ಲೋ ತಂದೆಗೆ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ತಾಯಿ ಹೋಗಿರುವಳೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿ ಮೋದರೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಂಬರುಗಳು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಅವನು ಹೇಳುವುದಾದರೂ ಏನು?

ಆದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಒಂದು ಸಂಶಯ ಉಂಟಾಯಿತು. ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಓಡಿಹೋದ ಏಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತಿರಬಹುದೋ ಏನೋ?

ಅವರು ಮುಂದೆ ನಡೆದರು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಪಟ್ಟಣದ ಮೂಡಣ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತೊರೆಗಳು ಸಂಧಿಸುವಲ್ಲಿ ದಾರಿಗಾರದ ಅವರು ನಿಂತರು. ದಿಶಾಲವಾದ ಕಡಲಿನ ಮತ್ತು ತೆಂಗಿನ ತೋಟಗಳ ಆಚೆಯಿಂದ ಉದಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ. ಅನ್ನ ಹತ್ತಿರದ ತೆಂಗಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಒರಗಿದಳು.

“ನನ್ನ ಅಮ್ಮಾ!.....” ದುಃಖ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅವಳು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದಳು.

ಅವನು ಅವಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿಸಿದ. ನೆರೆಹೊರೆಯವರು ಓಡಿ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಅವಳನ್ನು ಒಂದು ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.

ಮರುದಿನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರ್ತೆ ಹಬ್ಬಿತು—ವೇಂಬಾನೂರಿನ ಹಿನ್ನೀರ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಶವ ತೇಲುತ್ತಿದೆಯೆಂದು.....

(೧೪)

ಅನ್ನೆ ಏಕಾಂಗಿಯಾದಳು. ಅವಳ ತಂದೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ; ತಂದೆಗೆ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲು ತಾಯಿಯೂ ಹೋದಳು; ಅಣ್ಣಂದಿರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರು; ಜೀವನದ ವಸಂತ ಕಾಲವು, ಅವಳಿಗೆ ಒಣಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರತಿದಿನ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕಾಗದದ ಗಂಟನ್ನು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವಳ ಅನುದಿನದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣವಾಗಿತ್ತು ಅವನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಅವನು ಅವಳೊಡನೆ ಏನೂ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ತರಗಳು ಅವರೀರ್ವರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಕೇಳುವುದಾದರೂ ಏನು?

ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಂತರ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಅವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಮುಗುಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವೇಲೆ ಅವನು ವಾಪಸ್ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಅವಳು ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಿರುದಾರಿ ತಿರುಗುವೆಡೆಗೆ ತಲುಪಿದಾಗ ಅವನು ತಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆಗಲೂ ಅವಳು ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ದುಡ್ಡಿನ ಕಟ್ಟನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಏನೋ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸಿದ. ಆದರೆ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ದುಡ್ಡಿನ ಗಂಟನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವಳೇನೋ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೂ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಹಣದ ಕಟ್ಟನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವಳು ಮೌನ ಪವನೆಯಾಗಿ ನಿಂತಳು. ಅವನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳಿದ:

“ಏನು?”

ಅವಳು ಮೇಲೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದಳು:

“ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಹೀಗೆ.....?”

“ನಾನೀ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಣ ತಂದು ಕೊಡೋದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆಯೇ?”

“ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬೇಸರವಲ್ಲ.”

“ಮತ್ತೇನು?”

“ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹೀಗೆ ಹಣ ತರೋದು.....”

ಅವನೊಮ್ಮೆ ಮಂದಹಾಸ ಬೀರಿದ ಅಷ್ಟೆ. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆ ತಂದುಕೊಡೋದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೆ?”

“ಅವರು ಬರುವ ವರೆಗೆ ತಂದರೆ ಸಾಕಲ್ಲ.”

“ಅವರು ಬರುತ್ತಾರೋ?”

“ಬರುವರು.”

“ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿರುಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲವೆ ಹೇಳಿದ್ದು?”

“ಆದು ಸರಿ. ಆದರೆ ನಾನು ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ರೋಷಿಯರ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದ್ದು” ಅವನು ನಕ್ಕ.

“ಎಂದು ಬರುತ್ತಾರೆ?”

“ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳು ಕಳೆದರೆ ಸಾಕು.”

“ಅವರು ಬಂದ ಮೇಲೂ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಿರೋ?”

ಅವರೀರ್ಧರೂ ಮೌನವಾಗಿ ತಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತರು. ಅವಳು ಏನೋ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಅವನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದ. ಕಿರುದಾರಿ ತಿರುಗುವೆಡೆಗೆ ತಲುಪಿದಾಗ ಅವನು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಅವಳು ಅಗಲೂ ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದಳು.

ಮತ್ತಾಯ ಮತ್ತೆ ಸೈಮನರ ತಂದೆ ಔಸೇಬ್ಬ್, ಅನ್ನೆಯೊಡನೆ ಹೇಳಿದ, ರಾತ್ರಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಲು. ಅವಳು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ತಾಯಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಮನೆಯಿಂದ, ತನ್ನ ತಂದೆ ಸತ್ತ ಮನೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ‘ರಾತ್ರಿ ಉಳಕೊಳ್ಳಲು’ ಅವಳು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು:

“ನಾನು ಬರಲಾರೆ ಆಜ್ಜಾ. ನನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುವ ತನಕ ನಾನಿಲ್ಲೇ ಮಲಗುವೆ.”

ಮರಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ತಂದೆಯ ಮಂಜಿದ ಹತ್ತಿರ, ತಾಯಿ ಮಲಗಿದ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಳು ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ತಂದೆಯನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು; ಕಂಡು ಅವರಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ಏರಿದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟಿಯ ಮೇಷ್ಟ್ರಿ ಅನ್ನೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋದ. ಅವನು ಅವಳೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ಖರ್ಚಿಗೇನು ಮಾಡುತ್ತಿ?”

ಅವಳು ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

“ನೀನೇಕೆ ಕಂಪೆನಿಗೆ ಬರಬಾರದು?”

ಅವಳು ಉತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ.

“ನೀನೇಕೆ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ?”

“ನಾನು ಏನನ್ನು ಮಾತನಾಡಬೇಕು?”

“ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಪೆನಿಗೆ ಬರಲು ಹೇಳಿದ್ದು.”

“ಏಕೆ?”

“ಏಕೆಂದೂ? ಬಂದರೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡುವೆ.”

“ಅಣ್ಣಂದಿರಲ್ಲಿ ಕೇಳದೆ ನಾನು ಬರಲಾರೆ.”

ಅವರಿನ್ನು ಯಾವಾಗ ಬರೋದು?”

“ಅ!”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಖರ್ಚಿಗೇನು ಮಾಡುತ್ತಿ?”

“ಹೇಗಾದರೂ ದಿನ ಕಳೆಯೋವು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡು.”

“ಏನು?”

“ನೀನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಿಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಹಾಗೆ ಕೂಲಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆ.”

“ಅದು ಹೇಗೆ ಸ್ವಾದಿೂ, ಕೆಲಸ ಮಾಡದೆ ಕೂಲಿ ಕೊಡೋದು?”

“ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ ?..... ಅದು.....” ಅವನು ಅರ್ಥಸೂಚಕವಾಗಿ ನಕ್ಕ.

ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವಳು ಔಸೇಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ಕಂಪೆನಿಯ ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ.”

“ಏಕೆ?” ಅವನ ಮುಖ ಕೆಂಪಾಯಿತು.

“ಕಂಪೆನಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಲು. ನಾನು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೆ. ಆಗ ಅವನು ಹೇಳಿದ, ಕಂಪೆನಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಕೂಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದ. ಕೆಲಸ ಮಾಡದೆ ಕೂಲಿ ಕೊಡೋದು ಹೇಗೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವನು ಹಲ್ಲು ಕಿರಿದ.”

“ಹುಂ.” ಗಂಭೀರವಾದ ಒಂದು ಹೂಂಕಾರವಾಗಿತ್ತು ಅದು.

ಅಂದು ಸಂಜೆಯೂ ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಬಂದ. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರಿರುತ್ತಾರೆ ನಿನ್ನ ಜೊತೆ?”

“ಔಸೇಪ್ಪಜ್ಜ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮಲಗುತ್ತಾರೆ.”

ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಸಣ್ಣ ಮಾಲಿಕರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು.”

ಅವಳು ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

“ನನ್ನ ಮೂಲಿಕರು ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವರಂತೆ.”

“ಏಕೆ?”

“ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿದರು, ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಲು.....”

“ತಮ್ಮ ಜಮೀನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಅದರು ನನ್ನಲ್ಲೇಕೆ ಕೇಳಬೇಕು?”

“ಕೇಳೋದಾ?..... ಕೇಳೋದು.....” ಅವನು ನಕ್ಕ. ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಕತ್ತಲಾಯ್ತು. ವೃದ್ಧ ಔಸೇಪ್ಪ ಬಂದ. ಅವನು ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಪೆ ಹಾಕಿ ಮಲಗಿದ. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತು. ಅನ್ನೆ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಹೊರಗೆ ಕಾಲ ಸಪ್ಪಳ! ಯಾರೋ ಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಾಗೆ! ಅನ್ನೆ ಮಲ್ಲಗೆ ಅಜ್ಜನನ್ನು ಕರೆದಳು:

“ಅಜ್ಜಾ!”

ಔಸೇಪ್ಪ ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲ ಸಪ್ಪಳ ನಿಂತಿತು.

“ಬಂದ?” ಅವಳು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಮಲ್ಲಗೆ ಎದ್ದಳು. ಇರುಳಲ್ಲಿ ಆಚೀಚೆ ತಡವಿ ಕುಡುಗೋಲು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಅದನ್ನು ತಲೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಮಲಗಿದಳು.

ಯಾರೋ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ಬಂದು ಘರ್ಜನೆ, ಬಂದು ರೋದನ!

ಅನ್ನೆ ಫಕ್ಕನೆ ಎದ್ದಳು. ಕುಡುಗೋಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವಳು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಳು. ಮತ್ತೂ ಬಂದು ರೋದನ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವಳು ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾರದು?”

“ಆಯ್ಯೋ! ಏನಾಯ್ತು, ಏನಾಯ್ತು?” ಔಸೇಪ್ಪ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಫಕ್ಕನೆ ಎದ್ದ.

ಅನ್ನೆ ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದಳು. ಔಸೇಪ್ಪನೂ ಇಳಿದ. ಅವನು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಕೇಳಿದ:

“ಏನಾಯ್ತು ಮಗಳೆ? ಯಾರದು?”

ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ಐದಾರು ಮಂದಿ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಹೇಳಿದ:

“ಏನಿಲ್ಲ, ಏನಿಲ್ಲ.”

“ಯಾರು ಬೊಟ್ಟೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದು?”

“ಅದೇನಿಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನೆ.”

“ಸುಮ್ಮನೆ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಯೋ?”

“ಅದೊಂದು ತಮಾಷೆ. ಬರೀ ತಮಾಷೆ” ಅವನು ಅವಳ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೇಳಿದ:

“ಇದು ಯಾಕೆ?..... ಈ ಕುಡುಗೋಲು?”

“ಇದೇ?..... ಇದು.....” ಅವಳು ದಲ್ಲು ಕಡಿದಳು.

“ಇನ್ನು ಉಪಪ್ರವರ್ಷನೂ ಇರದು. ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೊ” ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದ. ಉಳಿದವರೂ ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು.

ಡಿಸೇಪ್ಟ್ ಅವಳೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ಅರಚಿದ್ದು ಯಾರು ಮಗಳೇ?”

“ಕಿರಿಯ ಮಾಲಕನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.”

ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದ:

“ಕಿರಿಯ ಮಾಲಿಕನಾದರೆ.....”

“ಆದರೆ?”

“ಹಾಪನ್ನು ನೋಯಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ.....”

“ಬಿಟ್ಟರೆ?”

“ಕಾದು ಕುಳಿತು ಕಡಿದೀತು.”

“ಕೊಂದರೋ?”

“ಜೊತೆಯ ಹಾವು ಬಂದು ಕಚ್ಚಿತು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೋಯಿಸಿದರೂ, ಕೊಂದರೂ ಕಡಿಯುವ ಜಾತಿಯಾಗಿದೆ..... ಅಲ್ಲವೆ?”

“ಹುಂ. ನೋಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೂ ಆಪತ್ತು, ಕೊಂದರೂ ಆಪತ್ತು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೇನು ಮಾಡೋದು?”

“ದೇವರೇ ಕಾಪಾಡಬೇಕು!” ಅವನು ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡಿದ.

ಎರಡು ದಿನಗಳು ಕಳೆದುವು. ಅನ್ನೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅಡುಗೆಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಲೆಯುರಿಸು ತ್ತಿದ್ದಳು. ಮೊರಗಿನಿಂದ ಯಾರೋ ಕರೆದರು. ಅವಳು ಬೇಗನೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಐದಾರು ಮಂದಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಪ್ಮನಾಝನ್, ಅಚ್ಚುತನ್, ಜೋಸೆಫ್, ಶಂಕು ಇವರ ಪರಿಚಯ ಅವಳಿಗಿತ್ತು. ಅವರು ಅವಳ ಅಣ್ಣಂದಿರ ಜೊತೆಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ಬಾರಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಇಬ್ಬರೂ ಅವಳಿಗೆ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದವರು. ಮುಂದೆ ನಿಂತವನು ಹೆಚ್ಚು ವಿತ್ತವಿಲ್ಲದ, ಎಣ್ಣೆಗಟ್ಟಿಸ, ಉರುಟುಮುಖದ, ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಣ್ಣ ಕಣ್ಣುಗಳಿರುವ ಒಬ್ಬ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಬೇರೆಯವ ರೆಲ್ಲಾ ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆ ಸಣ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೊಳಕಾದ ಪಂಚೆ ಮತ್ತು ಶರಟು ಧರಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ರಿಸ್ಕ್ ಪಾಚು ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ; ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯ ಒಂದು ಪೆನ್ನೂ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಸೊಗಸಾದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಲೆದರ್ ಪರ್ಸ್‌ನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ.

ಅನ್ನೆಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಆದರದಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಮಂದವಾಸ ಬೀರಿದ. ಪದ್ಮ ನಾಭನ್ ವಿನಯಪೂರ್ವಕ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ:

“ಅಂತೋಣೆಯ ಸಹೋದರಿ.”

ಅದರಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಆ ಸಣ್ಣ ಮನುಷ್ಯ ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಿದ:

“ನಾನು ಯಾರು ಗೊತ್ತೋ?”

ಅವಳು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಳು.

“ಇವರು ನಮ್ಮ.....” ಪದ್ಮನಾಭನ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲು ಮುಂದಾದ.

“ಶೂ, ಶೂ. ಶೂ, ಶೂ.....” ಆ ಸಣ್ಣ ಮನುಷ್ಯ ಅವನನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದ. ಅವನು ಅವಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

“ಅಂತೋಣೆ, ರೋಕಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವರು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ನಾನು ಬಂದದ್ದು.”

“ಬರುತ್ತಾರಾ? ಯಾವಾಗ ಬರುವರು?” ಅವಳ ಹೃದಯ ಉದ್ವೇಗ ಗೊಂಡಿತು.

“ನಾಡಿದ್ದು ಬರುವರು. ಜೈಲಂ ವಿಮುಕ್ತರಿಗೆ ರಾಜೋಚಿತವಾದ ಸ್ವಾಗತ ಕೊಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನೀನೂ ಬರಬೇಕು.”

“ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕು?”

“ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆ..... ಕ್ಷೇಮ ತಾನೆ?”

“ಹುಂ. ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದೇನೆ.”

“ನಾನು ಹೋಗಲೆ?”

“ಹುಂ.”

ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದ. ಉಳಿದವರೂ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಜೋಸೆಫ್ ಮಾತ್ರ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅನ್ನೆಯೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

“ಅವರು ಯಾರೆಂದು ಗೊತ್ತೋ?”

“ಯಾರು?”

“ನಮ್ಮ ಮುಂದಾಳು. ಮುಂದಾಳು ಎಂದರೆ, ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯ ಗೊತ್ತೋ—ದೇವರಂತಹ ಮನುಷ್ಯ. ಒಳ್ಳೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೂ ಆಪಾರ ಆಸ್ತಿಯೂ ಇರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಬಡವರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಬಂದಿರುವನು.” ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋದ.

“ಅವನು ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ದೇವರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವಂತೆ ಗೌರವಿಸಬೇಕು” ಅವನು ಅತಿ ವೇಗದಿಂದ ಹೋದ.

“ಬರುವರು. ನನ್ನ ಆಣ್ವಂದಿರು ಬರುವರು” ಅವಳ ಹೃದಯ ಕುಣಿಯಿತು.

(೧೫)

ಅವನ ಹೆಸರು ನೀಲಕಂಠನ್. ಕಾರ್ಮಿಕರ ವರ್ಗದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಅವನು ನಿರ್ದೇಶಕ, ಹಾಗೂ ಮುಖಂಡ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕಾಮ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು ಉತ್ತಮ ಕುಲೀನನೂ ವಿದ್ಯಾವಂತನೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿದ್ದ.

ಅವನ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯು ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕಾರಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಅನುಭವವಿತ್ತು. ಹಾಗೇ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದ. ಆದರ್ಶ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇಂಗದ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಅವನನ್ನು ಸಮರಾಂಗಣಕ್ಕೆ ನೂಕಿತ್ತು. ಸುಖಿಸಮೃದ್ಧವಾದ ಜೀವನವನ್ನೂ ಮೇಲ್ತರಗತಿಯ ಸರಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೂ ಬದಿಗೊತ್ತಿ, ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಅಪರ ಮುಂದಾಳುತನವನ್ನು ವಹಿಸಿದ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಾಂಪತ್ತಿಕವೂ ಸಾಮೂಹಿಕವೂ ಸಾಂಸ್ಕಾರಿಕವೂ ಆದ ದಾಸ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಾಶಮಾಡುವೆನೆಂದು ಅವನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಹೂಡಿದ್ದ.

ಅವನು ಜಮೀನ್ದಾರ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ. ಸಾಂಪತ್ತಿಕ, ಸಾಮೂಹಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕಾರಿಕವಾದ ಯಾಜಮಾನ್ಯವಿತ್ತು ಅವನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ. ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತವಾಗುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾದ ಆ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ದಾಸ್ಯಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಲು, ಪೈಮಂದಿದು ಮಡಿಯುವವರ ಮತ್ತು ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು, ಅಪರ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಸಲು ಆಕಾಶದಾಚೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದ ದೇವದೂತನಂತೆ, ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದ. ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರು, ಆರಾಧಿಸಿದರು.

ಕಂದು ಬಣ್ಣದ, ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರವಿಲ್ಲದ, ಉರುಟು ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಹುಲಿಗಣ್ಣಿನಂತಹ ಕಣ್ಣುಗಳಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವನದು. ಗುಂಡಿಯಿಲ್ಲದ ಕೊಳಕಾದ ಶರಟು ಮತ್ತು ಕೊಳಕಾದ ಪಂಚೆಗಳನ್ನು ಅವನು ಧರಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಾಚಿನೂ ಒಂದು ಪೆನ್ನೂ ಇತ್ತು ಅವನಲ್ಲಿ. ಕಾಲಿಗೆ ಶೂಸ್ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಒಂದು ಲೆದರ್ ಬ್ಯಾಗ್ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಿದ್ದ. ದೂರಾಲೋಚನಾಪರವಾದ ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯು ನೋಟಿ ಅವನದು.

ಕಾಮ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್! ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ಮತ್ತು ಹೊರೆ ಹೊರುವ ಕೂಲಿಗಳ ಅಭೇದ್ಯ ಮುಂದಾಳಾಗಿ, ರಕ್ಷಕನಾಗಿ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯವೆಸಗುತ್ತಿದ್ದ. ಸ್ನಾನ ಮಾಡದೆ, ಹುಲ್ಲು ಉಜ್ಜದೆ, ತಲೆಕೂದಲು ಬಾಚದೆ, ಬೆವರಿಳಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ—ಏಕೆಂದರೆ ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೂಲಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಒಬ್ಬನಂತೆ

ಕಾಣಲು! ಆದರೆ ಏನೋ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಕೊರತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಎಣ್ಣೆ ತೇಲುವಂತೆ!

ಕಾಮ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ, ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಜೋಚಿತವಾದ ಸ್ವಾಗತ ನೀಡಬೇಕೆಂದು. ಪದ್ಮನಾಭನ್, ಅಚ್ಚುತನ್, ಜೋಸೆಫರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಗುಪ್ತಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೇಳಿದ, ವಿಪ್ಲವಕ್ಕೆ ರಕ್ತಸಾಕ್ಷಿಗಳು ಬೇಕೆಂದು. ರಕ್ತಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತಸಾಕ್ಷಿಗಳಾದ ವೀರರು ದೂರಕುಪರೆಂದು ಅವನು ತಿಳಿಸಿದ. ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ಇತರರು ಕಾರ್ಮಿಕಪರ್ಗದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದೆಂದೂ, ಅವರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದರೆ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಲೋಕದ ಜನತೆಯ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುವುದೆಂದೂ ಅವನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿದ. ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘಟನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಈಗ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಅವನು ಹೇಳಿದ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಜೈಲು ವಿಮುಕ್ತರಿಗೆ ರಾಜೋಚಿತವಾದ ಸ್ವಾಗತ ನೀಡಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದು.

ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ ಗಂಭೀರವಾದ ಪ್ರಚಾರಗಳು ನಡೆದುವು. ಕೂಲಿಪರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಗಂಡಸರೇಬಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಆಬಾಲವೃದ್ಧರು ಜೈಲು-ವಿಮುಕ್ತರನ್ನು ಕಾಣಲು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ ನೀಡಲು ಉತ್ಸುಕರಾದರು. ಅನ್ನೆ ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಒಗೆದುಹಾಕಿದಳು. ತನ್ನ ಆಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋಗುವ ಸಲುವಾಗಿ. ಔಸೇಪ್ಪನೊಡನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ಆವರೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ನಂತರದಲ್ಲವೇ ಮಿೂಟಿಂಗಿಗೆ ಹೋಗೋದು?”

“ಅಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮರವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಭೆ ಮುಗಿಯದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಾರರು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಾವು ಮೊದಲೇ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು?”

“ಹೂಂ. ನಾವು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ.”

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೇಲೆ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಬಂದ. ಅವನು ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಇದೇನು ಇಂದು ಓಗೇ?”

“ನನ್ನ ಆಣ್ಣಂದಿರು ಬರುವರಲ್ಲವೆ, ಅವರಿಗೂ ಆಹಾರ ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲ?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಔಸೇಪ್ಪಜ್ಜನ ಮಕ್ಕಳೂ ಬರುವರಲ್ಲ?”

“ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಟ್ಟಾಯಿತು.”

“ಅವರು ಯಾವಾಗ ಬರೋದು?”

“ಸಂಜೆಯಾದೀತು.”

“ನಾನು ಹೋಗಬೇಡವೆ?”

“ಹೋಗಬೇಕು” ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತು, ಫಕ್ಕನೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಹೇಳಿದ:

“ಹೊರಗೆ ಏನೇನೋ ಆಲೋಚನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.”

ಅವಳು ಅತ್ಯಾತುರಳಾಗಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾವ ವಿಷಯ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು? ಯಾರು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು? ಮತ್ತೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರೇ ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು?” ಅವಳ ಧ್ವನಿ ತಡೆತಡೆದು ಹೊರಟಿತು.

“ಇಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು” ಅವನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

“ಮತ್ತೇನು?”

“ಏನೆಂದು ಇನ್ನೂ ಯಾವುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಏನೇನೋ ಆಲೋಚನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ, ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲೂ ಸಾಹೇಬನ ಮನೆಯಲ್ಲೂ.”

“ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಮತ್ತೆ ಬರೋದಲ್ಲಾ ಬರಲಿ” ಅವಳು ಕಣ್ಣೀರು ಒರಸಿಕೊಂಡಳು. ಅವನು ಅವನ್ನು ನೋಡಿದ. ಅವನು ಕಣ್ಣಿರಷ್ಟೆ ಮುಚ್ಚದೆ ಅವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತ. ಫಕ್ಕನೆ ಅವಳು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ಅಣ್ಣಂದಿರು ಬರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ನೀವೂ ಇರದಿರಾ?”

“ಹೂಂ” ಅವನು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಮೌನವಾಗಿ ನಿಂತ. ಫಕ್ಕನೆ ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದ.

ಕಿರುದಾರಿ ತಿರುಗುವ ಸ್ಥಳ ತಲುಪಿದಾಗ, ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಅವಳೂ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದಳು.

ಅನ್ನೆ ಅಕ್ಕಿ, ಮರಗೆಣಸು, ಮಿಠು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತಂದಳು. ಅವಳು ಗಂಜಿ ತಯಾರಿಸಿದಳು; ಮರಗೆಣಸು ಬೇಯಿಸಿದಳು; ಮಿಠಿನಿನ ಪದಾರ್ಥ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ತಾನು ಏನೂ ತಿನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ತಾನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಊಟ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಉಳಿದುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದಳು.

ಒಗ್ಗಿಟ್ಟ ಮುಂಡು ಮತ್ತು ರವಿಕೆಯನ್ನು ಅವಳು ಧರಿಸಿದಳು. ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಕಾಣಲು, ಅವರ ಸ್ವಾಗತ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು, ಅವಳು ತಯಾರಾದಳು. ಕಿರು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮುದುಕ ಔಸೇಪ್ಪ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದ:

“ಮಗಳು, ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ?”

“ಬರುತ್ತೇನೆ—ಬರುತ್ತೇನೆ ಅಜ್ಜ ನಿಂತುಕೊ.”

ಅವಳು ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಂದ ಅವನೊಂದಿಗೆ ನಡೆದಳು. ಸಂತೋಷಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು—ಔಸೇಪ್ಪ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೂ ಅನ್ನೆ ತನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೂ. ಕಿರುದಾರಿ ತಿರುಗುವ

ಸ್ಥಳ ಮುಟ್ಟಿದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ದುರಿದು ಸಾಹೇಬನ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಮೇಸ್ತ್ರಿಯೂ ಚಹ ದಂಗಡಿಯ ಸಣ್ಣಿಯೂ ಬೇರೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನರೂ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ನಗುತ್ತಾ ಕೇಳಿದ:

“ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು, ಅಜ್ಜ ಮತ್ತು ಮಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು?”

ಔಸೇಪ್ಪ ಉತ್ತರಿಸಿದ:

“ಅವರಿಂದು ಬರುವರು. ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಮೆರವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಭೆ ಇದೆ.”

“ಅವಳೇನು ಮಾತಾಡದೆ ಹಾಗೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ?”

“ನಾನೇನನ್ನು ಮಾತಾಡಬೇಕು ಮೇಸ್ತ್ರಿಯೇ?” ಅನ್ನೆ ಕೇಳಿದಳು.

“ಹೂಂ. ಹೋಗು, ಹೋಗು!” ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ರೋಷದ ಚಿಹ್ನೆಯು, ಸ್ವರಣಗೊಂಡು ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿತು.

ಔಸೇಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅನ್ನೆಯರು ಮುಂದುವರಿದರು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಫೋಲ್ ಎಂದೂ ನಕ್ಕ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ಅವರು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದರು. ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ಏನೋ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡು, ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರು ನಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಜಯಘೋಷ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಂತ್ರವಾಕ್ಯಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ಔಸೇಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅನ್ನೆಯರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿದರು.

ಅದೋ ಅವರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಜನರು ಸೇರಿದ್ದ ಆ ಸಭೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಔಸೇಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅನ್ನೆಯರಿಗೆ ಒಂದು ನಿರಾಶೆ! ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಕೂಗಲು ಔಸೇಪ್ಪನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅಣ್ಣಂದಿರ ಮುಂದೆ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಲು ಅವಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದೆ. ಜನಸಮೂಹದ ನಡುವೆ ಅವರು ನುಗ್ಗಿದರು, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಆತುರದಿಂದ ಔಸೇಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಕಾಣುವ ತವಕದಿಂದ ಅನ್ನೆ. ಆಗ ಯಾರೋ ಹೇಳಿದರು:

“ಅಂತೋಣಿಯ ಸಹೋದರಿ.”

ಎಲ್ಲರೂ ಅವರಿಗೆ ದಾರಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಹಿಂದೆ, ಸಮೀಪವೇ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಮೆರವಣಿಗೆ ಸಾಗಿತು. ಔಸೇಪ್ಪ ಅನ್ನೆಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

“ಹೇಳಿದರು ಮಗಳೇ.”

“ಏನನ್ನು?”

“ತಾಯಿಯ ಸಂಗತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಈಗ ಹೇಳಬಾರದು.”

ಅವಳು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಮೌನವಾಗಿ ನಡೆದಳು.

ಅಂತೋಣಿ, ರೋಕಿ, ಮತ್ತಾಯಿ, ಕೊಚ್ಚೆಯ್ಯಪ್ಪನ್, ಶೌರಿಯರು ಮುಂದಿನಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರಕ್ತಹಾರ!—ಕೆಂಪು ನೂಲಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಹಾರ ಒಂದೊಂದೇ

ಅವರ ಕುತ್ತಿಗೆಗಳಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಕಾಮ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ಅವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ. ಅವನ ಕೊರಳು ತುಂಬಾ ರಕ್ತಹಾರಗಳೂ, ಕೈ ಮುಷ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಅವನು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಇನ್‌ಕಿಲಾಬ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್.”

ಪದ್ಮನಾಭನ್, ಅಚ್ಚುತನ್, ಜೋಸೆಫ್, ಶಂಕುರವರು ಆ ಮಂತ್ರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪುನರ್‌ಘೋಷಿಸಿದರು. ಬೇರಾರೂ ಅದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರ್ಮಾರಿಗೂ ಅದು ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ.

“ಆದೇನು ಹಾಗೆಂದರೆ?” ಒಬ್ಬ ಕೂಲಿಯವನು ಹತ್ತಿರದವನೊಡನೆ ಕೇಳಿದ.

“ಯಾವುದು?”

“ಇನ್‌ಕಿಲಾಬ್ ಎಂದರೇನು?”

“ಅದು ಏನೇ ಆಗಿರಲಿ, ಆದರೆ ಅದೊಂದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಘೋಷಣೆ.”

“ಪ್ರಭು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಕ್ತಿಗಳು ನಾಶವಾಗಲಿ!” ಕಾಮ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ಕೂಗಿದ.

ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರಷ್ಟೆ ಅದನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದರು. ಅವನು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ:

“ಅರ್ಥವಾಗದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕೂಗುತ್ತಿಲ್ಲ!”

“ಸರ್ವ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಮಿಕರೇ ಒಂದಾಗಿರಿ!” ಕಾಮ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ಮುಷ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಅತ್ತುತ್ತ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದ. ಸಹಸ್ರ ಕಂಠಗಳಿಂದ ಆ ಧ್ವನಿ ಮೊಳಗಿತು.

“ಪ್ರಭುತ್ವ ನಾಶವಾಗಲಿ!”

ಅದನ್ನೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಗಿದರು.

“ವಿಪ್ಲವಕ್ಕೆ ಜಯವಾಗಲಿ.”

ಅದನ್ನೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಗಿದರು.

ಪಟ್ಟಣವು ಆ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕಂಪಿಸಿತು. ರಸ್ತೆಗಳ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದವರ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಭಯ ಮೂಡಿತು. ಒಬ್ಬ ಕೇಳಿದ:

“ಏನದು ವಿಪ್ಲವವೆಂದರೆ?”

ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಉತ್ತರಿಸಿದ:

“ಮಾಲಿಕರನ್ನೂ, ಪೋಲೀಸರನ್ನೂ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದು.”

ಇಬ್ಬರೂ ಹಾಸ್ಯಭರಿತವಾಗಿ ನಕ್ಕರು.

ಸಮುದ್ರವೇ ಹರಿದುಬರುವಂತೆ ಆ ಕಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹವು ಮೈದಾನವನ್ನು ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿತು.

ಮೊದಲೇ ತಯಾರಿಸಿದ್ದ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ಮತ್ತು ಜೈಲು ವಿಮುಕ್ತರು ಉಪಸ್ಥಿತರಾದರು. ಅನ್ನೆ ಮತ್ತು ಔಸೇಪ್ಪರು ವೇದಿಕೆಯ ಸಮೀಪವೇ ಕುಳಿತರು. ಸಹಸ್ರಾರು ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಬ್ಬ ಮಹಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು—ಕಾವ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನೆಡೆಗೆ. ಸಭೆಯಿಂದ ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ವಾದ ಪಿಸುಪಾತುಗಳು ಹೊರಟವು:

“ಬಹುದೊಡ್ಡ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಆ ಮನುಷ್ಯ!”

“ಆಸೆಯಿದೆ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ!”

“ದಿವಾನನಾಗಲಿರುವ ವಿದ್ಯೆಯಿದ್ದರೂ ಬಡವರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಹೊರಟಿರುವ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿ.”

ಕಾವ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದ. ಕರುಣಾಪುರುಷ ಮಂದಹಾಸ ಬೀಡಿದ. ಅವನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಏನೋ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳಿದ. ಪದ್ಮನಾಭನ್ ವೇದಿಕೆಯನ್ನೇರಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತ. ಆ ಮಾನವ ಮಹಾಸಾಗರದಡೆಗೆ ಅವನೊಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣಾಡಿದ. ಅವನ ಶರೀರ ನಡುಗಿತು. ಅವನು ಮಾತನಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದ, ಆದರೆ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಬಾಯಿ ಬಿಚ್ಚಿತು, ಕಂಠ ಬಿಗಿಯಿತು.

ಕಾವ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ್ದ ಕೆಂಪು ಹಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಂದೆಡೆಯಿಟ್ಟು, ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಎದ್ದ. ಅವನು ಪದ್ಮನಾಭನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಮುಂದೆ ನಿಂತ.

“ಬಂಧುಗಳೇ!.....” ಅವನು ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಸಭೆಯ ಒಂದು ಪಕ್ಕದಿಂದ ಒಂದು ಚಲನೆ! ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಯಾರೋ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು:

“ಅಂತೋಣಿಯ ಮತ್ತು ಮತ್ತಾಯಿಯ.....” ಮಾತುಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟರು. ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟದ್ದು.”

“ಆಯ್ಯೋ!” ಅನ್ನೆ ಕೂಗಿದಳು. ಅವಳು ಮೈಮರೆತು ಅಂತೋಣಿಯ ಕೈಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಳು.

ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನರು ವೃದ್ಧ ಔಸೇಪ್ಪನನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು.

ಆ ಮಾನವ ಮಹಾಸಮುದ್ರವು ಅಲೆಯೆದ್ದು ಕದಡಿತು.

“ಏಳದಿರಿ, ಯಾರೂ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದ ಅಲುಗಾಡಬಾರದು.” ಕಾವ್ರೇಡ್ ನೀಲ ಕಂಠನ ಧ್ವನಿಯು ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಮೊಳಗಿತು. ಯಾರೂ ಅಲುಗಾಡಲಿಲ್ಲ.

“ರೋಕಿಯೆಲ್ಲಿ?” ಅಂತೋಣಿ ಕೇಳಿದ. ಅವನು ಅಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

(೧೬)

ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ಮತ್ತಾಯಿಯರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದು ಮೇಷ್ಟ್ರಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರು. ಕಿರಿಯ ಮಾಲಕನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಗಿತ್ತು.

ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯೆಬ್ಬಿಸುವುದು, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕರತಂದು ಸ್ವಾಗತ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು—ಅವೆಲ್ಲಾ ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ಸಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೆ? ಕಿರಿಯ ಯಜಮಾನ ತೀರ್ಪಾನಿಸಿದ, ಆ ಮಹಾ ಸಭೆ ಮುಗಿದು ಹಿಂದಿರುಗಿದ ನಂತರ ಅವರಿಗೆ ಇರಲು ಮನೆಯಿರಬಾರದೆಂದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಭೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಆ ಮನೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಪರೀದು ಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಇದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವನು ಮಗನೊಡನೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು. ಅವನು ಮತ್ತು ಔಸೇಪ್ಪ್ ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಆ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು—ಅವನ ಹಣವೂ ಔಸೇಪ್ಪನ ಶ್ರಮವೂ ಒಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ಪರೀದು ಮಾಲಿಕನಾದ, ಔಸೇಪ್ಪನು ಅವನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ಒಕ್ಕಲಾದ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿದ. ಇದು ಅವನ ಮನಃಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕೆದಕಿತು. ಅವನೂ ಮಗನೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

“ಹಾಗೆ ಮಾಡೋದು ದೇವರು ಮೆಚ್ಚಿದ ಕೆಲಸ. ಮೊದಲಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಆ ಮುದುಕ. ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಒಕ್ಕಲೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯುವ ತನಕ ಇರಲಿ.”

“ಅಪ್ಪನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ, ಅವನು ಅವನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನೇನು? ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯಲ್ಲಿ ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದನೇನು? ನಮ್ಮ ಅನ್ನ ತಿಂದು, ನಮ್ಮ ಭೂಮಿಯ ನೀರು ಕುಡಿದು, ನಾವು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಅವನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನೇನು?”

“ಮಕ್ಕಳು ಹದ್ದು ಮಿರಿ ಹೋದರೆ ಪಾಪ! ಮುದುಕನೇನು ಮಾಡಿಯಾನು? ಏನು ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟಾನು?”

“ಅವರು ಹದ್ದುಮಿರಿ ಹೋದದ್ದನ್ನು ಹೇಗೆ ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತು.”

“ಏನಿದ್ದರೂ ದೇವರೆದುರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಮಾಡಬಾರದು ಮಗೂ.”

“ನವಗೆ ದ್ರೋಹಪಸಗುವವರು ನಮ್ಮ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ತಪ್ಪು.”

ಮಗನೊಡನೆ ವಾದ ಬೆಳೆಸಲು ಅವನಿಗೆ ಶಕ್ತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನ ಮನಃ ಸಾಕ್ಷಿ ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಂಶಯವಿತ್ತು, ಏನಾದರೊಂದು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆಂದು.

ಸಣ್ಣಿಯ ಚಿಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಗೂಢಾಠೋಚನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ಅವನು ಕುಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಚಿಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಮೆರವಣಿಗೆ ಯಲ್ಲೂ ಸಭೆಯಲ್ಲೂ ಭಾಗಿಗಳಾಗಲು ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೋದರೂ ಅವನು ಹೋಗದೆ ಅಂತೋಣಿಯ ಮನೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲೇ ಆಚೀಚೆ ಆಡ್ಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಸಂಜೆಯಾದೊಡನೆ ಮೇಷ್ಟ್ರಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರು ಎರಡು ಗಂಪುಗಳಾಗಿ ಹೊರಟು, ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ಮತ್ತಾಯಿಯರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಂತೋಣಿಯ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋದ ಮೇಷ್ಟ್ರಿಯ ಹಿಂದಿಸಂದಲೇ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನೂ ಹೋದ. ಮೇಷ್ಟ್ರಿ ಬೆಂಕಿಹತ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟ. ಅವನು ಓಡಿಹೋಗಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ನಂದಿಸಿದ.

ಹಿಂದಿಸಂದ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಬಂದೇಟು! ಅವನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ. ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಪೆಟ್ಟು ಮತ್ತು ಬದತಗಳು ಬಿದ್ದವು.

“ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆ ತೆಂಗಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಬಿಗಿಯಿರಿ” ಮೇಷ್ಟ್ರಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ.

ಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನನಾದ ಅವನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತೆಂಗಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಬಿಗಿದರು.

ಪಕ್ಕದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರು. ಹೊರಗೆ ಬರಲು ಯಾರಿಗೂ ಧೈರ್ಯ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಏನಿಲ್ಲೆಂದರೆ ಕೂಗುವುದಕ್ಕೂ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವೇಲಾಯಾಧನ ತಾಯಿಯು ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದಂತೆ ಬಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲೆ ಓಡಿದಳು. ಅವಳು ಓಡಿಹೋಗಿ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಭೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದಳು.

ಸಭೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಉರಿಯಲಿ. ಭೂಕಂಪವೇ ಆಗಲಿ, ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳು ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಇರಬೇಕೆಂದು ಕಾಮ್ರಾಡ್ ನಿಲಕಂಠನ ಉಪದೇಶಿಸಿದ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಬಂದು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನದ ಸತ್ತಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಿದ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ರಕ್ತಕನಾದ ಮುಂದಾಳುವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು.

ರೋಕಿ ವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಓಡಿ ಅಗೋಚರನಾದ. ಅನ್ನೆಯ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಂತೋಣಿಯೂ ಔಸೇಪ್ಪನನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅವನ ಮಕ್ಕಳೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟರು. ಕಾಮ್ರಾಡ್ ನಿಲಕಂಠನ ಧ್ವನಿ ಸಿಡಿಲಿನ ಘರ್ಜನೆಯಂತೆ ಮೂಳಗಿತು:

“ಲೋಕದ ಭರಣಚಕ್ರವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಬೇಕಾದವರು ಕೂಲಿಕಾರರು. ಏಕೆಂದರೆ ಲೋಕದ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತರು ಕೂಲಿಕಾರರು.”

ಅನ್ನೆ, ಅಂತೋಣಿಯ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವತಹ ನಡೆದಳು. ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು:

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣ, ನಾವು ಹೋಗುವ.”

“ಎಲ್ಲಿಗೆ?”

“ತಾಯಿ ತಂದೆಯರು ಹೋದಲ್ಲಿಗೆ.”

“ತಾಯಿಯೆಲ್ಲಿ ಹೋದಳು?”

ಫಕ್ಕನೆ ಅವಳಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಾಯಿತು. ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು:

“ತಾಯಿಯೆ?..... ತಾಯಿ..... ತಾಯಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ.”

“ತಾಯಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆಯೆ?..... ಇದ್ದಾಳೆಯೆ?..... ಇದ್ದಾಳೋ?” ಅವನು ಓಡಿದ. ಅನ್ನೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಓಡಿದಳು.

ಬೇಟೆಯಾಡಿ, ಕೊಳ್ಳೆಯನ್ನು ತಿಂದು, ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವ ಸಿಂಹದಂತೆ, ಬೆಂಕಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕಿರುದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಹೆಂಗಳೆಯರಲ್ಲಾ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದರು. ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯ ಮುಂದಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ, ತೆಂಗಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಬಂಧಿಸಿ ಲಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ತೆಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನು ಅಗಾಗ ನರಳುತ್ತಾ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

“ಅಮ್ಮಾ!..... ನನ್ನ ಅಮ್ಮಾ!” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಉರಿದು ಭಸ್ಮವಾದ ಮನೆಗೆ ಅಂತೋಣ ಓಡಿದ.

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣಾ!..... ನನ್ನ ದೊಡ್ಡಣ್ಣಾ!” ಹಿಂದಿನಿಂದ ಓಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿದ ಅನ್ನೆ ಅವನನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓಡಿದುಕೊಂಡಳು.

ಕಿರುದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತರು.

“ಎಲ್ಲಿ? ನನ್ನ ಅಮ್ಮ ಎಲ್ಲಿ?” ಅಂತೋಣ ಕೇಳಿದ.

“ತಾಯಿ..... ತಾಯಿ ತೀರಿಹೋದಳು, ದೊಡ್ಡಣ್ಣಾ..... ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಹೊರಟುಹೋದಳು.”

ಅವನು ಮೂರ್ಛೆಹೋದ. ಅವಳು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಅಧರಿಸಿ ಓಡಿದು ಮಲಗಿಸಿದಳು.

“ಅನ್ನೇ.....!” ಎಂದು ನರಳಾಟ.

ಅವಳು ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು.

“ಯಾರದು?..... ಯಾರು?”

“ಅನ್ನೇ.....!” ಅದೇ ಧ್ವನಿ ಮತ್ತೂ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಅವಳು ಎದ್ದಳು. ಆ ನರಳುವಿಕೆ ಕೇಳಿದಡೆಗೆ ಹೋದಳು.

“ಅಯ್ಯೋ! ಇದೇನಿದು?..... ದೇವರೇ!” ಅವಳು ಮೂರ್ಛೆಹೋದಳು.

“ದಾರಿ ಬಿಡಿ, ದಾರಿ ಬಿಡಿ” ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳಿದುವು.

“ಓರಿಯ ಮಾಲಿಕರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ—ಓರಿಯ ಮಾಲಿಕರು.”

ವೃದ್ಧನಾದ ಪರೀದು ಸಾಹೇಬ ಊರುಗೋಲನ್ನು ಊರಿಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಎಲ್ಲರೂ ದಾರಿ ತೊರೆದು ನಿಂತರು. ಯಾರೂ ಏನನ್ನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೋಣಿಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು, ಅವನು ಒಂದು ಸಿಂಹಾವಲೋಕನದ ನೋಟ ಬೀರಿದ.

“ದೇವರೇ !” ಅವನು ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರು ಒರಸಿಕೊಂಡ.

ವೇಲಾಯಧನ ತಾಯಿ ಅಂತೋಣಿಯ ಮುಖಕ್ಕೆ ನೀರು ಚಿಮುಕಿಸಿದಳು. ಅವನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದ.

“ಯಾರದು?..... ಮಾಲಿಕರೋ?” ಅವನು ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ. ಅವನು ಎದ್ದು ಕುಳಿತ. ವೇಲಾಯಧನ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ನನ್ನ ತಾಯಿಯೆಲ್ಲಿ?”

ಅವಳು ಮುಖ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತಳು.

ಅಂತೋಣಿ ಎದ್ದು ಅನ್ನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ. ವೇಲಾಯಧನ ತಾಯಿ ಅನ್ನೆಯ ಮುಖಕ್ಕೆ ನೀರು ಚಿಮುಕಿಸಿದಳು. ಅವಳು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಳು.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಆಗಲೂ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅಂತೋಣಿ ಅವನ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದ. ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿಸಿದರು. ಅನ್ನೆ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಬಾಯಿಗೆ ನೀರೆರೆದಳು. ಅವನು ಗುಟುಕುಗುಟುಕಾಗಿ ಕುಡಿದ. ಅವನ ವೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದ ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ಅವಳು ಹೃದಯವಾಗಿ ಸವರಿದಳು. ಅಂತೋಣಿ ಅವಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿದ.

ಒಂದು ಘರ್ಜನೆ—ಆಜೇಯವಾದ ಒಂದು ಸೈನ್ಯದ ಆಕ್ರಮಣ ಪ್ರತೀತಿ ಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಘರ್ಜನೆ.

ಅಂತೋಣಿ ಅತಿ ವೇಗವಾಗಿ ಮಾಲಿಕನ ಬಳಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ನೀವು ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲೋದು ಬೇಡ.”

“ನಂತರೇನು?”

“ಸಭೆ ಮುಗಿದು ಅವರಲ್ಲಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನೀವು ಎದುರಿಗೆ ಸಿಗೋದು ಬೇಡ. ಹೋಗಿರಿ..... ಹೋಗಿರಿ..... ಹೋಗಿರಿ ಮಾಲಿಕರೆ.”

ಸಾಹೇಬನು ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಗಿಳಿದು ನಡೆದ.

ಶಂಕು ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿ ಓಡಿಬಂದು ಅಂತೋಣಿಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ಮೇಷ್ಟ್ರಿ ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ತಯಾರಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರೊ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಡೆದರಂತೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕೊಂಡುಹೋದರು.”

“ರೋಕಿ ಎಲ್ಲಿ?”

“ಆ !”

(೧೭)

ಮನೆ ಉರಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಸಭೆಯಿಂದ ಓಡಿದ ರೋಕಿ ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದನಷ್ಟೆ. ಮನೆಯುರಿದು ಭಸ್ಮವಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ

ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ನೆರೆಹೊರೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮೌನಮುದ್ರಿತರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ರೋಕಿ ಕೇಳಿದ:

“ನನ್ನ ತಾಯಿ ಎಲ್ಲಿ?”

ಯಾರೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಏಲಿ ಸತ್ತುದು ಅಂತೋಣ ರೋಕಿಯಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೈಲುವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಪರಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

“ಅಮ್ಮಾ!.....” ರೋಕಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದ. ಅಪನು ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಜಿಗಿದ.

ವೇಲಾಯಂಧನನ ತಾಯಿ ಅವನನ್ನು ತಡೆವಳು:

“ಮಗೂ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಹೋದಳು.”

“ಎಲ್ಲಿಗೆ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಳು?”

“ಹೊರಟುಹೋದಳು.”

“ಎಲ್ಲಿಗೇಂತ ಹೋದಿದ್ದು?”

“ತೀರಿಹೋದಳು ಮಗೂ, ತೀರಿಹೋದಳು!”

“ಅಮ್ಮಾ sss! ಅಮ್ಮಾ sss!” ರೋಕಿ ಜೋರಾಗಿ ರೋದಿಸುತ್ತಾ ಉರಿದ ಮನೆಯ ಸುತ್ತೂ ಓಡಿದ.

ತೆಂಗಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಬಿಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಒಮ್ಮೆ ನರಳಿದ. ರೋಕಿ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

“ಅಮ್ಮಾ sss!” ಭ್ರಾಂತಿ ಓಡಿದವನಂತೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಗಿಳಿದು ಓಡಿದ.

ರೋಕಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋದ. ಕಿರುದಾರಿ ಕಳೆಯಿತು. ರಸ್ತೆಯಲ್ಲೇ ಸ್ವಲ್ಪ ನಡೆದು ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಿರುದಾರಿಯನ್ನು ಓಡಿದು ನಡೆದ. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಅಪನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಪನು ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದಿದ್ದ ಆ ಕಿರುದಾರಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನಿರ್ಜನವಾಗಿತ್ತು. ಪಕ್ಕದ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಮಾತಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಪನು ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತು ಆಲಿಸಿದ. ಅದು ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಮಾತಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಕ್ಯಾನ್‌ವಾಸ್ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಯಾಗಿ ಮಲಗಿ ಕೊಂಡು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ:

“ವಾಸಿಸಲು ಮನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಿರುಕರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮಾಲಿಕರು ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವೂ ಕೊಟ್ಟು ಬದುಕಿಸಿದರು. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಅಪರ ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಮಾಡೋದು. ಮಾಲಿಕರ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾ, ಅಪರ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ, ಅಪರಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಲ್ಲ..... ಹುಂ! ಅವುಗಳು ಸಭೆ ಮಾಡೋದು!—ಮಾಲಿಕರನ್ನು ಬೈಯುವುದಕ್ಕೆ. ಆಮೇಲೆ ಮಾಲಿಕರು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸುಖನಿವೃ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದರು. ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.”

ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವ ವೇಳೆ ಆ ಹುಡುಗಿ ಇದ್ದಳೋ ಮನೆಯಲ್ಲಿ?”

“ಅವಳು ಸಹ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು.”

ರೋಕಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದ. ಲಾಂದ್ರದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾನ್ಸಾಸಿನ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಎದೆಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಗುದ್ದಿದ. ಏಳುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಐದಾರು ಗುದ್ದು ಕೊಟ್ಟ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಕೂಗಿ ರಂಪಾಟವೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ತಡೆಯಲು ಬಂದ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಗೂ ಸಿಕ್ಕಿತು ಎರಡು ಮೂರು ಪೆಟ್ಟುಗಳು. ಹಕ್ಕದ ಮನೆಯವರು ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಅವನು ಮೇಸ್ತ್ರಿಯನ್ನು ಕುರ್ಚಿಯಿಂದ ಎಳೆದು ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿ ನಾಲ್ಕೈದು ಒದೆತಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟ.

“ಇನ್ನು ನೀನು ಯಾರ ಮನೆಗೂ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾರೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿದ.

ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ, ಅವನನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ ಅವನು ಯೋಚಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಿರಿದಾರಿಗಳಿಗಿಂತ ಓಡಿದ. ಕೂಗು ಕೇಳಿ ಓಡಿಬಂದ ಒಬ್ಬ ಹಕ್ಕದ ಮನೆಯವನೂ ರೋಕಿಯೂ ಎದುರಾದರು. ಅವನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಇದೋ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ—ಇದೋ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಕಳ್ಳ!”

ರೋಕಿ ಅತಿ ವೇಗವಾಗಿ ಓಡಿ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಮಠಕ ಬಿಣ್ಣೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಗಿ ಕುಳಿತ. ನಾಲಿಗೆ ಒಣಗಿಹೋಗಿವೆ. ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಂದಮೇಲೆ ಒಂದು ತೊಟ್ಟು ಚಹ ಸಹಿತ ಕುಡಿದಿಲ್ಲ ಅವನು. ಒಂದು ಕಪ್ ಚಹ ಒಂದು ಬೀಡ! ಅದು ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಿತ್ತು.

ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ನಡೆದ. ಪೊದರು ತುಂಬಿದ ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಅವನು ರಸ್ತೆಗೆ ತಲುಪಿದ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ನಡೆದಾಗ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿದ್ದ ಒಂದು ಚಹ ದಂಗಡಿಯನ್ನು ಕಂಡ. ಅವನು ಆ ಅಂಗಡಿಯ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತ. ಅತಿ ಯಾದ ದಾಹ! ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದ. ಚಹ ತಯಾರಿಸುವ ಮೇಜಿನ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಕೊಡವಿತ್ತು. ಅವನು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ನೋಡಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿ ನೋಡಿದ. ಬಿಸು ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ. ನೀರು ಕುಡಿದು ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ. ಬಹಳ ಆಯಾಸವಾದ್ದರಿಂದ ನಿದ್ರೆ ಬಂತು.

ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಚಹದಂಗಡಿಯವ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದ. ಅವನು ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆದ್ದ. ಅಂಗಡಿಯವನು ಕದ ತೆರೆದು, ಒಲೆಯರಿಸಿ, ನೀರು ಬಿಸಿ ಮಾಡಿದ. ಗ್ಲಾಸುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚಹ ತಯಾರಾಯಿತು. ಒಂದು ಗ್ಲಾಸು ಚಹಾ! ಆದರೆ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಸಿಲ್ಲ; ಚಹದಂಗಡಿಯವನ ಪರಿಚಯವೂ ಇಲ್ಲ.

ಅವನು ರಸ್ತೆಗಳಿಗಿರುವ, ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ. ಹಿಂದಿನ ದಿನದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೆನಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಪೂರ್ವಕ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಡೆದ ನಡಿಗೆ. ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾದ ಆ ನೋಟಗಳು. ಸಭೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಆ ದೊಡ್ಡ ಜನಸಮೂಹವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ರೀತಿ. ಏನು ಮಾತಾಡುವುದು ಸಭಿಕರ ಮುಂದೆ, ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆ—

ಏನಾಗಿತ್ತು ಭಾಷಣದ ವಿಷಯ? ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹೆಸರು ಕೂಗಿದೊಡನೆ ಅವನು ಎದ್ದು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಆ ಸಭೆಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ :

“ನಾವು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರು ಸಾಯುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸಾಯುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಏಕೆಂದರೆ.....” ಒಂದು ಕೈಚಿಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ರಸ್ತೆಯ ಬಲಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಗೇರುಮರದ ಕೆಳಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಶಂಕು ಅವನನ್ನು ಚಿಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದು ಕರೆದ. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಈಚೆ ಬಾ.”

ರೋಕಿ ಸಂಶಯಗೊಂಡು ನಿಂತ.

“ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋಗು.”

ಅವನು ಶಂಕುವಿನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ. ಅವನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ನೀನೀಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಡ.”

“ಏನು ಹೋದರೆ?”

“ಹೋದರೋ?..... ನೀನೀಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡವೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.”

“ಹೋದರೆನೆಂದು?”

“ಪೋಲೀಸರು ನಿನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೋಣಿ, ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನ್, ಅಚ್ಚು ತನ್, ಪದ್ಮನಾಭನ್. ಜೋಸೆಫ್, ಪಪ್ಪನ್ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪೋಲೀಸರು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡುಹೋದರು.”

“ಏಕೆ?”

“ಮೇಸ್ತ್ರಿಗೆ ಹೊಡೆದನೆಂದು”

“ಅವನಿಗೆ ಹೊಡೆದದ್ದು ನಾನು.”

“ನೀನೋ?..... ಅವರೆಂದು ಹೇಳಿ ಓಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಹೊಡೆದದ್ದು ನಾನೆಂದು. ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೊಡೆದದ್ದೆಂದು ಹೇಳುವೆ.”

“ಬೇಡ, ನೀನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ. ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟಾರು.”

“ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾದರೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ, ನಾನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ” ಅವನು ನಡೆದ.

“ಹೋಗಬೇಡ ರೋಕೀ. ಹೋಗಬೇಡ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಗುದ್ದಿ ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ಸಿಕ್ಕಿದರಂತೂ ಕೊಂದೇ ಬಿಡುವರು..”

ಅವನು ರೋಕಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದ. ಶಂಕುವಿನ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತ. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಬೇಕು?”

“ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲು. ನಮಗೆ ಸಂಘವಿದೆ; ಮುಂದಾಳುಗಳಿದ್ದಾರೆ..... ಬಾ, ನೀನೊಂದು ಕಪ್ ಚಹ ಕುಡಿ.”

ಅವನು ರೋಕಿಯ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಡೆದ. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ನೀನು ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ?”

“ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯಾ?..... ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲು.”

ಅವನು ಮತ್ತೇನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಚಹದಂಗಡಿಗೆ ಹೋದರು. ಇಬ್ಬರೂ ತಿಂಡಿ ತಿಂದು ಚಹ ಕುಡಿದರು. ರೋಕಿ ಒಂದು ಬೀಡಿಯನ್ನೂ ಸೇದಿದ.

ಆಮೇಲೆ ಅವರು ರಸ್ತೆಗೆ ಬಂದು ನಡೆದರು. ರೋಕಿ ಕೇಳಿದ:

“ನನ್ನ ತಂಗಿ ಎಲ್ಲಿ?”

“ಅನ್ನೆಯಾ?—ಅವಳು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ.”

“ಎಲ್ಲಿ?”

“ಹೊಸ ಮನೆಯಲ್ಲಿ.”

“ಎಲ್ಲಿಯದು ಹೊಸ ಮನೆ?”

“ಎರಡು ಮನೆಗಳು ಉರಿದು ಭಸ್ಮವಾದ ಜಾಗದತ್ತೇ ಎರಡು ಹೊಸ ಮನೆಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು, ಬೆಳಗಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ.”

ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಉರಿದುಹೋದ ಎರಡು ಹಳೆಯ ಮನೆಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಬೆಳಗಾಗುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಹೊಸ ಎರಡು ಮನೆಗಳು ಎದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಹೊಡೆತ ಒಡತಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಬಳಲಿದ್ದ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಎಲ್ಲೆಗೆ ಏದುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾ, ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ತಿಳಿಸಿದ. ಪದ್ಮನಾಭನ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಬೆಳಗಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮನೆಯಾಗಬೇಕು.”

ಎಲ್ಲರೂ ಅದೇ ಮಾತು ಹೇಳಿದರು. ಮಡಲು, ಬಿದಿರು, ಹುರಿಹಗ್ಗ ಎಲ್ಲವೂ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಂದು ಸಂಗ್ರಹವಾದುವು. ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಎರಡೂ ಮನೆಗಳು ಎದ್ದು ನಿಂತುವು.

ಅನ್ನೆಯ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅಂತೋಣಿ ಹೊಸ ಮನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ. ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಹಳತೆಲ್ಲಾ ಹೋಯಿತು. ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ವಸತಿ, ಎಲ್ಲಾ—ಎಲ್ಲಾ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಸ ರಂಗ, ಹೊಸ ಆಟ!”

ಬೆಳಗಾದೊಡನೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದರು. ಅವರು ಅಂತೋಣಿಯ ಕೈಗಳಿಗೆ ಸರಪಳಿ ಹಾಕಿದರು.

“ಏಕೆ?” ಅಂತೋಣಿ ಕೇಳಿದ.

ಒಂದೇಟು!—ಅದೇ ಆಗಿತ್ತು ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ.

“ದೇವರೇ!” ಅನ್ನೆ ಕೆಲಕ್ಕುರುಳಿದಳು.

(೧೮)

ಔಸೇಪ್ಪನ ಪ್ಯುತದೇಹವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನರು ಹೊಸ ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ಮೊದಲೇ ಪೋಲೀಸರು ಅವರಿಗೆ ಬಳಿ ತೊಡಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟಳು. ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದಂತಿದ್ದ ಬೆಂಕಿಯ ಕೆಂಡಗಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯ ಪೂರ್ವಕ ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಅವಳು ಆಕಾರದತ್ತ ನೋಡಿದಳು.

“ನನ್ನ *ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಕೊಳಂಗರೆ ಭಗವತೀ!”

ಪದ್ಮನಾಭನ್, ಅಚ್ಚುತನ್, ಜೋಸೆಫ್, ಅಂತೋಣಿ, ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನರನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಕೈಗಳಿಗೆ ಕೋಳ ಬಿಗಿದುಕೊಂಡು ಪೋಲೀಸ್ ಕಾವಲಿನೊಂದಿಗೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ದೊಡ್ಡಮೊಂದು ಜನಸಮೂಹ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿತ್ತು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಪನುಪ್ಪನನ್ನು ಆ ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಮಿುಚಿನಂತೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕ ಸೇತುವೆಯ ಸಮೀಪ ಬೀಗಗಳನ್ನು ಮಾರುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಪೃದ್ಧ ಒಂದು ರಿಕ್ಷಾ ಗಾಡಿಯವನೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ಅವರನ್ನು ನಿನ್ನೆ ತಾನೆ ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟುದಲ್ಲವೇ?”

“ಹುಂ.”

“ಮತ್ತೇಕೆ ಅವರನ್ನು ಇಂದು ಮತ್ತೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ?”

“ಮೇಸ್ತ್ರಿಗೆ ಹೊಡೆದರೆಂದು. ಅವನನ್ನು ಈಗ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು.”

“ಯಾವ ಮೇಸ್ತ್ರಿ?”

“ವರೀದು ಸಾಹೇಬನ ಕಂಪೆನಿಯ ಮೇಸ್ತ್ರಿ.”

“ಅದೇಕೆ ಅವರು ಅದನಿಗೆ ಹೊಡೆದುದು?”

* ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಕೊಳಂಗರೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು.

“ಅವನು ಅವರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದನೆಂದು.”

“ಅದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಹೊಡೆದರೆ, ಮನೆ ಮತ್ತು ಬರುತ್ತದೋ?”

“ಅವನಿಗೆ ಹೊಡೆತವೂ ಬಿತ್ತು, ಮನೆಯೂ ಆಯಿತು.”

“ಮಾಲಿಕ, ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಹೊಡೆದರೆ.....”

“ಹೊಡೆದರೇನಂತೆ?”

“ಬನೆಂದರೆ?—ದೇವರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗದು.”

“ದೇವರು ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಅವರು ಹೇಳೋದು.”

“ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಹೀಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋದು.”

“ಏಸುವನ್ನೂ ಹೀಗೇ ಅಲ್ಲವೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದು?”

“ಏಸು ಮತ್ತು ವರ್ಕಿಯ ಮಗ ಅಂತೋಣಿ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇನಾ?”

“ಮತ್ತೇನು ಪ್ರಶ್ನಾಸ?”

“ನೀನು ಸುಮ್ಮಿರು ಅಲ್ಲಿ! ದೇವರು ಮತ್ತು ಅಂತೋಣಿ ಒಂದೇಯಂತೆ; ನಿನಗೆ ಹುಚ್ಚು.....ಕಾರ್ಪಿಕರು ಮಾಲಿಕರನ್ನೂ ಮೇಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕಾಣುವಾಗ.....”

“ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕೋ?”

“ಆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರಿರೋದ್ರಿಂದ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳು ಗಂಜಿನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ.”

ಚಹದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೂ, ಬೀಡಾದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲೂ, ದೋಣಿಗಳು ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ, ಬಸ್-ಸ್ವಾಂಟುಗಳಲ್ಲೂ ಮಾರ್ಕೆಟುಗಳಲ್ಲೂ ದಿನವಹಿ ಸಂಜೆ ನಡೆಯುವ ಸಂತೆಗಳಲ್ಲೂ ಬಿಸಿ ವಾರ್ತೆಗಳು ಆಲೆಯಾಡಿದುವು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕೂಲಿ ಆಳುಗಳ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಬಿರುಗಾಳಿ ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕಿತು. ಒಂದು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಗೇಟಿನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಯ ಗೇಟಿನ ಬಳಿಗೆ ಅವನು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಹೋದಂತೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ಗಗಳ ಎಡೆಗಳಲ್ಲೂ ತಯಾರಿಸಿಟ್ಟ ಹೊರಜೆಯ ರಾಶಿಗಳ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲೂ ಅಸಮಾಧಾನವು ಹೋಗಿಯಾಡಿತು.

ಕಟ್ಟಿಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲೂ ರೋಷ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಲ್ಲುಕಡಿಯುತ್ತಾ ಅವನು ಚಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಗ್ಲಾಸುಗಳನ್ನು ಡೆಸ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಇಡುವಾಗ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಒಂದು ಹೊಸ ಕ್ರಮವಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲೂ ರೋಷ ಆಲೆಯಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಣ್ಣಿಯ ಚಹದಂಗಡಿಯ ಸುಟ್ಟ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವುದೇ ಬೇಡ. ರೋಷವು ಅಲ್ಲಿ ಜ್ವಲಂತವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಅದೆಲ್ಲ ಬಿಲ್ಲವರು. ಬಿಲ್ಲವರು ಹೊಡೆದದ್ದು. ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳು ಹೊಡೆಯರು. ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳು ಧನಿಕರಾಗೋದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬಿಲ್ಲವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು!”

ಬೀಡಿ ಅಂಗಡಿಯ ವಾಸು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕತ್ತರಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ:

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೇಕೆ ಪೋಲೀಸರು ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋದು?”

“ಅವರು ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳಿದ್ದು? ಅವರು ಕೂಡಾ ಬಿಲ್ಲವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳು ಹೊಡೆಯರು.”

“ಅದು ಸರಿ. ಕ್ರಿಸ್ತಾನಿಗಳು ಹೊಡೆಯರು, ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಕೊಡುವರೋ?” ಎಂದು ಹಾಸ್ಯವಾಡಿದ.

“ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಕೊಟ್ಟದ್ದೂ ಬಿಲ್ಲವರು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನು ಬಿಲ್ಲವನೆಂದಾಯಿತಲ್ಲಾ?”

ಸಣ್ಣ ಚೂರಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಜಿಗಿದ. ವಾಸು ಕತ್ತರಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಎದ್ದ.

ಕುಟ್ಟಪ್ಪನ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಹ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ಒಬ್ಬ ಕೂಲಿಯಾಳಿನೊಡನೆ ಏನೋ ಹೇಳಿ ಅದೃಶ್ಯನಾದ. ವಾಸು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣಯರನ್ನು ಹಿಡಿದು ದೂರ ಸರಿಸಲು ಬಂದವರೊಡನೆ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ನೀವೆಲ್ಲಾ ದೂರ ಸರಿಯಿರಿ; ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮಾಲಿಕರುಗಳ ಕಾರ್ಯಸ್ಥರು. ಅವರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಇರಿದುಕೊಂಡು ಸಾಯಲಿ.”

ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಚೂರಿಕತ್ತರಿಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತರು.

ದೋಣಿಗಳು ತಂಗುವಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಪ್ರಯಾಣಿಕರಿಗೆ ಒಂದು ಸಂಶಯ— ವಿಪ್ಲವವೆಂದರೇನೆಂದು. ಒಬ್ಬ ಪ್ರಯಾಣಿಕ ಹೇಳಿದ:

“ಮಾಲಿಕವರ್ಗವನ್ನು ಕೊಲ್ಲೋದೇ ವಿಪ್ಲವ.”

“ಕೊಂದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವರು?”

“ಕೊಲ್ಲುವವರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.”

ಬೇರೊಬ್ಬ ಪ್ರಯಾಣಿಕ ಹೇಳಿದ:

“ಯಾಕೆ ಕೊಲ್ಲೋದು?”

“ಮಾಲಿಕರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಸಕೊಳ್ಳಲು.”

“ಕಸುಕೊಂಡಾದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು?”

“ಆ !”

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಒಬ್ಬ ಹೊರೆಹೊರುವವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ತಿಳಿಸಿ ಅಗೋಚರನಾದ. ಆ ಕೂಲಿಯವನು ಪ್ರಯಾಣಿಕನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಕೇಳಿದ:

“ನಿವಾಗೇನು ವಿಷಯ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ?”

“ನಮಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಹೇಳಿಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇನೋ?”
ಒಬ್ಬ ಪ್ರಯಾಣಿಕ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೇಳಿದ.

“ಎಲ್ಲಾ ಹೇಳಿಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ.....”

“ಹೋಗಯ್ಯ ಆಚೆ, ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ ನೋಡು.”

ಕೂಲಿಯಾಳು ಹಿಂತಿರುಗಿದ. ಬಹು ತಾತ್ಸಾರವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾ ಪ್ರಯಾಣಿ
ಕರು ಹೇಳಿದರು:

“ಅಪನು ನಮಗೆ ಕೆಲಸಲು ಬಂದಿರೋದು ನೋಡು !”

ಸಂಜೆ ಕಳೆಯಿತು. ಕತ್ತಲು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಬಿಸಿಯಾದ ವಾರ್ತೆ ಪಟ್ಟಣವಿಡೀ
ಹಬ್ಬಿತು. ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಅನ್ನೆಯೊಡನೆ ಆ ವಿವರ ಹೇಳಿದಳು:

“ಕಿರಿಯ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಕಲ್ಲು ಹೊಡೆದರಂತೆ !”

“ಯಾರಂತೆ?” ಅನ್ನೆ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ಆ ! ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದು ತಲೆ ಒಡೆದಿದೆಯಂತೆ. ಮೋಟಾರು ಸೈಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗು
ತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹೊಡೆದರು. ಅಪನು ಅದರಿಂದ ಹೊರಳಿಬಿದ್ದು ಕೈಮುರಿದಿದೆಯಂತೆ.”

ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಅನ್ನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ನನ್ನ ಕಿರಿಯ ಅಣ್ಣನಿದ್ದಾನೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾದರೂ?”

“ಆ !”

ಅನ್ನೆ ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡಿದಳು.

“ದೇವರೇ !”

ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ಕತ್ತಲಾಯಿತಲ್ಲಾ, ನೀನೊಬ್ಬಳೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಇರಬೇಡ.”

“ನಾನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು?”

“ನೀನು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಾ.”

“ಬೇಡ, ಬೇಡ. ನಾನಿಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ.”

“ಒಬ್ಬಳೆಯೋ?”

“ಹಂ. ಕಿರಿಯಣ್ಣ ಬಂದರೆ.....”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊ.”

ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದೀಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವಳು ಒಳಗೆ
ಹೋದಳು. ಮಡಲಿನ ತಟ್ಟಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಳು. ವೇಲಾಯುಧನ
ತಾಯಿ ಹೋದಳು. ಅನ್ನೆ ದೀಪ ಆರಿಸಿ ತಟ್ಟಿಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಹೊರಗೆ ಇಳಿದಳು.
ನೆರೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ದೀಪಗಳು ಉರಿಯುವುದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಂತೋಣಿಯ
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುಳಿನ ಗಾಢಾಂಧಕಾರ ಕವಿದಿತ್ತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದ.
ಗಂಭೀರವಾದ ನಿಶ್ಯಬ್ದ.

ಅನ್ನೆ ಆಕಾಶದತ್ತ ನೋಡಿದಳು. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಅವಳ ತಂದೆತಾಯಿಯರು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ವರ್ಗ. ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಅವರು ಅವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ಏಕಾಂಗಿನಿಯಾದ ಅವಳನ್ನು ಅವರು ಕೈಚೆಪ್ಪಾಳೆ ತಟ್ಟಿ ಕರೆಯುತ್ತಿರಬಹುದು.

ಕಿರಿದಾರಿಯಿಂದ ಯಾರದೋ ಕಾಲಸಪ್ಪುಳ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವಳು ಆಲಿಸಿದಳು. ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಅವಳು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು: “ಯಾರದು?”

“ನಾನು” ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಏನಾದರೂ ಆಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ?”

ಅವಳು ಉತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತಂದ ಸಾಮಾನು ತುಂಬಿದ ಕುಕ್ಕೆಯನ್ನು ಅವಳ ಮುಂದೆ ನೀಡಿದ.

“ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಇದೆ. ಏನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತಯಾರಿಸಿ ತಿನ್ನು.”

ಕುಕ್ಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು:

“ನನ್ನ ಇನ್ನು ಏನೂ ಬೇಡ.”

“ನನಗೆ.....”

“ಏನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆ?” ಅವಳ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ಸಾಹ ಕಂಡಿತು.

“ಸ್ವಲ್ಪ ಗಂಜಿಯುಂಡರೆ.....”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಗಂಜಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ.”

“ನನಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ.”

“ಮತ್ತಾರಿಗೆ?”

“ನಮಗಿಬ್ಬರಿಗೂ.”

“ಹುಂ.”

ಸ್ವಲ್ಪ ಮೌನ. ಇಬ್ಬರೂ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತರು. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ನಾನು ಹೋಗಿಬರಲೇ?”

“ಬೇಗ ಬರುವಿರೋ?”

“ಬರುವೆನು.”

ಅವನು ಹೋಗಲು ಮುಂದಾದ. ಆದರೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತುದಾಗಿತ್ತು ಅವನು.

“ಅನ್ನೆ!” ಅವನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕರೆದ.

“ಆಂ?” ಅವಳು ಮೃದುವಾಗಿ ಹೂಂಗೆಟ್ಟಿದಳು.

ದೂರದಿಂದ ಒಂದು ಚೀರಾಟ ಕೇಳಿಸಿತು. ಹಲವು ಕಂಠಗಳಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೊರಟ ಕೂಗಾಗಿತ್ತು.

“ಏನದು?” ಅವಳು ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ಪೋಲೀಸ್ !..... ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊ !”

ಅವನು ವಿಂಚಿನಂತೆ ಅಗೋಚರನಾದ.

(೧೯)

ಅಂದು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಕೋಳಿ ಕೂಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಭೀಕರ ನಿಶ್ಯಬ್ದವನ್ನು ಒಡೆಯಲು ಕೋಳಿಗಳಿಗೂ ಧೈರ್ಯ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಮೆಸ್ತ್ರಿಯನ್ನು, ಅವನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಸುಗ್ಗಿ ಹೊಡೆದು ಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನನಾಗಿಸಿದರು. ರೋಡಿನಲ್ಲಿ ಮೋಟಾರ್‌ಸೈಕಲಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಾಲಿಕನನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದು ಉರುಳಿಸಿದರು: ಕೈ ಮುರಿಸಿದರು. ಮಾಲಿಕವರ್ಗದ ಬುಡ ಅಲುಗಾಡಲಟ್ಟಿತು. ಅಧಿಕಾರಶಕ್ತಿ ತಾಂಡವನೃತ್ಯವಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಅನ್ನೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಎಳೆದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದಳು. ನೆಲದಲ್ಲಿ ಚಾವೆ ಹಾಕಿ, ಕತ್ತಲೆಯತ್ತ ಕಣ್ಣಾಡಿಸುತ್ತಾ ಅವಳು ಮಲಗಿದಳು. ಕಾರಿಂಕ ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿತು. ಯಾವುದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಮನೆ ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ಅವಳು ಊಹಿಸಿದಳು.

ಏಕಾಂಗಿನಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಅವಳು. ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ದಲ್ಲಾಗುತ್ತಾ ಅವಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಆದರೆ ಅವುಗಳೊಂದನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಮತ್ತು ಸಹೋದರರ ಲಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಬೆಳೆದಿದ್ದಳು. ಶೈಶವ ಮತ್ತು ಬಾಲ್ಯಗಳು ಅವಳ ಜೀವನದ ಸುವರ್ಣದಶಕಗಳಾಗಿವೆ. ಯೌವನ ಅವಳನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿದಲ್ಲಿಂದ ಮೊದಲೊಂದು ಆಪತ್ತುಗಳು ಅವಳನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿನೋಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಒಂದರ ನಂತರ ಒಂದರಂತೆ ಆಪತ್ತುಗಳು ಅವಳನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ತಂದೆಗೆ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹಠಹಿಡಿದ ಅವಳ ತಾಯಿಯ ಭ್ರಾಂತನ್ನು ಅವಳು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಿ, ಮೆಸ್ತ್ರಿಯನ್ನೂ ಮಾಲಿಕನನ್ನೂ ಮರ್ದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವಳ ಸಹೋದರರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು. ಅವಳಿಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೂ ಅವಳಿಗೆ ಇದ್ದಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಅವರಿಗೆ ಆಪತ್ತೇನೂ ಬಾರದೆ ದಿನಾಲೂ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವಳ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ!—ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ವ್ಯಕ್ತಿಯವನು. ಅವನ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದ? ಏಕೆ ಬಂದ? ಅವನಿಗೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಯಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ಸಹೋದರಿಯಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮೆಗೊಂಡ ಅವಳ ತಾಯಿ ಒಮ್ಮೆ ಅವನನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು— “ಕೊಲ್ಲಿಸಲು ತಿರುಗಾಡುವವ” ಎಂದು.

ಅದು ಸರಿಯೇ? ಅವನು ಕೊಲ್ಲಿಸಲು ತಿರುಗಾಡುವುದು ಸರಿಯೆ? ಅವಳ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಅವನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬಹುದೋ? ಅವಳನ್ನೂ ಅವನು ಕೊಲ್ಲಿಸುವನೋ? ಹಾಗೆ ಕೊಲ್ಲಿಸುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಿಗುವುದಾದರೂ ಏನು?..... ಏನೋ! ಅವಳಿಗೊಂದೂ ಆರಿಯದು.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ದೇಹವೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಹಣೆಯೂ ಹೊಳೆಯುವ ಕಣ್ಣುಗಳೂ! ಆ ಹೊಳೆಯುವ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಕಪೂರಿತವಾದ ಸ್ನೇಹದ ಕಣ್ಣೀರ ಹನಿಗಳನ್ನು ಅವಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಚೆಲಿಸುವ ಒಂದು ಇರುಪಯನ್ನಾದರೂ ನೋಯಿಸಲು ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಬಾರದೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು.

ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಮಲ್ಲಗೆ ಕೆಮ್ಮಿದರು. ಅನ್ನೆ ಆದನ್ನು ಆಲಿಸಿದಳು. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಸಪ್ತಳ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವಳು ಫಕ್ಕನೆ ಎದ್ದು ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾರದು?”

“ನಾನು. ಬಾಗಿಲು ತೆರೆ.”

“ಕಿರಿಯಣ್ಣನೋ?”

“ಹುಂ.”

ಅವಳು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಳು. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ರೋಕಿ ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ದೀಪದ ಮುಂದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಇದು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಅಣ್ಣ, ಯಾಕೆ ಈಗ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ? ಪೋಲೀಸರು ಹುಚ್ಚುನಾಯಿಗಳಂತೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ” ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು. ಅವಳು ಅಳುತ್ತಾ ಹೇಳಿದಳು:

“ಸಣ್ಣಣ್ಣಾ, ನೀನಿಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ, ಹೋಗು.”

“ನೀನಿಲ್ಲಿ..... ನೀನಿಲ್ಲಿ..... ಒಬ್ಬಳಿ.....” ಅವನಿಗೆ ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತು.

“ನನಗೆ ದೇವರಿದ್ದಾರೆ ಕಿರಿಯಣ್ಣಾ, ನೀನು ಹೋಗು.”

“ನೀನಿಂದು ಏನಾದರೂ ಆಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ?”

“ನಿನಗೇನಾದರೂ ಬೇಕಾ ಅಣ್ಣಾ?”

“ಅಕ್ಕಿ ಇದೆಯೋ?”

“ಹುಂ. ಗಂಜಿ ಮಾಡಲೋ?”

“ಅಕ್ಕಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು?”

“ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದು.”

“ಯಾರು?”

“ಅವರು..... ಆ.....”

“ಗಾಳಿಯೋ?”

“ಹುಂ.”

ರೋಕಿ ಮೌನವಾಗಿ ನಿಂತ. ಅನ್ನೆ ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ಹೋಗು ಕಿರಿಯಣ್ಣ, ನೀನಿಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ.”

“ಪೋಲೀಸರು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದರೋ?”

“ಇಲ್ಲ. ಬರುವರು. ಬಂದರೆ..... ಅಣ್ಣಾ, ನೀನಿಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ, ಹೋಗು”

ಅವಳು ಗೋಳೋ ಎಂದು ಅತ್ತಳು.

ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ಕಾಲಸಪ್ಪುಳ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವಳು ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

“ಅವರು ಬಂದರು..... ಹೋಗು, ನನ್ನ ಕಿರಿಯಣ್ಣಾ ಹೋಗು.”

ರೋಕಿ ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದು ಓಡಲು ಭಾವಿಸಿದ. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಹಿತ್ತಿಲಿನ ಬೇಲಿ ದಾಟಿ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ರೋಕಿಯೋ ಅದು?”

“ಹುಂ.”

ಅವನು ರೋಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಅವನ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಿಂದ ಅನ್ನೆಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕು.”

“ಬಾ” ಅವನು ರೋಕಿಯನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದ. ಬೇಲಿಯ ಬಾಗಿಲು ದಾಟಿ ಕಿರುದಾರಿಗಳಿದರು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೂಡಲೇ ಕಣ್ಮರೆಯಾದರು.

ಬಹಳವಾಗಿ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಅವಳು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿ ಕೊಂಡಳು. ಆಮೇಲೆ ಅವಳು ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಳು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು ಅವಳಿಗೆ.

ಎಂಥ ಮನುಷ್ಯ ! ಅವನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತೂ ಚೆಲನೆಯೂ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿದೆ. ಸದುದ್ದೇಶಪೂರಿತವಾಗಿದೆ. ಹೊಳೆಯುವ ಆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಗಳು ಹೊರಬೀಳುವುವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕನಿಕರದ, ಸ್ನೇಹದ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು ಆ ಕಣ್ಣುಗಳು. ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅವನೊಬ್ಬ ಆಡಿನ ಮರಿಯಂತೆ. ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಸಿಂಹದ ಮರಿಯಂತೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುವುದು ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು.

“ಕೊಲ್ಲಿಸಲು ತಿರುಗಾಡುವವನೆ ಅವನು?” ಅನ್ನೆ ತನ್ನಲ್ಲೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು.

“ಆಗಿದ್ದರೆ.....?”—

ಆ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹದ ಜಲಸ್ಪರ್ಶವುಂಟಾಗುವುದೇಕೆ? ತಂದೆಯ ಮರಣದ ತರುವಾಯ, ಅಣ್ಣಂದಿರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಅವಳಿಗೂ ಅವಳ ತಾಯಿಗೂ ದಿನಾಲೂ ಖರ್ಚಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನೇಕೆ? ತಾಯಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಆ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿ ಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಹೋದುದೇಕೆ? ಪುನಃ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾಗ ಅವನು ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿ ಐದಾರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನೇಕೆ? ಆ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಅವನೇಕೆ ಅವಳಿಗೆ ಅಕ್ಕಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ?

“ಕೊಲ್ಲಿಸಲು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವವನೇ ಅವನು?” ಅವಳು ಮತ್ತೂ ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು.

ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಮಾಧುರ್ಯವುಳ್ಳ ಒಂದು ವೇದನೆ! ಅದೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗಿರಿಯದು. ಅದು ವೇದನೆಯಾದರೂ ಕೋಮಲತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿತ್ತು.

ಅವಳಿಗನಿಸಿತು, ಅವನು ಮತ್ತೆ ಬರಬಹುದೆಂದು. ಅವಳು ಎದ್ದು ಬಂದು ಕದ ತೆರೆದಳು. ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದು ನಿಂತಳು.

ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಪ್ಪಳ! ಆ ಪೃಥುವಾದ ವೇದನೆ ಅವಳ ಇಡೀ ದೇಹವನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ಅವಳಿಗೆ ರೋಮಾಂಚನವಾಯಿತು.

“ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೆ?” ಅದೊಂದು ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು.

ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ. ಅವನು ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೇಳಿದ:

“ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೇನು?”

“ಒಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಯೂ ಇದೆ” ಅವಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

“ಮತ್ತೇನಾಯ್ತು?”

“ಆಗನಿಸಿತು. ನೀವು ಬರಬಹುದೆಂದು” ಅವಳು ತಲೆಬಾಗಿಡಳು.

ದೀರ್ಘವಾದ ಒಂದು ಮೌನ.

“ಅನ್ನೇ!”

“ಹುಂ.”

ಮತ್ತೂ ದೀರ್ಘವಾದ ಮೌನ.

“ಅನ್ನೇ!”

“ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕು.”

“ಹುಂ.”

ಅವನು ಹಿತ್ತಿಲನ್ನು ದಾಟಿ ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಡ. ಅವನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ನಡೆದ.

ಅವಳು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಳು.

(೨೦)

ಮರ್ವನ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಗಳಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿ ಕೈಂಕರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದ ಒಂದು ಜನವಿಭಾಗ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ, ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ದಾಸ್ಯಶೃಂಖಲೆಯನ್ನು ಎಳೆದು ತುಂಡರಿಸುವಾಗ ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಗಾಯಗಳಾಗ ಬಹುದು. ಆ ರೀತಿಯ ಗಾಯಗಳಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆಲೋಚಿಸುವುದಕ್ಕೂ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಮಯವಿಲ್ಲ. ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಪ್ರತಿಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದಿಕ್ಕಿ ಮೇಲೆದ್ದುಬಂದ ಒಂದು ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿತ್ತದು !

ಎಂದಿನಂತೆ ಅಂದು ಕೂಡಾ ಪಟ್ಟಣದ ಪರಿಸರಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಮಿಕಶಕ್ತಿ ತೊರೆ ಗಳಾಗಿ, ನದಿಗಳಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಮೂದಮೂದಲು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿಯೂ ಕ್ರಮೇಣ ಹಿಸುಮೂತುಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿದ್ದ ಆ ತೊರೆಗಳು ಕೂನೆಗೆ ಶಬ್ದಾತಿರೇಕದಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಭೋರ್ಗರೆದು ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಸಹನಾ ತೀತವಾದ ಉಗ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳು, ರೋಷಪೂರಿತವಾದ ಕೂಗುಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತೃಷ್ಣೆಯ ಘೋಷಗಳು—ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿದುಕೊಂಡು ಆ ಮಹಾ ಪ್ರವಾಹ ಅಸಹನೆ, ರೋಷ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳೊಡನೆ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ ಗೇಟುಗಳ ಒಳ ಹೊಕ್ಕು ಮಗ್ಗಿ ಗಳ ಎಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಮಾಲಿಕರು ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು ಭಯಗ್ರಸ್ಥರಾದರು.

ಅಂದು ಹಗಲಿಡೀ ಅನೈಯು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲದ ಕಳೆದಳು. ಇರುವುದ ಮೇಲೆ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನೋ ಅವಳ ಕಿರಿಯ ಅಣ್ಣನೋ ಬರಬಹುದೆಂದೂ, ಅನರಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದೂ ತವಕದಿಂದ ಅವಳು ಕಾದಿದ್ದಳು. ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಬಂದು ಅದಳೊಡನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ಮಗಳೇ, ನೀನು ಬೀಗೇಕೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೀ?”

“ನಾನು ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಬೇಕು?”

“ಅಕ್ಕಿಯಿವೆಯೋ?”

“ಇದೆ.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿ ಊಟ ಮಾಡು.”

ಅನ್ನ ಗಂಜಿ ತಯಾರಿಸಿ ಊಡಳು. ಸಂಜೆಯಾದೊಡನೆ ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಮತ್ತೆ ಬಂದಳು. ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು:

“ಮಗಳೇ, ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಮಲಗಬೇಡ. ನೀನು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಾ. ಇಲ್ಲವೇ ನಾನೇ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವೆನು.”

“ನನಗೆ ದೇವರಿದ್ದಾರೆ.”

“ನಿನಗೆ ದೇವರಿದ್ದಾರೆಂದು ಕುಳಿತರೆ.....”

“ಕುಳಿತರೇನು?”

“ಯಾರಾದರೂ ಒಳಗೆ ಬಂದರೆ.....”

“ಬಂದರೇನು?”

“ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ.....”

“ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ಬಂದು ಹಿಡಿಯೋದು? ನಾನೇನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹೊಡೆದಿರುವೆನೋ? ಯಾರದ್ದಾದರೂ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿರುವೆನೋ?”

“ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಬಂದು ಹಿಡಿಯೋದು.....”

ಅನ್ನೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷದ ಕಿಡಿ ಕಾರಿತು. ಅವಳು ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

“ಹಾಗೆ ಬಂದು ಹಿಡಿಯುವಾಗ ತಿಳಿಯುವುದು, ಯಾರನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರುವುದೆಂದು, ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಡಿದರೇನಾಗುತ್ತದೆಂದು.”

ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಮತ್ತೇನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಭಗವತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಗಂಟೆ ಹತ್ತು ಕಳೆಯಿತು. ಅನ್ನೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಎಳೆದು ಕಟ್ಟಿ, ಮಲಗಿದಳು. ಅವಳು ನಿದ್ರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ನಡೆಯುವ ಸದ್ದಾಯಿತು. ಅವಳು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದಳು. ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಅವಳಿಗರಿಯಿತು. ಅವಳು ಎದ್ದು ಬಂದು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕುಳಿತಳು.

ಯಾರೋ ಮನೆಯ ಸುತ್ತೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಏನೋ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಮೂತುಗಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ.

“ಏಯ್! ಒಳಗೆ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?” ಅದೊಂದು ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಧ್ವನಿಯು ಅವಳಿಗೆ ಪರಿಚಯದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

“ಯಾರದು?” ಅನ್ನೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೇಳಿದಳು.

“ಬಾಗಿಲು ತೆರೆ” ಅದೊಂದು ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಅನ್ನೆ ಬೆಂಕಿಪೊಟ್ಟಣ ಹಚ್ಚಿ ದೀಪ ಉರಿಸಿದಳು. ಅವಳು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ದೀಪ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಚಾವಡಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ಅವಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು! ಯಮುದೂತರಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಪೋಲೀಸರು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ.

ಒಬ್ಬ ಫಕ್ಕನೆ ಚಾವಡಿಗೆ ಬಂದು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೀಪವನ್ನು ಇಸಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದ. ಒಳಗಲ್ಲಾ ಹುಡುಕಿ, ಹಿಂತಿರುಗಿದ. ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು ಅವಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ:

“ರೋಕಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ?”

“ಅಪನು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲೂ ಇಲ್ಲ” ಅಪಳು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು.

“ಅಪನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದು?” ಅಪನ ಧ್ವನಿ ವಿರಿತು.

“ನಾನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯೋದು?” ಅಪಳು ಅಳುಕಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿದಳು.

“ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?” ಅಪನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರ ಕಾಣಿಸಿತು.

“ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.”

“ಸತ್ಯ ಹೇಳೋದು ಒಳ್ಳೆಯದು.”

“ನಾನು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದು.”

ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರು ಚಾವಡಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬ ಹೇಳಿದ:

“ಚಲೋ ಹುಡುಗಿ! ಅಪಳನ್ನು ಹೆದರಿಸೋದು ಬೇಡ..... ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?”

“ಅನ್ನೆ.”

“ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರು” ಅಪನು ಅಪಳ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಮುಂದಾದ. ಅಪಳು ಫಕ್ಕನ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದಳು.

“ನಾನಿಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ” ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ಯಾರೂ ಕೂಗಿದರು.

“ಯಾರೋ ಅದು?” ಪೋಲೀಸರೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೇಳಿದರು.

“ನಾನು—ರೋಕಿ.”

“ಹಿಡಿದುಕೊ ಅಪನನ್ನು!” ಅಪರು ಕಿರುದಾರಿಗೆ ಜಿಗಿದು ಓಡಿದರು.

“ಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಿ!” ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಾಯುವೇಗದಲ್ಲಿ ಓಡಿದ.

ಪೋಲೀಸರು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಓಡಿದರು.

“ದೇವರೇ!” ಅನ್ನೆ ಆಕಾಶವತ್ತೆ ಕೈಯೆತ್ತಿದಳು. ಅಪಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಹಾಗೇ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು. ಇದಾಗಿ ಹೊತ್ತು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಳೆಯಲಿಲ್ಲ.

“ಇದೇನು?..... ನನ್ನ ತಂಗೇ!” ಎಂದು ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ ಕೇಳಿದ ರೋಕಿ, ಹೊಸ್ತಿಲು ದಾಟಿ ಬಂದ. ಬಂದುದು ಅಪಳ ಅಣ್ಣನೆಂದು ನಂಬಲು ಅಪಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಪನು ವತ್ತಿರ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಅಪಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾರದು?”

“ನಾನು ತಂಗಿ—ನಾನು.”

“ಸಣ್ಣಣ್ಣನೋ?”

“ಹೂಂ.”

“ಪೋಲೀಸರು ಯಾರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲವೆ?”

“ಯಾವ ಪೋಲೀಸರು? ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೋ? ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯೋ ದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೋ?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನಗೊಂದೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ?”

“ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು, ನಾನು ಈಗ ತಾನೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ?”

“ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ, ನಾನಿಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಯಾರು?”

“ಆ!”

“ನಾನಿಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿ ಓಡಿದ ಸದ್ದು ನಾನು ಕೇಳಿದನಲ್ಲಾ?”

“ನಿನಗೆ ಕನಸು ಕಂಡದ್ದಾಗಿರಬೇಕು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಓಡಿದ್ದು?”

“ನನಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹಾಗೆ ಅನಿಸಿದ್ದಾಗಿರಬೇಕು.”

“ನನಗೆ ಅನಿಸಿದ್ದಾದರೆ ಪೋಲೀಸರು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಓಡಿದ್ದೇಕೆ?”

“ಪೋಲೀಸರು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ?”

“ರೋಕಿ ಎಲ್ಲಿಯೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬಂದರು. ಆಗ ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು.”

ಅವನು ಅಲೋಚನಾಪರನಾದ. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಗಾಳಿಯಾಗಿರಬೇಕು.”

“ಅದು ಸರಿ. ನನಗೂ ಹಾಗೇ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿ ಸಲು ಮಾಡಿದ ಉಪಾಯವಾಗಿರಬೇಕದು.”

ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಿಂದ ಯಾರೋ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿರುವ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವಳು ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

“ಬರುತ್ತಾರೆ—ಪೋಲೀಸರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಣ್ಣ, ನೀನು ಹೋಗು.”

ಅವನು ತಲೆಯೆತ್ತಿ, ಎದೆಯುಬ್ಬಿಸಿ ನಿಂತ. ಹೇಳಿದ:

“ನಾನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು? ಅವರು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿ.”

ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಹಿತ್ತಿಲು ದಾಟಿ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಅನ್ನ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು ಕೇಳಿದಳು:

“ಆಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು ನೀವಾ?”

“ಹುಂ.”

“ಪೋಲೀಸರೆಲ್ಲಿ ಹೋದರು?”

“ಅವರನ್ನು ಕಾಡು ಹತ್ತಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ” ಅವನು ರೋಕಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು ಕೇಳಿದ:

“ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದು ಬೇಡವೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ?”

“ನನ್ನ ಸಹೋದರಿ?.....” ಅವನ ಕಂಠ ನಡುಗಿತು.

“ಬಾ. ಅವಳಿಗೇನೂ ಆಪತ್ತು ಬರದು” ಅವನು ನಡೆದ. ರೋಕಿ ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ.

ದಾರಿಗಳಿಗಿಂತ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಅವಳೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

“ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊ.”

“ದೇವರೇ !” ಅವಳು ಆಕಾಶದತ್ತ ಕೈಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿದಳು.

(೨೧)

“ಕಾಲಿನ ಬಂಡದಲ್ಲೂ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕೋಲಾಹಲಗಳು ಮೊಳಗಿದುವು. ಮುಷ್ಕರಗಳು ವ್ಯಾಪಕವಾದುವು. ಧನಿಕರ ಮತ್ತು ಪೋಲೀಸರ ಬೆದರಿಸುವಿಕೆಗೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲವಾಯಿತು.”

ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧಗತಿಯ ಈಜಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದ್ದ ಸಾಧ್ಯವೆಂದೆನಿಸಿತು. ಪ್ರವಾಹವೇ ತಿರುಗಿ ಹೊಡೆಯುವುದೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವುಂಟಾಯಿತು. ಪ್ರವಾಹದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈಜಲು ಗೊತ್ತಿದ್ದವರು ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆದುರಾದ ಈಜುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದುಂಬಿ ಪ್ರಕೃಪಡಿಸಿದರು. ಓಗೆ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘಟನಾಶಕ್ತಿ ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಕಾಮ್ರೇಡ್ ನೀಲಕಂಠನ್ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘದ ಮುಂದಾಳುವಾದ. ಒಳ್ಳೆಯ ವಿಧ್ಯಾವಂತನೂ ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನೂ ಆದ ಅವನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಈ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕಂಡು ತಳ್ಳಿಬಿಡಲು ಧನಿಕರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳನ್ನು ಜಾಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಕೇಸು ವಾದಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಯೇಕಾದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು.

ಅನ್ನ ತನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಜೈಲಿನಿಂದ ಬೇಗ ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪ್ರತಿದಿನ ರಾತ್ರಿ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಅಕ್ಕಿಯನ್ನೂ ದುಡ್ಡನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ಬಂದಾಗ ಏನೇನೂ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಕಾತುರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಏನೂ ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ಎಂದಿನಂತೆ ಬಂದು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪುಲ್ಲಗೆ ಕೆಮ್ಮಿದ. ಅನ್ನ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಅವನು ಒಂದು ಕುಕ್ಕೆಯನ್ನು ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಾನುಗಳಿದ್ದುವು. ಅವಳು ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು:

“ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಹೀಗೆ?”

“ಇಂದಿನದ್ದಾದರೆ ಸಾಕಲ್ಲ?”

“ಹುಂ.”

“ನಾಳೆ ಅವರು ಬರುವರು.”

“ಬರುವರೇ? ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಬರುವರೇ?” ಅವಳು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಕೇಳಿದಳು.

“ಹೌದು, ಅವರು ಬರುವರು. ಇಬ್ಬರೂ ಬರುವರು.”

ಅವಳು ಮೌನವದನೆಯಾದಳು. ನಂತರ ಕೇಳಿದಳು:

“ಮತ್ತೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರೋ?”

“ಮತ್ತೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ, ಮತ್ತೆ ನಾನು ಬರುತ್ತೇನೆ.”

“ದಿನದಿನವೂ ಇದೇ ರೀತಿ.....”

“ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ?”

“ಬಂದರೆ?”

“ಬಂದರೇನು?”

“ನೀನು ನನಗೇನಾದರೂ ಸಂಬಂಧಿಕನೋ?”

“ಏಕೆ, ನಾನು ಅನ್ನಿಗೆ ಏನೂ ಆಗಬೇಡವೆ?”

“ಆ!” ಅವಳು ಮುಖ ತಗ್ಗಿಸಿದಳು.

“ಅನ್ನೆ!” ಅವನು ಹತ್ತಿರ ಹೋದ.

“ಹುಂ?” ಅವಳು ಮುಖವೆತ್ತಿದಳು.

ನಕ್ಷತ್ರದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಂದಾದುವು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮೌನ!—ಚುರುಕುಗೊಂಡ ಮಾತಿನ ಮೌನವಾಗಿತ್ತು ಅದು.

ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ನಾನು ಹೋಗಲೇ?”

“ಅಣ್ಣಂದಿರು ನಾಳೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬರುವರು?”

“ನಾಳೆ ಯಾವುದೇ ಸಮಯಕ್ಕಾದರೂ ಬರಬಹುದು!”

“ಅವರೊಂದಿಗೆ ನೀವೂ ಬರುವಿರಾ?”

“ನಾನೋ?”

“ಹುಂ.”

“ಇಲ್ಲ.”

“ಆಮೇಲೆ ಬರುವಿರಾ?”

“ಇಲ್ಲ.”

ಗಂಭೀರವಾದ ಒಂದು ನಿಶ್ಯಬ್ದ. ಅದನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡೊಯೆಂಬಂತೆ ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಅನ್ನೆ !”

“ಹುಂ?”

“ನಾನು ಹೋಗಲೇ?”

ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ.

ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿದ. ಮನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಅವನು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಅವಳು ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನು ಬನೋ ಹೇಳಲು ಭಾವಿಸಿದ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಗಿಳಿದು ಕಣ್ಮರೆಯಾದ.

ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಜಾವೊಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟರು. ರೋಕಿಯೂ ಕೋರ್ಟ್ ನಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗಿ ಜಾವೊಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಂದ. ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದರು.

ಅನ್ನೆ, ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಇತರ ಆಡಿಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಅಣ್ಣಂದಿರಿ ಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ದುಃಖ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದು ಅವಳು ಅಳಲಾ ರಂಭಿಸಿದಳು. ರೋಕಿಯೂ ಅತ್ತ. ಅಂತೋಣಿ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ.

ಅವಳು ತಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ಬಡಿಸಿದ್ದಳು. ಅಂತೋಣಿ ಕೇಳಿದ:

“ಇದೆಲ್ಲೆಂದೆ?”

“ಇದಾ? ಇದು.....”

“ಗಾಳ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದೋ?” ರೋಕಿ ಕೇಳಿದ.

“ಹುಂ.”

“ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ಕಳೆದೆ?”

“ಅವರು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ದಿನ ಕಳೆದೆ.”

“ಅವನು ವಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ?”

“ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಅಕ್ಕಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಿದ, ಅಣ್ಣಂದಿರು ನಾಳೆ ಬರುತ್ತಾರೆಂದು. ಆಮೇಲೆ ಹೋದೆ.”

ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತೇನೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಊಟ ಮುಗಿಸಿದರು. ರೋಕಿ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ. ಅನ್ನೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿದಳು. ಅಂತೋಣಿ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಆಜೀಚಿ ನಡೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ.

ಮತ್ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೈಮನರು ಸಂಜೆಯ ತರುವಾಯ ತಮ್ಮ ಮನೆ ತಲುಪಿದರು. ಅವರ ಮನೆಯ ಮಡಲಿನ ತಟ್ಟಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹಾಕಿ ಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಮನೆ ಮತ್ತು ವಠಾರವನ್ನು ಗುಡಿಸಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತಾಯಿ ಕೇಳಿದ:

“ಮನೆ ಮತ್ತು ವಠಾರವನ್ನು ಗುಡಿಸಿದ್ದು ಯಾರು?”

“ಅನ್ನೆಯಾಗರಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿಯಾಗಿರಬೇಕು.”

ಅವನು ಮಡಲಿನ ತಟ್ಟಿಯ ಜುಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದ. ಅದರೊಳಗಿದೆ, ಅವರ ಮಡಿಕೆ ಕುಡಿಕೆಗಳು, ಅವರ ತಂದೆ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಜೆ ಮತ್ತು ಚಾವೆ. ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದೊಂದೂ ಕಾಣದಂತಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಸಹೋದರರು ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ, ತಂದೆಯ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಮಲಗಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಮೊಣಕಾಲೂರಿದರು. ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಶಿಲಾಬೆಯ ಚಿತ್ರ ಮಾಡಿ ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು; ಸ್ವರ್ಗ ಸ್ಥಾನವು ತಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಸುಖ ಕೊಡುವಂತೆ.

ಅವರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ಕಣ್ಣೀರು ಒರಸಿಕೊಂಡರು, ಅಣ್ಣನು ತಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ನೀನು ಆಚೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಸೊಡಿಯ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬಾ.”

“ಒಳಗೆ ದೀಪವೂ ಬೆಂಕಿಪೊಟ್ಟಣವೂ ಇದೆ” ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಹೇಳಿದ.

“ಯಾರದು?” ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಕೇಳಿದರು.

“ನಾನು.”

“ಗಾಳಿಯೋ?” ಮತ್ತಾಯ ಕೇಳಿದ.

“ಹುಂ.”

“ಇಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆಯಾ?”

“ಹುಂ.”

“ಇಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಗುಡಿಸಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆಯಾ?”

“ಹುಂ.”

ಮತ್ತಾಯ ಒಳಗೆ ಹೋದ. ಗಾಳಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಆ ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ದೀಪ ಇದೆ. ಸವಿೂಪವೇ ಒಂದು ಕುಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ, ಸಾಮಾನುಗಳೂ ಇವೆ.”

ಒಳಗೆ ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ಗೀರುವ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು. ಪ್ರಕಾಶ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅವನು ದೀಪ ಓಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಅಂಗಳದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ:

“ವಲ್ಲಿ?”

ಗಾಳಿ ಕಿರುದಾರಿಯಿಂದ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಮತ್ತೆ ಬರುವೆ.”

(೨೨)

ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಕೆಲವರು ಏಕಾಂತತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವುದುಂಟು. ಕಠಾರಿಯಿಂದ ಹೃದಯವನ್ನು ಇರಿದು, ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತರಾಗಲು ಹಿಂಜರಿಯದವರು. ಮತ್ತೊಂದು ಹೃದಯದ ನೆಮ್ಮದಿ ಗಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಬಲಿಯಾಗಿಸಲು ಸನ್ನದ್ಧರಾಗುವುದುಂಟು. ಎಂತಹ ವೈಪರೀತ್ಯ ಇದು?

ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷಗಳು ಒಂದು ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಇದು ನಿಜ ಇರಬಹುದು! ಒಂದುವೇಳೆ ಸ್ನೇಹ, ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವ ಒಂದು ಸೀಮಾ ರೇಖೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಬಹುದು.

ಕೆಲವರ ಸ್ನೇಹವು ಅಂತರ್ಮುಖವಾಗಿರುವುದು. ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂಬ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತಗೊಂಡು ನಿಲ್ಲುವುದಾಗಿದೆ ಅವರ ಸ್ನೇಹ. ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ತಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೂ ವಿರೋಧವೆಂದು ಕಾಣುವ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ವಂಚನೆ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಲು ಸಹ ಅವರು ಸಿದ್ಧರೇ ಸರಿ.

ಬೇರೆ ಕೆಲವರಿದ್ದಾರೆ—ಸ್ನೇಹದ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಕಲಗೊಳಿಸಿದವರು. ಸ್ನೇಹದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವರು; ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅದು ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು. ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿಯುವವನ ಕಷ್ಟದ ಭಾರ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು, ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು—ಅದಾಗಿದೆ ಆ ಸ್ನೇಹದ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ. ಆದುದರಿಂದ ಕಷ್ಟ ಕೊಟ್ಟು ದುಡಿಸುವವರನ್ನೂ ನೋಯಿಸುವವರನ್ನೂ ಅವರು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ವಿರೋಧಿಸುವಿಕೆಯು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕ್ರಮತಪ್ಪಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು ಎಂದೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯವರಿದ್ದಾರೆ—ಒಳಿತು ಕೆಡುಕುಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ನಿಂತು ಮನುಷ್ಯತ್ವದನ್ನು ಕಾಣುವವರು. ಮನುಷ್ಯರಾದವರಿಗೆಲ್ಲ ರಿಗೂ ಗುಣದೋಷಗಳು ಅಂಟಿಕೊಂಡೇ ಇರುತ್ತವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣ ಬೆಳೆಯುವಂತೆಯೂ ಕೆಡುಕು ನಾಶವಾಗುವಂತೆಯೂ ಅವರು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಕ್ರಮವಾದ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ವಂಚನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಡುಕುಗಳ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಗೂ ಅವರು ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಬಹುದು.

ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಮರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವ ಅಂತೋಣ. ರೋಕಿ ಎರಡನೇ ಮರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವ. ಮೇಸ್ತ್ರಿಯ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕು ಅವನಿಗೆ ಹೊಡೆದುದು, ಚಿಕ್ಕ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಕಲ್ಲು ಹೊಡೆದು ನೋಯಿಸಿದ್ದು ಅಂತೋಣಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ

ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯಂತೆ ವೇಗವಾಗಿ ಆಚೀಚೆ ಅಲೆದಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಆಕ್ರಮಣದತ್ತ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ, ಅನ್ನೆಯೊಬ್ಬಳಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಲಿ, ಅಕ್ಕಿ ದುಡ್ಡು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಆಚೀಚೆ ನಡೆದಾಡುತ್ತಾ ಅವನು ಗೋಣಗು ತ್ತಿದ್ದ :

“ಈ ಕ್ರಮ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಹೀಗಾದರೆ.....”

“ಅಣ್ಣಾ, ನೀನೇಕೆ ಹೀಗೆ ಗೋಣಗುತ್ತಿರೋದು?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾ ರೋಕಿ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತ.

“ಈ ಕ್ರಮ ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಹೇಳೋದು.”

“ಯಾವ ಕ್ರಮ?”

“ಮನೆಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಒಳಗಿದ್ದವರನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದು. ದಾರಿಹೋಗುವವರಿಗೆ ಕಲ್ಲು ಹೊಡೆಯುವುದು.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಬೆಂಕಿ ಕೊಡೋದು ಸರಿಯೋ? ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಪೋಲೀಸರಿಂದ ಹೊಡೆಸೋದು ಸರಿಯಾದ ಕ್ರಮವೋ?” ರೋಕಿ ಎದ್ದು ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದ.

“ನೀನು ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿದರೆ.....”

“ಮತ್ತೆ ಹೇಗೆ ಕೇಳೋದು?”

“ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ಮೇಸ್ತ್ರಿಗೆ ಹೊಡೆದರೆ ಬೆಂಕಿ ನಂದಿಹೋದೀತೋ?”

“ಅವನು ಬೆಂಕಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕೈಕಟ್ಟಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದರೆ ಬೆಂಕಿ ನಂದಿ ಹೋದೀತೋ?”

“ನೀನು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ವಾದಿಸಬೇಡ ರೋಕಿ.”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಣ್ಣಾ, ನಾನು ಏನನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು?”

ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಅನ್ನೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳು ರೋಕಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ನೀನು ಮೇಸ್ತ್ರಿಗೆ ಹೊಡೆದುದರಿಂದ ತಾನೆ ದೊಡ್ಡಣ್ಣನನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದು?”

“ಅದೇ?..... ಅದು.....” ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಲು ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮುಖ ಬಿಳುಪಾಯಿತು.

ಅಂತೋಣಿ ತಂಗಿಗೆ ಹೇಳಿದ:

“ನೀನು ಮಾತಾಡಬೇಡ. ನಾವು ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನೀನು ಹೋಗಿ ಮಲಗು.”

ಅವಳು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಳು. ಅಂತೋಣಿ ರೋಕಿ ಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ಕಿರಿಯ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಕಲ್ಲು ಹೊಡೆದದ್ದು ಯಾರು?”

“ಆದು? ಅದು.....”

“ಅದೂ ನೀನೆಯೋ? ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು.”

“ನಾನಲ್ಲ.”

“ವಂತ್ಯಾರು?”

“ಗಾಳಿ ಪುತ್ತು ಇತರ ಕೆಲವರೂ ಇದ್ದರು.”

“ಅವನು ಕೊಲ್ಲಲೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಲೂ ತಿರುಗಾಡುವವನಿದ್ದಾನೆ.”

“ಅವನಿಲ್ಲ ದಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ.....”

“ಇಲ್ಲ ದಿರುತ್ತಿದ್ದರೇನು?”

“ನಮ್ಮ ತಂಗಿಯನ್ನು ಪೋಲೀಸರು.....”

“ಹೇಳು ಏನಾಯ್ತು?”

“ಅವಳನ್ನು ಕರೆದು ನೀನೆ ಕೇಳು.”

“ಅನ್ನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಾ.”

ಅವಳು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದಿದ್ದರೆ?”

“ಹುಂ.”

“ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೋ? ಹಗಲಲ್ಲೋ?”

“ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ.”

“ಆಮೇಲೆ?”

“ಆಮೇಲೆ..... ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸರವನು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ.”

“ಹಿಡಿದನೋ?”

“ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ರೋಕಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂದು ಒಬ್ಬ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ. ಅವನು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಅವನು ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಮುಂದೆ ಬಂದ. ಆಗ ದಾರಿಯಿಂದ ಒಂದು ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸಿತು, ‘ನಾನಿಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ’ ಎಂದು. ಅಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಓಡುವ ಶಬ್ದವೂ ಕೇಳಿಸಿತು. ಪೋಲೀಸರು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಓಡಿದರು.”

“ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿ ಓಡಿದ್ದು ಯಾರು, ಗಾಳಿಯೋ?”

“ಹುಂ.”

“ನಾಕು. ನೀನು ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೊ.”

ಅವಳು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಳು. ಅವನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ.

ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಆಗಲೂ ಅವನು ಆಚೀಚೆ ಹಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ. ನೆರೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರೋಕಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಗೊರಕೆ ಮಾತ್ರ ಆ ನಡುರಾತ್ರಿಯ ನಿಶ್ಯಬ್ದವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಅನ್ನೆ ಹೊರಗಿಳಿದು ಅಣ್ಣನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಳು. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣನೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಮಲಗಿಲ್ಲ?”

ಅವನು ಕೈಕಟ್ಟಿ ನಿಂತ. ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ, ಕೇಳಿದ:

“ಅವನು ದಿನಾಲು ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನೋ?”

“ಯಾರು ಗಾಳಿಯೆ?”

“ಹುಂ.”

“ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಒಂದು ಕುಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಹೋದರು. ಆಮೇಲೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.”

“ಅವನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಮಾತನಾಡೋದಿತ್ತೋ?”

“ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಾನೇನಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ತಾವು ತಂದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನೂ ದುಡ್ಡನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.”

ಅಂತೋಣೆ ಆಮೇಲೆ ಏನೂ, ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಅಣ್ಣಾ, ಅವರ ವಿಷಯ ಏಕೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಿ? ಅವರು.....”

“ಸುಮ್ಮನೆ ಕೇಳಿದನಷ್ಟೆ. ನೀನು ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೊ.”

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣ, ನೀನು ಮಲಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?”

“ನಾನು ಮಲಗುವೆ. ನೀನು ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೊ.”

ಅವಳು ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದಳು. ಅವನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ.

(೨೩)

ಸಮರಾಂಗಣ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಉಲ್ಪಣವೂ ದೀರ್ಘವೂ ಆದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ತಯಾರಿಯಾಗಿತ್ತು ಆ ಶಾಂತತೆ.

ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘಟನೆಯು, ಬಲವಾದ ಉಕ್ಕಿನ ಒಂದು ಕೋಟಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯ ತೊಡಗಿತು. ಶತ್ರುಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳಾದ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳಲ್ಲೇ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ತಯಾರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೂಲಿಪರ್ಗದವರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತನ್ನೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೃಶ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಲನೆಯನ್ನೂ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಗಮನಿಸಿ, ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾಲಿಕರು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಕ್ರಮಣದ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣಾ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಲು ಯತ್ನಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗದ ಆಕ್ರಮಣೋದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಯುಂಟಾಯಿತು. ಸಂಬಳ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಮಾಲಿಕರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಕೂಲಿ ಯವರನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ವಜಾ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಹೆಣ್ಣು ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ಮಾನ ಹಾನಿ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಮುಂತಾದುವು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಹೋರಾಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳು. ಆ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಈಗ ಬದಲಾದವು. ಸಂಬಳ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಉದ್ಯೋಗ ಸೌಕರ್ಯ ಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಉದ್ಯೋಗ ಸ್ಥಿರತೆ, ಕೆಲಸದವರೊಂದಿಗೆ ಮಾನವೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಮೊದಲಾದ ಹೊಸ ಕೇಳಿಕೆಗಳು ಬಂದುವು. ಆ ಕೇಳಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವ ಒಂದು ಗುರುತರವಾದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇತ್ತು. ಉಚ್ಚ ನೀತಿ, ಭಾವನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಮರ್ದನ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಮದತ್ಪದಲೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯಲ್ಲೂ ವೃಥವಾದ ಒಂದು ಸಾಮೂಹಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು ಆ ಘನ ಉದ್ದೇಶ. ಸಂಬಳ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿ ತೊಡಗ ಬೇಕಾದ ಸಮರವು ಅಂತಿಮ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಿರುವ ಸಿದ್ಧತೆಯ ವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿತು.

ಅಂತೋಣಿ, ಮತ್ತಾಯಿ, ಪದ್ಮನಾಭನ್, ಅಚ್ಚುತನ್, ಜೋಸೆಫರು ಇತರ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳ ಮುಂದಾಳುಗಳಾದರು. ಅವರು ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನಾಶಕ್ತಿಯ ಸಜೀವ ಕಾರ್ಯಪ್ರವರ್ತಕರಾದರು.

ಮರವಣಿಗೆಗಳು, ಗುಪ್ತಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಗಳು, ಸಭೆಗಳು—ಭಾಷಣಗಳು ! ಭಾಷಣಗಳು!! ಭಾಷಣಗಳು!!! ಸೇವಾವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ದುರಿತಗಳ ಆಳದಿಂದ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗ ಮೇಲೇರುತ್ತಿದೆ. ಕತ್ತಲೆ ಯಿಂದ ಬೆಳಕಿನೆಡೆಗೆ ಒಂದು ಪ್ರವಾಹ ! ಶೂನ್ಯದಡೆಯಿಂದ ಸಮೃದ್ಧಿಯತ್ತ ಒಂದು ಯಾತ್ರೆ!! ಶತಮಾನಗಳ ಲೋಕಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಹೊಸ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯ ಬರೆಯಲ್ಪಡುವುದು. ಆಲಪ್ಪಿಯ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಆ ಹೊಸ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಟರು ಮಾತ್ರ.

ಗಾಳಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಉಚ್ಚಧ್ವನಿಯು ಚಹ ದಂಗಡಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಗುಪ್ತಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕೂಲಿಯವನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲೂ ಆ ಗಾಳಿಯ ಮಾತು ಗಳೇ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿದ್ದವು:

“ನಮಗೆ ನಷ್ಟವಾಗುವಂತಹದ್ದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಿಗಲಿರುವುದೋ?— ಒಂದು ಲೋಕವಿಡೀ.”

ಒಂದು ಕಂಠದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಧ್ವನಿ ಮಾತ್ರ—ಅಂತೋಣಿಯ ಮಾತು ಮಾತ್ರ—ಆ ಗಾಳಿಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಮಾತುಗಳು ಅನ್ಯರ ಮಾತಿನ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಲ್ಲ, ಅವನದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಒತ್ತಿ ಹರಿಯುವ ಶೋಕಭಾಯಿ

ಬೆರೆತ ಆ ಮಾತುಗಳು ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾಗಿದ್ದವು. ಹೃದಯದ ಆಳದಿಂದ ಎದ್ದು ಬರುವ ಅವನದ್ದೇ ಆದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಯವರ ದುಡಿತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣೋಜ್ವಲವಾಗಿ ಚಿತ್ರೀಕರಿಸಿ, ಸಮುದ್ರದಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಮಿಕವರ್ಗದ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ:

“ನಾವೆಲ್ಲಾ ಮನುಷ್ಯರೋ? ಹೌದೋ? ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳೋದು. ಆಗಿದ್ದರೆ.....” ಹೇಳಲು ಶುರುಮಾಡಿದ. ಮಾತನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ:

“ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸಾಯೋದಕ್ಕಿಂತ, ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಾಯೋದು ಒಳ್ಳೆಯದು.”

ಸಭೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರೋಕಿ ಗೊಣಗಿದ:

“ಸಾಯೋದೇಕೆ? ಆದಕ್ಕಿಂತ ಒಳ್ಳೆಯದು ಕೊಲ್ಲೋದು.”

ಗಾಳಿಯ ಮಾತಿನ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಾಗುತ್ತದು.

ಅಂತೋಣಿಯ ಮನೆಯು ಗುಪ್ತ ಸಭೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ಮಂಥರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯುವ ತನಕ ಆ ಮಂಡಲಿನ ತಟ್ಟಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರ ಬಿರುಸಾದ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತಾಯಿ, ಸೈಮನ್, ಪದ್ಮನಾಭನ್, ಆಚ್ಚುತನ್, ಶಂಕು, ಜೋಸೆಫ್. ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ರೋಕಿ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಗುಪ್ತಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಮಾತುಗಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅವರಿಗೆ ಓಲೆಯಲ್ಲದ ಕಾಫಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದು, ಬೀಡಿ ಮತ್ತು ವೀಳ್ಯದಲೆ ತಿನ್ನಲು ಕೊಡುವುದು, ದೀಪದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಆರಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಚಿಮಿಣಿ ಎಣ್ಣೆ ತುಂಬಿಸುವುದು—ಇವೆಲ್ಲ ಅನ್ನೆಗಿದ್ದ ಕೆಲಸಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಆ ಗುಪ್ತಾಲೋಚನಾ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಎರಡು ಮೂರು ಜನರೂ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಅವರನ್ನು ಅನ್ನೆ ಆರಿಯಳು. ಅವಳು ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವರನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಹಳೆಯ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರು ಧರಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರು ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳಲ್ಲವೆಂದು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಮುಖಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಬ್ಬ ಯುವಕನು ಆ ರಹಸ್ಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲು ತೊಡಗಿದ. ಪರಿಷ್ಕೃತವೂ ವ್ಯಕ್ತವೂ ದೃಢವೂ ಆದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯೇನೆಂದು. ಕಾರ್ಲ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ನನ್ನು ಕುರಿತು, ಲೆನಿನ್‌ನನ್ನು ಕುರಿತು, ರಷ್ಯನ್ ವಿಪ್ಲವವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವನು ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಹೇಗೆ ಲೆನಿನ್ ರಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಪ್ಲವ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದು? ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆದುರಾದ ಅಂತಿಮ ವಿಪ್ಲವಕ್ಕೆ ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳು ಹೇಗೆ ಶಕ್ತಿಯುತರಾಗಬೇಕಾದ್ದು? ಹೆಚ್ಚು

ಸಂಬಳ ಪಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಮರವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಹೇಗೆ ಸಾಮೂಹಿಕ-ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಪ್ಲವವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸುವುದು? ಸುಲಕ್ಷಣ ನಾದ ಆ ಮನುಷ್ಯ ಅದಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನೋಟವೂ ಮಾತೂ ಚಲನೆಯೂ ವಿಪ್ಲವದ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದೀತು: ರಕ್ತ ಚೆಲ್ಲಬೇಕಾದೀತು; ರಕ್ತದ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಈಜಬೇಕಾಗಿ ಬಂದೀತು—ಸಮತ್ವ ಮತ್ತು ಸಹೋದರತ್ವದ ಸಲುವಾಗಿ; ಸ್ನೇಹದ ಸಲುವಾಗಿ.”

“ಅದು ಹೇಗೆ?” ಅಂತೋಣ ತನಗರಿವಿಲ್ಲದೇ ಫಕ್ಕನೆ ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟ. ತಡೆದರೆ ನಿಲ್ಲದ ರೀತಿಯ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಟುವು:

“ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಸ್ನೇಹ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಕೊಂದರೆ ಹೇಗೆಂದು ಬೇಕಲ್ಲ. ಸಮತ್ವವುಂಟಾಗೋದು?”

ರೋಕಿ ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ಮಾತಾಡಿದ:

“ಹೇಗೆಂದೋ? ಹೇಗೆಂದರೆ ಅದು ಹಾಗೆ..... ಎಂದರೆ ಸ್ನೇಹದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಹೇಳೋದು.”

“ಕೊಂದು, ಆಮೇಲೆ?”

“ಕೊಂದು ನಾವು ಅಧಿಕಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.”

“ಕೊಲ್ಲದೆಯೂ ರಕ್ತದ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಈಜದೆಯೂ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೋ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳೋದು?”

ಪವ್ ನಾಘನ್ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ:

“ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏನೇ ಆದರೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.”

ರೋಕಿ ಕ್ಷಮಾಹೀನನಾಗಿ ಹೇಳಿದ

“ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಕಡಿಯಲು ಬರುತ್ತಿರುವ ಹಾವಿಗೆ ಚೆಂಬಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಣ್ಣ ಹೇಳೋದು.”

ಅಂತೋಣ ಆಮೇಲೆ ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.

(೨೪)

ಅನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂತ್ಯಜ್ಞೆ. ಅವಳ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ದೂರವೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ದಿನಾಲೂ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆವಾರ್ತೆಗೆ

ಅಗತ್ಯವಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ರಾತ್ರಿ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು—ಅದುವೇ ಅವಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಜೀವಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಅದು ಅವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಮಾಧಾನ.

ಅವಳು ಪ್ರತಿದಿನ ಕನ್ಯಾ ಮರಿಯಳ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು, ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ ಶಾಶ್ವತ ಶಾಂತಿ ದೊರಕಬೇಕೆಂದು. ತನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಇನ್ನು ಆಪತ್ತಿಗೊಳಗಾಗಬಾರದೆಂದು ಅವಳು ದೇವರಲ್ಲಿ ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಅಂತೋಣಿ ಮತ್ತು ರೋಕಿಯರು ಏನು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ಅವಳು ಗಮನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುವ ಕುತೂಹಲವೂ ಅವಳಿಗಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಮಮತೆ ಇದೆ, ಅವಳಿಗೆ ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಪರಸ್ಪರ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ ಅವಳಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು. ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ನೆನದುಕೊಂಡು ಅವಳು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು, ಇನ್ನೇನೂ ಮತ್ತೆ ಬಾರದಂತೆ.

“ಸದ್ಗುಣಭರಿತೆಯಾದ ಮರಿಯಮ್ಮಾ, ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರಿಗೆ ಆಪತ್ತು ಬರಿಸಬೇಡ ತಾಯಿ!”

ರಾತ್ರಿ ಗುಪ್ತಾಲೋಚನಾ ಸಭೆ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರಿಗೆ ಊಟ ಕೊಟ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಅವಳೂ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಚಾಪಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಪೆ ಹಾಕಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳು ಒಳಗೆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ರಹಸ್ಯ ಸಭೆಯ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು ತಟ್ಟಿಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮಾತುಕತೆಗಳೊಂದೂ ಅವಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೂ, ತಾಯಿಗೂ ಹಣ, ಅಕ್ಕಿ, ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದ, ತಾನು ಒಬ್ಬಂಟಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದ, ಪೋಲೀಸರ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ತನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದ, ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಅವನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಹೊಂಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೊಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅನ್ಯಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವಳು ಹಾಗೇ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಅವಳಿಗೆ ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು.

ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಅವಳು ಒಳಗೆ ಅಡುಗೆಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೊರಗೆ ಸುಂದರವಾದ ಮುಖದ ಆ ವಿಪ್ಲವಕಾರಿ ಯುವಕನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಪುನರಾವರ್ತಿಸಿದ:

“ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದೀತು; ರಕ್ತ ಚೆಲ್ಲಬೇಕಾದೀತು, ರಕ್ತದ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಈಜಬೇಕಾದೀತು.”

ಅನ್ನೆ ಫಕ್ಕನ ನಡುಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳು ಆ ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಅದೇ

ಮೊದಲು. ಅವಳು ಬಾಗಿಲಿನ ಸಮೀಪ ಬಂದು, ಆ ವಿಪ್ಲವಕಾರಿ ಯುವಕನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವಳು ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವನು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಆ ಮೇಲೆ ಅವಳು, ಹಲ್ಲುಮಸೆಯುತ್ತ ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ರೋಕಿಯನ್ನು ಕಂಡಳು. ಅವಳಿಗೆ ಭಯವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರೂರ ಅಲೆಯಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತೋಣಿ ಮಾತ್ರ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ, ಬೆರಳಿನಿಂದ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಏನೇನೋ ಗೀಚುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ಬಳಿಕೆ ಸಭೆಯು ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿತ್ತು. ಫಕ್ಕನ ಅಂತೋಣಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಕೇಳಿದ:

“ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದೀತೋ?”

ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಉತ್ತರಿಸಿದ:

“ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದೀತು.”

“ಅದು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗಿ ಬರೋದು?”

“ಹೇಗೆಂದೋ? ಕೊಲ್ಲದೆ ಗತಂತರವಿಲ್ಲವೆನಿಸಿದಾಗ ಒಂದಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಲೇಬೇಕು.”

“ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟುವದ್ದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗೋದು ಹೇಗೆಂದು ನಾನು ಕೇಳೋದು?”

ರೋಕಿ ಕ್ಷಮಾಹೀನನಾಗಿ ಮೃಕುಂಡಾಗಿ ಎದ್ದು. ಅವನು ಅಂತೋಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳು ತೋರಿಸಿ ಘರ್ಜಿಸಿದ:

“ಓಗೆ ಕೇಳುವವರನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಲ್ಲಬೇಕು.”

ಸಭೆಯು ಸ್ತಂಭೀಭೂತವಾಯಿತು. ತಟ್ಟಿಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಅನ್ನೆ ಮುಂದೆ ನೆಗೆದು ಬಂದುಳು. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನಡುಗಿಕೊಂಡು ಅವಳು ರೋಕಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾರನ್ನು?—ಯಾರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದ್ದು?..... ಯಾರನ್ನು ಸಣ್ಣಣ್ಣು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದ್ದು? ಹೇಳು.”

ರೋಕಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ. ಅಂತೋಣಿ ಎದ್ದು ಅನ್ನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ. ಅವನು ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತದಿಂದ ಹೇಳಿದ:

“ನೀನು ಒಳಗೆ ಹೋಗು ತಂಗಿ. ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.”

ಅವಳು ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿರುವವು. ಗದ್ಗದ ಕಂಠದಿಂದ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಕೊಲ್ಲೋದಕ್ಕೋ?..... ಕೊಲ್ಲಲೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಲೂ ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನೀವು ದಿನಾಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರೋದು?”

ಅಂತೋಣಿ ಅವಳಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ:

“ನೀನೇಕೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದುದು? ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕರೆದರೋ?..... ಹೋಗು, ಒಳಗೆ ಹೋಗು.”

ಅವಳು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ಸಭೆಯು ನಿಶ್ಚಲವೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದವೂ ಆಗಿತ್ತು. ರೋಕಿ ಚಾವಡಿಗಳಿದು ತಲೆಗೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಕುಳಿತ.

ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ವೆಲ್ಲಗೆ ಎದ್ದ. ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ನಾವು ಹೋಗೋಣ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರೋದು ಬೇಡ.”

ಅವನು ಹೊರಟು ನಡೆದ. ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಅಂತೋಣಿ ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದು ಕೈಕಟ್ಟಿ ನಡೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ರೋಕಿ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅಂತೋಣಿ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ. ಅನ್ನ ದೀಪ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ವೆಲ್ಲನೆ ಅಂತೋಣಿಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಕೂಗಿದಳು:

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣ!”

“ಹುಂ..”

“ಊಟ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ?”

“ನಿನಗೆ ಊಟ ಆಯಿತೋ?”

“ಇಲ್ಲ..”

“ಅವನನ್ನು ಕರೆದು ಊಟ ಕೊಟ್ಟು, ನೀನೂ ಊಟ ಮಾಡು.”

“ನಿನಗೆ?”

“ನನಗೆ ಹಸಿವಿಲ್ಲ..”

“ಅದೇನು ಹಸಿವಿಲ್ಲದ್ದು?”

“ಅದೊಂದನ್ನೂ ನೀನು ಕೇಳಬೇಡ. ಅವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಊಟ ಕೊಡು, ನೀನೂ ಊಟ ಮಾಡು.”

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣ, ಆಗ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕೋಪವೋ ನಿನಗೆ?”

ಅವಳು ಕೊರಳು ಬಿಗಿಯಿತು. ಅವಳು ಅಳುತ್ತಾ ಹೇಳಿದಳು:

“ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಿಟ್ಟುಯೆಂದಾದರೆ, ನಾನು ಅವರ ಕಾಲು ಓಡಿದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು, ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು.”

ಅವನು ಅವಳ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ:

“ನೀನು ಸಿಟ್ಟುಬರುವ ನುಡಿಗಳೇನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ತಂಗಿ, ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದು.”

“ಸಿಟ್ಟಿನ ಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದು, ನಾನು” ಎಂದುಕೊಂಡು ರೋಕಿ ಅಂಗಳಕ್ಕಿಳಿದ. ಅಣ್ಣನ ಮುಂದೆ ಮೊಣಕಾಲೂರಿ, ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ ಅವನು ಹೇಳಿದ:

“ನನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ನಾನು. ಸಿಟ್ಟು ಬರುವ ಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದು ನಾನು..... ಅಣ್ಣಾ ಕ್ಷಮಿಸು!”

“ಏಳು!—ಏಳು ತಮ್ಮಾ, ಏಳು!” ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ದುವು.

“ದೇವರೇ” ಅನ್ನೆ ಆಕಾಶದಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು.

(೨೫)

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೨೮ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳು. ಏರಡಸೇ ವಿಶ್ವಯುದ್ಧದ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಗಳು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದವು. ದೇವೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಬೆಂಕಿಯ ಅಗ್ನಿಷ್ಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಕುದಿದು ಮಗುಜಿ ಸೂಸುತ್ತಿತ್ತು. ದೇಶದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಭಾಗ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಕ್ಷೇಪ ಣವು ತಿರುವಾಂಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿರೋಧ್ಯವಾದ ಜಿರುಗಾಳಿಯಾಗಿ ಮೂರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆ ಜಿರುಗಾಳಿಯ ಅತಿಮೊದ್ದ ಕೇಂದ್ರ ಅಲಪ್ಪಿ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಹೋರಾ ಟದ ಮುಂದಾಳುತ್ತವನ್ನು ಕಾರ್ಮಿಕರ ವರ್ಗ ವಹಿಸಿದ್ದಿತು.

ಅಂದು ತಿರುವಾಂಕೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಮುಚ್ಚಿಹುಟ್ಟಿವಾಗಿತ್ತು. ಅದು. ತಿರುವಾಂಕೂರಿನ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ದೇಶೀಯೋತ್ಸವವೂ ಮಂಗಳ ದಿನವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಗುಡಿಸಲು, ಅರಮನೆ, ದಿವ್ಯಾಲಯ, ದೇವಸ್ಥಾನ, ತೇರುಬೀದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ “ರಾಜಾಧಿರಾಜರು ಚಿರಾಯುವಾಗಲಿ, ಸಜ್ಜಿದಾನಂದನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ” ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಗಾನ ಕೇಳಿಬರುವ ದಿನವಾಗಿತ್ತೆಂದು. ಆದರೆ ಈ ಸಲ ಆ ಪುಣ್ಯ ದಿನವು ದೇವೀಯೋತ್ಸವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ಮಾರೂ “ರಾಜರಾಜಾಧಿಪ...” ಪಾಡ ಲಿಲ್ಲ. ಜನರು ಆ ದಿನವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಷೇಧ ದಿನವಾಗಿ, ದೇವೀಯ ದುಃಖದ ದಿನವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದರು.

ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ದಿವಾನ್‌ಜಿಯ ಅಲ್ಪಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಮುಷ್ಕರ ಹೂಡುವುದೆಂದು ಕಾರ್ಮಿಕರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿಗಳ ಹೊಗೆನಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದು ಹೊಗೆ ಹೊರಡುವುದು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಪಟ್ಟಣದ ಪರಿಸರಗಳಿಂದ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಕ್ಕ ಜನಪ್ರವಾಹ, ಕಾರ್ಮಿಕಶಕ್ತಿಗಳು ಸಂಹಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸಿದುವು. ತೇರುಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ವರ್ಗದವರು ರಾಜರ ಮತ್ತು ಅವರ ಅಲ್ಪಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಗಿದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಉಗ್ರಗಾಮಿತ್ವವನ್ನು ತಡೆಯಲು, ಅದನ್ನು ಹೊಡೆದಿಕ್ಕಿ ನಾಶ

ಮಾಡಲು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಕಡೆಯಿಂದ ವಿರೋಧಿ ಮರ್ದನ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಸೈನಿಕ ವ್ಯಾನುಗಳು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಲಾಠಿ ಹಿಡಿದು ಪೋಲೀಸರು ಮುಖ್ಯಮಾರ್ಗಗಳ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಸ್ತು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಪರ ಲಾಠಿಗಳನ್ನೂ ಕೋವಿಗಳನ್ನೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಪಂಥಾಹ್ವಾನದೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗದವರು ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಹಿಡಿದು ಎತ್ತಿ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಗಿದರು.

ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದ್ದ. ಒಮ್ಮೆ ಮಿನುಗುವುದು ಮತ್ತೆ ಇರಳಿನ ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗುವುದು, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕಾಣಿಸುವುದು, ಮರೆಯಾಗುವುದು— ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಗೋಚರನಾಗಿಯೂ ಅಗೋಚರನಾಗಿಯೂ ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನು ಊದಿಊದಿ ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೊಳಪಡಿಸುವ ಒಂದು ಮೂರಕಶಕ್ತಿಯಾದ.

ಅನ್ನೆ ಏಕಾಕಿನಿಯಾಗಿ ಚಾಡಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾದುಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಮೂರು ದಿನಗಳಾದವು ಅವಳ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಮನೆಗೆ ಬಾರದೆ. ಮೂರು ದಿನಗಳಾದವು ಅವಳು ನಿರಾಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು. ರಾತ್ರಿಯಿಡೀ ಅವಳು ದೀಪ ಹಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾದು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಆಹಾರ ತಯಾರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದುವು, ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಏನು ತಯಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ತೋಚುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದೂ ತೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣಂದಿರಿಲ್ಲದೆ ಅವಳಿಗೇನೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ.

ವೇಲಾಯಂಧನ ತಾಯಿಯೂ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಇತರ ಹೆಂಗರೂ ಏನೇನೋ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಅವಳು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಪಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳಿಗೇನೂ ಅರಿಯದುದರಿಂದ ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರವೆಂದರೇನೆಂದು ಅವಳಿಗರಿಯದು. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವೂ ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗಿರುವುದು ಒಂದೇ ವಿಚಾರ—ತನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ದಿನಾಲೂ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು; ಅವರಿಗೇನೂ ಅಪತ್ತು ಒಪ್ಪಬಾರದೆಂದು.

ಈ ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳು ದೀಪ ಹಚ್ಚಿಟ್ಟು ಅಣ್ಣಂದಿರಿಗಾಗಿ ಕಾದು ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಬೇಲಿಯ ಹೊರಗಿನಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡುವುದನ್ನು ಅವಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹಾಗೆ ನೋಡುವಾಗ ಅವಳು ಏಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವನು ಫಕ್ಕನೆ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಓದಿನ ರಾತ್ರಿ ಅವನು ಎಂದಿನಂತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅವಳು ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಎಲ್ಲಿ?”

“ಬರುವರು” ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ಅವನು ಅಗೋಚರನಾದ.

ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಅಂತೋಣಿ ಹಿತ್ತಿಲ ಬೇಲಿಯ ಪಡಿಬಾಗಿಲನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದು ಅವಳು ಥಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಕೇಳಿದಳು:

“ಕಣ್ಣು ನೋಯಲಿಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿತಲ್ಲಾ ನಿಮ್ಮ ದಾರಿ ನೋಡಿನೋಡಿ. ಸಣ್ಣಣ್ಣು ನೆಲ್ಲಿ?”

“ಅವನು ಬರಲಿಲ್ಲವೆ?”

“ಇಲ್ಲ.”

“ಹೋಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿರೆಂದು, ನಾನು ಅವನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದೆನಲ್ಲಾ?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೇಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ?”

ಅಂತೋಣಿ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾದ. ಆಗ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣ, ನೀನೇನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು?”

“ಆಲೋಚಿಸೋದಾ?..... ಆಲೋಚಿಸೋದು.....”

“ನೀನೇಕೆ ಇದುವರೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ?”

“ಬರದಿದ್ದಿದು?..... ಬರದಿದ್ದಿದು.....”

“ನೀನೇಕೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ?”

“ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ?..... ಹೇಳದ್ದು.....” ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ಅವಳೊಡನೆ ಹೇಳಿದ:

“ನಾನು ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ.”

“ಈ ಮುಂಜಾನೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಪುನಃ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು?”

“ಹೋಗೋದೋ?..... ಹೋಗೋದು..... ನಾನು ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ”.

ಅವನು ಕನಸಿನಲ್ಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಂದು ನಡೆದ.

ಅನ್ನ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಉಸಿರುಬಿಟ್ಟಳು. ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತೋಣಿಯ ಸ್ವರ ಕೇಳಿ, ಅವಳು ಅಲಿಸಿದಳು.

“ಯಾರದು?”

“ನಾನು.”

“ರೋಕಿಯೋ? ನೀನು ಎಲ್ಲಿದ್ದೆ?”

“ನಾನೋ?..... ನಾನು.....”

“ನಿನ್ನೆಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ, ಆ ಕೂಟ ನಿನಗೆ ಹಿಡಿಸದೆಂದು?”

“ಹಿಡಿಸದೆನು?”

“ಕೊಲೆ ಮಾಡೋದು ನಮಗೆ ಹಿಡಿಸದ ಕೆಲಸ. ಅವನು ಕೊಲ್ಲಲೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಲೂ ತಿರುಗಾಡುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕೂಟ ನಮಗೆ ಹಿಡಿಸದು.”

“ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ” ರೋಕಿ ದೃಢ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ.

ಅನ್ನ ಕಿರುದಾರಿಗೆ ಓಡಿಬಂದಳು. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಸಣ್ಣಣ್ಣ ಏನು ಹೇಳಿದ್ದು?”

ಅಂತೋಣಿ ಅವಳಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ:

“ನೀನು ಹೋಗು. ನೀನು ಮನೆಗೆ ಹೋಗು.”

ಅವನು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ನಡೆದ. ರೋಕಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಎದುರುಭಾಗಕ್ಕೆ ನಡೆದ. ಅವಳು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಉಸಿರುಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳು ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು.

ಅವಳು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ರೋಕಿಯು ಅಣ್ಣನೊಡನೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವುದನ್ನು ಅವಳು ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಅವನನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಲು ಅಂತೋಣಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾ ನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ಕೊಲ್ಲಲು ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಲಿಸಲು ತಿರುಗಾಡುವುದೆಂದು ಅಣ್ಣ ಹೇಳುವುದು ಅವಳಿಗೆ ಹಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ತಿರುಗಾಡುವವನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿತ್ತು.

“ಬಂದರೋ?”

ಅವಳು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೊಂಡು ಕೇಳಿದ. ಅವಳು ಉತ್ತರಿಸಿದಳು:

“ಬಂದರು. ಆದರೆ.....”

“ಮತ್ತೇನಾಯ್ತು?” ಅವನು ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದ.

“ಆಮೇಲೆ ಹೊರಟುಹೋದರು.”

ಅವನು ಮೌನವಾಗಿ ನಿಂತ. ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು:

“ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ನೀವು ಕೊಲ್ಲಲೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಲೂ ಓಡಾಡುವಿ ರೆಂದು.”

“ಯಾರು? ನಾನೋ?”

“ಹುಂ.”

“ಅದು ಸರಿಯೆಂದು ನಿನಗೆ ಅನ್ನಿಸಿದೆಯೆ?” ಅವನು ಮತ್ತೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತ.

“ಇಲ್ಲ.”

“ಅದು ಸತ್ಯ. ಕೊಲ್ಲಲೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಲೂ ನನಗೇನೂ ಅಳುಕಿಲ್ಲ” ಮಾರಕವಾದ ಒಂದು ಶಬ್ದವಾಗಿತ್ತು.

ಅವಳು ನಡುಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಆದರೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

“ಅದು ಸುಳ್ಳು.”

“ಹಾಗಾದರೆ.....”

ಅವನು ಉದ್ದೇಗಭರಿತನಾಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಕೊಲ್ಲಲು ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಲಿಸಲು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪ್ರೀತಿಸಲೂ ನನಗೆ ಬರುತ್ತದೆ” ಅವನು ಅವಳ ಮುಂದೆ ಕೈನೀಡಿದ.

ಅವಳು ಅವನ ಕೈಹಿಡಿದಳು. ಅವಳ ಕೈಗಳು ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು.

(೨೬)

ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ಅಂದು ಸಮುದ್ರ ಎಂದಿಗಿಂತಲೂ ಉಗ್ರವಾಗಿಯೇ ಘರ್ಜಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಏಲ್ಲಾ ದಾರಿಗಳೂ ಸಮುದ್ರದ ದಡಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಗಳಾದುವು. ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮರಶಕ್ತಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಮುದ್ರ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಮಹಾ ಸಮುದ್ರವೊಂದು ರೂಪುಗೊಂಡಿತು—ಬಹಳ ವಿಶಾಲವೂ ಆಳವೂ ಆದ ಮಾನವ ಮಹಾಸಮುದ್ರ !

ಅನ್ನೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಏನೇನೋ ನಡೆಯಲಿದೆಯೆಂದು ಅವಳಿಗರಿತಿದೆ. ಸಂಭವಿಸಲಿರುವುದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾದಿರೂ ಸೇರಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ !—ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದ್ದು ಅದೊಂದು ಮಾತ್ರ.

ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವಳೊಡನೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ವಾಗಳೇ, ನೀನು ಬರುತ್ತೀಯಾ, ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ?”

“ಹುಂ. ಇದೊ ಬಂದ” ಅವಳು ಅತಿ ಬೇಗನೆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಎಳೆದು ಕಟ್ಟಿ, ಕಿರುದಾರಿಗಳಿಗಿಳಿದು ಓಡಿದಳು.

ಅಪರಿಚಿತರೂ ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ನಡೆದರು. ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಳು:

“ಹುಚ್ಚು ನಾಯಿಗಳಂತೆ ಸೈನಿಕರು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.”

“ಏಕೆ ಅವರು ಹೀಗೆ ಓಡಾಡೋದು?”

“ಏನಾದರೂ ಗಲಾಟೆಯುಂಟಾದೀತೆಂದು.”

“ಯಾರು ಗಲಾಟೆ ಉಂಟುಮಾಡೋರು?”

“ಈ ಕೆಲಸಗಾರರು.”

“ಏಕೆ?”

“ನಾವು ರಾಜ್ಯ ಆಳಬೇಕೆಂದು, ನಾವು ಹೇಳೋದು.”

“ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೋ?”

“ಒಪ್ಪದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಗಲಾಟೆಯಾಗೋದು.”

ಸಂಜೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸತೊಡಗಿತು. ರಸ್ತೆಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೋಡುಮಾರ್ಗದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರ ಒಂದು ಗುಂಪಿನಿಂದ ಒಬ್ಬ ಅನ್ನೆಯೊಡನೆ ಕೇಳಿದ:

“ನೀನು ರೋಕಿಯ ಸಹೋದರಿಯೋ?”

ಅವಳು ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಒಮ್ಮೆ ಅವನತ್ತ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳು ನಡುಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಮೊದಲೊಮ್ಮೆ ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದವ ನಾಗಿದ್ದನವನು. ಅಪನೋಡನೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪೋಲೀಸ್ ಕೇಳಿದ:

“ಪರಿಚಯವಿದೆಯೋ?”

“ಹುಂ.”

“ಹೇಗಿದೆ?”

“ಪರವಾಯಿಲ್ಲ.”

ಅವಳ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಅತಿವೇಗವಾಗಿ ನಡೆದಳು. ಪೋಲೀಸರವನು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ:

“ಹೋಗು, ಹೋಗು. ಸಿಕ್ಕಿತು.”

ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಕೇಳಿದಳು:

“ಮಗಳೇ, ನಿನಗೆ ಅವನು ಗೊತ್ತೋ?”

“ಹುಂ. ಅವನು ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಬೇರೆ ಮೂವರು ಪೋಲೀಸರೊಂದಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಆಗ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದ.”

“ಹಿಡಿದನೋ?”

“ಇಲ್ಲ. ಗಾಳಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಅವನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದ.”

“ಆ ಗಾಳಿಯೇ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಗಲಾಟೆ, ಪುಂಡಾಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸೋದು. ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ್ದೂ ಅವನೇ.”

“ಆ !”

ಒಂದು ಭಯಂಕರ ಧ್ವನಿ—ದೂರದಿಂದ, ಕಡಲು ದಡವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ ! ಘರ್ಜನೆಗಳು ! ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಆನೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ !

ರೋದನಗಳು !—ಮರಣರೋದನಗಳಂತೆ !

ಏನೇನೋ ಸಿಡಿದು ಹಾರುತ್ತಿವೆ; ಮುರಿದು ಬೀಳುತ್ತಿವೆ !

ಆರ್ತನಾದಗಳು ! ಆರ್ತನಾದಗಳು ! !

ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಅನ್ನೆಯ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕಿರುದಾರಿಗೆ ಹೋದಳು. ಅನ್ನೆ ಭ್ರಾಂತುಹಿಡಿದವಳಂತೆ ಗೊಣಗಿದಳು:

“ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು !..... ಕೊಂದರೋ?..... ಕೊಂದರೋ?” ಅವಳು ಮುದುಕಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಲು ಶ್ರಮಿಸಿದಳು.

ಕೈಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು:

“ಹೋಗದಿರು ಮಗಳೇ, ಹೋಗದಿರು !”

ಹಿಂದಿನಿಂದ ಯಾರೋ ಓಡಿಬರುವ ಧ್ವನಿ. ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಅವಳನ್ನು ದಾರಿಯ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು.

ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜನರು ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟ. ಉಳಿದವರು ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಓಡಿದರು.

“ರಕ್ತ !—ರಕ್ತ ಹರಿಯುವುದು ನೋಡಿದೆಯೋ?” ಅನ್ನೆ ಕೇಳಿದಳು.

“ಮಾತಾಡಬೇಡ. ಬಾ.....” ಅವರು ಅತಿ ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆದರು.

ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ತೊರೆಗೆ ಮರದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸೇತುವೆ. ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋದರು.

“ಠೇ, ಠೇ, ಠೇ.....” ಅಂತರಕ್ಷದಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು.

“ಸೈನಿಕರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ” ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಳು.

“ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ; ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ”—ಅನ್ನೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

“ಬಾ” ವೇಲಾಯುಧನ ತಾಯಿ ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದಳೆದುಕೊಂಡು ಓಡಿದಳು.

ಆಗಲೂ ಬಂದೂಕು ರಬ್ಬ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

×

×

×

ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಪಟ್ಟಣವು ಭೀಕರವಾದ ನಿಶ್ಯಬ್ದದಿಂದ ಮಲಗಿದೆ. ಸೈನಿಕರ ಗಾಡಿಗಳ ಓಡಾಟದ ಧ್ವನಿಗಳು, ಹಾರನ್ನುಗಳು ಮಾತ್ರ ಆ ನಿಶ್ಯಬ್ದವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅನ್ನೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಯಾರೋ ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳು ಆಲಿಸಿದಳು. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಯಾರದು?”

“ನಾನು.” ರೋಕಿ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದ.

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣನಲ್ಲಿ?”

“ಆ !”

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲವೆ?”

“ಇಲ್ಲ.” ಅವನು ಸೊಂಟದಿಂದ ಒಂದು ಬೆಂಕಿಪೊಟ್ಟಣವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದ:

“ಎರಡು ಮೂರು ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.”

“ಈಗ ಏಕೆ ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ?”

“ಬೀಡಿ ಹಚ್ಚಲು.”

“ಅಣ್ಣಾ, ನಿನಗೆ ಊಟ ಬೇಡವೋ?”

“ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ” ಅದೊಂದು ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಅನ್ನೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ತಂದು ಕೊಟ್ಟಳು. ಅವನು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಕಿರುದಾರಿಯತ್ತ ನಡೆದ. ಅವಳು ಕೂಗಿದಳು:

“ಇನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು?”

ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾದ. ಅವಳು ಚಾವಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತಳು. ಮತ್ತೂ ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಬರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವಳು ಎದ್ದು ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಆಗ ಅಂತೋಣಿಯು ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣನೋ?”

“ಹುಂ. ನೀನೇಕೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರೋದು?”

“ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣದ್ದರಿಂದ.”

“ರೋಕಿ ಬಂದನೋ?”

“ಬಂದು ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಈಗಷ್ಟೆ ಹೋದ.”

“ಅವನಿಗೆ ಈಗೇಕಂತೆ ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ?”

“ಬೀಡಿ ಹಚ್ಚಲೆಂದು ಹೇಳಿದ.”

“ಅವನು ಬೀಡಿ ಸೇದುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನಲ್ಲ?” ಅಂತೋಣಿ ಆಲೋಚನಾ ಪರನಾದ. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

“ಗಾಳಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನೋ?”

“ಇಲ್ಲ.”

ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾಶ! ಬಹು ಬೇಗನೆ ಆ ಪ್ರಕಾಶ ಪರ್ಧಿಸಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಧಗಧಗನೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ಉರಿಯುವುದು ಕಂಡಿತು.

“ಮೋಸ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟ!” ಅಂತೋಣಿ ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡ.

ತವಕಗೊಂಡು ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು:

“ಏನು? ಏನಣ್ಣ?”

“ಅವನು—ಅವನು ಕಂಪೆನಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ.

ಕರೆ, ಕೂಗು, ಆಕ್ರಂದ, ಗಲಾಟೆಗಳ ಧ್ವನಿಗಳು ಕೇಳತೊಡಗಿದವು. ಆಗ ಸೈನಿಕರ ವ್ಯಾನುಗಳ ಓಡಾಟದ ಧ್ವನಿಗಳು ಮತ್ತು ಹಾರ್ನುಗಳ ಕೇಳಿದವು.

ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲೆ ಯಾರೋ ಓಡುವ ಶಬ್ದ! ಒಟ್ಟಿಗೆ ಯಾರೋ ಘರ್ಜಿಸುವ ಧ್ವನಿ! ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಒಂದು ಆಕ್ರಂದ!

“ಸಣ್ಣಣ್ಣನ ಸ್ವರ—ಸಣ್ಣಣ್ಣ ಕೂಗಿದ್ದು” ಅವಳು ಕಿರುದಾರಿಯ ಹತ್ತಿರ ಓಡಿ ದಳು. ಅಂತೋಣಿ ಅವಳನ್ನು ತಡೆದ. ಅವನು ಅವಳನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿದ. ಮಡಲಿನ ತಟ್ಟೆಬಾಗಿಲನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ. ಅವನು ಕಿರುದಾರಿಯತ್ತ ಓಡಿಹೋಗುವ ಶಬ್ದ ಅವಳಿಗೆ ಕೇಳಿತು.

ಘರ್ಜನೆಗಳು, ಆರ್ತಸ್ವರಗಳು! ಅವು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಅವಳು ಬಾಗಿಲಿನ ಹತ್ತಿರ

ಬಂದು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕಾಲ ಸಪ್ಪಳ. ಅವಳು ಮಲ್ಲಗೆ ಕೇಳಿದಳು:

“ದೊಡ್ಡಣ್ಣನೊ?”

“ಹುಂ s s s” ಸಿಟ್ಟಿನ ಒಂದು ಹೂಂಕಾರವಾಗಿತ್ತು!

ಯಾರೋ ಚಾವಡಿಗೆ ಹತ್ತಿದರು. ಕಟ್ಟಿದ ಬಾಗಿಲ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಬಿಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳು ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ಹಚ್ಚಿ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿದಳು.

ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಬಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಾಕಿ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದಳು. ಕಬ್ಬಿಣದಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಒಂದು ಕೈ ಅವಳ ತೋಳಿನ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು.

“ಅಯ್ಯೋ!” ಅವಳು ಕಿರುಚಿದಳು.

ಫಕ್ಕನೆ ಯಾರೋ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಓಡಿಬಂದರು. ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಒಂದು ಘರ್ಜನೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಏಟು!

ಕಾಕಿ ವಸ್ತ್ರಧಾರಿಯು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ. ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಕೈ ಒಂದು ಕಠಾರಿಯೊಂದಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹೋಯಿತು. ಕಾಕಿ ವಸ್ತ್ರಧಾರಿಯು ಕಠಾರಿಯ ಕೈಗೆ ಒಂದೇಟು ಬಿಗಿದ. ಕಠಾರಿಯು ಕೈಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅವನು ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಲ್ಲಿ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ. ಆ ಕಬ್ಬಿಣದಂತಹ ಕೈಯು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಅವನು ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ.

ಕಾಕಿ ಉಡುಪುಧಾರಿಯು ಆ ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಹಗ್ಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದಳು.

ದೀಪ ಆರಿತು. ಅನ್ನ ಹೊರಳಾಡಿದಳು. ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಬಲವಾಗಿ ಘರ್ಜಿಸಿದ.

“ದೇವರೇ!” ಅವಳು ಅತೀವ ದೀನ ಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿದಳು.

ಒಂದು ಘರ್ಜನೆ! ಸಾಹಸಪೂರ್ಣವಾದ ಒಂದು ಹೊರಳಾಟ. ಬಿದಿರಿನ ಕಂಬ ಪಟಪಟನೆ ಒಡೆಯಿತು. ಅದು ಜಜ್ಜಿ ಮುರಿಯಿತು.

ಮನೆಯ ಮಾಡು ಮುರಿದುಬಿತ್ತು.

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬಲವಾದ ಒಂದು ಘರ್ಜನೆ.

“ದೇವರೇ!”